

პროლეტარული მწერლობა

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის
ყოველთვიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
და
მხატვრულ-ლიტერატურული
ორგანო

№ 5

მ ა ი ს ი
1 9 3 0

წელიწადი მეოთხე

მედიკალინური სტრუქტურა

საქართველოს სახელმწიფო ბიბლიოთეკის
საქართველოს ბიბლიოთეკის ბიბლიოთეკის

სახელგამის პირველი სტაჟა. პლგ.
პროსპ. № 91. მთავარლიტი № 934.
შეკვეთის № 41. ტირაჟი 2.000.

სტრუქტურა

ბიბლიოთეკის
სტრუქტურა

სტრუქტურის ბიბლიოთეკის

საქართველოს ბიბლიოთეკის

ბ. მარაბლის ქუჩა № 13 ხელოვნების სასახლე

სტრუქტურის ბიბლიოთეკის ბიბლიოთეკის

მ თ ე ლ ი ხ მ ი თ

პოემის პირველი შესავალი

პატივცემულო ამხანაგო შთამომავლობა!
როს გაქვავებულ დღევანდელ მძ.....
დაიწყებ ჩხრეკას,
ჩვენი ცხოვრების რომ გაიგო
გზა საცნაური,
იქნებ იკითხო შენ
ჩემ შესახებ.
აღბად წარმოსთქვამს
მეცნიერი და კალმოსანი —
ვერც ერთი კითხვა
ვერ გაუძლებს
კოდნას მქუხარეს —
„იყო მეხოტბე
ადუღებულ წყლისა მგოსანი,
და დიდი მტერი აუდულარის“.
თქვენ, პროფესორო, მოიხსენით
სათვალეები — ველოსიპედი!
მე თვითონ ვიტყვი
ჩემს ხანაზე,
საკუთარ თავზე.
მე ვარ შწმენდელი
და მეთულუხე,
გამოწვეული ჯანყის მიერ
წავედი ფრონტზე —
ჭირვეულ ქალის — პოეზიის
მამულეებიდან.

ბალი კარგად გავაშენე.
 აგარაკი, ჰავა, წყალი.
 ყვავილებსა თვითონ ვრგავდი,
 თვით უვლიდი, თვითონ ვრწყავდი.
 სარწყავიდან ლექსთა კრებულს
 ერთი აფრქვევს დაჯინებით.
 ლექსებს, პირში დაგუბებულს,
 ცას ასხურებს დიდი გზნებით.
 თმა ხუჭუჭა მგოსნები,
 თითქოს ბრძნული ოცნებით —
 ვინ გაარჩევს იმათ სახელს!
 აღარ არის მათგან შველა,
 ტა-რა-რა-რა — მღერის ყველა.
 ისმის მათი გიტარა,
 აღარ გამოიღარა.

რა საჭიროა, რომ ამაღლდენ
 ჩემი ძეგლები
 ასეთ მშვენიერ ყვავილებიდან —
 ბალებში, სადაც ახველებს ქლეჩი,
 სად ხულიგანთან არის მეძავე
 და სიფილისი.
 მეც აგიტპროპი
 პირში მეფლობა.
 მეც უნდა ვთხზავდე
 თქვენზე რომანსებს, —
 უფრო კარგია
 და სასარგებლო.
 მაგრამ მე ჩემს თავს
 თვით ვადუმბედი,
 მე ფეხს ვაჭერდი
 ყელზე სიმღერას.

უსმინე, ამხანაგო შთამომავლობა,
 აგიტატორს,
 მჭუხარე ბელადს.
 მე მოჩუხჩუხე პოეზიას
 სწრაფ დავადუმებ,
 მე გადავლახავ

ღირიკულ ტომებს,
 და ცოცხლებს გეტყვით,
 როგორც ცოცხალი.
 მე თქვენთან მოვალ
 კომუნისტურ
 ნათელ შორეთში,
 არა ისე ვით
 ესენინის მსგავსი რაინდი,
გადასცილდება ჩემი ლექსი
 საუკუნოებს,
 მთავრობებს, მგოსნებს.
 მოაღწევს თქვენთან
 ჩემი ლექსი,
 ისე კი არა,
 როგორც ისარი
 აშურისა-მონადირისა,
 და არა ისე,
 როგორც აღწევს ნუმისმატამდე
 დროიდან უკვე
 გაცვეთილი შაურიანი,
 და არა ისე,
 ვით გარდაცვლილ
 ვარსკვლავთ სინათლე.
 გაარღვევს მედგრად
 ჩემი ლექსი
 წელთა სიმძიმეს.
 გამოცხადდება
 მთლად ხილული,
 მკვებე, ძლიერი,
 ვით შემოვიდა
 ჩვენს ყოფაში
 ის წყალსადენი,
 რომელიც ადრე
 გამოჰკვეთეს რომის მონებმა.
 წიგნთა კორღებში,
 რომ დამარხეს ცოცხალი ლექსი.
 თქვენ აღმოაჩინთ სტრიქონთა რკინებს,
 პატივისცემით მათ შეეხებით,

როგორც ძველს, მაგრამ
 საშიშ იარაღს.
 მე სმენას სიტყვით
 არ ვეფერები;
 ქალწულის ყურებს
 თმის ხვეულებში
 არ გავაწითლებ უწმინდურ სიტყვით.
 ჩემ ლექსთა ჯარებს
 გავშლი ისე,
 როგორც დიდ ალღუმს,
 სტრიქონთა რიგებს
 მე ჩაუვლი მარდი ნაბიჯით,
 ტყვიის სიმძიმით სდგანან ლექსები,
 მზად რომ არიან სიკვდილის და
 უკვდავ ბრძოლისთვის.
 სული განაბეს პოემებმა.
 ერთი მეორეს ეკვრებიან
 შავი ლულებით
 დამიზნებული სათაურები.
 უსაყვარლესი იარაღი-კავალერია
 მახვილ სიტყვათა, მზად რომ არის
 დაიწყოს ბრძოლა
 ყიჟინით, სტეენით,
 და რითმების ბასრი შუბლებით.
 ყველა ამ ჯარებს, კბილებამდე
 შეიარაღებულთ,
 ოცი წელი რომ იმარჯვებდენ
 ბრძოლის ველებზე,
 შენ, პროლეტარო პლანეტისა
 გწირავ მთლიანათ,
 გწირავ ყველაფერს —
 უკანასკნელ სტრიქონებამდე.
 მუშათა კლასის მტერნი არიან
 ჩემივე მტერნი
 დასაბამიდან.
 წითელ დროშის ქვეშ,
 ჩვენ დავდექით თანატოლ ძმებად.

შრომის წლებისა და შიმშილის
 დღეთა კარნახით.
 ჩვენ ისე ვხსნიდით
 მარქსის ყოველ ტომს,
 როგორც დარაბებს
 ყოველ დღე ვაღებთ.
 ჩვენ უწიგნოდაც ვერკვევოდით,
 თუ სად წავიდეთ,
 რომელ ბანაკში უნდა ვიბრძოლოთ.
 დიალექტიკა ჩვენ გვასწავლა
 არა გეგელმა,
 ბრძოლის ყიფინით შემოიჭრა
 ის ჩვენ ლექსებში,
 როცა ტყვიებ ქვეშ
 გაგვირბოდნ ჩვენ ბურჟუები,
 როგორც ოდესმე ჩვენ გავრბოდით
 ბურჟუებისგან.
 დაე, დიდება
 სევდიან ქვრივად
 მიაცილებდეს გენიოსებს
 მგლოვიარე მარშის ხმაურში.
 შენ, ჩემო ლექსო,
 ისე მოკვდი, ვით ჯარისკაცი,
 როგორც კვდებოდნ
 უსაბელო ჩვენი გმირები,
 როს შეტევაზე გადადიოდნ.
 პრავალფუთიან ბრინჯაოს ძეგლს —
 ჩემი ნაფურთხი,
 და მარმარილოს ლორწიანსა
 ნაფურთხი ჩემი.
 ჩვენ გავსწორდებით ერთმანეთში!
 და, საერთო ჩვენი ძეგლი
 იყოს — ბრძოლებში
 მონაპოვარი სოციალიზმი!
 შთამომავლობაე!
 ანკესები ლექსიკონების
 ვასინჯე — ნახაე

შენ ასეთ სიტყვებს:

„პროსტიტუცია“,

„ტუბერკულოზი“,

„ბლოკადა“.

თქვენთვის, ვინცა ხარო
ჯანსაღი და მსუბუქი ტანით,
პოეტი ხშირად

ლოკავდა ფურთხებს

მწველი პლაკატის ხორკლიან ენით.

მე წელთა სვლაში

ვემსგავსები გარდაქმნებს,

მიწაში ნახულს.

ამხანაგო სიცოცხლე,

ეს გზა გავთელოთ,

გავთელოთ სწრაფად,

ვით ხუთწლედის გზა დარჩენილი.

ერთი მანეთიც

მე ლექსებმა არ დამიტოვეს,

მე ძვირფას ავეჯს

ოსტატები არ მიგზავნიდენ,

სუფთა პერანგის გარდა სხვა რამე,

მართალი გითხრათ, მე არ მჭირდება.

ნათელი წლების ცე-სე-კაში

გამოვცხადდები,

პოეტურ ბანდის —

თაღლითების, მგლეჯელთა ზევით.

როგორც პარტილეთს ბოლშევიკურს

ისე ავღმართავ —

ჩემი პარტიული წიგნაკების

ყველა ას ტომსა.

თარგმანი ვ. გაფრინდაშვილის

3 0 6 3 0 6

აგერ, ჩამოდგა
უკვე მაისი
და გაზაფხული
თითქო ხუნდება,
როს ყოველდღიურ
შრომით განვიცდით
საგაზაფხულო
შემობრუნებას.

ჩამოხმა ჩრდილი
და აყვავება
დუღაბის ბულით
მზეზე იწვება,
ჩამოწოლია
ქუჩებს ზვავებად
აღშენებლობის
ქვა და ფიცრები.

მზიურ შენობებს
უნდა უარდე,
თუნდაც სიცხეში
მზეზე დაიწვე,
ყოველ ჩვენთაგანს
უნდა უყვარდეს,
რაც საკუთარი
სისხლით დავიწყეთ.

რა უყოთ მერე,
თუ მზის სიმკაცრემ,

შიშველ კედლებთან
სახე დაგვიწვა,
— სოციალისტურს
ვაგებთ სიმაგრეს,
რომ მომავალში
მტრისგან დაგვიცვას.

როცა ქუჩები
შევბორკეთ ქვებით
და კატასტროფა
გახშირდა მგზავრთა,
— უნაყოფოა
შავი ფიქრები
და მოლოდინი
სუსხიან ზამთრის.

ოცნება უფრო
ჩამოგიხშება
თუ ინდუსტრიის
ეგ ტემპი არ გწამს,
სხვაგვარი ბრძოლა
არ მოგვიხდება
და მხურვალ სხეულს
შრომაში დავეწვათ.

რატომ გგონიათ —
თითქოს კვიმატად
მძიმე დღეები
მოვლენ ხუნდებით,
ამბოხებანი
არ მოიმატებს
და დროშებივით
ჩამოვხუნდებით?!

როცა იზრდება
კითხვები: „ვინ ვის“?!
და უდარაჯებთ
ქუჩებს მზით აღვსილს,

— იერიშებით
ჩაკლავს ტკივილებს
ენტუზიაზმი —
მშრომელი მასის.

დე, ნაპირიდან
ყფდეს ძაღლები,
ტაღების იქით
ხანძარი თუ სჩანს,
მაშინ რას გვეტყვი.
ჩვენი სახლები
დიდ ქარტეხილებს
თუ გადაურჩას..

ხედავ, ჩამოდგა
აგერ მაისი
და გაზაფხული
ალარ ხუნდება;
ყოველდღიურად
ისევ განვიცდით
საგაზაფხულო
შემობრუნებას.

უ შ გ უ ლ ი ს კ მ მ კ ა ვ უ ი რ ი

მთების სიღრმეში ჩაგდებულ უშგულს,
 ადათად დარჩა ალება სისხლის;
 ქუჩყი ჩამჯდარა უშგულის გულში
 კოშკების ძილი, თელხვა და ნისლი.
 სისხლის ალებას ლოცვები მოსდევს
 და ხანგრძლივ ზამთარს წყება უქმეთა;
 შარდზე გაქცეულ ბაღყარულ მოზვერს
 შესცქერენ კოშკნი მდგარნი უკმებად.
 ფოსტა არ არის, არც ტელეგრაფი,
 უშგულს ვერ მიაქვს პასუხი*ჩვენგან.
 ვის რას უშველის ენგურის ქაფი
 უშგულს ქვეყნიდან მოწყვეტა ერგო.
 არსაიდან გზა, მხოლოდ ბილიკი
 დაკიდულა და ჩამოდის გრეხით.
 თითქოს მთის ფერდებს ქალი მიჰკივის
 ან ელვას სტოვებს ზაფხულის მეზი.
 გაზეთს ვინ ნახავს, სად არის წიგნი
 არ არს გონების საწმენდი საზრდო,
 მთებ შემორტყმული და მთების შიგნით
 დევს უშგული და ენგური მარტო.
 თითქოს წინ შხარა ყინვის ვერძია
 დათვი თუ მივა შხარასთან ახლო;
 იქ წერაქვებით კლდეებს ებრძვიან
 და წრიაპებით იპყრობენ მალლობს.
 თვალი ვერ უძლებს დაქანებულ ხიდს
 მას უწოდებენ „ბოგირს ქალისას“;
 ბაღყარეთიდან თხასაც გასაყიდს
 თრთოლვა აიტანს ხიდზე გავლისას.

ხან ლაორბიდან მოხტუნავს ჯიხვი
 ზაფხულშიც მოვა დმულით მგელი;
 ცხენი დაიწყებს შიშისგან ჭიხვის
 ინატრებს ჰქონდეს სარბენი ველი.
 და კლდიდან კლდეზე ფრინველი წივის:
 ვინ გამოდგება კლდეებში ვაჟათ,
 შორს აფრინდება დიდი არწივი
 დაარწევს ფრთებს და გასცურავს ლავეარდს.
 მთები ჯანღებით გალობას იტყვის
 ჩაყვება ენგურს ხალდეს დიდება
 ფერდში დაჭრილი ახტება ჯიხვი
 და კლდეზე რქებით დაეკიდება.

აჰ ჩიქოვანიც კოშკებში ვიდექ
 ვიდექ და მედგა ტვიბერის ლოდი
 კოშკი არ მიყვარს და ედუმდი ვიდრე,
 ვიდრე მყინვარებს მე გავსცქეროდი.
 სად განახო კარგი, სად ავმეტყველდე
 ლილეო დალი და ხორცი ვიგემო
 ეხ, სადმე თუ ხარ? ტვიბერის ფერდი
 ჰქონდეს სარბენათ

მთასა მყვირალო ირემო.

კომკავშირელნო პირზე და რაედენ
 გეგმით და შრომით უშგულ იხსენით
 კოშკთან მეტრძოლი აზრები დაჯდენ
 და გახსენ ბნელი, ჯანლი და ნისლი.
 სოფელში თუ დგას დღეს ფუნის სუნი
 ის ხომ აბრმავებს გონების თვალებს,
 ვინლა დაამყნის კოშკზე კომუნისტს
 თუ საძირკველი არ გამოსცვალებთ.
 ადათისადმი შექმნილ სიძულვილს
 აწევს ტყეების დამპალი თქეში;
 თქვენ რობიზონნო კლდეთა კუნძულზე
 სოციალისტურად იბრძოლებთ მთებში.
 შევლენ წარსულში კოშკთა ჯოგები
 მუღიდი ეძებს კლდეზე იარას
 მანათა საქმეს სწრაფად თოკები
 თოკი მოიტანს ნამდვილ იარაღს.

მსნც ფეხშიშველი დადიხარ ივლით.
 მხარზე გკიდია მუხის ოხარო
 ქმარი გილიმის — მოხრილი შვილდი
 ქვასავით მშრალი და სამწუხარო.
 შენ წაბლის ფერი დგახარ ფუნაში
 და კერიასთან დიდ თვალებს გახსნი;
 წაბლისფერი ხარ და ფეხშიშველო
 გხუთავს ნამხობი შიფერის სახლი.
 ივლით დადიხარ

ეგებ მიგონებ

იმერეთიდან გამოვლილ მწერალს,
 იგი ააგდებს თქვენზე სტრიქონებს
 და გააქენებს წიგნებზე მერანს.
 მას თქვენში ჰქონდა შეხვედრა ძმური
 ვიგონებ ვახშამს. ბატკანს სისხლიანს,
 იქ ლულუნებდა ხმა კიანურის
 და კომკავშირი სვანეთს მიხსნიდა.
 მე ვწუხარ ახლა, რომ ჩემ დაწერილს
 ვერ წაიკითხავ, ვერ მოკლავ წყურვილს;
 მთების სიბრტყეებს, ნისლით დარწეულს
 გაატან დარდს და წიგნების სურვილს.
 ხან და ხან ტყვიაც ზმუის კოშკიდან
 ვოთლებს აუშლის ტყეებს ცვრებიანს
 ნადირნი მოვლენ კლდეზე და კლდიდან
 და კოშკთან ჩვრებად დასცვინდებიან.
 თქვენ მეგობრებო რაჟდენ და ივლით
 მთა გაუსწორეთ ბარის პირობებს,
 ხრამებს დასტოვებს მოსისხლე ფლიდი
 და ნახავთ კოშკი ოზლად ტიროდეს.
 და მაშინ ეტყვით გამველელებს ჩემზე
 მწერალიც გვეყავდა მაგარი ფერდით
 აჰ გაუვლია ჩიქოვანს ბევრჯერ
 და ლექსი უთქვამს საჭირო ჩვენთვის.
 კოშკი შემხედავს მოხუცი, ბრიყვი,
 ჩავა ენგურში შხარას დიდება
 ანარქისტით გახტება ჯიხვი
 და რქით ჩემს სტრიქონს დაეკიდება.

ს ა რ თ უ ლ ე ბ ი *)

VII

გიგაური ნელი ნაბიჯით მიარღვევდა კომინტერნის ქუჩის განაპირა ფილაქნებზე მოფუსფუსე ხალხის ტალღას და გზადაგზა მუცკოპისა თუ სხვა სახელმწიფო სავაჭრო დაწესებულებების კოხტად მორთულ ვიტრინებს მზრუნველი თვალით ათვალიერებდა.

უზომოდ განათებული და კოხტად მორთული ვიტრინები გამკვლელთ ყურადღებას იტაცებდნენ და გიგაურიც, სხვებთან ერთად, წუთობით იღვა თითოეული სავაჭროს წინ და სავაჭრო ხელოვნებით ერთობოდა.

ვაჭრობა რომ ვისწავლეთ, ეს უდაოა. — ფიქრობდა გიგაური. — მაგრამ საკვირველია, ვის ესაჭიროება ამდენი კოსმეტიკა, ამდენი საღებავი და რალაც ფხვნილები? ოდეკალონი ჰო, ჰიგიენის თვალსაზრისით საღებავინფექციო საშვალეებაა და მასთან ფართო ფუფუნების დანიშნულებას მოკლებული, მაგრამ ეს დუხები, ფლაკონი რომ შვიდრვა თუმნად ფასობს, ეს ვისთვისღა არის საჭირო და ხელმისაწვდომი?.. თუმცა დროთა ვითარებაში იცვლება საზოგადოებრივი აზრი და ადამიანის გუნებაც, მაგრამ ეს ხომ მეშინური სულსკვეთების განმტკიცებას უღრის? ეს ხომ თავისებური „კაობია“ და ყოფაცხოვრების აქოთებული მორევი, რომელშიც ხშირად, სუსტი ნების ზოგიერთი ჩვენი ამხანაგიც კი ადვილად იძირება... ზოგჯერ „მისაბაძიც“ ხდება მის გარშემო მყოფთა თვალში... მაგრამ... რას იზამ, ჯერ ერთი, რომ ნებია და ამასთანვე დროებით განმტკიცებული შესვენების ხანა... ჩაცმა-დახურვისა და გარეგნულად ბრწყინვალე მორთულობის პერიოდი...

რევოლუცია ბევრთათვის კარგ ჩაცმა-დახურვასა და ტკბილ, უზრუნველ ცხოვრებას უღრის, პროლეტარიატი კი — ასეთი ცხოვრების საკუთარ ოჯახში განხორციელებისთვის მეტბოძოლ ხალხს, მაგრამ... მბრძანებელი მალღობები? ვვანებ დრო არის ყოფის საკითხებ-

*) დასაწყისი იხ. „პროლეტარული მწერლობა“ № 4.

ში, ოჯახურ თუ ინტიმურ საქმეებში, უფრო სერიოზული და თვალსაჩინო გარდატეხების მიღწევისათვის ბრძოლისა და მე ვიმედოვნებ, რომ „ღუბნი-საქციპელა“ თანდათანობით გადაიქცევა სპეციალურ სანიტ-ჰიგიენური დანიშნულების საგნად.

გიგაურმა ფიქრებშივე მოინაცვლა მორიგი ვიტრინა...

ხალხის ტანმორთულობის და ჩაცმა-დახურვის სტილს დააკვირდა.

— საკვირველია, როგორ ჩქარა ჩამოიშორა გალატაკებულმა მოსახლეობამ ბუშლატები და სამხედრო ამუნიციის ნაჩინი თუ ნაცარკვი ტანმორთულობა! როგორ ჩქარა დაუბრუნდა კოსტიუმებს და შლიაპებს... ლაკის ფეხსაცმელებსა და ძვირფასი ბეწვეულის ქურქებს... ისღა დაგვრჩენია, რომ თეატრებსა და კლუბებში სპეციალური ფრაკებით ვიაროთ... ან კიდევ საბჭოთა კატელოკებით...

გიგაურმა ოდნავ გაიღიმა... სმოკინგ-წამოსხმულებს დააკვირდა... აბრეშუმებში გახვეულები დაათვალიერა...

— არა, ვაჭრობა რომ ვისწავლეთ და კარგადაც ვისწავლეთ, ეს უდავოა... ჩაცმა-დახურვაც ვისწავლეთ... მაგრამ ვისწავლეთ ტრადიციულ ხელოვნებიდან, ბურჟუაზიული თუ არისტოკრატიული წრეების არქივიდან... ვისწავლეთ ზოგჯერ შეუსწორებლად და შეუკეთებლად... ზოგჯერ თითქმის პირდაპირ გადმოვრგვევით წარსული კულტურის ნაშთები, შეუსწავლელად და შეუსწორებლად, თითქოს შიშ მღვიმის მონასტრის ძეგლებიდან ფორტოგრაფიული სურათი გადაგველოს მუზეუმისათვის... ვერ მივეციტ პროლეტარული სული და მასიური მაჯისცემა... ვერ გავაპროლეტარულეთ აი, თუგინდ ჩაცმა-დახურვის საკითხიც კი... ჩაცმა-დახურვასაც თურმე თავისი სტილია და იდეოლოგიაც კი ქონებია და ჩვენ ჯერ ისევ ძველ ხნულში ვთესავთ, ჯერ კიდევ ვერ მივეციტ პროლეტარული შინაარსი და კოლექტიური ელფერი, საბჭოთა მშრომელების გარეგნულ ყოფის საკითხებშიაც...

— აბა დააკვირდით, — ეუბნება საკუთარ თავს გიგაური, — აგერ არც ისე ჭალარაშესული მოქალაქე, ლაკის ტუფლებით, ფილდეკოსის წინდებით, კოვერკოტის კოსტიუმით, სახამებლიან პერანგითა და ბელგიული შლიაპით რომ მიაბიჯებს...

აგერ, მეორე მოქალაქე; ხრომის კოხტა ჩექმებით, სადა ბლუზა-შარვლით და კეპით, ან კიდევ ტრადიციული ფაფახით...

დააკვირდით აი, თუგინდ მამაპაპისეული ჩოხა-ახალხოხიანსაც, აზიური წულამესტებით, ყაბალახით, ღირკილო-ყაითანიანი ხალათით, ქამარ-ხანჯლითა და მათარებით წელდამშვენებულს, განგებ მოშვე-

ბული წვერი მკერდს რომ უფოფრავს და ყვევის ბუდესავით გაჩაჩხული თმები ყურებს რომ უმაღავს...

ერთის მხრით:

სმოკინგი, ქურჭი, ლაკი და ფილდეკოს-აბრეშუმი.

მეორეს მხრით:

ხონური ან ლეკური შალის ჩოხები, თხის გაპრიალებული ტყავი, თივთიკის ყაბალახი და ფაფახი.

ან კიდევ:

რუსული ხრომი, საბჭოთა შალეული, ჩითი, ტილო, მაუდი, თუმცა ჯერ კიდევ დაუმუშავებელი პროლეტარული სტილით, თუ გნებავთ ისევ ცნობილ ტირან გალიფეს სტილით, სარდალ ფრენჩის გემოვნებით, ტანგოს სამკაულით...

— სად არის პროლეტარული კოსტიუმი, სად? — ვეკითხები ჩვენს მკერავებს და ისინიც დიდის მოწიწებით ხელში მჩრიან ლენინგრადისა თუ მოსკოვის მოდების ჟურნალებს, რომლებიც პირწავარდნილი ასლია პარიზის სიტიტელისა და ტანგახდილობის... განმეორებაა, მცირედი შეგვიანებით, ბურჟუაზიული ვნება მოთენთილობისა, სქესობრივი დამბლისა და ნერვებმოშლილობის გამო სპეციალურად მოგონილი კოსტიუმებისა, სადაც ქალის ბარძაყები ქუჩაშიაც კი უნდა აღიზიანებდეს სიცოცხლე-გამომშრალ, ვნებაგამოფიტულ ბურჟუა-არისტოკრატებს...

მე კი მივყვები ჩემს ბილიკებს და ვიძახი:

— მომეციო საბჭოთა კოსტიუმის სტილი... მომეციო პროლეტარული ტანსაცმელი...

მომეციო... მომეციო... მაგრამ...

ჯერ კიდევ ისევ ფრენჩი-გალიფე-ტანგოები და საფრანგეთის მოდაზე, მარკიზების გემოვნების მიხედვით დათარგული ტანსაცმელები ფარავს მრავალმილიონიანი პროლეტარიატის სხეულებს.

შვედური თათმანები, გალაქული ბოტფორტები, სმოკინგები, ბეღიული შლიაპები, კრეპ-დე-შენები, კოვერკოტები და ზოგჯერ კატელოკებიც კი დღითი-დღე უფრო აბრიალებენ თვალებს პროლეტარულ პროსპექტებზე...

გიგაური აკვირდება მოფუსფუსე ხალხის ტანმორთულობას, ქალების ბიჭურად გაკრექას, კოსმეტიკის უზომოდ ხმარებას; აკვირდება და ბეჯითად აბიჯებს სქელლანჩებიან ხრომის ჩექმებს ასფალტის ფილაქანზე...

გიგაური მუშათა სასახლეს გაუსწორდა.

არსენალის მიდამოებში ნავთლულიდან მომავალი ჩქარი მატარებელი ელვასავით გამოჩნდა ლენინის სახელობის ინსტიტუტთან და თვალებ-ბრიალა ორთქლმავლები იმერელ მოტირალივით წაადგენ თავზე სადგურის ნიშანსვეტს...

გიგაური მიდის ნელი ნაბიჯით ქუჩის მარცხენა მხარეს და საკუთარი ჩექმების გულისგამწყვლავებელ კრიკინს დროგამოშვებით ყურს უგდებს და მოსიარულე ხალხსაც ათვალეირებს...

კინორეკლამები ციციანათელასავით ციალებენ ფართო ვიტრინებიდან.

სეზონის საუკეთესო სურათი „საბა“ — იკითხება ანთებულ შუშებზე. ქრის ამ დროისათვის უჩვეულო ტფილისის ცივი ბორიო და ხუთქიმიანი კაშკაშა ვარსკვლავი მორცხვად დაჰყურებს ანთებულ ტფილისს ფუნიკულიორიდან...

დაოთხილი ცხენები ქუჩებში ბუმბულივით მიაქროლებენ პრილა ეტლებს... თუმცა...

ავტოების კულში მიჩანჩალებენ და, ჯიბრში ჩამდგარნი ტრამვაის ვაგონებს ფეხდაფეხ მისდევენ...

მისდევენ და იორთქლებიან...

გახურებულნი და აორთქლებულნი კი... დორბლით განადღუე ლაგამებს უგემურად ღრღნიან და ადგლამუნებენ...

საპნის ქაფივით აბუშტული დორბლით იდუყება ქვაფენილები, და ქუჩებში რჩება ღამის მეეტლის „ტპრე-ს „ტპრე“-ს შეძახილი.

ავტოები უხმოდ მისრიალებენ.

მიღრიალებენ და მიბლავიან თავგატეხილივით.

გიგაური მიიწევს წინ და ყველაფერს ბეჯითად ათვალეირებს...

ათვალეირებს და უახლოვდება...

უახლოვდება და იახლოვებს...

ეცნობა და სწაელობს...

სწაელობს, რომ სხვისაც გაუზიაროს თავის ნააზრები... თუმცა...

ძალიან ხშირად ჯიუტიც არის გიგაური და უკანდაუხვევი...

ძნელად რომ საკითხი აჩქარებულად გადაჭრას, მაგრამ... თუ გადაჭრა... მორჩა და გათავდა...

განაჩენი უკვე საბოლოოა და დაურღვეველი.

ძნელად რომ რაიმე დათმობაზე წავიდეს გიგაური და ერთხელ თავის შეხედულებით სწორედ გადაჭრილი საკითხი კვლავ საკამათოდ დააყენოს... და, როგორც თვითონ იტყვის ხოლმე, „დაღეჰილკევის ხელახლა ძონას შეუღღეს“.

გიგაური მტკიცეა ოჯახში.

მტყიცუა დაწესებულებაში...

ცეკაში, კომისიებში, გამგეობაში, პირად ცხოვრებაში და...

ოცნებაშიაც კი...

გიგაური უკვე ოპერის თეატრთან იყო.

— გვიანია, მაგრამ ბოლო აქტს მაინც მივესწრებ, — გაიფიქრა გიგაურმა და თეატრში შეუხვია...

ფოიე რახანია დაცალიერებულყოფილ და უსაქმოდ დარჩენილი მებილეთები თვლემდენ შესასვლელში...

გიგაური თავაუღლებლივ გაშორდა ფოიეს და ჩქარა მეხუთე ლოჯიაში გაჩნდა...

VIII

— ლევან! აბა, ჩქარა გენაცვალე! უკვე მესამე ზარი იყო... — ნერვიული ექსტით აჩქარებდა ლუარა თეატრის შვეიცართან რიგში მდგომ ლევანს და ცალი ხელით თეატრისკენ ეწეოდა...

ლევანი ჩქარობდა გაეცალა ხელი ზეითა ტანსაცმელებიდან, აქეთ-იქით ბრუნავდა, უაზროდ ტრიალებდა, მაგრამ...

მოაჯირს ვერ გადააღაჯებდა და ისე კი, ლევანსავით, პალტომოსასხამებით ხელდამძიმებული, ოცამდე იდგა უწესრიგო რიგში და შვეიცარის ზანტ მობრუნებას ელოდებოდა...

მოხუცი შვეიცარი გულცივად ეკიდებოდა თავის დღევანდელ საქმიანობას და მის დანაოჭებულ ყვითელ სახეზე საყვედურისა და უკმაყოფილების მეტს ვერაფერს ამოიკითხავდით:

მოგრძო ბაკენბარდები, გამოპარსული ნიკაპი, წვერში შეზრდილი მსხვილი უღვაშები და ცივი, უსიცოცხლო, ოფლით მოქონილი შუბლი უღაფოდ ყოფილ სამხედრო პირს მოგაგონებდათ, პოლკოვნიკის ან უფრო ღენერლის ხარისხში...

მოხუც შვეიცარს არ ეჩქარებოდა.

ის დინჯად და გულგრილად აცლიდა გაწვდილ ხელებს პალტოებსა და ტალახიან კალოშებს და ასევე გულგრილად თუ გულცივად იძლეოდა დასაკიდის ნომრებს.

გასამრჯელოსაც უგულოდ იღებდა მოხუცი მოუთმენელი მუშაკრებიდან და ზოგჯერ ხურდას განგებ აგვიანებდა. ალბათ იმ მოსაზრებით, რომ „ჩემზე დარჩეს“.

— Кокой он неповоротливый! ნერვიულობდა ლუარა მოხუცის კამეჩივით ზანტ მოძრაობაზე, მაგრამ...

მოხუცი თავისთავს არ ღალატობდა და ისევ დინჯად და გულგრილად ასრულებდა თავის მოვალეობას.

აგერ, სინათლეც ჩააქრეს...

— „ჩქარა ნომერი“;

— „ხურდა მოიტა“.

— „გამომართვი კალოშები“..

ირეოდა ხმები ერთმანეთში, და ხელგაცლილი ლევანი ლუარასთან ხელიხელ გაყრილი ეძებდა ბენჟარის № 5 ლოკას.

— ძანგ! — გაისმა თეატრის დარბაზში შესვლისთანავე ლითონის ნიშანდობლივი ხმა და აუდიტორიის თვალწინ ხელებგაშლილი მხედარი ასწიეს მაღლა.

— ლუარა! არ გიკვირს, რომ ეს ფარდა დღემდე არ ჩამოხსნეს თეატრიდან და ნამგალ-ჩაქუჩი არ მოჯღაბნეს „გიორგი“-ს ნაცვლად?

— არ მესმის? გაიკვირვა ლუარამ, რომელსაც ყურადღება არც კი მიუქცევია ფარდისათვის და, ცხადია, ფარდაზე ნახატი მხედრისათვისაც.

დარბაზში სიჩუმე გამფვდა.

აქაიქ ისმოდა ჩუმი ჩახველება, მოკრძალებული და თავშეკავებული უხმო ჩურჩული...

— Чудная постановка! არა, ლევან?

დარბაზი დაიცბრილა კარლ ტომას ლითონისებური სიტყვებით...

— რა კარგია უშანგი... როგორი ანთებული სახე და სიცოცხლით სავსე თვალები აქვს...

ლევანი წყენით შეიშშუშნა.

— რამდენი ცეცხლი და ენერგია ჩანს ამ ადამიანში; ჩურჩულებდა ლუარა ოდნავ გასაგონი ხმით და მის გვერდით უცხო სამხედრო პირს ერიდებოდა: ხელს არ ვუშლიდეთ...

— ლევან! აბა, უშანგის ფოლადისებურ ხმას დააკვირდი...

— რას ამბობ, ლუარა!.. უშანგი კარლ ტომას განსახიერებაა ამ შემთხვევაში და არა თვითონ უშანგი, როგორც ჩვეულებრივი ადამიანი...

შენ ალბათ ტომა გიპყრობს ასე, ლუარა, და არა მსახიობი...

— ო, კარგი ერთი!

ჩურჩული შეწყდა...

ორივემ უხერხულად იგრძნო პიესის მსვლელობის დროს მსახიობის შეფასება და ყურადღების ცენტრი მათ ისევ სცენაზე გადაიტანეს და პირველი აქტის ზოგიერთ ფსიხოლოგიური მომენტის აღსანიშნავად შორისდებულებით დაკმაყოფილდნენ...

აქტი დასრულდა.

ლუარა ეგზომ დაითვრა საკუთარი ფიქრებით, იქამდე შეტრია უცნაურ განცდებში, რომ აქტის დასრულება და ელექტროქალიდან უხვად მოხეტქილი ელვარებაც კი ვერ შენიშნა...

ტაშის გრიალმა გამოაფხიზლა იდაყვზედაყრდნობილი ლუარა, რომელმაც საკუთარი სიწითლე უსარკოდ შეიგრძნო მართლაც და აღანძულ პირისახეზე.

ლუარამ მძიმედ ამოისუნთქა.

დარბაზი ლორწოვან დაათვალიერა, რედიკული გახსნა, სარკე მოიმარჯვა და ლორიგანის კოლოფიდან პუდრი შეისწორა...

ლუარამ ისევ ლორწოვანი აიღო ხელში და ყურადღება მიიპყრო ლევანის უსირცხვილო მოხეტიალე თვალებს, რომლებიც ქურდულად მიძვრებოდნენ ლუარას დეკოლტემოხსნილ თხელ კრებ-დე-შინის კაბაში.

ლევანი მოპარული გაუმადლობით ეალერსებოდა ლუარას აფუებულ გულმკერდს და სიამოვნების ნიშნად ტუჩებს წუწკიკით ილოკავდა...

ჩოხა-ახალუხში გამოწკეპილი ლევან გიგაური მავრიტანული ხუჭუჭი თმითა და შავი თვალწარბით, განიერი მალალი შუბლითა და რომაული ცხვირით, რომელიც ოდნავ გამობერილი მოჩანდა ნესტოებიდან, ბევრის (ცხადია: მდედრობითი სქესის) ყურადღებას იპყრობდა თეატრში, რასაც ლევანი ამჩნევდა კიდევ და დამთვრალ კატასავით ილურსებოდა...

ლევანმა გვერდი მოინაცვლა...

ლუარას თვალი მოარიდა და განცვიფრების ბინდი გადაეკრა წანახალისებ პირისახეზე.

— სამხედრო პირი... ორი რომბით... „მტკვრის თავზე“, რომ ნახა დღეს...

ლევანი შეწრიალდა...

სკამზე ველარ დამაგრდა... შეწუხდა, განერვიულდა...

— გრიშა იგვიანებს — დაარღვია მყუდროება ლუარამ და ლევანს გადახედა, ლევანის უეცარი უგუნებობა ლუარას გულს მოხვდა...

— ლევან რატომ ხარ მოწყენილი?

სამხედრო პირი ოდნავ მოტრიალდა და მოსაუბრე მეზობლები-სკენ და ისე სხვათა შორის, იმათ საუბარს მიუყურადა...

— მოწყენილი? რამ მომაწყინა? — იცრუა ლევანმა...

სამხედრო პირმა ლევანს იქვენულად გადახედა და რალაც ფიქრებში შთაინთქა... ნაცნობი ხმა უნდა იყოს თითქო...

— როგორ მოგწონს, ლევან სპექტაკლი? — განგებ არ ასვენებდა ლევანს ლუარა, ოაკი მოწყენილობა შენიშნა და ხასიათის ასე უცარი გამოცვლა...

— კარგია, მოკლედ მოუჭრა ლევანმა და ნაწყენი თვალებით ისევ სამხედრო პირს გადახედა...

თვალები ერთმანეთს შეეფეთენ...

სამხედრო პირი მოტრიალდა სკამიდან გვერდზე და თავჩალუნული ფიქრებს მიეცა...

— საღლაც მისახავს... მაგრამ ეს ჩოხა-ახალოხი?

სინათლე კვლავ ჩააქრეს და მაყურებელთა ყურადღება ისევ სცენაზე გადავიდა.

ლევანი ბურუსში გაეხვია... სცენისკენ მიპყრობილი თვალები მძინარე კურდღელივით გაუშტერდა და სცენიურმა მოძრაობამ ლევანის აზროვნებაში მოძრაობის თვისება დაკარგა...

— რა სახელდახელო დროა. — ფიქრობს ლევანი — მაგრამ რომ არ ვიცნობ! ჩეკისტი რომ ყოფილა ეს კი შევიტყვე, მაგრამ... როგორ მივუღდე?... მოდი, ანტრაქტის დროს გაეხმობ ცალკე და გამოვუტყდები... რომ ვერ დავითანხმო და მეც დავიღუპო? ოხ! მელიქოვ! მელიქოვ!.. რა დროს დაგვლუბე...

ერთი წერილის შეგზავნას, რომ მოვახერხებდე... ჯანდაბას!... — მაგრამ ჩეკაში წერილს ზეციდან ვერ ჩააფრენ და ისე... არა გამოვუტყდები და, ვინ იცის, იქნებ გასქრას და... „გაანათოს“ კიდეც...

ლევანი გაბრუვდა ფიქრებსა და ოცნებაში გადაკარგული, რომ სულმთლად დაავიწყდა თეატრში ყოფნა და დაკარწახებული მუშტი მძიმედ დააძგერა ლოფის დასაყრდენს, ისე მაგრად, რომ შესამჩნევი შეიქნა მეზობელ მაყურებელთათვისაც...

ლევანი გამოერკვა და ლუარას დაწყურული მზერით დააკვირდა, მწიფე ატმის ფრად გახეთქილ ტუჩებზე...

ლუარა ანთებული თვალებით იღიმებოდა...

ლიმილს კი კარლ ტომასა და სტუმარი ბავშვების გულუბრყვილო საუბარი იწვევდა...

— სულელი!

— სულელი, ევროპული თავაზიანობით იმეორებდენ ბავშები სცენაზე და სასაცილო რევერანსებით უკან-უკან იხევდენ... კარლ ტომას ეთხოვებოდენ...

ლევანს სადგისივით ერჭობოდა ყურში რაღაც იქნეული, მაგრამ საკმაოდ მომძლავრებული გამოთქმა „სულელი“ საკუთარი მოქმედების შესაფასებლად.

„ლევან გიგაურო, გესმის? სულელიო“.

ლევანი უფროთხის „სულელის“ ხარისხის დამსახურებას და თითქოს თავის დასაძვრენს დაედებს ამგვარ მდგომარეობიდან, მაგრამ...

„დაპირება, ლევან გიგაურო, დაპირება“, ეძახის ლევანს რაღაც იდუმალი ხმები... ხმები ნაცნობი თითქოს თანშეზრდილი...

„პატიოსანი სიტყვა და ფიცი სამშობლოს დასახსნელად“.

არ ისვენებენ ისევ ის ნაცნობი ხმები...

„სულელი“! უკანასკნელად გაისმა სცენაზე ბავშვის ხავერდით რბილი ხმა, და გიგაური შოთხით დაიკლაცნა, თითქოს მაჯლაჯუნა სიზმრებში გახვეული...

— ვნახოთ, შევეცდები და...

აგერ, გრიგოლიც შემოვიდა ლოქაში...

სცენაზე ახლა ჩარლსტონს თამაშობდენ...

ლევანი მოცოცხლდა, ხილულ ქვეყანას დაუბრუნდა და გაუმადლარი ხარბი თვალებით ფეხდაფეხ აედევნა ტიტველ ორგიებს...

მინისტრ კილმანის კარიერა და ლევან გიგაური...

გერმანია და საქართველო...

— ნუთუ?

და აბა, რა სჯობია ასეთ ცხოვრებას?!

„რევოლუცია“?

შე შენ გეტყვი და...

ლევანი ისევ ოცნებებს მორევს აედევნა მარდი მხარულით...

შამპანიურმა და მინისტრ კილმანის უზრუნველმა ცხოვრებამ თვალები მოსჭრა ლევან გიგაურს და საკუთარი პატივმოყვარეობითა და გზნობით ანთებულმა კინალამ ხმამალა წამოიძახა:

„ძირს ყოველგვარი ნგრევა და რღვევა, ძირს ყველა ჯურის რევოლუცია!“

მაგრამ...

აგერ, მინისტრ კილმანსაც ესროლეს...

კილმანი მოკვდა.

მინისტრის სხეულიც გაცივდა...

ჩაკვდა უზრუნველი ცხოვრება...

და...

შურისძიების ცეცხლით აინთო ლევან გიგაური...

მინისტრი კილმანის სისხლი ალაპარაკდა მეოცნებე ქართველ კილმანში და...

„რა სულმდაბლობაა“ ჩაილაპარაკა ლევანმა თავისთვის...

დარბაზი უკვე გაენათებიათ.

— ო, ამხანაგ მიშას სალამი! — მიესალმა გრიგოლ გიგაური სამხედრო პირს და გულწრფელი თავაზიანობით ხელი ჩამოართვა.

— გაიცანით... ჩემი მეუღლე... ჩემი ძმა... ჩვენი კარგი მეგობარი მიშა ერგემლიძე...

ლევანი გაოცდა... ციციხელი ოფლი დაასხა...

— სხვა, მიშა, როგორ ჩაატარე საგამოცვლევო ოპერაციები ფაბრიკაში? ხომ არ მოიქანცე? დაბალი, მაგრამ ყველასათვის გასაგონი ხმით მიმართა გრიგოლმა ერგემლიძეს და სკამი მოხერხებულად ჩადგა შუაში.

— ძალიან მოვიქანცე, გრიშა, ძალიან! ერთი კვირაა დღედაღამე არ მოგვისვენია... რა გაქეჭილი ვინმეა, რომ იცოდე, ის მელიქოვი, — დაიდაბლა ხმა ერგემლიძემ, რაზედაც ლევანმა ყურები დაცქვიტა და სმენა ერთი-ორად გაამახვილა. — ისეთი გაჭნილი მე ჩემს დღეში არავინ შემხვედრია...

— ეგ არაფერი... კეჟას ისწავლის, — ღიმილით ჩაუბრუნა სიტყვა გრიგოლმა და ერგემლიძეს მხრებზე ხელი დაკრა... — მაგრა მოუქირეთ?

— რაღა თქმა უნდა... აწ ჩვენს ხელშია... წასჩურჩულა ყურში გრიგოლს ერგემლიძემ და ლევანს გადახედა...

ერგემლიძე დაეჭვდა ლევანის უსაზღვრო ცნობისმოყვარეობაში, რასაც უკანასკნელი მუნჯი მოძრაობით ამჟღავნებდა, დაეჭვდა ლევანის სულიერ მოუსვენრობაში გრიგოლსა და მას შორის გამართული საუბრის დროს. ამიტომ... საუბარი ორთავემ ჩურჩულით შესცვალეს და ბოლოს საქსოვ ფაბრიკასა და მელიქოვის საქმეზე ლაპარაკი საბოლოოდ გასწყვიტეს...

— ლევან, მოგწონს წარმოდგენა? ჰკითხა გრიგოლმა უმცროს ძმას ლევანს და ლუარასაც გადახედა თითქოს ასეთსავე შეკითხვაზე პასუხის მომლოდინებ.

— კარგი დადგმა... — მესამე აქტი კი ყველაზე ძლიერია... გალუნა სიტყვა ლევანმა.

— შესანიშნავია. — წამოეხმაურა ლევანს ლუარა.

გრიგოლმა სათანადო დასკვნა გააკეთა ამომწურავი პასუხებიდან. წარმოდგენა დასრულდა.

თავშეუკავებელი ტაშითა და ოვაციებით დაიქხრილა მთელი დარბაზი.

გრიგოლ გიგაური და ერგემლიძე სასტიკი კრიტიკით შეხვდნენ პიესის იდეოლოგიურ მხარეს, კარლ ტომას სულმდაბლობისა და

თვითმკვლევლობის ფაქტს... ასამართლებდენ და კიცხავდენ მებრძოლ
კომუნისტის ასეთ საქციელს... უკვირდათ კომუნისტის თვითმკვლე-
ლობის აქტამდის მისვლა.

— ყალბია და ყოვლად გაუმართლებელი... ასკენიდენ ორივე-
თეატრი ჩქარა დაცალიერდა.

— შემოგვიარეთ ამხ. მიშა! მიიპატიეთა გრიგოლმა ერგემლიძე,
როცა თეატრიდან გარეთ გამოვიდენ.

— ვეცდები, — ზრდილობიანი ჟესტით გამოეთხოვა ერგემლიძე
გიგაურებს და გზა გაიკვლია სასახლისაკენ...

ლევანმა შინისაკენ მიმავალ ერგემლიძეს უცნაური მზერა გაა-
ყოლა...

გრილოდა.

ტყვიისფერი თალხი ღრუბლები გზას მიიკვლევდენ დასავლეთი-
დან...

გიგაურები უხმოდ ჩასხდენ თეატრის წინ მოლოდინე ერთერთ
ეტლში და შინისკენ დაიძრენ.

გრიგოლი რაღაცას იგონებდა.

ლევანმა გახსნა ვერცხლის პორტსიგარი და პაპიროსი ძმასაც
შესთავაზა.

გრიგოლმა უხმოდ ამოაძრო პაპიროსი პორტსიგარის განახლარ-
თიდან და კვამლი რგოლებად დაიკლაკნა ელექტროშუქზე.

— ტაკ-ტუკ! ტაკ-ტუკ!

ისმრდა ცალიერ სივრცეში დაოთხილ ცხენთა ფეხის ფლოქ-
ვების რიტმული თქარუნნი. და გაბერილ შინებზე შემდგარი ეტლი
გველივით მისრიალებდა ელბაჭიდის დაღმართზე.

IX

კარპოვი დანიშნულებისამებრ გამოცხადდა საქსოვ ფაბრიკაში...
სამუშაოები ჭირისუფალივით დაათვალიერა.

გაბზარულ საძირკველს გამომძიებლის თვალით დააკვირდა და
უყოყმანოდ დარწმუნდა მანვე ხელის მოქმედებაში...

კარპოვმა ყოველმხრივ შეამოწმა ბეტონის ნარევის ნივთიერი შე-
მადგენლობა, საძირკველის სიღრმე და დადგმულობათა სისწორე...

— განზრახ გაკეთებულია! წინასწარ მოსაზრებით; — დაასკვნა
მანვე. კარპოვი იშვიათი გულშემატკივრობით დაეწაფა სააღმშენებ-
ლო საქმეთა ძირითადად გამოსწორებას და აქამდე ჩამკვდარი სამუ-
შაოები, დაიძრა სწრაფად მკვდარი წერტილიდან...

კარპოვი გაეცნო მშენებელთა კადრს, უჯრედის წევრებსა და საფაბრიკო კომიტეტს, მოიწვია ფაბრიკის აქტივი თავის კაბინეტში და ხანგრძლივ ესაუბრა მათ სააღმშენებლო საკითხებზე.

— მე მოვითხოვ ყველა ამხანაგიდან გულწრფელობასა და მუშაობაში მუყაითობას, აგრეთვე მკიდრო ამხანაგურ კავშირს ფაბრიკის მშენებელ ადმინისტრაციასთან, — განაცხადა კარპოვმა, და მისი კეთილშობილი, სათნო სახე ღიმილით დანაოქდა...

კარპოვი ხანში შესული ინჟინერი იყო, გაუზომელი გამოცდილებითა და თეორეტიული ცოდნით უხეად დაჯილდოვებული.

აქტივი სამართლიანად დამფრთხალი მელიქოვის მწარე გაკვეთილებით, საკმაო გულგრილობით შეხვდა ახალი უფროსის, ინჟინერ კარპოვის გულწრფელ განცხადებას და სათითაოდ ყველა მათგანმა ასე გაიფიქრა:

— საქმე, საქმე გვიხვენე ჯერ, სპეციალისტო, და მეგობრობასათუ მკიდრო კავშირზე შემდეგ გვესაუბრე.

მუშებმა გამოთქვეს თავიანთი აზრი ფაბრიკის საქმეებზე.

— ამხანაგებო! — განაცხადა კარპოვმა კრების დასასრულს, — მე აქ ჯერ ახალი კაცი ვარ, სულ რაღაც რამდენიმე დღეა, რაც ჩამოვედი, მაგრამ, სამწუხაროდ, უნდა მოგახსენოთ, რომ ბევრი არასასურველი და სამარცხვინო მოქმედება შეენიშნე ზოგიერთი მუშის, განსაკუთრებით სოფლებიდან ჩამოსულების, ცხოვრებაში... მე მიმიძიმა, რა თქმა უნდა, ამის საჯაროთ გამოტანა, მაგრამ მოვალედ ვრაცხ ჩემს თავს ვაცნობრთ, რომ ზოგიერთი მუშა, როგორც ეტყობა, აქ დაწვეულა სამუშაო იარაღების ჯიბეში გაყოლებას...

აქტივი ამოძრავდა და ერთმანეთს გადახედეს...

— ნუ გაიკვირვებთ, ამხანაგებო, რადგან ჩვენ ამ შემთხვევაში ფაქტთან გვაქვს საქმე და ხომ მოგეხსენებათ ფაქტების შეუბრალებელი თვისება, ასეთ საკითხებში მაინც...

კაბინეტში განცვიფრებამ დაისადგურა.

— მე ჩემის თვალთ შეენიშნე, ამხანაგებო, — განაგრძობდა ისევ კარპოვი, — როცა ერთმა ყაბალახით თავშეხვეულმა მუშამ, მორჩა სამუშაოს თუ არა, გვერდზე მიიხედ-მოიხედა, ფრთხილად სახაზინო სატეხი ჯიბეში ჩაიღო და შინისკენ გზას გაუდგა... მეორემ სალაშინი გააპარა...

— ნუთუ? ჩაილაპარაკეს ზოგიერთებმა და ისევ ერთმანეთს გადახედეს...

— სამწუხაროდ ეს ასე არის ამხანაგებო და მოგეხსენებათ, რომ ყოველად დაუშვებელია სახელმწიფო ავლადიდების ასე უთავ-

საქართველო
 1919

ბოლოდ განიავება... მე მესმის მესაკუთრე გლეხის, (რომელიც დღეს-დღეულად მუშა გამხდარა), სულისკვეთება, საკუთარი ოჯახის ფეხზე დაყენებისადმი მისწრაფება, მაგრამ რა შუაშია სახაზინო ქონება და ფაბრიკის სამუშაო იარაღები? ამიტომ, თუ თქვენც დამეთანხმებით, აზრად მაქვს ფაბრიკის შტატში მოვხდინო ძირითადი გადაჯგუფება და თანამდებობის პირთა სრული გადახალისება, შევცვალო დარაჯები პატიოსანი და სანდო მუშებით, დავაწესო საერთო მეთვალყურეობა ფაბრიკის ყოველგვარ სამუშაოზე და ამრიგად გავაუმჯობესო და ნაწილობრივ მაინც დავაჩქარო ძალზე შეფერხებული მუშაობის გეგმის მიხედვით შესრულება...

აქტივი თუმცა გულგრილად შეხვდა კარპოვის განცხადებას საერთოდ და განსაკუთრებით მის უკანასკნელ სიტყვას იარაღების მითვისების შესახებ, მაგრამ...

საერთო თანხმობა მაინც გამოაცხადეს და ალუთქვეს კარპოვის ყოველმხრივი დახმარება...

„ითალითებს და“... ფიქრობდა ერთი.

„თუ მელიქოვსავით სიტყვახევაერიელობს“?! დაუმატა გულში მეორემ...

„ითალითებს და დედას ვუტირებთ“ დაასვენა მესამემ და ის იყო კრებაც დამთავრდა მაგრამ...

სრულიად მოულოდნელად, კარპოვის წინააღმდეგ გაილაშქრა ბარნაბ ბარბაქაძემ.

— გამოდის, რომ ჩვენ ფაბრიკაში ქურდები გვყოლია მუშებად?

— სამწუხაროდ, სამწუხაროდ. — აღარ დააცალა ბარბაქაძეს კარპოვმა.

— ეგ ცილისწამებაა და მეტი არაფერი!.. აიტყვიც უადგილოდ ბარბაქაძემ, რომელიც აქამდის ჩუმად და მშვიდად იჯდა თავისთვის კუთხეში და პაპიროსის წევით ერთობოდა საქმიან თათბირის მსვლელობის დროს.

— მე ეგ არ მაინტერესებს — მოუჭრა სიტყვა ბარბაქაძეს კარპოვმა და ისევ აქტივს მიუბრუნდა. — მე მოვიტხოვ თქვენგან კანონიერ დახმარებას, მე მხოლოდ ამხანაგური მკიდრო კავშირით ვფიქრობ გავაკეთო სახალხო საქმე და თუ თქვენ ამხ. ბარბაქაძესავით მოკლე და უპრინციპო პატივმოყვარეობის საზომით მიუღდგებით, საერთო, სახალხო საკითხებს, მერწმუნეთ, რომ აქაურ ჩაბანდებულ საქმეებს, თვით ეშმაკიც კი, ვერ გაასწორებს...

— თუ ქურდები გვყოლია ფაბრიკაში...

— ციც! — შეუტია ბარბაქაძეს სულაკაურმა, — შენ კიდევ შენ-
სას არ იშლი?

ბარბაქაძე მოკვეთილ თავსავით დამუნჯდა. სათქმელად გამ-
ხადებული სიტყვა ყელში შეაკვდა და ხახვამშრალმა ნაძალადევი
ხველა ასტეხა...

— ჩემი თხოვნა იქნებოდა, რამდენიმე კაცს თვალი გედევნე-
ბიათ შაბაშის შემდეგ მიმავალ მუშებისთვის, აი მაშინ დარწმუნ-
დებოდით ჩემი შენიშვნების სინამდვილეში, — განაცხადა დასასრულ
კარპოვმა და ქული დაიხურა.

მეორე დღეს კარპოვის მითითება მრავალი ფაქტით დადასტურ-
და. „ჯიბეს გაყოლილი“ იარაღები ბლომად მოგროვდა ალაყაფის
კართან და დარცხენილი ბარბაქაძე ნაცემარ ძალღივით მოიკუნტა,
გუშინდელ მის უადგილო გამოსარჩლებაზე.

ბევრი გამოტყდა დანაშაულში.

ბევრმა აღიარა თავი დამნაშავედ, თუმცა მიზეზად ოჯახური
სიღარიბე და მოუწყობელი სახლკარი წამოიშველა, მაგრამ...

დანაშაულს ხომ ეს არ უშველიდა.

კარპოვის ფიხელმა თვალებმა ფაბრიკის ყოველ კუნჭულში
ჩაიხედა და ჩქარა ჩადგა საქსოვი ფაბრიკა ნორმალურ კალაპოტში...

X

გამგეობის სხდომის მეორე დღეს პოლოსოვი ჩვეულებრივზე ად-
რე გამოცხადდა დაწესებულებაში.

ჩუმად შეალო კაბინეტის კარი საერთო კანცელარიაიდან და სა-
გაზაფხულო პალტო და ქული კაჩხას ნერვიულად ჩამოაფხატა.

პოლოსოვმა სამშენში მისვლის უმალვე შემოიარა ყველა ოთახი
და მოსამსახურეთა შტატს აცნობა მელიქოვის მოხსნის ამბავი.

— Жалко!

— აი, რა სპეცი დავკარგეთ! — განგებ უსამძიმრებდენ პოლო-
სოვს სამშენის თანამშრომლები და პირდაღებულნი უსმენდენ ახალ-
ახალ ჭორებსა და უმისამართო საყვედურებს.

— უბედურება ისაა, რომ — ამბობდა გულდაწყვეტით პოლო-
სოვი, რომელიც განგებ თავის მელიქოვისადმი დამოკიდებულებას
მალავდა, — ჩვენ საუკეთესო სპეციალისტებს ვერეკებით წარმოები-
დან და ამით გულს ვუტრუებთ სამუშაოზე გულმოდგინე მომუშა-
ვეებს. მე ინჟინერ მელიქოვის საქმე ისე მაინტერესებს, როგორც სა-
უკეთესო სპეციალისტის დაკარგვის საქმე თორემ...!

— რასაკვირველია, რუბენ არუტიუნოვიჩ! რასაკვირველია! — ხან-გასმით გამოაზოგა სიტყვა ვაინბერგმა და დაღონებული კედელს მიეყრდნო... ჩვენი, სპეციალისტების, ფასი რალაც მერყევი გახდა საბჭოთა ბაზარზე და ამის მიზეზი, ცხადია, თითო-ოროლა წრეს გადასული მართველია და არა ხელისუფლება...

— დიახ! თითო-ოროლა მართველი და დირექტორი... — დაუდასტურა ვაინბერგს პოლოსოვმა — აი, თუ გნებავთ ისეთი დირექტორები, — პოლოსოვმა აქ განგებ ხმა დაიდაბლა და თავდახრილმა ყურში წასჩურჩულა ვაინბერგს:

— როგორც ჩვენი დირექტორია... სანამ ჩეკაში არ ამოაყოფინა თავი ტიგრან ტიგრანოვიჩს, არ იქნა, არ მოისვენა, მაგრამ...

— როგორ, ჩეკაშიც? — აკანკალდა ვაინბერგი მთელი სხეულით ჩეკას ხსენებაზე და შუბლზე ოფლის წვეთები გამოადგა — რატომ, რისთვის, რუბენ არუტიუნოვიჩ; როგორი საშინელებაა?...

— რა მოგახსენოთ... სამიზეზო ნუ გახდება საქმე, თორემ... მიზეზი ყველაფერს გამოეყრება...

— ღმერთო ჩემო! რა უბედურებაა, რა საშინელებაა, რუბენ არუტიუნოვიჩ! რა ცუდ მდგომარეობაში იქნება ამჟამად პატივცემული ტიგრან ტიგრანოვიჩის მეუღლე...

— რას იზამთ...

— ღმერთო ჩემო! უმიზეზოდ, უდანაშაულოდ... ჩეკაში? რატომ? რატომ? რისთვის? აიმაღლა ხმა ვაინბერგმა ყველას გასაგონად.

— მიზეზი უთუოდ იქნებოდა, თორემ... უმიზეზოდ, აბა ვინ რას შოკითხავდა, — ჩაერია ბოლო საუბარში საქმეთამართველი ამბერკი და ბუხჩალტერს ნიშანდობლივად გადახედა.

პოლოსოვი გაოცდა.

მაგგვარ უკმეხობასა და კანდიერ დასკვნას ამბერკისაგან არ მოელოდა. ამბერკის „თავისიანად“ უყურებდა, ამიტომ...

საუბრის შეწყვეტის ნიშნად პოლოსოვმა ცივი, ბრძანების კილოთი მოითხოვა რალაც ქალაქდები კანცელარიიდან და ასეთივე ტონით ამბერკის მიუბრუნდა:

— ამხანაგო მშვილობაქე! თქვენ გეკოდინებათ ინსპექციის ცირკულიარი, რომელ საქმეშია მიკერებული... თუ შეიძლება, მოძებნეთ და გადმომეცით.

თანამშრომლები თავიანთ მაგიდებს მოუსხდენ გარშემო და სამშენი შეცურდა საქმიანობაში.

ვაინბერგი კი პოლოსოვს შეეყვა კაბინეტში და მოხერხებულ დროს დაელოდა შეწყვეტილ საუბრის გაგრძელებისათვის...

— ცირკულიარი? ახალნაგებობათა შესახებ თუ... ეროვნული
მემორიუმისა

ჰო, ვგონებ ასეთი უნდა იყოს... — დაემოწმა ამბერკის პოლო-
სოვი.

— ის ცირკულიარი საიდუმლო მიმოწერაშია.

— მოპიტანეთ! — ბრძანა პოლოსოვმა.

— საიდან? საიდუმლო მიმოწერა ხომ მე არ მბარია?

— მაშ ვის უნდა ებაროს მიმოწერა, თუ არა საქმეთამართველს?!

— მე თვითონ ვთხოვე ამხ. გიგაურს საიდუმლო მიმოწერა თუ-
ჯის სეიფში ჩაეკეტა სხვა საიდუმლო ქალაქებსა და ნახაზებთან
ერთად.

პოლოსოვი გაცხარდა... განერვიულდა, მაგრამ საქმეთამართველი
აქ არაფერ შუაში იყო...

მეზობელი ოთახიდან ისმოდა საწერი მანქანის ჩვეულებრივი
ტიკტიკი, და მთავარი ბუხჰალტერი ელვის სისწრაფით აფათურებდა
მსუქან თითებს საანგარიშოზე...

დაწესებულება საქმიანობაში ჩაიძირა.

საქმეთამართველიც თავის საქმეებს დაუბრუნდა, ხოლო ვაინ-
ბერგმა კი დრო იხელთა და კაბინეტში მარტოდ დარჩენილ პოლო-
სოვს ენა ნოხივით გაუფინა...

— რუბენ არუტიონოვიჩ! გვიშველეთ რაიმე, ლეთის გულისათ-
ვის, და...

— რა ამბავია ლევ ბორისოვიჩ? გაეხმაურა პოლოსოვი ვაინბერგს
და მისი თხოვნის კილო რალაცხაირად ეუცნაურა.

— სინილისს გეფიცებით, რუბენ არუტიონოვიჩ! ადამიანობას გე-
ფიცებით, რომ შეუძლებელია სამი დღის განმავლობაში პროექტის
დამთავრება... გვიშველეთ რაიმე, რუბენ არუტიონოვიჩ!

— რომელი პროექტის?

— აი, ფაბრიკაში მანქანათმშენებლობისა.

— ელაპარაკეთ დირექტორს?

— რა გამოვიდა მერე, რუბენ არუტიონოვიჩ! სამი დღის ვადა
დავინიშნა და თანაც, მე პირადად დამემუქრა: თუ ცხრამეტისათვის
პროექტი არ ჩაგებარებია, მაშინ სხვანაირ პირობებში შევხვდებით
ერთმანეთსო. სწორედ ასე სთქვა, სინილისს გეფიცებით.

პოლოსოვმა ცბიერად გაიღიმა.

— ალბათ, ახალი კანდიდატი ეყოლება ვინმე თქვენს ადგილას,
მაგრამ... ლევ ბორისოვიჩ!.. პოლოსოვმა აქ სასაუბრო კილო გამოიცი-
ვლა, სკამი ვაინბერგისკენ მიიბრუნა და ასე დაბალი ხმით თითქმის
ერთი საათი ეთათბირა.

ვაინბერგი თავის ქნევით, უდასტურებდა პოლოსოვს ყოველ სიტყვას და წამდაუწყებლად სათვალეებს ისწორებდა კეხიან ცხვირზე.

— მაშ ასე... ვიმოქმედოთ საერთო ძალღონით და შედეგიც ვნახოთ. ჩვენი ვალია დავებმაროთ ყველა გულწრფელ სპეციალისტს... საბჭოთა შშენებელს და...

— სიტყვას მოყვა, რუბენ არუტიუნოვიჩ! თუ ტიგრან ტიგრანოვიჩის დასახსნელად ფული იყო საჭირო, ნუ მოეხათრება მის პატივცემულ მეუღლეს...

— გმადლობთ, ლევ ბორისოვიჩ! ჩემი და ქვეყანი ქალია და არა მგონია რომ ასეთ ხიფათის დროს ხელცალიერი იყოს. ისე იმედი გვექნება...

— შექველად, შექველად, რუბენ არუტიუნოვიჩ!

ვაინბერგი წახალისებული და ინდაურივით გაფუფული გამოვიდა პოლოსოვის კაბინეტიდან და სათვალეების წმენდით ტექნიკურ განყოფილებაში შეუხვია.

მეზობელ ოთახში ისევ ისმოდა მანქანის განუწყვეტელი ხმაურობა და ათეულ ეკზემპლიარებად იბეჭდებოდა ახალ-ახალი ინსტრუქციები.

ათი საათი იქნებოდა, როცა გიგაური სამშენში მოვიდა.

— ამბერკი! კომუჯრედის მდივანს დამიძახეთ!

გიგაურმა სეიფი გამოაღო და რაღაც საბუთები ამოაღა.

ოქმის წიგნიდან რამდენიმე ფურცელი ამოგლიჯა და პორტფელში შეინახა.

— ამხ. ამბერკი! მზად არის ბრძანება კარპოვის დანიშვნის შესახებ?

— მზად არის.

— ჯამაგირი ოთხას ოთხმოცი მანეთი...

გიგაურმა პაპიროსს მოუკიდა. ელსმენის ყურმიწს დაწვდა და სადგურს გაეხმაურა. 17-71, სახელმწიფო კონტროლია?.. საშა! იცი რა?.. ორი დღის შემდეგ ერთ ადგილას მივემგზავრები გამოკვლევაზე და შენი უფროსი კონტროლიორი ლაშაური უნდა დამახმარო... ჰო! როგორც გადმომცენ კარგი მომუშავე ყოფილა, ენერგიული და დაუზარებელი... როგორმე უნდა მოახერხო... ო, კარგი! გმადლობთ... ნახვამდე! ნახვამდე ამხ. საშა.

— ამბერკი! ეს მიმოწერა დაუბრუნეთ ინჟინერ ვაინბერგს და გამოუცხადეთ, რომ თუ ოცდახუთისთვის დასკვნა არ მოუცია, განცხადება შემოიტანოს თანამდებობიდან განთავისუფლების შესახებ.

„ინენერ ქურდოვანიძეს დასკვნისათვის“ — ბატისტინა...
ოჯახქორი და ამასთან საშინელი პატივმოყვარე...

კაბინეტში უჯრედის მდივანი შემოვიდა.

— სალამი ამხ. ამაიაკ! რასა იქ, ბიჭო?

— ჯერჯერობით ასე ვარ, აი! ამაიაკმა ცერი სმენაზე დააყუნა...

— ამაიაკ! აი რა, ჩემო ძმაო! მე ამ ორ დღეში უნდა გავემგზავ-
რო საქსოვ ფაბრიკაში გამოკვლევის დასასრულებლად... აქ კი, ხომ
იცი, როგორი ატმოსფერაა შექმნილი...

— მესმის!

— ჰო, და მე პირდაპირ ფაბრიკაში მომიხდება სიარული გაძო-
კვლევის დასასრულამდე, ან შეიძლება იქვე მოვეწყო სადმე ბინაზე
და აქაურობისა აბა შენ იცი!

— კეთილი! რალაცას პოლოსოვი იფუყება და რა მოსდის, თუ
იცის...

— იფუყება და არც ჩვენ დავრჩებით უკაცრავად, მაგრამ ეს
შემდეგისათვის... ახლა კი რაც მთავარია იმას უნდა მივხედოთ: მე-
ლიქოვი ხომ ჩეკაში ზის...

— ვიცი.

— შეიძლება აქედან რაიმე ცნობები მოითხოვონ, შენ მაშინვე
წახვალ ამხ. ლავრენტისთან, ან მიზა ერგემლიძეს ნახავ ჩეკაში და
მოელაპარაკები, როგორც საჭიროა. თავის დროზე კი ეს საკითხი უჯ-
რედშიც უნდა იქნას წამოყენებული... რაიკომმა და ცეკამაც უკვე
ყველაფერი იცის... ასე... სანამ მე დაებრუნდებოდე სამშენს შენი იმე-
დით ვტოვებ... ჩემი ფაქტიური თანაშემწე ხომ უყურებ რა ამბავ-
შია გართული... ერთი სიტყვით, ჭხიზლად იქნები... ბუ რაიმე დაგ-
ჭირდეს, ტექნიკოსი კუბრაძე დაიხმარე... გარდა იმისა რომ აქტიური
კომკავშირელია, საუკეთესო მოქალაქეც არის...

საქმეთამართველი თუმცა უპარტიოა, მაგრამ ყველაფრამდე სან-
დო... შეგიძლია დავალება მისცე, რანაირ საკითხს გინდა შეეხე-
ბოდეს ის...

ვეცდები ჩემო ძმაო მაგრამ...

— რა გინდა, ამაიაკ?

— საშეფო სოფელში ვაპირებდით და თუ შენ აქ არ იქნები...

— მერე?

— შენ, რომ არ იქნები-მეთქი...

— არა უშავს, ერთი დღით წახვალთ სოფელში, შავით რა და-
შავდება...

— არც ავტო გყავს და... ამაიაკმა მორცხვად გადახედა გიგაურს.

გიგაურმა, უხმოდ, ბლოკნოტი მოიახლოვა და ფერადი ფანქარით რალაც საჩქაროთ ჩასწერა შიგ.

— რამდენი კაცი იქნებით?

— ოცამდე.

— ერთი ავტობუსი საკმარისია... იმ დღესვე დააბრუნეთ კია...

— რა თქმა უნდა, ამხ. გრიშა.

— მაშ ასე... ყველაფერი რიგზეა... შენი იმედი მაქვს და ხომ იცი, იმედი რომ გამიცრუო, აქ აღარ დამხვდება...

გრიგოლი ღიმილით გამოეთხოვა ამიაკ მურადოს და ფიქრებს მიეცა.

— არა, კარგი მომუშავეა და საუკეთესო ამხანაგი...

გიგაური ისევ დაფიქრდა, რალაც მოისაზრა.

— იქნება გამოდგეს კიდევ, დაუდასტურა საკუთარ თავს გიგაურმა და ისევ ქაღალდებს დაუბრუნდა განსახილველად.

საფერფლეზე აბედივით იწვოდა მსუქანი პაპიროსი...

XI

ბინდი დაეცა ღია ფანჯრებზე.

ფანჯრები გამოკეტეს.

ქალის ლანდმა ფარდები გაასწორა.

ხალიჩებით მოფარდაგებულ მოზრდილ სასტუმროს; სადღესასწაულო ელფერი დაკრავს.

გაჩირალდნებულია ვეებერთელა ქალი.

სასტუმროს სივრცეზე გაშლილია სუფრა, სადაც ნაფარეულის თავმოხდილი ბოთლები დარაჯებივით ღვანან სუფრის შუახაზზე და სტუმრებს ელოდებიან.

საოა მარკოვნა უჩვეულო ფაცი-ფუცშია...

მსახურს ეხმარება, ვახშმის თადარიგს აწესრიგებს.

ვიანბერგის ოჯახი ჩვეული არ არის ხშირ „პიკნიკში“ და სარა მარკოვნას სწორედ ეს გარემოება ელოდება წინ:

არ იცის ქართველ სტუმრებს რით ან როგორ ასიამოვნოს...

სამოვარი არსად აღარ სჩანს ამაღამდელი ვახშმისათვის...

ღვინის სასმისები ჩაის კიჭებსა და ფინჯნებს შენაცვლებია...

ლერწამივით აშოლტილი პიანისტი ქალი როიალთან ზის და „სამშობლო“-ს უკრავს...

„სამშობლო“ — ებრაელის ოჯახში?! მაგრამ...

ვინბერგს სადღაც გაუგონია, რომ ლევანსა და მის ამფსონებს ეროვნული ჰიმნი გატაცებით უყვართ...

ერთი სიტყვით ყოველივე ქართული აინტერესებთ მხოლოდ იმიტომ, რომ ქართულია... და ვინბერგი თავისთავს როდი ლალატობს გაჭნილობასა და გაიძვერობაში...

პიანისტი ქალი თავგამოდებით ამახინჯებს მშვენიერ სიმფონიას.

იდაყვზე დაყრდნობილი ლევან გიგაური კი, თავის ამფსონებთან ერთად, დინჯად უსმენს მუსიკას და განუწყვეტლივ ხანჯლის ტარს აწვალებს.

— ლევ ბორისოვიჩი! სთხოვეთ თქვენს სტუმრებს... უკვე დრო არის. მიმართავს სარა მარკოვნა ვინბერგს და სუფრას ათვალეერებს — ხომ ყველაფერი რიგზეაო.

— ლევან პეტროვიჩი! თქვენც, ყმაწვილებო! აბა, მობრძანდით! ეპატიყება ვინბერგი სტუმრებს სუფრისკენ და მეტის მზრუნველობით თავბრუდახვეული და შეწუხებული მოტიტვლებული შუბლიდან სიმწირის ოფლს იწმენდს...

— ლევან პეტროვიჩი! თქვენ უთუოდ თამადის ალაგი უნდა დაიკავოთ, მე ძალიან კარგად ვიცი, თუ როგორი წესრიგიანი ლვინის სმა და დროსტარება გიყვართ ქართველებს... აბა, მობრძანდით...

ვინბერგი სასაცილო რევერანსებით ეპატიყება სტუმრებს და თავის მხრივ სუფრას ათვალეერებს:

ხომ ყველაფერი რიგზეაო...

სტუმრები სხდებიან იშვიათი სუფრის გარშემო და თავი მედიდურათ უჭირავთ...

— აბა, მეგობრებო! — იწყებს თამადად მიჩნეული ლევანი, — ჩვენ შევეცაოთ პირველი სადღეგრძელო ქალბატონ სარა მარკოვნასა და პატივცემულ ლევ ბორისოვიჩის...

ლევანი ერთბაშად გადაკრავს ლვინოს სათითურის ტოლა ჭიქიდან და ცბიერად იღიმება...

— ისემც მაგას მოუკვდეს თავი, ეგ მე მიყვარდეს, მაგრამ... — წაასურჩულებს ლევანი მის გვერდით მჯდომ ზალიკო ბაკურიძეს და ორივე სიცილით იგულებიან...

— რავა მიცვალბულს უგავს ეგ მოტიტვლებული თავი... უმატებს თავის მხრივ ზალიკო და ჩუმი ჩამკვდარი სიცილი ამოძრავდება ორივეს ტუჩებზე...

— დღეგრძელობა ჩვენს პატივცემულ დიასახლისსა და ლევ ბორისოვიჩის...

— რავა კვატასავით დაბაჯბაჯობს ე ჩვენი დიასახლისი!

— რა ვიცი გავა სქელი ეგ არის და ლერწამივით აშოლტილი ხომ უყურებ ვინ არის?! ლევანის მზერა შეაკვდება პიანისტ ქალის წარმტაც ტანადობას.

— აბა, ერთი „მრავალეამიერიც“, მეგობრებო! იძლევა მორიგ განკარგულებას ლევან გიგაური და სასტუმრო დაყრუვდება ხმამალალი სიმღერით.

რუსულ-ქართული საუბარი მოგზაურობს სტუმრებს შორის და 'ზოგიერთი უწმაწური გამოთქმები სიცილს იწვევს მხოლოდ ქართველ სტუმრებში.

დროგამოშვებით ისევ სიმღერა, სადღეგრძელო და საერთო მზიარულება. წვეულნი განგებ ხმამალლა იმღერიან, რომ დღევანდელ აქ შეკრებას მართლაც ღზინის ელფერი მიეცეს, ჩვეულებრივი ვახშმის ნამდვილი სახე...

— აბა, თითოც, ყმაწვილებო! — დროგამოშვებით შემოსძახებს სუფრას თამადა. და პაწია სასმისები ზანტად იცლება მოჭედიფთა და ნერწყვილ ტუჩებზე.

გუგუნებს დარბაზი ატეხილი ქეიფით, და ჭიქები იცლება სიტყვიდან სიტყვაზე.

— დაუკარით რაიმე, მადემუაზელ! — თხოვნით მიმართავს ლევანი პიანისტ მარგოს, — რაიმე ნაზი და დაბალხმიანი...

პიანისტი როიალს დაუბრუნდება..

ვაინბერგი ჩვეულებისამებრ ტუჩებს ილოკავს შეჭედიფებული და სათვალეებს ისადაგებს ელამსა და ღვინით კიდეც უფრო გადაბრეცილ თვალებზე.

ალკოგოლს დაუჩვეველ ვაინბერგს ჩქარა ეკიდება ღვინის ცეცხლი და მუდამ ნაცრისფერი უსისხლო სახე აუყვავილდება.

ღვინის აღმური ისადგურებს მსმელთა ძარღვებში.

მარგო კი უკრავს ბახის მელოდიას...

— მეგობრებო! — იხელთებს დროს ლევანი.

ყველანი სმენად გადაიქცევა.

— ჩვენ აქ არ ვქეიფობთ და არც საამისო გუნებაზე ვართ... ლევ ბორისოვიჩის ასეთი თავგამოდება და ძვირფასი ვახშამი აუნაზღაურებელი პატივისცემა ჩვენდამი, მაგრამ ჩვენი აქ შეკრება, მოგახსენებით, სულ სხვა მიზნით მოხდა.

— აბა, რას ბრძანებთ ლევან პეტროვიჩი! — ვაინბერგმა მიიმედ და სერიოზულად ამოისუნთქა მაგრამ...

ღვინის ქვანგები მინც ვერ დამალა... ზედიზედ დაასლრკინა. მოპარებულმა ბახუსმა თავისი გაიტანა. მინერალურ წყლებსა და ჩაიზე დაჩვეული ვაინბერგი აამჩაბა და ააჩერჩეტა...

— მელიქოვი ჩავარდა — განაგრძობდა ისევ ლევანი და ცალი თვალით მარგოს ზვერავდა: ხომ არ გვაყურადებსო. — ჩეკაში გაება და ვგონებ მისი დახსნა საექვოა და შეუძლებელი. ისეთი ძალთაპირის ხელშია მისი საქმე, ვილაც ერგემლიძის ხელში, რომ სულ ტყუილია... ვერსაიდან ვერ შემოვუვლით... ჩემი დღევანდელი ცდა მარცხით დამთავრდა. მეგობრებო, თქვენ ეს იცით ზოგიერთებმა და — ლევანმა კიდევ უფრო დაიდბლა ხმა — ასე რომ ჩვენი მთავარი გეგმა ფაბრიკის საქმეზე თითქმის ჩაიშალა.

— დიახ, დიახ! ჩაიშალა... ჩა-ი-შა-ლა... ლულულულებს ფრთხილად ვაინბერგი და ალკოგოლიდან გამომშრალ ენას დამბლადაცემულივით აგორებს გაფიცებულ და გამშრალ ტუჩებზე.

მარგო ასრულებს მორიგ მელოდიას...

— ასე რომ, — განაგრძობს ლევანი — ჩვენი გენერალური ხაზი ჩაიფუშა, ხელი შეგვეშალა ფაბრიკის საქმეში, მანქანათ დადგმულობის ყალბად დადგმის საქმეში და რაც მთავარია დაგვერღვა საერთო ქსელი მომავალი მუშაობისა, რაიცა მჭიდროთ იყო დაკავშირებული მელიქოვის პიროვნებასთან, მის ხელმძღვანელობასთან... მელიქოვი ედგა სათავეში სამაგნებლო ხასიათის სამუშაოებს... მელიქოვი ითვლებოდა სამუშაოთა უფროსად, როგორც ხელისუფლებისაგან, ისე ჩვენგანაც საქსოვ ფაბრიკაში... დღეს ეს სამუშაოთა უფროსი, რომელიც მხოლოდ ჩვენი კომიტეტის დირექტივას ასრულებდა მხოლოდ პირნათლად და უყოყმანოდ, განწირულია და ხელფეხშებორკილი... მელიქოვმა შესძლო ფაბრიკის მშენებლობის შეყოვნება ერთი წლით მინც, შესძლო მანქანათდადგმულობის ყალბი საძირკველის ჩადგმა, რაც საქმეს კიდევ დიდხანს გააქიანურებს და ასეული ათასი მანეთობით, საბჭოთა მანეთებით, გააძვირებს ფაბრიკის საერთო ღირებულებას, მაგრამ...

ეს ხომ არ კმარა...

ჩვენ მელიქოვთან შესაფერი გეგმა გექონდა გამომუშავებული... აღარ არის საქმის სათავეში იქ მელიქოვი და უნდა შეიცვალოს სამუშაო პროგრამაც...

ყველანი სმენად გადაიქცევიან... ვაინბერგი თავს ძალას ატანს და თვალბედაბრეცილი უაზროდ უსმენს ყოველ მოსაუბრეს.

— უპირველეს ყოვლისა საჭიროა თვით მანქანათდადგმულობის პროექტის რამდენიმე ხანით შეგვიანება... საძირკველი ხომ ყალბად

არის ჩადგმული. პროექტის შეგვიანება მექანიკურად შეაყოვნებს მუშაობის საერთო ტემპს, ამ საქმეს ლევ ბორისოვიჩი, ვფიქრობ, პირნათლად შეასრულებს...

— რასაკვირველია ლევან პეტროვიჩ! რასაკვირველია... აკი... რამდენი ხანია ვაქტიანურებ და ვაქტიანურებ...

— დიახ, საქიროა კიდევ რამდენიმე თვით ვაქტიანურება და შემდეგ... ხომ იცით, როცა მთავარ მიზანს მივალწევთ... ლევ ბორისოვიჩ, გასამრჯელოზე, ვგონებ აღარ ვილაპარაკებთ...

— რა საქიროა ლევან პეტროვიჩ! Боже упаси! აბა, რას ბრძანებთ...

— ამის შემდეგ კი...

მარგო გატაცებით ასრულებს წარმტაც მელოდიებს, და თანაც უკვირს, რატომ სუფრის ყურადღება სხვა რამეზეა გადაყვანილი, მაშინ, როცა მუსიკის შეკვეთა თვითონ თამადამ მოისურვა რამდენიმე წუთის წინად...

მაგრამ...

საამისოდ ვისლა სცალია.

მთელი ყურადღება თანამესუფრეთა საქსოვ ფაბრიკისკენ არის მიმართული და...

— ფაბრიკაში უნდა გავგზავნოთ ერთი ჩვენი აქტიური მომუშავე...

— რისთვის? იკითხეს ერთხმად თანამესუფრეებმა.

ჩვენი კაცი შავ მუშად გადაცმული მოეწყობა ფაბრიკაში და რაკი ერთი გეგმა ჩაიშალა და გაცუდდა... რაკი მელიქოვის სახე გამოაშკარავდა, როგორც მცენებლის, ჩვენ უნდა შევეძლოთ... ლევანი მარგოს არ აცილებს ცალ თვალს საუბარში, რაკი შეუმჩნეველი არ დარჩება სარა მარკოვნასა და წარმოიდგინეთ შეხურებულ ვაინბერგსაც, რაზედაც...

— ფიქრი ნუ გაქვთ ლევან პეტროვიჩ! მარგო, სარა მარკოვნას დისწულია და ერთი სიტყვით ყველაფრამდი სანდო...

— დიახ, ჩვენ უნდა შევეძლოთ მეორე გეგმის ამთავითვე დატრიალება...

— მაგალითად?

— ეგ ჯერ საიდუმლოდ დარჩება ბევრათვის და როცა საამისოდ რო მოვა ჩვენს მიერ გაგზავნილი კაცი იმოქმედებს ცენტრის დირექტივით...

ყველა დააფიქრა ამ გარემოებამ...

ყველას, ცნობისმოყვარეობის საღერღელი აუშალა, მაგრამ...

შეკითხვა ვერავინ გაბედა.

— ხომ გასაგებია, მეგობრებო! ფაბრიკაში ვგზავნი ჩვენს ერთ-ერთ აქტიურ მუშაკს... ის მოეწყობა ფაბრიკაში, როგორც მუშა... დაიწყებს „იმით“ ერთგულებას, თუ საჭირო იქნება, პარტიაშიც მისცემს განცხადებას... რომ ვინიცობა არ მიიღონ, რაიმე იქვიანობის კვალს მოსასპობად მაინც გამოდგება და როცა დრო მოვა ამოქმედების, ჩვენს დირექტივა საქმედ იქცევა და საქმე იგი გაახარებს ყველა ჩვენგანს..

— დიდებულთა! საუცხოვო! დაასვენიან ერთხმად ყველანი.

პიანისტი მარგო სუფრას უბრუნდება მოუპატიებლად, მაგრამ არავინ არაფერს შეიმჩნევს საერთო საუბარში და საერთო მზიარულებასთან ერთად ჯამბაზურად წყდება მორიგი საკითხები.

— Bravo! Bravo мадемуазел! შემოსძახებენ მარგოს აქეთ იქიდან, თუმცა საკმაო მოგვიანებით...

— მეგობრებო! ლევანი ჭიჭებს ავსებს და მარგოს თავისკენ იხლოვებს — ეს სადღეგრძელო იქნება სასწრაფო...

— ალბად ჩვენი...

— დიახ! ჩვენი საუკეთესო ხელოვანი ქალის, мадемуазел, მარგოს, სადღეგრძელო...

— ყმაწვილებო, ექსტრა...

— ექსტრა! ექსტრა! — არის დასტური ყოველი მხრიდან და ჭიჭები ბოლომდე ცალიერდება...

— აბა, მეგობრებო! — იმავე მოღიშარს და მზიარული სახით მზართავს ლევანი თანამესუფრეებს — ვის აქვს სურვილი დანიშნულ ადგილს გამგზავრების?!!

— მე წავალ. უყოყმანოდ აცხადებს ზალიკო ბაკურიძე, და ქვიფი ისევ ნორმალურ კალაპოტში დგება...

პირიქით, რაკი მთავარი დანიშნულება, აქ შეკრებისა უკვე მოისაქმეს და გაამართლეს. ოდნავ შეჭედილებს ღვინის სმის შადა ახლა გაეხსნათ და ყოველგვარ მოლოდინს გარეშე დატრიალდა სუფრაზე მოზრდილი სასმისები...

— მუქთი — კუბოც კი საინტერესოა, თორემ...

— ჰო, და ავსწითო, ჩემო ძმაო! უმატებს ნოდარი თავის მხრივ და შეზარხოშებულთა სიმღერა და უწესრიგო ღრიანცელი თანდათან ძლიერდება სუფრაზე. ირღვევა სუფრის თადარიგი და ბოლოს გადათფრალი სუფრის წვერები, პატივმოყვარეობის ყოველგვარ საზღვრებს გადალახავენ.

მარგოს არ ასვენებს მოხეტიალე ხელები და...

ეროვნული
სტრუქტურა

გალენილი, მთვრალი სახეები შემლილთა შთაბეჭდილებას სტრუქტურებს მარჯოს თვალში.

ვაინბერგი უკვე ხვრინავს სუფრაზე თავჩამოდებული.

სარა მარკოვნა კი...

სასტუმრო ოთახში აღარსად მოჩანს...

თავდება ღრეობა.

ღრეობა: საქმიანი და არც მოსაწყენი...

ღვინის ოშხივარი გადის ოთახიდან...

ხელები ვარჯიშობენ ელექტროსინათლის გადასაკეტზე...

ცალიერი ბოთლები და ნასუფრალი...

უწესრიგოთ მიყრილ-მოყრილი ზეითა ტანისამოსი...

სავარძლების ქრიჭინი და სუნთქვა ხშირი, არაჩვეულებრივი...

არაღის ახსოვს, როდის წავიდა სტუმრები ვაინბერგის ბინიდან.

არაღის იცის, როდის გამოეთხოვა სტუმრები ვაინბერგის ოჯახის წევრებს და არც ის ახსოვს — გამოეთხოვა ვინმეს თუ არა...

გათენებისას, როცა მსახური სასტუმროს ალაგებდა, სხვა უწესრიგობასთან ერთად მსახურს თვალში მოხვდა, ფრიალ საიჭყო მდგომარეობა:

შიგრენის სავარძლის ბოლო ძგიდეზე მამაკაცის ფეხსაცმელის შტევერით ანაბეჭდი და სავარძლის წინ, ქვეითა საცვლებიდან ძალად მონაგლეჯი თეთრი სადაფის ფოლაქი.

ფოლაქი — ძაფით გადაჯვარედინებული და, ეტყობოდა, თეთრულზე მაგრად მინაკერები...

მსახური დამცინავი ღიმილით დააკვირდა სადაფის ფოლაქს და მოქნეული ცოცხით ნაგავს გააყოლა...

XII

დიდი ხანია საქსოვ ფაბრიკაში დამატებით გამოკვლევა მიმდინარეობს გრიგოლ გიგაურის თავმჯდომარეობით...

ფაბრიკაში მომუშავეები მოუთმენლად ელოდებიან გამოკვლევის შედეგებს. ბოლოს:

ადგილკომმა გამოაკრა განცხადება საერთო კრების მოწვევის შესახებ.

მუშები დიდის ინტერესით ელოდებოდნენ დღის წესრიგში წამოყენებული საკითხების მასიურ დამუშავებას...

კვირადღეა...

მუშები მოგროვდნენ დანიშნულ ადგილას.

ფაბრიკის ერთერთი ახლადდამთავრებული შენობის დარბაზი ძლივს იტევს კრებაზე მოსულებს...

ხანში შესულები სლოკინით აბოლებენ მწარე თუთუნს და გულის ამრევად იპურჭყებიან.

მყოალი თუთუნის კვამლი ნისლივით დგება ხალხით სავსე დარბაზში, და კიდევ უფრო იშხამება შეხუთული ჰაერი.

— ამხანაგებო! — ზარის წკრიალით მიმართავს კრებას ადგილკომის თავმჯდომარე.

დარბაზში ხმამაღალ ყაყანს ჩურჩული სცვლის და თანდათან სრული სიწყნარე ჩამოვარდება.

— შეწყვიტეთ თუთუნის წევა, ამხანაგებო! დაასახელეთ კრების თავმჯდომარე და მდივანი...

— გარაყანიძე...

— ცირლილაძე...

— სულაკაური...

დარბაზში გაურკვეველი ხმაურობა და წამოძახილია.

— ვინ არის მომხრე ამხ. გარაყანიძის?

ერთხმად.

— ცირლილაძის?

ერთხმად.

— ამხ. გარაყანიძე, დაიკავეთ ადგილი.

გარაყანიძე და ცირლილაძე იკავებენ თავიანთ ადგილს კრების პრეზიდიუმში.

— კრება გახსნილია ამხანაგებო! სიტყვა ეძლევა ჩვენი საამშენებლო ტრესტის დირექტორს ამხანაგ გიგაურს, რომელიც რომა გააკეთებს მოხსენებას ფაბრიკის გარშემო ფარგლებში...

დარბაზი ხმაურობს ტაშის გრიალით.

გაფართოვებული თვალებით ელიან მომხსენებლის სცენაზე გამოჩენას.

კრების წინაშე დგება გიგაური. კაცი საშუალო ტანის, ჯმუხი, სახის მოძრავი ნაკვეთები, რაიცა ზედმეტი ენერგიულობის დაღს ასვამს გიგაურის ისედაც უკანავე გამომეტყველებას. ის დღეს, როგორც ყოველთვის, სუფთად პირმოპარსულია, შავი გრუზა თმა ბატკნის კულულებივით დაკრუნჩხვია განიერ შუბლის ზევით და არწივისებური თვალები დინჯად და მედიდურად მოძრაობენ ისლის ღერებივით დასხებილ წამწამებში. ერთის შეხედვით ცივი და უხასიათო ადამიანის შთაბეჭდილებას სტოვებს გრიგოლ გიგაური, მაგრამ...

ქართული
 1919

— ამხანაგებო! — რიხიანი, მაგრამ ნაწყენი კილოთი ეტყობოდა ალელვებული იყო და შუბლის ნაოქებიც შეკრული ჰქონდა, როგორც არასოდეს...

დარბაზი გაიტვრინა.

აქა-იქ ჩუმად ჩაახველეს... სიჩუმე განმტკიცდა უზარმაზარ დარბაზში.

— სამწუხაროდ, დღეს თქვენთან საუბარი მექნება ფრიად არასასიამოვნო, მაგრამ ამავე დროს ფრიად მნიშვნელოვან და მტკივნეულ საკითხის გარშემო. ყველას მოგეხსენებათ, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აკუთვნა პარტიამ და ხელისუფლებამ ჩვენი ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციისა და სასოფლო-მეურნეობის რეკონსტრუქციის საკითხებს... ალბათ ყველა თქვენგანმა იცის, თუ რა ხელმოკლეობასა და ეკონომიურ სივიწროვეს განიცდის ჩვენი ქვეყანა კაპიტალისტურ გარემოცვაში და როგორი ღონისძიებით ვაგროვებთ და ვაწებებთ ერთმანეთზე ჩვენი ქვეყნის, საბჭოთა ქვეყნის, ალორძინებისა და წინმსვლელობისთვის საჭირო თანხებს...

„საკუთარი სახსრებით საბჭოთა ქვეყნის ალორძინებისაკენ“ — აი, დღევანდელი ჩვენი ლოზუნგი...

„ჩვენ უნდა დავეწიოთ და გავუწიროთ კაპიტალისტურ ქვეყნებს“ — აი, ჩვენი სადღეისო საზრუნავი საგანი, და მე არ მგონია, რომ თქვენ, მუშებს, ჩვენი ქვეყნის პროლეტარიატის ერთერთ საუკეთესო ნაწილს, არ გესმოდესთ ამ ლოზუნგების ნამდვილი დედააზრი, მისი ნამდვილი მნიშვნელობა.

გიგაური თანდათან გადიდდა მუშების თვალში.

ყოველი ახალი წინადადების წამოძახილზე უსაზღვროდ გაიზარდა ის აუდიტორიის წინაშე და მუშების სამართლიანი პატივისცემა დაიმსახურა საბუთებსა და ფაქტებზე აკინძული მოხდენილი მოხსენებით...

— ამხანაგებო! — განაგრძობდა ისევ გიგაური. — რას ვხედავთ დღეს, ჩვენი აღმშენებლობის სინამდილეში და კერძოდ, თუ ვნებავთ ამ თქვენი ფაბრიკის მშენებლობის საქმეში...

ვუსმინოთ ციფრებს, ამხანაგებო:

პირველი გეგმის მიხედვით ფაბრიკა უნდა დამჯდარიყო ორ-მილიონ ნახევარი მანეთი... დახარჯულია დღემდე მარტო სააღმშენებლო საქმეზე ოთხი მილიონი შვიდასი ათასი მანეთი...

დარბაზი ერთხმად ამოიოხრებს და განცვიფრებული მუშები ერთმანეთს გადახედავენ...

— შემდეგ, ამხანაგებო! — განაგრძობს გიგაური ალექსებულ? ტონით. — საბოლოოდ ფაბრიკა ჯდება შვიდი თუ რვა მილიონი მანეთი... დანამდვილებით იმის თქმა შეუძლებელია სახელდობრ „შვიდი“ დაჯდება თუ „რვა“ მილიონი, რადგან შესრულებულ სამუშაოთა დიდი ნაწილი ხელახლა გადასაკეთებელია და თქმა იმისა თუ რა უნდა გადაკეთდეს ან რა დაჯდება ამის გადაკეთება ჯერ კიდევ გაურკვეველია და შეუძლებელიც...

— ხედავ, რაებს ამბობს? უჩურობს ერომანეთს მუშები.

— რასა ჰგავს ეს, ამხანაგებო?

შეიძლება თუ არა ასეთ პირობებში გეგმიანობასა და მომჭირნობაზე რაიმე ლაპარაკი? არის თუ არა ეს გეგმიანობისა და რაციონალური მშენებლობის შეგნებული ხელის შეშლა? მე ხაზგასმით ვამბობ, რომ არის და ამაში ბრალი მიუძღვის ჩვენი მშენებელი კადრების ნაკლებ კვალიფიკაციურობას, გამოუცდებლობას და რაც მთავარია საამშენებლო საქმეების სპეციალისტების დაუდევრობასა და ზოგჯერ შეგნებულ ხელის შეშლას... შეგნებულ მავნებლობას...

გიგაური ისევ ციფრებს დაუბრუნდა და ყელგამშრალი ანთებული სხეულით შანთის ნაჭრებივით აბნევედა დარკინულ სიტყვებს ამა თუ იმ აღმაშფოთებელი ფაქტის გამოსამქლეფნებლად...

გიგაური დაუზოგავად ამითრახებდა სამუშაოთა ყოველ უფროსი ინჟინერ მელიქოვის განგებ არეულ მუშაობას, სამნეო ნაწილის უფროსის ბარნაბ ბარბაქაძის უყურადღებობასა და გულგრილობას ფაბრიკის მშენებლობისადმი...

ამელავნებდა გაფლანგვის, დაგვიანების, დაუდევრობისა და მავნებლობის ფაქტებს, რაიცა უსაზღვრო ალფროფანებას იწვევდა დამსწრეებში, თვითკრიტიკის ფართოდ გაშლის გამო, და ხშირად უადგილო ტაშისცემითა და „მართალია“-ს ძახილით აწყვეტინებდნენ სიტყვას მომხსენებელს.

— ერთი სიტყვით, — დაასრულა გიგაურმა თავისი საგამოკლევო ხასიათის მოხსენება! რომელმაც სამ საათამდე გასტანა. — ჩვენს ფაბრიკაში, უფრო სწორად რომ ვთქვათ — ფაბრიკის მშენებლობაში ყოფილა შეგნებული ჯიუტობა, ჯიუტობა, რომელმაც ასეული ათასების ზარალი მისცა ხელისუფლებას ყალბი პროექტების შედგენითა და ცუდი მანქანათმშენებლობით...

ყოფილა მავნებლობა: საძირკვლის გაბზარვის ფაქტი და სხვა „წერილმანები“, ხოლო ისეთი „წერილმანები“, რამაც ფაბრიკის საბოლოო თვითღირებულება ორნახევარ მილიონიდან, შვიდ-რვა მილიონ-

ნამდი გაზარდა, ყოფილა გაფლანგვები, ნათლიმამობა, გადაბრები სამუშაოთა კერძო პირებისადმი გაცემის საქმეში და სხვა.

გამოკვლევის აქტებში ჩამოთვლილი ფაქტები ნათლად ამოწმებენ იმას, რაზედაც ჩემს მოხსენებაში მქონდა ლაპარაკი.

აქედან კი ჩვენ უნდა დავასკვნათ შემდეგი:

რათაც გინდა დავგიჯდეს, უნდა გავაჯანსაღოთ ფაბრიკის მართველი აპარატი, „ცეცხლითა და მახვილით“ ამოვწვათ და ამოვშანთოდ ყველა ის მტკივნეული იარა, რაიცა შემჩნეული იქნა კომისიის მიერ. არ კმარა მხოლოდ ინჟინერ მელიქოვის ჩამოშორება და პასუხისგებაში მიცემა, საჭიროა ფაბრიკის გაწმენდა ყველა მისი თანამოაზრისაგან, საჭიროა მშენებლობის საქმის ნორმალურ პირობებში ჩაყენება. ამ მხრივ, როგორც შევნიშნე, მუშაობს თქვენი ახალი სამუშაოთა უფროსი ინჟინერი კარბოვი და თქვენი ვალია ამხანაგური დახმარება გაუწიოთ მას ყოველი სიძნელის გადალახვაში, საღი კრიტიკის ქარცეცხლში გაატაროთ ფაბრიკის მართველობის ყოველი გადადგმული ნაბიჯი, რითაც თქვენ ერთი მხრით ხელს შეუწყობთ ფაბრიკის ნორმალურ პირობებში ჩაყენებას და ამავე დროს სახელმწიფოს სახსრებს დაიხსნით უადგილო ხარჯებსა და თანხების უსაფუძვლო განიავებისაგან...

მქუხარე ტაში ხანგრძლივ გრიალებს კრების დარბაზში და მუშები, მოხსენებაში გამოქვეყნებული ფაქტებით განცვიფრებულნი, ერთმანეთს ეჭურჩულებიან:

„ნახე, თვითკრიტიკა რა ბიჭი ყოფილა?“

„ხედავ, ჩვენ ცხვირწინ თურმე რაები ხდებოდა და ამის შესახებ ბევრმა არაფერი იცოდა, ან, თუ იცოდა, თავისთვის იყო, გამომკლავნებასაც კი ერიდებოდა“.

დაიწყო შეკითხვები.

ჩაწერენ მოკამათებებიც.

— ე, ლექსო! — მიმართა კრების თავმჯდომარეს ვილაცამ, — ჩამწერე, ბიჭო, კამათშია...

— გვარი?

— ტატე! ნონიკაშვილი! რა ვქნა, ველარა მცნობ, შე სახეძალლო, შენა! რაეა, თავმჯდომარეობამ ხომ არ დაგაბრმავა, ჰა!

ტატეს სიტყვები სიცილს იწვევს მის გარშემო მყოფ მუშათა წრეში.

— ჯინჯიხაშვილი!

— სულაკაური...

— საყვარელიძე...

ირევა ხმები ერთიმეორეში, და დარბაზი ზუზუნებს, როგორც ვუტკარი.

— სიწყნარე, ამხანაგებო! — მოუხეშავი ბანით აწყნარებს კრებას გარაყანიძე — სიტყვასა ტატე იტყვის, ნონიკაშვილი...

ტატე სწორად დაიძრა ადგილიდან, თავმჯდომარის გამოძახილზე, და სწორედ იქითკენ გაემართა, საიდანაც გიგაური აკეთებდა საგამოკვლევო მოხსენებას...

ტატე ავიდა სცენაზე, ხალხისკენ მოტრიალდა... *

ნაბდის ქული გაისწორა, მარჯვენა ფეხი წინ წადგა და გულზელდაკრეფილმა დაიწყო:

— ხალხო — ტატემ დარბაზი დაათვალიერა სათითაოდ ყველას გადახედა.

— ხალხო! — რაც უღმერთობაი აქ ხდებოდა, ამ მუდრეგ ფაბრიკაშია, რატომაც ათი მილიონი არ დაჯდება ჩვენი ფაბრიკა! ხალხო! ამაზე მეტი უნამუსობაი იქნება კიდენა, რომა ე, ჩვენი ზავხოზაა, რა არის, არცერთ არტელის ბიჭებსა სილა და ხრეში არ მაატანა ფაბრიკითვინა... მერე და რათაო? „თქვენი ხარკამეჩები მქლეები არიო“ განა? თუ კი რომა არტელის ბიჭები სამუშაოს ვერ იშოვიან სახელმწიფო ფაბრიკაშია და საქონელს ცარიელ ბალახზე ამყოფებენ მშვირებსა, მშვირები და არაქათგამოცლილები მქლეები იქნებიან, მა რა ჩემი ფეხები გაასუქებს! ჰა? დარბაზში სიცილი ატყდება.

— ხალხო ე, კამეჩები თუ მქლეები არიან, სახორცეთ როდი ვყიდლით იმ ვერანებსა; თუ კი, რომა სილა-ხრეშა დაედგამლით განაწეს ფასებშია, ამ ჩვენ ზავხოზას, რა ჩემი ფეხები უნდოდა არ ვიცი?..

— ჯერ ლაპარაკი ისწავლე და... წამოიძახებს ადგილიდან ბარნაბ ბარბაქაძე.

თავმჯდომარე ზარს აწყარუნებს და სიცილის მდაზე მოსული მუშები ბარბაქაძეს მიჩერებია, ბარბაქაძის გზადანეულ ნერვიულობას.

— ხალხო! კოლექტივმა, რო აგური დაამზადა აგურხანაშია და მელიქოვმა, ზავხოსთან ერთად რომა ატკაზი დაარტყა კოლექტივის აგურებსა, რა არის რომაო „წვრილებიაო“.

— წვრილებიო? ოჰო! წამოიძახებს ვილაც დარბაზიდან.

— აი, ამის მზემ — ტატე მარჯვენა ლოყაზე ხელს შემოიკრავს და სერიოზულ სახეს მიიღებს — წვრილებიაო და ვითომც უწყვეიო. ადგენ და ფოდრაჩიკიდანა რო შეიყიდეს იმოდენა აგური ათასი ოთხ თუმნის ანგარიშშია, მაშინ როცა რომა კოლექტივი სამხანეარ თუმ-

ნად იძლეოდა ათასსა. ფაბრიკა ძვირი დაჯდებოდა, მა რა მოუფიქვდა, თუ
ხალხო!

ხალხში მოგზაურობს განუწყვეტელი სიცილი და „ყოჩაღ ტა-
ტე“-ს წამოძახილი...

გათამამებული ტატე კი ხელების ქნევით განაგრძობს:

— იმერეთიდან რომა ფოდრაჩიკი ჩამოიყვანა თავისი მუშებითა,
აქ სანარდო სამუშაოებს ვითომ ფასები დაუკლო მუშების თვალის
ასახვევადა და ფოდრაჩიკი გაასუქა მუშების ზურგზედა, ამაშიც მე
ვტყუი, ხალხო?

ტატე, ისევ ხალხს დააკვირდა, სათითაოდ ყველას გადახედა და
შემდეგ ერთბაშად:

— მე გავათავე, ხალხო! და რაც დამავიწყდა აწი თქვენა თქვით,
ამხანაკებო!

ტატე შურდულივით დაექანა დარბაზისაკენ და გიგაურმა რალაც
შენიშვნა ჩაწერა ბლოკნოტში...

— სიტყვა, ჯინჯიხაშვილისაა, ამხანაკებო!

— არ გვინდა! დაარღვია ვილაცამ სიჩუმე და დანარჩენებიც
აიყოლია.

— ბარბაქაძის კაცია!

— ფოდრაჩიკია! — აირია ხმები ერთმანეთში.

— ამხანაგებო! მიმართავს კრებას ჯინჯიხაშვილი, რომელსაც
უსაზღვრო ხმაურობაზე ფერი ეცვლება და აკანკალებული ხმით ცდი-
ლობს, ამხედრებულ ხალხის დაწყნარებას...

„ძირს“-ს.

„არ გვინდა“ გუგუნებს დარბაზი და განუწყვეტელი სტვენა-ყი-
ვინა კედლებს აზანზარებს...

— ს-ი-ჩ-უ-მ-ე-ე! სიჩუმე! ამხანაგებო! ცხარობს თავმჯდომარე
გარაყანიძე და პაწია ზარას უაზროდ აწკარუნებს...

„ძირს“!

„ძირს“! — გუგუნებს კვლავ მთელი დარბაზი და გაურკვეველი
წამოძახილები კედლებს ენარცხება.

— ამხანაგებო! რატომ გგონიათ რომ...

„არ გვინდა“.

„ბარბაქაძის ლაქია“.

— ამხანაგებო! — არ იშლის თავისას ჯინჯიხაშვილი, — უნდა
მოგახსენოთ, რომ როცა ამხ. ტატე ლაპარაკობს კოლექტივის
აგურზე...

— შენი ამხანაგი ფოდრაჩიკებია...

— დიახ, როცა ვლაპარაკობთ კოლექტივის აგურზე, მხედველობიდან არ უნდა გავუშვათ ის მდგომარეობა, რომ ჯერჯერობით კოლექტივები, როგორც სამეურნეო ერთეულები, მოუმზარებელია და მოუწესრიგებელი.

— მერე?

— უნდა აღინიშნოს, რომ კოლექტივის დამზადებული საქონელი ნაკლები ხარისხ...

— ძირს!

— ფოდრაჩიკ!

— ამხანაგებო! კოლექტივის აგური, რომელიც აქ დაამზადეს, ხარისხით ბევრად ჩამოუვარდებოდა...

— რას ჩამოუვარდებოდა?

— ჩასტნი ფოდრაჩიკის აგურებს?

— დიახ! კერძო ბაზარზე შეძენილ აგურებს და, როგორც ამხ. ლენინი ამბობდა...

— პირში სპირტი გამოივლე ლენინის ხსენებაზე...

— ხედავ, ლენინსაც რომ იშველიებს?

— დიახ, როგორც ბელადი ლენინი ამბობდა: „საქმე ხარისხშია და არა მის ღირებულებაში“, ამიტომ თუ სამუშაოთა უფროსმა და სამწეო ნაწილის გამგემაც არჩიეს ფაბრიკის მოთხოვნილების კერძო ბაზრით დაკმაყოფილება...

„ძირს“

„მოსყიდულია“.

— ამხანაგო, თავმჯდომარე! — გააწყვეტინა სიტყვა ჯინჯიხაშვალს ვილაც შავბლუზიანმა — მომეცით სიტყვა წესრიგისათვის...

— გეძლევა, ამხანაგო, წესრიგისთვის.

— ამხანაგებო! — დაიწყო შავბლუზიანმა — როგორც, ვიცით ჯინჯიხაშვილი ერთერთი კერძო მოიჯარადრეთაგანია ჩვენს ფაბრიკაში... საბჭოთა კონსტიტუციით ხმაწართმეულია, ამიტომ კანონიერი იქნება, თუ აქაც არ მივცემთ ხმისა და სიტყვის უფლებას...

— ამხანაგებო! მე კენჭს ვუყრი...

ძირს!

— არ გვინდა! ახმაურდა ერთხმად დარბაზი.

— ჯინჯიხაშვილმაც ილაპარაკოს... წამოიკნავლა ვილაცამ ხალხიდან...

— მაგრამ...

— ძირს!

— არ გეინდა! ისმოდა ისევ ის ხმები.

— მაშასადამე, სიტყვასა გიორგი, იტყვის, სულაკაური!

— უკანონობაა და ძალმომრეობა, — დაიკნავლა ისევ იმავე ხმამ და მთელმა დარბაზმა მგლის მზერა უცნობს მიუღღრია...

განმეორება ვერცინ გაბედა...

ტრიბუნაზე გამოჩნდა გიორგი სულაკაური.

აპილპილებული ჯინჯიხაშვილი მორცხვად იდგა კუთხეში გულხელდაკრეფილი და მგელივით უბღვერდა მასზე ამხედრებულ ფაბრიკის მუშებს.

მუშები ახალ ორატორს ელოდებოდნენ.

სცენაზე სულაკაური გამოჩნდა.

— ამხანაგებო! — გაბედული ტონი აიღო სულაკაურმა. — უპირველესად ყოვლისა უნდა განვაცხადო, რომ თვითკრიტიკის საკითხი ჩვენს ფაბრიკაში დღემდე მიჩქმალული იყო და ადმინისტრაცია, სარგებლობდა რა ხელისუფლების ნდობით, ყურადღებას არ აქცევდა მუშათა საქმიან მითითებებს...

მუშები იბრძოდნენ ფაბრიკის ნაკლოვანებათა გამოსაშლელად, რასაც თავისი მუშური ხედვით დაინახავდნენ... იბრძოდნენ ფაბრიკის შიგნით, იბრძოდნენ პრესის საშუალებით, მაგრამ...

ხშირად ნაცვლად იმისა, რომ მითითებული ნაკლოვანების გამოსწორებას მიქცეოდა ყურადღება, ადმინისტრაცია ირახმებოდა, კორესპონდენტის ვინაობის გამოსარკვევად და გამომჟღავნებული კორესპონდენტი ფაბრიკას ეთხოვებოდა, როგორც „ინტრიგანი“ და „არევედარევის შემტანი ფაბრიკის საქმეებში“.

ასე იყო უკანასკნელ დრომდე და ამხანაგები დაადასტურებენ, თუ რამდენი აქტიური მუშაკი დაკარგა ფაბრიკამ ადმინისტრაციის, კერძოდ ინჟინერ მელიქოვისა და მისი ფაქტიური მოადგილის ბარბაქაძის მეოხებით.

— ცილისწამებაა, მიქარვა! აიტკიცა ბრახმორეული ბარბაქაძე და თვალეტი შეშლილივით გადაატრიალა.

— მოითმინე, ამხ. ბარბაქაძე! — მშვიდი კილოთი მიუბრუნდა ბარბაქაძეს სულაკაური, — მიქარვისა რა მოგახსენოთ და თუ ფაქტების გამომზეურება ცილისწამებაა, გამოდით და დაამტკიცეთ, თუ რაში ვწამებთ ცილს? ახლა კი ნება მომეცით გადავიდე მორიგ საკითხზე:

ამხანაგებო, თქვენ იცით, რომ პარტიისა და ხელისუფლების ყურადღება მიქცეულია აღმშენებლობის გაიაფებისა და აპარატის გამარტივებისაკენ. რით შეიძლება გაიაფდეს აღმშენებლობა?

ცხადია, ახალ გამოგონებათა საშეაღებით, რომელიც ამათუთი სამუშაოს შეასრულებს უფრო იაფად და ნაკლები დროის განმავლობაში...

ჩვენს ფაბრიკაში, რამდენიმე მუშა-გამომგონებელმა, სწორედ აღმშენებლობის გაიაფების მიზნით, წარუდგინა ადმინისტრაციას თავისი გამოგონებების პროექტები... ადმინისტრაციამ კი ნაცვლად იმისა, რომ მუშა-გამომგონებლები წაეხალისებია და მუშებისთვის ფართო გასაქანი მიეცა მომავალ მუშაობის კიდევ უფრო გაღრმავებისათვის, მიეცა ჯილდო ყაირათის ანარიცხებიდან, აიღო და საყვედურიც კი გამოუცხადა ზოგიერთებს, უკანასკნელი გაფრთხილებით, რომ „მუშაობის პროცესში რაღაც „გამომგონებია“-ში არ დაეკარგათ დრო“. აი, როგორ უმასპინძლებოდნენ დღემდის მუშა-გამომგონებლებს მელიქოვი და სხვებიც განსაკუთრებით კი მელიქოვი, რომელიც ფაქტიური ხელმძღვანელი იყო გამოგონებათა საქმეების და საექსპერტო კომისიის თავმჯდომარეც.

--- მართალია! იძლეოდა დასტურს დარბაზი.

--- სახუშაოთა ახალმა უფროსმა ინჟინერ კარპოვმა ჩამოსვლისთანავე მიაქცია ყურადღება გამოგონებებს, ამოირჩია მათ შორის ყველაზე საჭირო პრაქტიკული მითითებები და, როგორც ვიცით, ზოგიერთი საფეიქრო დაზგა და მატყლის სარეცხი ახალი გამოგონების სისტემით იღმება ფაბრიკაში...

--- მატყლის სარეცხი მელიქოვმაც კი მოიწონა... წამოიძახა ვიცამ ხალხიდან.

--- მოიწონა, მაგრამ არ განახორციელა — იყო პასუხი სულაკაურის.

--- ჩვენ მოწონება არ გვანტერესებს; საჭიროა მისი ცხოვრებაში გატარება...

--- მართალია! გუგუნებდა ისევ დარბაზი...

--- გარდა ამისა, ამხანაგებო, აქ აღნიშნეს მელიქოვისა და ბარბაქაძის კერძო მოიჯარადრეებთან დამოკიდებულების ფაქტი, ეს სრული ქეშმარიტებაა და საკითხი დასმულია. სადაც ჯერ არს, ამის გამო-სარკვევად. წინასწარ მხოლოდ იმის თქმა შეგვიძლია, რომ ბარბაქაძე, როგორც სარწმუნო ცნობებიდან ირკვევა, ნივთიერადაც ყოფილა დაინტერესებული მოიჯარადრეებიდან. ამის საუკეთესო მაგალითია ის, რომ ბარბაქაძეს ამ ორი წლის განმავლობაში სოფელში აუშენებია ორსართულიანი ქვის შენობა, როგორც ამბობენ ოცი-ოცდახუთათას მანეთად ღირებული, მოუწყვია კერძო მეურნეობა ვითომ ძმის სახელზე და მოჯამაგირეებიც გაუჩენია თავის საკუთარ მეურნეობაში.

— ტყუილია! ცილისწამებაა! — ვერ ისვენებდა ერთ ადგილას ბარბაქაძე და ასეთი მოულოდნელი თავდასხმისაგან ჭკუას კარგავდა.

— რომ ეს მართალია და არა ცილისწამება, როგორც ამას ადგილიდან გვარწმუნებს ბარნაბ ბარბაქაძე, ამტიციებს აი, ეს წერილი, გაზეთ „კომუნისტ“-ში მოთავსებული „მასების კონტროლის გაზეთ“ განყოფილებაში და გამოხმაურება რაიონული ხელისუფლებისა ამ წერილზე, სადაც წერილში მოყვანილი ცნობები დადასტურებულა... აი, ეს წერილი...

სულაკაური, გაზეთიდან ამონაჭერ მოზრდილ წერილს ჰაერში აიჭნევს ფაქტის დასამტიციებლად და შემდეგ პრეზიდენტს გადასცემს, როგორც ერთერთ დოკუმენტს ბრალდების დასამტიციებლად...

ციტებცხელებიანივით აძიგძიგებული ბარბაქაძე ძლივს მაგრდება სკამზე. მისი ამღვრეული თვალები წამოცვენას ლამობენ საბუღარიდან...

სულაკაური დვას ფერუცვლელი ხალხის წინაშე და სიტყვის დაბოლოებას თითქმის არ ჩქარობს...

— ამხანაგებო, უნდა აღინიშნოს ერთი გარემოებაც, სახელდობრ ის, რომ ამ ოთხი თვის წინად ტრესტის დირექტორის მოადგილემ ამხ. პოლოსოვმა სხვებთან ერთად, აქ ჩაატარა სამუშაოთა გამოკვლევა... გამოკვლევის პროცესში მუშებმა, ზოგმა გაბედულად და ზოგმა კიდევ ხელმოუწერელად, — შენიშვნები წარმოუდგინეს კომისიას, ფაბრიკაში არსებულ ნაკლოვანებათა თუ სხვათა შესახებ; კომისიამ არავითარი ყურადღება არ მიაქცია მუშათა მითითებებს და გამოკვლევის შემდეგ გამართულ მოხსენებაში ამხ. პოლოსოვმა ვანაცხადა, რომ ფაბრიკაში ყველაფერი რიგზეა და სააღმშენებლო მუშაობა ინტენსიურად მიმდინარეობსო... საამისო, ოქმები ალბათ ტრესტშიც იქნება.

ჩვენ, მუშებს, ეს ამბავი იმთავითვე გვაიჭვიანებდა, მაგრამ საბუთი რაკი არ გაგვანჩნდა მაგრა ხელჩასაქიდი, ვლუმდით აქამდე...

„აი, იდღეგრძელე სულაკაურო“ — უდასტურებდენ სულაკაურს ფაბრიკის მუშები და წათამამებულნი თავს მალლა სწევდენ და წელში სწორდებოდენ.

— დასასრულ უნდა აღვნიშნო კიდევ ერთი ფაქტი, ფაქტი იმის შესახებ, რომ თვითკრიტიკა ჩახშული იყო ფაბრიკაში და თვითკრიტიკის მსხვერპლი გახდა ჩვენი უჯრედის ყოფ. მდივანი ნიშნაინიძე, რომელიც დაუზოგავად ამათრახებდა ჩვენი ადმინისტრატორების უსამართლო მოქმედებას, მეშინურ თუ ბიუროკრატიულ გადახრებს ამა თუ იმ სუსტი ნების ამხანაგებისას, მაგრამ საბოლოოდ თვითონ

გახდა თვითკრიტიკის მსხვერპლი... ნიშნაინიძე დაითხოვეს, ფაბრიკიდან როგორც გაუსწორებელი ინტრიგანი და ფაბრიკის საქმიანობაში არევედარევის შემტანი.

ფაბრიკაში ამხ. გიგაურის მოსვლა ამ მხრივ სასიხარულოა ჩვენთვის, ის ცენტრალურ კომიტეტის წევრია და ვფიქრობთ, რომ ამ საკითხს ამხ. გიგაური დასცავს შესაფერ ორგანოებში, ფაბრიკის უჯრედისა და აქტიურ უპარტიო მასის მოთხოვნით და პარტიის წმენდის დაწყებამდე დაანიშნინებს ჩვენი უჯრედისა და საერთოდ ფაბრიკის გაჯანსაღების საკითხს.

აქაიქ გაისმის კანტი-კუნტი ტაშისცემა და „მართალია“-ს ძახილი, რაიცა შემდეგ დარბაზის საერთო მხაურობაში გადადის...

— ე, რა ხათაბალაში გავეხვიე, — ფიქრობს ბარბაქაძე — ეხლა ხომ ყველაფერი გამოაშკარავდება, ხომ დაიღუპა ამდენი ხნის შრომა და მომავლის იმედები? ო, მელიქოვ! მელიქოვ! სულ შენი ბრალია ჩემი ასე გაუბედურება... სულ შენი ბრალია, შენი!.. ბარბაქაძე ისე გაბრუვდა ფიქრებისაგან, რომ სრულიად დაკარგა იმის გრძნობა და მოსაზრება, რომ ის საერთო კრებაზე იყო ამჟამად და არა თავის საკუთარ ბინაზე...

— ო, მელიქოვ, მელიქოვ! — ტუჩების ისტერიული ცმაცუნით ბუტბუტებდა თავისთვის ბარბაქაძე და სირცხვილი — თორემ გაპარვას არაფერი ერჩია.

ტრიბუნაზე კი ერთმანეთს ცვლიდნენ ორატორები.

წათამამებულნი საღი თვითკრიტიკის ლოზუნგით, მუშები მოურიდებლად მიუთითებდნენ ყველა მტკივნეულ საკითხზე და აღუთქვამდნენ ახალ სამუშაოთა უფროსს აქტიურ დახმარებას ჩაბლანდულ საქმეთა გამოსწორებაში.

— ჩვენ თუმცა ყველაფერი ვიცოდით, მარა, — ამბობდა ახალგაზრდა იმერელი, — ზოგიერთ ნაკლს მაინც ვამჩნევდით ჩვენი მუშური მიდგომით... დავსვამდით საკითხს, მარა რაი მერე? სამუშაოთა უფროსი ხომ ახლოსაც არ გვიკარებდა და აი, ჩვენი ბარნაბა ასე იყო იმასთან გადასკენილი, — იმერელი საჩვენებელ თითებს გამოისკვნის თვალსაჩინოდ და დარბაზში სიცილი მოგზაურობს კუთხიდან-კუთხეში.

— ამდენ ხანს ასე ვითმენდით და ახლა რაკი ველირსეთ მთავრობის კაცს, აწი მე მგონი გამოსწორდეს ჩვენი ფაბრიკის საქმეც.

უკვე მოქანცული დარბაზი ფუტკარივით ზეზუნებდა და ჰაერი დანისლული იყო აქაიქ კონტრაბანდათ მოწეული თუთუნის კვამლით...

აქაიქ ისმოდა ხრინწიანი ხველა, და ხმამალალი მთქნარება ჯგუფში ფიდან ჯგუფში გადადიოდა.

სიტყვა ითხოვა ბარნაბ ბარბაქაძემ.

ხალხი სმენად გადაიქცა.

— ძმანებო! — დაიღრიჯა ბარბაქაძე ხალხის წინაშე, თითქოს ამით სურს დანაშაულის მონანიებაო, — რაში დაგვირდათ, კაცო, ჩემი ოჯახის გაუბედურება... მე ამას იქით არ მეცხოვრება ამ ქვეყანაზე!

— ბარბაქაძე თითქოს აიცრემლა და გულაჩუყებულმა განაგრძო: — ვიკრავ ერთ კაკალ ტყვიას გულში და მორჩა ჩემი საქმე... თქვენ გგონია ეგება მე ნემეტარი მენანება ჩემი თავი, ასე გათართხული და გალანძღული? აბა, კაცო, რაცხა ორი თვალი ოთახი ევიშენე სოფელში...

— ორი თვალი კი არა ორი სართული!

— რაცხა სიბერის დღიზა ბინა გევიკეთე, რა გაგიკვირდენ ამისთანა? სამარეში ხომ არ ჩევიტან იმ სახლს, ძმანებო?! როცა მოგვეტეზი... ან მთავრობას კი დარჩება და ან ხალხი მეიხმარს, ნუ გეშინია, შვილი არ მყავდეს და ძირი მემკვიდრედ.

— ხედავ, რავე დაისაწყლა თავი მაგ გაიძვერა?

— აბა, რა მოხდა იმისთანა უსაშველო, კაცო! აი, ფაბრიკა იყო, ძმანებო, და ღმერთმა იცის...

— ფხუ! ფხუ! ახითხითდა ჩემად დარბაზი.

— რა გეცინებათ, ოჯო, რავე — არ დატოვა უშენიშვნოთ ბარბაქაძემ ხალხის დაცინვა — ღმერთი მე კი არა, ლენინს წამოცდა ყრილობაზე, თვარა ჩემისთანა უსტავლეღმა კაცმა რო გადაცდეს. რა გასაკვირია მათ, თუ ღმერთი გწამს?! იმართლა თავი ბარბაქაძემ.

— ჰო და აი ფაბრიკა იყო და ფრჩხილით და კბილით ჩაფრენილი ვაშენე ამდენხანს... კრიტიკაზე ადვილი საქმე რა ვაუჩენია ღმერთს ამ ქვეყანაზე, საქმეა რამე გააკეთოს კაცმა და გამოაჩინოს, თვარა... კი მინდოდა ფაბრიკა ადრე დაგვემთავრებია და კაი აგვეშენებია ყორიფლამდი, მარა გამოუტეთელები რომ ვართ, ჩემო ძმანებო აღმშენებლობაში, აი ახალი ამბავი მგონი არცერთ თქვენგანიზა არ უნდა იყოს...

პირველად სულ არაფერი გაგვეგებოდა მშენებლობის, თუმცა არც ახლა ვიცით ბევრი და ჩვენი ცოდნით ამერიკას ვერ გავაკვირვებთ მარა...

— მიქარავ! დაუშურდულეს ბარბაქაძეს სხდომის დარბაზიდან.

— ხო, და ასე იყო თუ ისე, — განაგრძობდა ისევე ბარბაქაძე გუნებაშეცვლილი და გონებაშაშინებული, — რაცხა ძალაუგემურად ქე

ვაშენებთ ამ ფაბრიკას ასე, რავეც ხედავთ... ისე ვინმე კერძო ფაბრიკაზე, რომ გადაგვეცა და აი ფაბრიკა ჩვენ რომ დაგვიჯდება იმის ნახევარი მიგვეცა გამოცდილი ხალხიზა, ფაბრიკას, ცხადია უკეთესათ ააშენებდენ და არც ამდენ ზარალს ვნახავდით...

— ოჰო! დაიწყო თავისებურად კიკვიკი!..

გიგაურმა ველარ მოითმინა ბარბაქაძის მიერ ხაზის ასეთი გამრუდება და თავმჯდომარეს რაღაც წასაჩუქრულა, ნერვიული ექსტით ბლოკნოტი გადაშალა და შიგ რაღაც ჩაიწერა...

— მადროვეთ, ძმანებო!

— რა კარვად კაკანებს! მიახალეს ბარბაქაძეს ყოველი მხრიდან და თავმოყრილი აზრები გაუნიავეს.

— მოითმინეთ, ძმანებო, მომისმინეთ! მართალს რომ ვამბობ იმატომ გიკვირთ აი ამბავი თუ...

— ძირს! დაიგუგუნა ერთხმად დარბაზმა...

— რა გიკვირთ, კაცო, ვერ გამიგია? კერძო გამოცდილი ფოდრაჩიკები რომ უფრო უნარიანად გააკეთებენ საქმეს, ამაში ექვი გეპარებათ?.. მაგრამ მე იმას ხომ არ ვამბობ, რატომ კერძო პირებს არ მივეცით ჩვენი საამშენებლო საქმეები მეთქი...

— ძირს, მენშევიკო!

ბარბაქაძეს სიტყვა ყელში გაეხირა და მშრალ ხახაში ისე ნაძალადევედ გადაყლაპა გამშრალი ნერწყვი, გეგონებოდათ საკუთარი ენაც თან ჩაყოლოა...

— ძმანებო! — დაატანა თავს ძალა ბარბაქაძემ, — მომეცით, კაცო, საშუალება ვილაპარაკო და აგიხსნათ საქმის ნამდვილი შინაარსი, ინჟინერ მელიქოვის და...

— შენს თავზე ილაპარაკე, ინჟინერს აპეკუნე არ სჭირდება!

— საქმეზე ილაპარაკე!

— აი, როგორ მოხდა, რომ ჩვენ კოლექტივის აგური არ შევიძინეთ...

— როგორ და ჯიბე რომ გავგესქელებია, კერძო ბაზარს მიაშურე!

ბარბაქაძე აპარხალდა სამართლიან წამოძახილზე, გონება აერია, ენა დაება, მაგრამ თავს ძალა დაატანა და აკანკალებული ხმით დაიწყო:

— მართალია, კოლექტივის აგური კარგი იყო, მაგრამ ჩვენი ფაბრიკისთვის იმ ზომის აგური არ გამოგვადგა სპეციალისტების დასკვნით...

— ზ-ზ-ზ-რ-რ!

— რომელი სპეციალისტების?
 — გცხვენოდეს!
 — დაწყნარდით, ამხანაკებო! მოუწოდებდა თავმჯდომარე კრუ-
 ბას წესრიგისაკენ, მაგრამ...
 — არ გვინდა...
 — ამხანაკებო! შეუძლებელია ასე კრების წესიერებაი...
 — თუ გვიკრძალავთ სიტყვის ნებას... ჩაილაპარაკა რომელიღაც
 წრეგადასულმა.

— სიწყნარე, ამხანაკებო! — გაცხარდა უფრო გარაყანიძე და
 პაწია ზარა გადმოაპირქვევა წითელშილიაგადაფარებულ საკრებო
 მაგიდაზე.

ბარბაქაძე ცოტათი გამოერკვა... აზრი დაუბრუნდა. თითქო დამ-
 ცველიც გამოუჩნდა და წათამამებულმა წამოიძახა:

— ცილისწამებაა... ცილისწამება მია თქვენი ლაპარაკი.

დარბაზში ხმაურობა იზრდებოდა.

თავმჯდომარე უაზროდ აწკარუნებდა პაწია ზარს, რომლის წინ-
 წილა ხმა შუა დარბაზამდე ვერ აღწევდა.

ხალხი კი... ბარბაქაძესა და ინჟინერ მელიქოვის ბრალდებებზე
 ამხედრებული, სამკედლო საამქროსავით გუგუნებდა...

სალამო ახლოვდებოდა...

გერმანელების კოლონიაში აპრილის ნელი სიოს წამობერვაზე
 ნაზად ირხეოდა ყვავილით დატვირთული ალუბლის ხეები და ჯერ
 კიდევ მოსახლეობის მიერ დაუფეგვამე მინდვრებში იღვა გაზაფხულის
 ნელლი ბალახის საამური სუნნი.

ფაბრიკაში კი... კრების დარბაზი ისევ-ისე გუგუნებდა ახალ-ახალ-
 ლი ორატორების ცხოველ სიტყვებზე, და წახალისებული ფაბრიკის
 მუშები დაუზარებლად ამზეურებდნენ დიდი ხნიდან მივიწყებულ სა-
 კითხებს.

კრება დასასრულს უახლოვდებოდა.

საბოლოო სიტყვით გამოსული გიგაური გარკვეულად აშუქებდა
 მუშების მიერ ზოგჯერ უადგილოდ წამოყენებულ საკითხებს და სა-
 თანადო ახსნა-განმარტებას იძლეოდა...

XIII

სალამო იყო.

მთაწმინდის დაუსახლებელ მიდამოებს ალორთქილი ბალახის სუ-
 ნი ასდროდა.

ხელიკისფერი სამოსელით ირთვებოდა არსენალის მიდამოებში და „ძმათა სასაფლაოც“ აცვავებულიყო.

უზარმაზარი ელვარე ბურთი ერთხელ კიდევ გადაგორდა ცის კაბადონზე ნაბდის ქეჩისავით აკრულ ღრუბლებზე და მორცხვად მოვარა დილომის ფერდობს.

მზე გადაგორდა „ცხრა მთას“ გადაღმა.

დაბინდდა მაგრამ...

სამაგიეროდ ათეული ათასობით აინთო ქალაქში ღამის ქიაკოკონები.

მაგონდება: გურიაში ქიაკოკონას ეირეილს ვეძახდით. ბავშობისას. ძონძებს შეეკრავდით მალალ ქოკის წვერზე, ნავითი გაველენთავდით და „ნეფე-დედოფალს“ პატივს ვცემდით ჯვარისწერის დროს. ქიაკოკონები ერთბაშად აელვარდებოდენ, შემდეგ კი უფრო და უფრო აკლდებოდათ სინათლე და ელვარება.

ქალაქური ქიაკოკონები კი...

ჰოი, უდარდელი ბავშობავ!

ქალაქური ქიაკოკონები ანთია დაბინდებიდან — გათენებამდე და სინათლე არც მატულობს და არც კლებულობს...

თანაბრად: ყველგან და ყოველთვის...

დღეს მენავთე იაგორაც კი ელექტრონის შუქით ანათებს თავისი ჯიხურის ფარდულს და ქონის სანთელი თუ ჭრაქი სამუზეუმოდ გამხდარა რა ხანია...

ჯერ არ დაღამებულა სახეიროდ და ქალაქს მეორეჯერ გამოელევიდა... ამოძრავდა ყველაფერი და გამოცოცხლდა ქალაქის მაჯისცემა.

ქალაქი ისევ გაიტრუნა ჩვეულებრივ შრომის პანგებში...

ალბათ ამას თუ სჩივიან ზოგიერთი ჩვენი პოეტები:

„ინდუსტრიამ მოჰკლა სილამაზის გრძნობა“.

„ხაჭესმა მოჰკლა ტფილისის ღამე“ და სხვა...

მართალია, ღამე მოკვდა ტფილისში, მაგრამ...

ცოცხლობს ინდუსტრია, ცოცხლობს და ხარობს აღმშენებლობაში გართული ტფილისი...

ხოლო

რამდენად ულამაზოა ინდუსტრიალური ქალაქი...

გვაპატიეთ...

სილამაზე ხომ მრავალნაირია და მრავალგვარი...

აღმშენებლობა კი — ახარებს მშრომელ მოსახლეობას...

არავის შეეშალოს:

მხოლოდ და მხოლოდ მშრომელ მოსახლეობას...

დანარჩენი ჩვენ ანგარიშში არ შეგვაქვს...

პო და სწორედ ზაპეს-რიონჰეს-აბჰესით დაკარგა თავისი მნიშვნელობა გურიაში საკმაოდ პროპულიარულმა შედარებამ: „თვალში თითს ვერ მიიტანდი, ისეთი ბნელი ღამე იყო“. იტყოდნენ გურულები.

ეს შედარება, ტფილისელ მოქალაქისთვის, დღეს ყალბია და დაუჯერებელი, რადგან ტფილისელი ვერასოდეს ვერ იხილავს ტფილისში ასეთ უკუნ ღამეს...

— დიახ, დაბინდდა, მაგრამ ისევ გამოცოცხლდა მთელი ქალაქი, ქალაქის ყოველი კუთხე, ყოველი მიგდებული ქუჩა თუ შესახვევი, რიგები თუ ჩიხები...

წითელდროშოვანი არმიის შტაბში ღია ფანჯრებიდან შემოიქრა მთაწმინდიდან გადმოხვეწილი ნელთბილი სიო და მაგიდებზე გაბნეული მიმოწერები ბალახივით შეარხია და ააშრილა...

ქალაქლები დაფარფატდნენ მაგიდებიდან და აწრილდა ღია ოთახები. მორიგე მცველი ქანდაკებასავით იღვა კომინტერნის ქუჩიდან შემოსასვლელ კარებში და შეუშინევლად, დროგამოშვებით მუხლებს ინაცვლებდა.

პაპიროსის მოწვევის უინი ყელში ებჯინება მორიგეს მაგრამ...

დისციპლინა?

საჭიროა რკინის ნებისყოფა, და მცველი ურყევია და უდრეკი რკინის ბოძივით.

წითელი სარდალი კი, რამდენიმე გენშტაბელთან ერთად, სამხედრო რუკაზე რალაცას ხაზავდა წითელი ფანქრით და უსაზღვრო კმაყოფილების ნიშნად შეკრეჭილ უღვაშებში იღიმებოდა...

დროგამოშვებით ისმოდა ცალიერ დერეფანში სამხედრო ბიჯების გათამაშება ვიწრო მანძილზე და ადგილზე ტკეპნით დეზების გამოწვეული წკარუნი.

— სარდალთან.

მოკლედ მოუჭრა მცველს ევროპულ კოსტიუმში მორთულმა ჯენტლმენმა და ხელში ოფიციალური ჯირმანი მიაჩეხა...

უცნობს თან ახლდა სამხედრო ფარაჯიანი.

ფარაჯა მხოლოდ წითელი მინაკერით თუ განიჩრეოდა სამოქალაქო ხმარებაში შემოღებული ფარაჯისაგან.

— მეხუთე ოთახში. — გააყოლა სიტყვა მცველმა. რომელიც ოდნავ დაეკვდა ფირმანის სიყალბეში.

თუმცა...

ოფიციალური ფირმანი ვილაც უცხოელს და საექვო სამხრდრჟთქა პირს?!

საკვირველია...

ჩაფიქრდა მცველი და კიბეზე ამავალი უცნობთა ფეხის ხმას დაუყურადა...

ხმაური მიწყდა.

— ზალიკო! ფრთხილად... ხელი არ შეგეშალოს.

„საიდუმლო ნაწილი“ ეწერა მაჩვენებელზე.

— არავინ არის.

— აბა, ჩქარა, ზალიკო! აი, გასაღებიც... არ დაიბნე... ჩქარა.. ნერვიულობდა ჯენტლმენი უცნობი.

— ძანკ! — გაისმა საიდუმლო ნაწილში, და ცეცხლგამძლე სეიფი გაიღო.

— არაფერი არ არის, — აღმოხდა ზალიკო ბაკურიძეს.

— ჩქარა!

— არაფერი არ არის, ცალიერია! გაიმეორა მან.

— ოჰ! — დაიკლანა ბრაზით ჯენტლმენი და ჩარბი დაიკვნიტა...

— ლალატია!

— მოგვისწრებენ... რა დროს ეგ არის?..

— აგერ, რაღაც რუკებია, ლევან? სთქვა აცახცახებულმა ბაკურიძემ.

— წამოიღე... როგორ მოეტყუედი... ოჰ!..

— რაღაც ნახაზებია... წამოვილო?

— წამოიღე. ჩქარა... უხ! თქვენი...

ათი წუთის შემდეგ ორივე უცნობი იმავე სახით იდგა მცველის წინ შესაფერი ქალღღებით.

— გაატარეთ. — იყო სარდლის წარწერა ფონზე.

მცველი ფირმანს დააკვირდა.

ერთხელ დაექვებულმა თვალს აღარ დაუჯერა, ფირმანი რამდენჯერმე გასინჯა.

სარდლის ხელმოწერის სიყალბე შეიცნო...

— გაჩერდით! — ასწია შაშხანა მცველმა მალლა, მაგრამ... ორი ნაგანის ტუჩი აიტუზა მცველის თვალწინ აქეთ იქიდან. ლევანმა კარი გამოიხურა და ხალხს შეუერთდა.

ლევანს ბაკურიძეც მიჰყვა, და კომინტერნის ქუჩაზე მუდამ სავსე მოსიარულე ხალხის ტალღამ ჩაყლაპა ბოროტგამზრახველნი.

სარდალი და გენშტაბელები კი ისევ ისე ჩაჰკირკიტებდნენ სამხედრო რუკებს საქმის უსაზღვრო სიყვარულით და სტრატეგიულ პუნქტებზე ნიშნებს სვამდნენ ფერადი ფანქრებით.

-პაპიროსს გამუდმებით ეწეოდნენ გენშტაბელები და შტაბის ერთ-ერთ წევრს განგებ აჯავრებდნენ, რომელიც ინგლისურ ჩიბუხში მყრალ მახორკას ათითხინებდა და საუბრის დროს ჩიბუხზე კბილებდაჭერილი სიტყვებს სანახევროდ ყლაპავდა.

(დასასრული შემდეგ ნომერში).

კ ო ლ ე ქ ტ ი ვ ი ს ო ბ ა რ თ ო ბ ი

ვისაც ამ ორი თვის წინ გაუვლია სოფლებში, და საკუთარი თვალებით დაუნახავს გლეხურ მოსახლეობის გულიდან ამოვარდნილი გრივალი, სიხლის ცეცხლში და მომავლის აღტაცებულ გზნებაში გამოხვეული, მისთვის უჩვეულო არ იქნება ის საქმიანი მოძრაობა, რომელსაც ეხლა აქვს ადგილი სოფელში.

ან, როგორ არ უნდა გაოცდე?!

გლეხის იქვიანი ხედვა, სიხარული, აღტაცება, ფიქრი: ნიაღვარივით მოვარდნილ დღეების შესახებ. ბრძოლა: სხეულის ყველა უჯრედში, სისხლში, გონებაში და კრებაზე აწეული მზისგან დამწვარი ხელები, ერთად შედუღებულა, გადამდნარა ფოლადივით სიმბურვალეში და მკლავებ გადაქდობილი შეკრულა ერთ მთლიან რგოლათ.

რგოლს, რგოლი მომატებია და რკინის უწყვეტ ჯაჭვივით გაბმულა (საუკუნოებით კავის ერქვანზე მიბმული) გლეხის ცხოვრება კოლექტივის მიჯნებთან..

აქ მოუნახავს მას ბინა. ბრძოლის ველიდან აბარგებულ ჯარისკაცებივით გამაგრებულან კოლექტივის სანგრებში. თოფების მაგივრათ მოუტანიათ: დამწვარი სახეები, უღელგადატეხილი კისრები, დაძარღვული მკლავები, გუთნები, ტრაქტორები, მათოხები, ფარცხები, ბარები, და თოხები.

მოუყვანიათ: ბენზინის ცეცხლით აღმოდებული რაშები, ხარები, ბულები და ფლოქვებ განიერი ცხენები.

ყველაფერი ეს შეერთებულა. ვულკანიდან ამოხეთქილ ლავასავით ლამობს დედამიწის ჩაყლაპვას.

ჩაყლაპავს კი!

— ის, რაც ხავს მოდებულისა, ძირმომპალისა, შურით და ბოლმით საესეა და ნიანგის ცრემლებში დამბალი დახობავს მიწაზე, მიწიანათ აღიგვება, მას მოინელებს კოლექტივის კუჭი, თუ გაუჭირდება მისი გადახარშვა, მაშინ აგერ რკინა ბეტონის ფერი რიოში რომ

მოზღავის. მუცელს გაუსველებს და კუჭს გამოურეცხავს, ძველ ნაშთებს ნამსხვრევებათ ქცეულს გავატანთ შავ ზღვისაკენ, ეგების იქ პოვოს მან მყუდროება, მაგრამ იქაც ხომ ბრძოლაა და აგორებული ტალღები მას უფსკრულისაკენ მიაქანებენ!

ამგვარად იძირება წარსულის შავბნელი ღღებები.

და მეც მინდა ვთქვა აქ, როგორ ვიხილე ძველთან ჭიდილში, ახალი ადამიანის დადინჯებული სახე, უბრალო, თავისუფალი, მოძრავი და გლახური სიუხვით დატვირთული.

რიონის მღვრიე წყალს თავისი კვალი დაუშინევია გეგუთის თემის მოსახლეობისათვის. მთავარი არხი განიერ კალაპოტში მიაქანებს მოვარდნილ მდინარის ძლიერებას.

არხი მინდორში რტოებათ იშლება და პატარ-პატარა მდინარეებათ იჭრება გეგუთის საყანებში.

გული ხარობს და გული იცინის მოხუც მინდვრების სილალეში. ოდესღაც მოწითალო ფერის თიხნარეე მიწას, შავი ფერი შემოპარვია, სინოყვირეს ფესვები გაუდგამს. მიწას სიმწირე გამოცლია.

— აგი მიწები, რომ გენახა ბაბუა ამ ექვსი წლის წინ, ფეხსაც ვერ დააკარებდი, რომ ვეხებზე ჯინქველები არ შემოგხვეოდა. თუ კი მოლლილ კაცს ღმერთი გაგიწყობოდა და თავს მიღებდი ხის ძირში, მაშინ ხომ სულ დაგკამდა ქიალუები — ამბობს მოხუცი გლეხი, რომელსაც სიბერისაგან თვალები ჩაეარდნია, სახე დაღმეკია და დახეთქილი ხელის გულები თოხის სიმსხოზე მოლუნვია.

— შეილო მეორეთ დავიბადე ამდენი ხნის კაცი, მგონი გავახალგაზრდი კიდევ, როცა ჩემს მოქნეულ თოხს ვუყურებ ბარაქიანათ — იმეორებს მოხუცი გლეხი, გულით მაგარი და ისე კი ჯანგატეხილი.

გეგუთის თემში სამი სოფელი შედის, თვითონ გეგუთი, ტყაჩირი და საკულია. ამ სოფლებში მძლავრად გაუდგამს ვეხი კოლექტივებს. ოდესღაც, გეგუთში ქორქაშვილები, აგიაშვილები და ამალლობლები ფარფაშობდნენ, ცხენებით და მიმინოებით.

ოდესღაც??

ვაი სირცხვილო!!

თურმე დღემდის ხელუხლებელი დარჩენილა მათი კარმიდამო. აუცილებლივ გაგიკვირდება, როგორ მოხდა, რომ ძველი ფეოდალის მდგომარეობაში დარჩა გეგუთში, ვასო ქორქაშვილის და პავლე ამა-

საქონელი
1923

ლობელის ათ-ათ ქცევინი ეზო, დაფარული ხეხილებით, ბაღებით და შუაზე თავადური სიამაყით გადმომდგარი სახლით?!

— რათ გიკვირს ამხანაგო? ეს მარტო ხომ არ არის!

— მაშ კიდევ გყავთ ასეთები? — ვკითხე კოლექტივის წევრს ოდნავ გაღიმებით, მაგრამ გაკვირვება უფრო გაძლიერდა და ბოლო სიტყვა ხმა-მაღლივ წარმოვსთქვი.

— მაშ კიდევ?

— აი, აქედან სულ ახლოს, სოფელი ტყაჩირი, რომ არის, იქაც ორი თავადი: თეიმურაზ და დათა აგიაშვილები ფლობდნენ ამაზე უფრო მეტ მიდამოს.

ამან უფრო ამაღელვია.

ახლად გაცნობილმა კოლექტივის ხელმძღვანელმა, გააბა ჩემთან ბაასი.

— შენ ამხანაგო ძალიან გიკვირს, მაგრამ საქმე კი ასეა. მათი მოშორება მხოლოდ ამ ორი თვის წინ მოვახერხეთ. რასაც არ ხედავ ეხლა: პურები, ქვავები, ვენახები და ხეხილები კირით ტან გათეთრებულები და რტოებგადაშლილები, სულ აი თუ მიატან თვალს იმ ბოლომდეს მათი იყო.

— ეხლა ვისია?

— ჩვენი კოლექტივის არის.

— თქვენი კოლექტივი, რომელია?

— „წინსვლა“ და მართლაც წინ მივდივართ არა?

— ეს ნამდვილია, მაგრამ მე მაინც ვერ მომინელებია ამხანაგოს, რაც აქ გავიგონე, ნუ თუ ადგილობრივ ხელისუფლებას გამოეპარა ასეთი დიდი მნიშვნელობის საქმე?!

— რას იზამ ასეა და...

— ვინ ამუშავებდა ამდენხანს ამ მიწებს? — ვეკითხები მე ამხანაგს დაღინჯებით.

— შენ, როგორ ფიქრობ? დაჭირავებული შრომით, აბა თვითონ? არ შეგკამოს კირმა, მაგენს რაიმე გაეკეთებოდა, ნაწილს კი სანახევროდ სცემდა გლეხებზე. სიტყვის ქესატობათ ნუ ჩამომართმევ და ძაღლებით და მიმინოებით სიარულის მეტი არაფერი გაუკეთებიათ.

„მართალს ამბობს გოგიე მართალს, მაგის ძაღლებმა და მიმინოთი ცხენების ჯირითმა ყანები გავციოხრა.

— ეხლა?

— ჰო, მადლობელი ვართ მთავრობის, რომ მოგვაშორა აქედან.

— მუზეუმში წაუყვანიათ ბიჭო! — იხუმრა სამუშაოდან შორბენილმა გლეხმა.

— არა, მართლა თუ?!

— რათ გიკვირს ტარასია შენ, აბა მაგისტანა ხალხს ეხლა რა უნდა სოფელში, გალიაში უნდა ჩასვა სამხეცეს ლომივით. ტანზე თავისი წითელი ჩოხა, სირმებით გაწყობილი, უნდა ჩააცვა. კისერზე ხონური შალის ყაბალახი უნდა მოახვიო. თავზე კარაკული ცხვარის ჯიშის ტყავისაგან გაკეთებული ფაფახი ჩამოაფხატო, წელზე ვერცხლის ქამარ-ხანჯალი დაჰკიდო, ჟეხზე საცვეთები...

— კიდევ დაგავიწყდა შენ: შორი ახლო, თავისი მიმინო უნდა მოუთავსო, ფულები ბევრი შემოუა! — გააწყვეტინა ლაპარაკი გოგამ მას: მათ ხუმრობას კოლექტივის წევრების ჯანსაღი სიცილი და ხარხარი შეუერთდა.

მე გლეხების მოხდენილ სიტყვებზე მომაგონდა, ერთი ჩოხოსანი მწერალი, თავისი მორთულობით, რომელიც ტფილისის ქუჩებში რომის პაპის აჩრდილივით დაეხეტება. მოგონებამ ჩემში სიცილი გამოიწვია. დაგვიანებული სიცილი გლეხებისათვის შეუუმჩნეველი არ დარჩა. მაგრამ მე აქ დავსვი წერტილი.

კოლექტივის ხელმძღვანელი ცდილობს ყველაფერი ერთად სთქვას.

— ამ სახლში საბავშვო ბაღი გაეხსენით. ორ სართულიან შენობას, რომ ხედავ (ვასო ქორჭაშვილის ეზოში) იქ ვენახის სანერგეებს ვამზადებთ, წამოდი ვნახოთ!

გაყვევი. თვალები მრჩება გადაჭიმულ ეზოში, შიგ მსხალი, ატამი, ტყემალი, ვაშლი და სხვადასხვა ხეხილები აყვავებულა, გაშლილა. სახლის წინ სათიბი ლურჯათ, ლელავს, უკან პური და ქვაყი ბიბინებს, ქვავს აქა იქ თავი უყრია.

ორ სართულიან შენობის აივანი სავსეა კოლექტივის წევრებით. ათეული კაცის ხელი ტრიალებს. ვენახის ლერწმები კონებათ აწყვია. კონებიდან ლერებს იღებენ. სჭრიან ერთ ჩარექზე. ლერწამს ბოლოში ნახევრად, სიბრტყით უთლიან გვერდს, მერმე მეორეს და ასე ერთმანეთს აბამენ. ეს ისე სწრაფად ხდება, რომ ვერც კი შეამჩნევ მათი ხელების მოძრაობას. გეგონება თითქოს შეადუღესო, ეკვრიან ერთმანეთს ლერწმის ბოლოები.

სანერგეები თიხის დიდრონ ქოთნებშია გამზადებული გადაბრუნებულ მიწაზე გადასარგავად.

საშუალო ტანის, მკვრივი აგებულობის და ფართო თვალებიანი გოგია, ჩემდა დასანახავად იღებს ქოთნიდან უკვე გაფოთლილ ლერწამს. სიხარულისაგან თვალები უფრო უდიდდება და გაბრწყინებული სახით თვითებული გლეხის გულში და სახეში ანათებს ახლად ამოწვერილ მზის სხივებივით.

— აგრონომი გხელმძღვანელობთ?

— ჩვენი აგრონომი აი, გოგიე არის — სთქვა ერთმა, კმაყოფილებით და გოგიას გადახედა.

— ჩვენს კოლექტივში სამეურნეო მუშაობა, დარგებათ გვაქვს დაყოფილი. მევენახეობის ხელმძღვანელი ამხანაგი გოგია არის, გამოცდილი გლეხია, ყველაფერი იცის, ჩვენ მაგას ვენახის პაპას ვეძახით.

— რომის პაპაა გოგიე, რომის პაპა. — იხუმრა კოლექტივის წევრმა, რომელიც წყლით სავსე კასრიდან დამბალ ვენახის ლერწმებს ეზიდებოდა.

გლეხის სამეურნეო გამოცდილება ხშირათ, აგრონომის თავში არეულ თეორიებზე უფრო მახვილად და სანდომიანათ გამოიყურება, ისე როგორც ეხლა გოგიას ფართე თვალები.

გასაკვირი არააფერია. მეც დამწვიდებით და კმაყოფილებით შევხვდი ამ გულწრფელ სიტყვებს.

გაი თუ რომელიმე ახლად გამოჩეკილმა აგრონომმა მიკითხოს!

— შარშან ერთი გლეხი გვყავდა გამოცდილი მევენახეობის დარგში — მეუბნება კოლექტივის თავმჯდომარე — წრეულს იმ ერთმა გლეხმა ორმოცდაათი გლეხი დაბადა.

— როგორ თუ დაბადა?

— ისე, რომ გოგიაზე ვლაპარაკობ, შარშან მხოლოდ მან იცოდა აგრონომის ხელობა, წრეულს კი ორმოცდაათ გლეხს შეასწავლა ვენახის მოვლა-მოშენება.

მართლაც ეს ორმოცდაათი გლეხის თვალი, გოგიას სახის და ფეხის მოძრაობას მისდევენ, აკვირდებიან, სწავლობენ, მუშაობაში წელ სიმღერას აპარებენ.

— ეგ რა არის ამხანაგო! წამოდი გიჩვენო ახლად ჩაყრილი ვენახები, ძველიც ბევრი გვაქვს!

გადავედით ამ უზარმაზარ ეზოდან. თვალები მაინც უკან მრჩება. მინდა ვუტყვირო სიმწვანით მოჩარდახებულ კარმიდამოს. თვალებს ძალას ვატან, მაგრამ ქორფად გადაშლილ პურების დასასრულს მაინც ვერ ვწვდები. გზიდან გავყურებ კოლექტივის ფართობს. ჩემს თვალწინ იშლებიან სოფლის გამამხნევებელი სურათები, გლეხის ბარაქიან შრომასთან და მომავლის იდეებთან შეხამებული.

განიერი ქუჩა მოვთოკეთ.

— აი აგერ გადაუხვიოთ — და მეც მივეყევი მას უკან. რამოდენიმე ნაბიჯი და თხმელის საფარი მოვიცილეთ თვალიდან. გამოჩნდენ: გლეხები, ქალები, ბავშვები, არეული ერთმანეთში. კიდევ რამოდენიმე ნაბიჯი და ფეხი დავადგიით სავენახეთ დამუშავებულ მი-

ქართული

წებს. არშინის სიღრმეზე გადმობრუნებული მიწა ამოფუყუდნა შენებები მუხლამდის ევლობა. დარგის ხელმძღვანელს ხის გრძელი წვერიანი პალო უჭირავს ხელში. ორ გლესს მავთული აქვს გამართული, რომ სისწორით ჩაყარონ მიწაში ახალი ვენახები. აი უკვე გამართეს ლორი. გაისმა ხელმძღვანელის მოკვეთილი ხმა.

— Стоп!

მავთულის ბოლოები დაებჯინა მიწას. დარგის ხელმძღვანელმა პალო ღონივრად ჩაარქო აბულარებულ მიწაში. მერმე პალო დაატრიალა და სიგანით გაათართოვა ის ადგილი, რომლებშიდაც ვაზი უნდა ჩასდონ. ამ დროს ბავშვების ბრიგადა კვალ-და კვალ მოსდევს ხელმძღვანელის მოძრაობას. დარგის ხელმძღვანელმა ამოიღო პალო. მწვივებ დაწითლებულმა ბიჭმა ვაზი შიდ ჩააგდო, მეორემ თოხით, ლადარივით დაფხვნილი მიწა მიაყარა. თავი მალა გაუყეთა. წვიმის წყალი არ ჩაუდგება.

და ასე ელვის სისწრაფით იმართება ახლად ჩაყრილ ვენახების კვლები. ისმის ბავშვების უდარდელი კისკისი, მათ თან ერთვს მოზრდილთა ბოხი ხმა.

— ეხლა აგერ, ახლოს, გიჩვენებ შარშანდელ გაშენებულ ვენახებს, ხომ არ დაიღალეთ?

— შენ, როგორ გგონია ამხანაგო, ტფილისიდან, რომ ვარ ჩამოსული სოფლის მუშაობას ვერ ვიცნობ თუ! ხუთი წლიდან ჩემს ხელს კავის ერქვანი და თოხის ტარი არ მოცილებია. ცხენის წყლის პირად ბევ ბალახოვან მინდვრებში, ნახირიც მომიწყესნია. მზის დაწურვამდის ქცევა ყანა გამითოხნია. კიდევ რამდენი უნდა ჩამოეთვალო? დალლა რას მიქვია? წამო, წავიდეთ! — უთხარი მე. მან მზიარულად შემომხედა.

გზა დავაგრძელეთ, ძველი ზღაპარივით.

პატარა მდინარეს გადავაბიჯეთ ფეხები. ქაობის ბალახები ბოლქ-ბოლქვით ამოსულა დაბლობში. გვერდით თხმელარის ტყე გამოჩნდა. იქეთა მხარეს გავედით. წინ გაღიშალა ახლად გაშენებული ვენახები. თვალი ვერ სწვდება მიჯნას.

— სად თავდება?

— რკინის გზის ლიანდაგს ხომ ხედავ, იქამდის ჩვენია!

— ოცდა ათი ჰექტარია! — ამბობს გლეხი.

— ერთ დღეს დავგიტრაქტორა წითელ არმიელთა ბრიგადამ. ძალიან კმაყოფილი ვართ მაგათი. პირდაპირ გააკეთეს ჩვენი საქმე — იმეორებს იგივე გლეხი.

კვლები სიზუსტით არის გაყვანილი. გამოცდილი ხელის ველობა უენოა, მაგრამ ის ცხადათ გელაპარაკება თავისი სისავსით და სიუხვით.

— კვლებში ხახვი დაუთესავთ.

ესეც რიგში არის მოქცეული.

ორგვლივ, წნელით შემოლობილი ეზოებია. შიგ რამოდენიმე ასეული ძირი ვენახია. როგორც სჩანს კოლექტივის წევრის საკუთრებაშია. მხოლოდ ოჯახის საჭიროებისათვის.

— რატომ არის გაუთოხნავი?

— ჯერ კოლექტივში გაერთიანებულ ვენახებს ვამუშავებთ. მავას არაქვს სასაქონლო მნიშვნელობა. როცა აქ მოვრჩებით მუშაობას, მაშინაც მივწვდებით. სთქვა გოგიამ.

*
* *

შორს ვენახების ფართობის გადაღმა, ისმის გლეხების ხმაური, სიმღერა და ხარებზე შეძახება.

— აცი ხარო!

— შიშ!

— გარე!

— სად მიხვალ ლომა. მიყევი, მიყევი, კვალში!

მიუახლოვდით. ორმოცდაათი უღელი ხარი ერთ ფართობში მუშაობს. ამათში ზოგი დამუშავებულ მიწაში სათესი მანქანით, არიგებს სიმინდის მარცვლებს. ზოგი კავით კვალავს. ბავშვები კვალში სიმინდს სთესენ ხელით. ხანდახან დაუსრულდება მათ მუქები და ერთბაშათ წამოვა ხელიდან, ყვითელი და ფართე მარცვლიანი სიმინდი. გრძნობ, რომ ჯერ კიდევ სათეს მანქანას ვერ გაუღვენია მიწის ზედაპირიდან პირველყოფილი კავი.

ერთი უღელი ხარი, რომ კვლებს აკეთებს, მეორე უღელი, კვლებს შუა მათობარ მანქანით აბრუნებს მიწას და თესლი იმალება. მესამე უღელი ხარი ფარცხით მოსდევს. ფარცხის განიერი დედო აქა იქ ამოვარდნილ მომსხო ბელტებს ფშენის, ასწორებს, ფარცხის კბილები პატარ-პატარა ღარებს ტოვებს. წვიმის დროს ამ ღარში წყალი დგება.

— იცნობდეთ, მემინდვრეობის დარგის ხელმძღვანელია — და ჩამოვართვი ხელი მაგრათ, მოხუც გლეხს. მას ხელში გრძელი ჯოხი ეკავა. მიწით დასვრილი შარვალი მუხლამდის ამოეწია. წვერები დამტვერილი ქონდა. თავშიშველი იყო. მოხუცებულობას ჭიარა წვერებში თუ შეამჩნევდით, თორემ ისე მტკიცე და ახალგაზრდული სახის იერს იძლეოდა.

მუშაობა რამოდენიმე წუთით შეწყდა. ყველამ ხელმძღვანელისა და ჩემს ირგვლივ მოიყარა თავი.

უხერხულობა ვიგრძენი.

— შეიძლება გაცდნეთ?

— რას ამბობთ, ჩვენ ეხლა დასვენება გვაქვს.

ყველა ხელმძღვანელს უყურებს. უცდიან როდის დაიწყებს ლაპარაკს. კოლექტივის თავმჯდომარემ თავი გადმოხარა ჩემსკენ.

ხმადაბლა მითხრა:

— უბარტო კაცია, ასეთი გამოცდილი გლეხი მთელს თემში ერთი არ არის. გლეხებს ზედმიწევნით უყვართ და მიწების მამას უძახიან. ეხლაც ხომ ხედავ, არაფერს ხმას არ იღებს, მას უცდიან.

ორმოცდაათი გლეხი რომ მოგროვდა, უკვე კრება შეიქნა. კოლექტივის ფართობის გარეთ მომუშავე გლეხობამ, რომელნიც გამოვიდნენ კოლექტივიდან, ცნობის მოყვარობამ გაიტაცა. თითო-ორი-ღა შემოუერთდა კოლექტივის წევრებს. ხუთი წუთის შემდეგ ახლოსახლო მომუშავეებიც მოვიდნენ. თემის საერთო კრებას მოგაგონებდა მათი შეკრებულობა.

ან ვინ აკლდა?

ბავშვები და ქალებიც მოსულან.

— ხომ არაფერი გიშლით ხელს, ეხლა მუშაობაში? თქვენ თემა დაგიწყიათ, შეიძლება რაიმე გაწუხებდეთ?

— ბესარიონ ილაპარაკე!

— ჰო, გამოდი, როგორც ჩვენი უფროსი! — გაისმა აქა იქ ხმები. გლეხებში ცოტაოდენი ხმაური შეიქნა. ბესარიონი გამოეყო გლეხებს და წინ ჩაუდგა მათ. გლეხები სმენად გადაიქცენ.

— ისე, რა უნდა ვსთქვა, ვმუშაობთ, რაც შეგვეძლება. საყანეები სულ დახსული გვაქვს, უმრავლესობა ტრაქტორით, ზოგი გუთნებით და ზოგი კავით. ეხლა თქვენც ხედავთ თესვა დაეიწყეთ. სამოცი წლის მოხუცებული ვარ და რადგან ამ საქმეს მოვესწარი, ეხლა არაფერი მიჭირს. გლეხებმა უფროსად ამირჩიენ, რაც შემიძლია არ ვიშურებ ძალ-ღონეს.

— კარგია, კარგია...

— ჩვენი მამა არის!

— ნეტავი მასეთი მოგვეცა ოცი კაცი! — იძახდნენ გლეხები. მათი მზიარული სახეები შეგროვილ გლეხების განწყობილებას ამაგრებდა. ხელში სახრეები შერჩენოდათ. კისრები დაეგრძელებიათ და პირდაპირ ბესარიონის სახის მოძრაობას შეჩერებოდნენ.

— ბესარიონ განაგრძე! — მიაძახეს.

— არავის ახსოვს, რომ ამ დროს ყანების ხვნა დამთავრებული ყოფილიყოს. ეხლა ნაწილი დათესილიც გვაქვს. ეზოებში სიმინდები ამოწვერილია. თქვენ თვითონ დაინახავდით ერთ კვალ მიწასაც ვერ შეხვდებით მოუხვნელს. მოსავალი წრეულს დიდი უნდა იქნეს, თუ ზეცა არ გვიღალატებს, მაგრამ გვალვა რას გვიზამს, როცა რომ რიონი, აგერ მოგვიდის, ამოვწვეთ ზევით ლაგმებს და ერთ დღეს დავრეცხავთ მთელი გეგუთის ყანებს.

— ბესარიონ, უთხარი ტრაქტორის შესახებ!

— შეწუხება არავის გვინდა, მაგრამ მაინც ვიტყვი: ერთი ტრაქტორი დროებით გადმოგვიგზავნა მიწსახკომმა საცდელ საჩვენებელ სადგურიდან. ეხლა ვთხოულობთ თუ შეიძლება დაგვიტოვონ. მართალია ხვნა დავამთავრეთ, მაგრამ აქეთ ცოტა ბელტი იცის და რკინის ფარცხს მოუბამთ. ტრაქტორის უფლს კოლექტივი გადაიხდის.

— შეიძლება კიდევ არის რაიმე საკითხი?

— ერთი კიდევ უნდა გითხრათ: ორი დღე გადავადდეთ. გთხოვთ პირველ მაისს გამოგზავნოთ დუხოი მუზიკა. გლეხები ძალიან მონდომებული არიან ამისათვის.

კოლექტივის წევრებში მეტი სიმბნევე ჩამოვარდა.

მე ერთ რამეს მაინც ვერ მიუხვდი.

— ორი დღე, როგორ გადაადდეთ?

— ისე, რომ აღდგომის დღეები მოვსპეთ, და სამაგიეროთ გვინდა პირველ მაისს ვიდღესასწაულოთ.

საპართლიანი მოთხოვნაა. უწყვეტ შრომას სიხარულიც უნდა ახლდეს. გლეხის ოჯახი ამ დროს ისვენებს. უფრო ახლოს იქრებიან ერთმანეთის გულში. კოლექტივი, როგორც პირველი ყლორტი მშრომელი გლეხკაცობის შეკავშირებისა, უდიდესი ენტუზიაზმით ეგებება გაზაფხულის სიმწვანეში ბრძოლისა და შრომის დღეს.

ბესარიონი ამას განიცდის და ამიტომ, ასე ბავშური გულჩვილობით მოითხოვს პირველ მაისის დღეს სასულე ორკესტრს.

პირველი მაისი კოლექტივების დღეც არის, როგორც პირველი მედროზე მშრომელთა განთავისუფლებისა.

და აი სწორედ ბესარიონსაც შრომის დროშა უპყრია ხელში და მიუძღვება კოლექტივებს. •

— შეტი რა ვთქვა, ჩვენ დათესილი გვაქვს ბოსტნები. მათ ქალები ხელმძღვანელობენ. წრეულს ძალიან ბევრი დავეთესეთ: კარტოფილი, კარხალი, რომელიც ძროხების საკმელად გვინდა. მერე მუხუდო, რომ არის არ ვიცი აგრონომები სოიას უძახიან, ჩვენ კი მუხუდოს. ეს ათი ჰექტარი დავეთესეთ. ამბობენ მისგან კეთილება: ზეთი, რძე, წამალი, სა-

სუქი და მიწასაც ანოყიერებსო, პირდაპირ სასწაულია თუ ასეთი პირისთვის ჩვენი ბუბუბებიანი მუხულო. ამდენხანს მარტო საქონლისთვის ვსთესდით. იმასაც სიმინდში თუ გამოურევდით აქა იქ. ერთი სიტყვით თავს არ ვიზოგავთ, თუ რაიმემ არ შეგვიშალა ხელი.

აქ ბესარიონმა დასვა წერტილი.

გლეხებში ჩოჩქოლი შეიქნა. რალაც უნდათ სთქვან, მაგრამ ბესარიონს მისიერებიან. მისი უკანასკნელი სიტყვა, ყველას მოხვდა გულში. ერთი საშუალო ტანის, ხანშესული გლეხი გამოვიდა წინ. ნაწილობრივ აღელვება ეტყობოდა. თვალები დაცეცხლებული აქვს. ხელში ატრიალებს მოზრდილ რცხილის სახრეს.

— ბესარიონმა სთქვას რა გვიშლის ხელს. აქ ყველაფერი უნდა ითქვას!

— მართალია! მართალი! წამოიძახეს ერთხმად!

— საჭიროა ამხანაგებო სთქვათ, რაშია საქმე? — მივმართე მე დაბალი ხმით.

— ზენ სთქვი კოსტა აწი! — უთხრა ბესარიონმა ერთ გლეხს.

— სთქვი! სთქვი! კიდევ გაისმა ხმა...

— ამხანაგებო, ჩვენ მიჩმახილი მოჩმახილი მუქარის წერილების არ გვეშინია; მაგრამ უნდა ვსთქვათ, რომ ხელს გვიშლიან. დაძვრებიან ღამღამობით სურბებში, კულაკები და ზოგი საშუალო გლეხები, რომელთაც კულაკის თავები აბიათ და ჩასაღურჩულებენ კოლექტივიებიდან გამოსულ გლეხებს; არ დათანხმდეთ საბადალო მიწების მიღებაზეო. უკეთესი მიწაც რომ მოგცენ შენი ნაჭერი მოითხოვეო. ჩადიო შიგ სამუშაოდ და თუ ვინმე ჩამოვიდეს წალდით დაჩეხეთო.

— მართალია! მართალი!

— მეც ვიტყვი, გვიგზავნიან მუქარის წერილებს, თუ არ გამოხვალთ კოლექტივიებიდან დაგწვამთ, როგორც აქ ერთის ცოლშვილი გამოვწვით სახლებშიო — სთქვა ახალგაზრდა ქალმა, რომელსაც ესეც იყო დაენებებია ბოსტანში მუშაობისთვის თავი.

ყველას უნდა ილაპარაკოს.

ამდენხანს კი ერთმანეთს უცდიდენ. დაგროვილი ბოღმა ყველას ყელზე ებჯინება. ღამობენ მის დაცლას.

— მაგათ უნდათ კოლექტივის ფართობში ჩევიდენ. ჩვენი დამუშავებული მიწები ჩაიგდონ ხელში. ამის უფლებას არავის მივეცემთ. ვისი მიწებიც მოხვდა ჩვენს ფართობში, სამაგიერო მივეციით იმავე რაოდენობის და უკეთესი ხარისხის მიწა, ფართობის გარეთ. ვილაც აბრიყვებს მათ. ჯიუტობენ.

— ღარიბებს, და ქვირივ ობლებს უგზავნიან წერილებს, კოლექტივიდან გამოდით და ჩვენ დაგიხმავთ დაგიტესავთ ყანებსო, ფულსაც კი პირდებიან. კოლექტივიდან ზოგი ღარიბი გლეხი გავიდა, რადგან შეძლებული გლეხი, რომელიც გავიდა კოლექტივიდან ის ეტუნეობოდა:

— გამოდი, ჩემსას იმუშავე. დღეში ხუთ მანეთს მოგცემ. ვინც ქუთა მოკლე იყო მართლაც გაცვა თავისი შეუფენებლობით. ასეთები ძალიან ცოტა არიან, რას გვიზამენ. მე ვიცი, რომ კოლექტივის ბოლო კარგი აქვს. რაც არ უნდა მომივიდეს კოლექტივიდან არ გავალ. თემის მოსახლეობიდან სამოცდაათი პროცენტი კოლექტივებშია. აქ კოლექტივებიდან გამოსული გლეხებიც არიან და მათაც სთქვან თუ არ არის მართალი.

არა კოლექტივის წევრებიც ბლომით მოსულა. შერევიან კოლექტივის წევრებს, და რაღაცას უმადურ გამომეტყველებით ელაპარაკებიან.

ერთმა გაარღვია გლეხების გუნდი.

დაიწყო ლაპარაკი.

— კოლექტივში ვიყავი. მერე ვერ შევეგუე მათ და გამოვედი. უფრო იმიტომ, რომ დეიწყენ ახალგაზრდებმა ოჯახებში სიარული. მთელი ქონება უნდა აეწეროთ, დააფასე შენი ქონებაო, სამოცი წლის ნაშრომი ერთ საათში, როგორ შემეძლო შემეფასებია. მერე დაყარეს ხმები იმიზე წერენ, რომ აწი შენი არაფერი არ არისო. ვიფიქრე, ვიღიქრე და კინაღამ ქუთაზე შევიშალე კაცი. მერე ავდექი და ქე გამოვედი კოლექტივიდან. ააშენა მაგენის ოჯახი ღმერთმა, მიწა ქე მომცენ და ვმუშაობ ჩემთვის. ეხლა მეც ვხედავ, რომ კოლექტივებში კარგათ მიდის საქმე. ვნახავ, გამოცდილებას მივიღებ, მაგენითგან, თუ კარგი იქნება, და თუ მივაწიე გაისამდის მეც შევალ შიგ, მეტი რა უნდა ვთქვა, ეხლა მეც ქე ვნანობ, მაგრამ გვიან არის.

გულიდან ამონახეთქი სიტყვებია. ამაში კოლექტივებიდან გასულ საშუალო გლეხების გულწრფელი თქმა არის. ის ასე უქირობს, და ასე ლაპარაკობს. ნაწილობრივ მერყეობს, მაგრამ მისი კოლექტივებში შემოყვანა, თვით კოლექტივების სამაგალითო მუშაობაზე არის დამოკიდებული.

მაგრამ ყველა ასე უქირობს?

— მაგას რა უქირს, კმაყოფილია, კარგი მიწა რომ შეხვდა. რაც კარგი მიწები იყო კოლექტივმა ჩაიგდო ხელში. ფართობში ვერ ჩაგიშვებო, აბა სად წავიდე?

გლებებს ამ სიტყვების გაგონებაზე აღელვება დაეტყობ. გაცეცხლებული თვალები შემოავლენ ირგვლივ მიდამოებს. მათი ხედვა კოლექტივის ფართობში ტრიალებს და თვითეული ნივთი რომელსაც მათი მადიანი ხელი შეხებია, თითქოს უცინისო, იწვევენ გლახებს, ერთხელ კიდევ შემახონ ხელი და დაინახონ, თუ, როგორ გაიზრდება და დამწიფდება მისი ნაყოფი, რომელიც მოესწრება გლებს უფროს შვილივით. გლებებიც აწევენ მათკენ, მაგრამ ჯერ აგერ უსმენენ ლაპარაკს. ერთი კიდევ იწეებს:

— ნიუფელი ექვსი ათასი ქცევა მიწიდან მაგან ვერ ამოიჩაია ორი ქცევა მიწა. რაშია საქმე? ვიცით ჩვენ, მათ უნდათ შემოიჭრენ ჩვენს დამუშავებულ მიწებში, ვილაცას ქორებს უჯერიან, არ გამოადგებათ ჯიუტობა, თუ გაგიჭირდებათ, ისევ ჩვენ უნდა დაგებმართო, და არა იმგენმა ვინც გიჩურჩულებენ ყურში!

— არაფერიც, ამას ჩემით ვამბობ!

— მით უარესი!

ბესარიონი ყურს უგდებდა მათ ლაპარაკს. ყოველი სიტყვა მას გულში ხედებოდა. გრძნობდა ყველაფერს, რაც დაგუბებული იყო თვითეულში, მაგრამ მას უნდოდა თვითონ გლებებს ელაპარაკნათ. ეხლა კმაყოფილია ბესარიონი. მას სრულებითაც არ აშინებს ზოგიერთების გაბოროტება. იყეფონ ძალებივით, როცა დაიღლებიან გაჩერდებიანო, ფიქრობდა ის.

— ან რა შეუძლიათ? ვის შეუძლია შეაჩეროს ზღვასავით აგორებული ტალღა? არავის. მათ ახალი ცხოვრების აღიდებული მდინარე ჩაყლაპავს. უფსკრულში ჩაიტანს, ჩაძირულ გემივით.

ბესარიონი ამაში ღრმად არის დარწმუნებული. ბესარიონი კოლექტივის ხორცია და ამიტომ ლაპარაკობს ის ასე ბეჯითად:

— რაც აქ სთქვეს ჩემმა ამხანაგებმა სწორია. „შიზეზ მიზეზიო და დოს მარლიი აკლიაო“. მოდი ვსთქვათ პირდაპირ, აქ, რომ ბეჯანა გამოვიდა არ არის მართალი. ჩვენ მას მიწები მიუზომეთ, მაგრამ არ ჩავიდა. ასეთები არიან. უფრო უარესებიც. ჩვენ არავის არ ვიძულებთ, ყველასთან მეგობრულად გვინდა ვიქნეთ. ვისაც უნდათ მოვიდნენ და იმუშაონ ჩვენთან, მაგათი სულის ჭირიმე, ხომ ვიმუშავეთ ამდენი, გაუნაწილებთ. მივიღებთ დიდი სიამოვნებით, მთავრობის იმედი გვაქვს ხელის შემშლელებს მოგვაცილებენ. — დაამთავრა ბესარიონმა სიტყვა კმაყოფილებით.

სიჩუმე ჩამოვარდა. ბესარიონისკენ იყურებიან, აბა თუ გვეტყვის წადით სამუშაოთო.

ეხედავ ამ ამბებს თვალსაჩინოდ. რაოდენი გულწრფელობა არის აქ, რამდენის გული სცემს ჯანსაღად.

აი უკვე დაიშალენ. ბუღა ხარები უცდიან მათ მოსვლას. ნაკვს მადიანათ იღებენ. ეხლა ისინიც გრძნობენ მეტ მოვლა პატრონობას. რამოდენიმე წუთი და ორმოცდაათი უღელი ხარი გლახებთან, ქალებთან და ბავშვებთან ერთად ამუშავდა. გაისმა სიმღერა. ხარების ქშინვა შეუერთდა სიმღერას გულდაგულ.

ერთი თვის შემდეგ, ნოყიერ მიწებზე ამოვარდნილი პურები და ქვავები გაივსებენ თავთავეს სიმწიფით. მარცვლები დაიტვირთება მზის სიმზურვალით. მოწმენდილ ღამეში წვეთებათ დასხმულ ცვარნამს შეისვამს. გულს გაიგრძობს. ეცდება შეინარჩუნოს სინედლე. მაგრამ სახამებლის სიუხვით მსუყეთ გამძღარი მარცვლები მზის აღმურისაგან დაიწვებიან. სიფიცხე შემოეპარებათ.

წითელი ბელლები პირდაფჩენილები მოვლიან მათ, რომ ამოივსონ მუცლები.

ახლად ამოწვერილი სიმინდი, მუხლებს გაიკეთებს, დავაქვაცდება. კბილებგადმოყრილ ტაროებს ამოისვრის.

ესეც წითელი ბელლების საკერძეა.

ბალ-ბოსტნებში ქარხალი, კართოფილი, მწვანელი, კომბოსტო და ხახვი იზრდება. მიწაში ფესვებს ღრმად შლიან.

ესენიც შეემატებიან გლახების დოვლათს.

ქუთაისის მწვანე ბაზარს დაამშვენებს კოლექტივის ბოსტნეული. ქუთაისმა იცვალა ფერი. სადღა არის ეხლა კაკარდიან ჩინოვნიკების, თავადების და წეშჩანების ქუთაისი?

მოვიდა რიონჰესი.

ამოუდგა გვერდში კოლექტივის დოვლათი და ასე მოაბიჯებენ ფეხებს ორივენი წინ.

ბესარიონი, გოგია, და სხვა კოლექტივის წევრებიც გვერდის გადაშლილ ველებიდან სიხარულით ეგებებიან მათ წინსვლას და ღონიერად აბრუნებენ ყამირ მიწას..

ს ი ყ მ ა რ უ ლ ი *)

რამდენიმე დღის შემდეგ კვლავ უნდა შეკრებილიყო „მსუბუქი კავალერიის“ სხდომა. აქ უნდა განხილულიყო ლაშქრობის დროს შეგროვილი მასალები, რომლების დამუშავების შემდეგ გამოტანილი იქნებოდა საერთო აზრი.

იმავე ადგილას ხელახლად იკრიბებოდნენ კომკავშირელები: შემოსვლისას თითოეული მათგანი ერთი წუთით ჩუმდებოდა, მერე ჯიბიდან ამოიღებდა ქაღალდს და ფანქარს, იწყებდა რაღაცეების წერას, შემდეგ წაიკითხავდა დაბლაჯინდა, თვალს გადაავლებდა ცოტაც და კრება გადაიქცა ნამდვილ სკოლად. თითოეული თავისთვის სწერდა ან წინანდელ დაწერილს კითხულობდა. კუთხეში ერთ-ერთი კომკავშირელი დაბალი ხმით რაღაცას მოუთხრობდა თავის ამხანაგებს.

ამალიაც შემოვიდა, შემდეგ კი როცა შემოვიდნენ ორი სამი, კიდევ სხდომაც დაიწყო. არამიასამ, რომელიც ესწრებოდა კრებას, ბლოკნოტიდან ამოიხია ერთი ფურცელი, დაქმუქნა და გადაავლო იატაკზე. არა ეს საჭირო არ არის. ლაშქრობა ეხებოდა სასადილოებს და არა მის ერთ-ერთ მუშტარს, რომელიც ოდესღაც კომკავშირელი ყოფილა...

უნდა გამოგვეკვლია დამზადებული კერძების ხარისხი — გავიგეთ. სისუფთავე — გავიგეთ. ფასები — გავიგეთ. სხვა რაღა იყო საჭირო რაზმისათვის. არაფერი და არც ის თუ აღნიშნული სასადილოების სარდაფებში ვინ დაიარება...

არამიასამ თავის სიტყვაში ყველაფერი აღნიშნა. ის იყო დაჯდა, როდესაც დამსწრეთა შორის ასტყდა ჩოჩქოლი და ყველას თითები აღიმართა თავმჯდომარისაკენ.

თავმჯდომარემ ერთს თავის ქნევით ანიშნა. მან დაიწყო:

— არამიასამ თავისი ბლოკნოტიდან მოხია ერთი ფურცელი და გადაავლო. არა ჩვენ ვერც იოლად ვერ გადავაგდებთ ჩვენს ამხანაგსა

*) დასაწყისი იხილეთ „პროლეტარული მწერლობა“ № 4.

მართალია ამეამად ის ჩვენთან არ არის, მაგრამ ნუთუ სამუდამოდ დაკარგულია ჩვენთვის... არასოდეს. ამალია გაშტერებული შესტყეროდა მოლაპარაკეს.

მსუბუქი კავალერიის ჩვენი რაზმის მიერ ეს მეოთხე ლაშქრობა იყო შესრულებული. ჩვენ ვიყავით თამბაქოს ქარხანაში, სადაც თამბაქოს ცალეები ვიპოვეთ მზეზე მიყრილი. ჩვენ მიუთითეთ: — საყვარელო ამხანაგებო, ამის ადგილი აქ არ არის... ჩვენ ვინახულეთ ერთ-ერთი დაწესებულება, სადაც მსახურობდა ძველი გენერალი, აქაც შეენიშნეთ, — საყვარელო ამხანაგებო ამის ადგილიც აქ არ არის... ერთი მითხარით რილასი გვეზინია. ნუთუ ჩვენი ამხანაგის ადგილი კი სასადილო „ედემია“?

ერთმა წამოიძახა:

— ის შუა გზაში გადმოვარდა მატარებლიდან...

— გადმოვარდა... განა გადმოვარდნილებს შუა გზაში ვტოვებთ... ის რამდენი წლისაა... ნუთუ წინედ ის ჩვენი არ იყო...

— ჩვენი ლაშქრობის მიზანი ეგ არ იყო. ჩვენ გვსურდა გამოგვეკვლია სასადილოების მდგომარეობა, — მოკლედ მოსჭრა ერთმა. დაგუბებულად უკმაყოფილება უტბად გადმოინთხა, ასტყდა აურზაური.

— ჩვენ მიზნებს სიტყვა სიტყვით ნუ გაიგებთ...

— ეგ რა განუწყვეტელი აზრებია...

— ეგ რა სქემატიზმია?..

თავმჯდომარე განუწყვეტლივ რეკავდა ზარს.

არამაისა წამოვდა.

— რათა ყვირით, სთქვა მან, მოდით ერთი მეორეს ნუ მოვატყუილებთ, ჩვენ ველავთ, ვყვირით, იმიტომ, რომ ყველას გვინტერესებს, ყველას აზრი, და გონება შეპყრობილია, ყველა დაინტერესებული ვართ მაგ შემთხვევით. მოდით გამოვტყუდეთ და ვალიაოთ, რომ იმ დღიდან მოყოლებული ყველა ამხანაგი უფრო მეტ დროს ანდომებს ვაზგენას მდგომარეობას, ვიდრე ლაშქრობიდან მიღებულ შთაბეჭდილებებს... თუ ეს ასეა, მაშ საკითხი რისთვის უნდა მივჩქალოთ...

— შენ ჩქალავ საკითხს...

— ვინ დასწერა ვაზგენას შესახებ და შემდეგ გადაისროლა იგი. არამაისა ელოდებოდა ახალ ბრალმდებლებსაც. რა დაინახა, რომ ასეთები არ აღმოჩნდა, განაგრძო:

— თქვენა გსურთ, რომ აღიაროთ, რომ მე ჩემს სიტყვებში შეცდომა დაუშვი... დიახ, შევცდი. ჩემის აზრითაც, ერთი საკითხი მეო-

რეში არ უნდა აურიოთ. თუ ლაშქრობაზე გამოვდივართ სასაღილაკო-
ების გამოსაკვლევად, მაშასადამე ვიმუშაოთ მხოლოდ ამ მიმარ-
თულებით...

— რატომ ფიქრობდი ასე? ვაზგენა, რომ შენი გულითადი ამ-
ხანაგი იყო? ნუთუ შენთვის სასურველი არ არის, რომ აქ ვიშჯე-
ლოთ იმის შესახებ, და რაიმე დასკვნა გამოვიტანოთ?..

არამაისა გაჩუმდა. ემჩნეოდა, რომ რალაცას თქმას აპირებდა, მაგ-
რამ მერყეობდა. ყველა მას შესცქეროდა და იღიმებოდა, ერთმა კი-
დეც წაიბურტყუნა:

— ეგრე დაგიქერთ, აი...

და ბოლოს არამაისამ სთქვა:

— ამხანაგებო, მოდით უფრო გულწრფელი ვიყოთ...

— თუ სულ გულწრფელი?..

გაიცინეს.

— მე ზედმიწევნით გულწრფელი ვიყავი, თუ ამაზე მეტი გულ-
წრფელი ვიქენი, მაშინ...

ეგ უკვე გასაგებია...

თავმჯდომარე მოუთმენლად შეირყა:

— მთავარი აზრის შესახებ...

— კარგი, გადასწყვიტა არამაისამ. — ჩემის აზრით ვაზგენას სა-
კითხს აქ არ უნდა შეეცხოთ... სულ ერთია, მეტად ძნელი იქნება იმის
დაბრუნება ჩვენთვის. იმის პრობლემას გადასჭრის მარტო...

უჯრედი...

— სამაზრკომი...

— ცეკა...

— არა, არა. ნუ მიშლით. — იმის საკითხს გადასწყვეტს მხოლოდ
და მხოლოდ ამალია.

— ამალია...?

— მე...?

ყველა ჩაჩუმდა.

ეტყობოდა არამაისას დიდი შეცდომა დაეშვა.

— ეგ რა რთული საკითხია ვაზგენას საკითხი, რომ მარტო ამა-
ლიას შეუძლია გადასჭრას. ე. ი. ცეკაზე უფრო მაღლა მდგომი ორ-
განოა... დაცინვით სთქვა ერთმა.

— არა, ამალია ცეკაზე უფრო მაღლა მდგომი ორგანო არ არის,
მაგრამ მას შეუძლია გადასჭრას ერთი საკითხი, რომლის გადაჭრა არ
ძალუძს თვით ცეკასაც კი...

ყველამ განცვიფრებით შეხედა ერთმანეთს. არამაისა, ხომ არ შეირყა...

— დიახ, ამალიას... ვაზგენა იმის გამო გავვმორდა, იმის გულსათვისაც დაბრუნდება... მხოლოდ როდესაც დაგვიბრუნდება ჩვენ მას ისე აღვზრდით, რომ უკან დახევის გზა აღარა ჰქონდეს. ჩვენ წარსულში სუსტნი ვყოფილვართ და შესაფერისად ვერ აღვგიზდია იგი... ახლა კი შეგვიძლია და უსათუოდ უნდა მოვიქცეთ ასე...

არამაისას ახსნა-განმარტებამ ღრმა ფიქრებით მოიცვა ყველანი: ისინი გრძნობდნენ, რომ იმის სიტყვებში სრული ჭეშმარიტება ინასკვებოდა და ამიტომ ჩაფიქრიანდნენ. და სანამ იბოვიდნენ პრობლემის პასუხს, ერთმა ხმადაბლა წაიბურტყუნა:

— ყოველ შემთხვევაში არ შეიძლება ითქვას, ამალიას შეუძლია გადასჭრას და მხოლოდ ცეკას კი არაო... ამალიას გამარჯვება ჩვენი გამარჯვებაა და ჩვენი გამარჯვება კი ცეკასი...

— დიახ, ამ საკითხში არამაისა შესცდა — განაგრძო მეორემ: — მხოლოდ მთავარი ეგ არ არის იმის სიტყვებში, რალაც საინტერესო და ღირსშესანიშნავი რამ არის, მოდით და მაგის შესახებ ვიზრუნოთ...

ხელახალი სიჩუმე.

— მაშ საკითხის დღის წესრიგიდან ამოგლეჯა რალათ გინდოდა, — შეჰყვირა არამაისას მეორემ. — კიდევაც, რომ ამალიას დიდი როლი აქვს მიკუთვნებული. მაგრამ ჩვენ რატომ არ შეგვიძლია ვიმსჯელოთ იმ საკითხის შესახებ, თუ ამალიამ როგორი გავლენა უნდა მოახდინოს მასზე...

გაისმა სხვა ხმა:

— ამ საკითხშიაც არამაისა შესცდა. უმჯობესი იქნება, რომ ხმა ჩაიკმოდო.

ამალიას თავი ჩაეჩინდრა და ღრმა ფიქრთა მორევში შეცურებულყო. გამორკვევა ძნელი იყო იგი ლაპარაკს უსმენდა თუ არა... შემოესმა თუ არა ხმა, რომელიც უკარნახებდა მას, რომ როგორც კომკავშირელ ჭალს, თავისი მოვალეობა მოეხადა ტალახიდან ამხანაგის ამოსაყვანად. გაეგონა თუ არა მეორე ამხანაგის წინადადება, რომელიც ავალებდა ყოვალგვარი დაბრკოლება გადაელახნა, თუ საჭირო გახდებოდა მას გაპყოლოდა კიდევ, მხოლოდ ეშველა მისთვის. ან მესამეს სიტყვა, რომელმაც ლაპარაკის დაწყებამდე ჩაიციინა, შემდეგ დაიწყო:

— ერთი მხრივ, ქრისტიანული დარიგებებით ვაზგენას ვერაფრით ვერ უშველით. იგი ვადატყორცნილი იქნა კოცნის უარყოფის გამო, მხოლოდ ამბორი-ლა განკურნავს მას. მეორეს მხრივ ეგ ხომ გა-

დაქარბება არ იქნება ამალიასათვის... ჩვენ შეგვიძლია ვიძულოდეთ იგი რომ დაუკავშირდეს იმას, ვინც არ უყვარს?..

— თუ უყვარს?...

— რა არის სიყვარული...?

ყველამ გადიხარხარა.

— არა. მედგრად წამოიძახა ერთმა კომკავშირელმა, რომელიც მანამდე გაჩუმებული იჯდა კუთხეში: არა, მას ცხვირპირი უნდა ამოვანაყოთ, ასე უნდა გამოვწუროთ. ნუთუ კომკავშირი უფრო სუსტია ვიდრე მისი ერთი წევრი.

— ამალია...?

— ო-ჰო... სამხედრო კომუნისმის ხაზით...

— შენი ნიგანის ნომერი ამხანაგო...?

— ამხანაგებო, ბევრს ვლაპარაკობთ, მოუსმინოთ ერთმანეთს. წამოიძახა თავმჯდომარემ. ნება მომეცით პასუხი გავცე მაგ ამხანაგს. ჩემის აზრით შემცდარია იმის თქმა — ნუთუ კომკავშირი უფრო სუსტია ვიდრე მისი ერთი წევრი... კომკავშირი სწორედ იმითაა ღონიერი, რომ საჭიროების დროს ღონიერია თავის ერთი წევრით... ყოველშემთხვევაში, ჩვენთვის ერთი რამ ცხადია: — ამალიამ ბევრი რამ უნდა შესწიროს, თუგინდ, რამდენიმე პროცენტი თავის გრძნობებისაც კი.

იქნება დიდხანს გაგრძელებულიყო ეს კამათი. შეიძლება რაიმე დასკვნა ან დასკვნები გამოეტანათ. როცა ამალიამ თავი ნელა ასწია და თვალი გადაავლო შეკრებილ ამხანაგებს:

— ნუ გავიწყდებათ ერთი რამ: მე ქმრიანი ვარ... და გარეთ გამოვიდა.

4.

დიახ ის რომ ქმრიანი იყო ყველამ იცოდა, მაგრამ იმდენად დიდი იყო ამხანაგის შველის სურვილი, რომ აღნიშნული გარემოება დაევიწყებოდათ. ახლა კი როცა ამალიამ მოაგონა, მათი ყურადღება მიპყრობილი იქნა სხვა მიმართულებით.

თვითონ ამალია კვლავ ღრმა ფიქრებმა გაიტაცა. იმდენადაც ადვილი არ იყო მხოლოდ თქმა იმისა, რომ „ქმრიანი“ ვარ და ამით საკითხის მიფუჩეჩება. არა, რომ ვაზგენა ცხოვრების ამ სიღუპურებში თვითონ მიიყვანა, მთავარი ბრალი მის გაუბედურებაში იმას ედებოდა, რაც ხოჭოსავით ღრღნიდა ამალიას გულმკერდს და მოსვენებას არ აძლევდა... ვაზგენას ადგილას სხვა რომ ყოფილიყო, იქნება ეგრე არ მოქცეულიყო. უეჭველად საჭირო იყო იმის შველა, ამ მდგომარეობაში.

რობიდან ამოყვანა თუ არა? იგი ხომ საუკეთესო ამხანაგი, შრომის კოლეგა და იდეოლოგიური მებრძოლი იყო?..

საჭიროა შეეღა...

მაგრამ აი მისი ქმარი — აკოფა. ისიც კომკავშირელი, ნუთუ ეს ექვიანობას არ დაიწყებს, არ გაუბრაზდება, ამალია რომ დაინახოს ვაზგენთან ერთად საჩაიედან გამოსული?

იქნება ვინმემ შენიშნოს:

— კომკავშირელს იქვიანობა არ შეფერის, რადგან მისი ცოლი თავის კლასობრივ ჭოვალეობას იხდის...

მაგრამ ასეთი აზრით გატაცებულ ამხანაგო! თუ იმდენი შრო და უნარი შეგწევს შენი აზრები დაადნე და აკოფას გულში ჩაუღვენთე...

რამდენიმე დღე ამალია ამ საკითხებით იყო შებოჭილი, მეხუთე დღეს მას ერთი პატარა გარემოება შეემთხვა, რამაც ის ამ მდგომარეობიდან გამოიყვანა და საბოლოო დასკვნა გამოატანინა.

მიდიოდა ქუჩაზე: აზრებმა და ფიქრებმა იგი მისდაუნებლიეთ გაიტაცა იმ უზნისაყენ, სადაც იმყოფებოდა სასადილო „ედემი“. თუმცა მიუახლოვდა სასადილოს მაგრამ ერთწამსაც არ შეკრთა და განაგრძო გზა. როცა მიუახლოვდა ქუჩის შესახვევს, დაინახა მისკენ მომავალი ერთი პატარა ბავში, რომელიც ათი თერთმეტი წლის იქნებოდა.

ბავში წიგნებით ხელში უდარდელად მიდიოდა შუა ქუჩაში. იგი ჩაცმული იყო ღარიბულად, ტანისამოსი დაკერებული ქონდა, ლამაზი, ცუგრუმელა და კევიანი თვალეები მიანათა მგზავრს. ის მიუახლოვდა ამალიას, ამალიამ შეხედა მას, იმანაც ამალიას და ამალიამ ბავშვის პირისახეზე იცნო ვაზგენას თვალეები...

შეჩერდა, ერთ წამს, ქარი ამოიღო და მოუთმენარი ხმით შეკითხა:

— შენ ვაზგენას ძმა ხარ?

ბავშმა გაკვირვებით გაიღიმა და თავით დადებითად ანიშნა.

— სად არის ვაზგენა...?

ბავშმა მხრები აიწია:

— არ ვიცი...

— შენ მშობლები გყავს...?

— დედა მყავს.

— დედაშენი რას აკეთებს?..

— სარეცხსა რეცხავს.

— შენ ვინ გინახავს...?

— დედა ჩემი სხვა ვინ უნდა მინახავდეს. სარეცხსა
რეცხავს.

მეტის ატანა აღარ შეიძლებოდა, ამალიამ თავი ველარ შეიმაგრა და უთხრა ბავშვს: — წადი პატარავ შენი ქირიმე...

მხოლოდ ამის თქმა-ლა მოასწრო და სწრაფად განშორდა მას. მის ლოყებზე აღმასივით ბრჭყვიალი გაჰქონდა ორ ობოლ ცრემლს. მაშასადამე იმათ არ იციან თუ სად არის ვაზგენა... ეგეც კი არ იციან. იქნება ისიც არ იციან — ცოცხალია თუ მკვდარი...

აუტანელი იყო...

— ეს არ შეიძლება, — ამოიკენესა მან და სწრაფი ნაბიჯით გაეშურა სახლისაკენ. ჩემი მიზეზით რათ უნდა ლოთობდეს ერთი, გაბრწნილ ცხოვრებაში ჩაყურჭუმალავებული, მეორეს ტანისამოსზე საკერებლები ედოს, მხოლოდ მესამე კი სარეცხის გობში იღლიდეს თავის მოხუცებულ მკლავებს...

— ჩემი მიზეზით..?

ამალია ძალად ურიგდებოდა ამ აზრს. ის თავის თვალში მოსჩანდა, როგორც დამნაშევე, სასტიკი უბრალო დამნაშავე, მისი ქალური გული ვერ შერიგებოდა იმ სისაწყლეს, შექმნილ მდგომარეობას, რომლის მიზეზი თვითონ იყო, ჩვეულებრივი კომკავშირელი ქალი, ჩვეულებრივი ძალზე ჩვეულებრივი გარეგნობით. ტუჩებით, პირისახით... აკოფამ იგი ჰპოვა მწარე ნადვლიან ფიქრებში ჩაფლული.

მიუახლოვდა ჩაიკრა გულში.

— რა იყო...?

ამალიამ არ უპასუხა.

— ავად ხომ არა ხარ...?

— არა, აკოფ...

— მაშ რა იყო...?

— იმდენად არაფერი, დღეს ერთი რამე ვნახე, რამაც ძალზე დამალონა. მე ვნახე ვაზგენა, რომელიც მთვრალი, ქუჭყიანი მიდიოდა ქუჩაზე... ძალზე მიმიძმს, როცა ვფიქრობ, რომ ეს ყველა შენი მიზეზით იყო...

— კიდევ რა...?

— ეგ.

აკოფა გაჩუმდა. ამალიას უსიტყვოდაც ესმოდა მისი გულის ნადები და ამიტომაც მას არ ეჩოთივებოდა როცა აკოფამ ხელი მოჰკიდა და კითხა:

— შენ მარტო შეგეცოდა...?

ამალია მერყეობდა, არ იცოდა, როგორი პასუხი მიეგოდა. — თავისთავის შერცხვა, თუ რა შეემთხვევა. მან მხოლოდ შესძლო ასეთი პასუხი გაეცა:

— არ ვიცი აკოფ, მხოლოდ კი მსურს, რომ ეგ ეგრე არ იყოს, და თუ შევძლებდი უეჭველად დავებმარებოდი მას...

აკოფამ შეაწყვეტინა.

— ამალია შენის აზრით კარგი იქნებოდა, რომ ვაზგენასთანა მერყევი ელემენტები კვლავ კომკავშირის რიგებში დაბრუნებულიყო? ნუთუ ცოტანი არიან, რომელთაც სურთ კომკავშირში შესვლა, მაგრამ მშველელი კი არა ჰყავთ?.. აი, ასეთებს უნდა დავებმაროთ.

ამალიამ გვერდზე შეხედა, ჩაიციინა:

— ვერა აკოფ, ვერ მომატყუებ, ეგ შენ არა ხარ — შენში ლაპარაკობს იქვიანობა...

*დანაშაულში დაჭერილივით აკოფა შეეცადა გაბრაზებულიყო, მაგრამ ამალიამ მიაპყრო თვალები და საცხებით სერიოზულად ჰკითხა:

— შენ არ ისურვებდი, რომ ჩემი გულიდან მოგლეჯილიყო საშინელი ტვირთი. უზარმაზარი ლოდი...?

— მერე...

— თუ გსურს, მაშ წინააღმდეგი არ იქნები, რომ ჩემი ამხანაგური ვალდებულება შევასრულო...

აკოფამ სწრაფად ამოიღო პაპიროსი და ჩუმად გააბოლა. ამალია, რომელიც მოელოდა მის პასუხს, შეეკითხა:

— ააა...?

— მე რათ მკითხებდი, მე ხომ შენი ბატონ-პატრონი არა ვარ. მოიქეცი ისე, როგორც გსურდეს...

ამალია მოუჯდა გვერდზე.

— აკოფ კარგათ იცი, რომ შენს აზრს ჩემთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. მე მიყვარხარ და ამიტომაც არ ჩავიდნენ ისეთ საქციელს, რაც შენთვის სასიამოვნო არ იქნება.

— მე შენი ბატონ-პატრონი არა ვარ...

— ნუთუ მე შენი ბატონ-პატრონი ვიყავი მაშინ, როცა იმ დღეს მკითხებოდი: — ამალიაჯან, მე რომელ ფაკულტეტზე შევიდეო...?

— მოიქეცი ისე, როგორც გინდოდეს. მე თუ მკითხავ ასეთ რჩევას გაძლევ. რაც შეეხება ამხანაგურ ხელის გაწვდას, რასაკვირველია წინააღმდეგი არა ვარ, მხოლოდ გაფრთხილებ ამალია, რომ საქმე სხვა შედეგამდე არ მივიდნეს...

ამალიამ მკვახედ გადახედა.

— თორემ ვიქვიანებ...

— მაშასადამე თუ მე ჩემ ამხანაგურ ვალს მოვიხდის შენ წინაშესა ალმდები არ იქნები, არა?..

— არასოდეს.

— აი გენაცვალოს ამალია, რა კარგი ხარ, შენი ქირიმე, — ტკბილად გაიღიმა და მოეხვია აკოფას — არ დაგავიწყდეს, რომ ამით ორი ამოცანის დაძლევის შესაძლებლობა შეძლევა: კომკავშირელის ვალის მოხდა და მძიმე ლოდის მოშორება გულისდან.

ამალიამ გადასწყვიტა მეორე დღესვე შესდგომოდა საქმეს.

5.

„ედემის“ კარი გაიღო, და ამალია გაუბედავად შევიდა.

მიიხედ-მოიხედა, შიგნით არავინ სჩანდა. ერთერთ მაგიდასთან ჩასძინებოდა სასადილოს პატრონს. როცა ამალია შევიდა მან თვალები გააჭყიტა და დაიწყო ცქერა, ვერც კი გამორკვეულიყო საქმის ვითარებაში. ამალია მიესალმა. სალამს სალამითვე გასცა პასუხი სასადილოს მეპატრონემ.

— ეს რა ამბავია, მუშტარი არა გყავს...?

სასადილოს მეპატრონემ გადახედა ცალიერ მაგიდებს და ნაღვლიანად უთხრა:

— ეს არის...

— თქვენთან ხალხი არ დაიარება...?

— როგორ არა.

— ერთი ახალგაზრდა დაიარება თქვენთან, ვაზგენა ჰქვიან, იცნობთ?.

— რა ჰქვიან? ვაზგენა? როგორ არ ვიცნობ: — ვაზგენა. იგი სხვაგან წავიდა.

— სად...?

— ის ჩემი კარგი მუშტარია, როცა ერთი დღე აღარ გამოჩნდება ხოლმე, მაშინ დარწმუნებული ვარ სხვაგან იქნება წასული, მალე კი დაბრუნდება.

ამალია დაღვრემილი გამოვიდა გარეთ. იგი დიდ ნერვიულობასა გრძნობდა, პირველი ცდა ასე დამთავრდა. მაგრამ იგი მაინც გულს არ იტეხდა; ყოველ წამს ოცნებობდა იმ ნეტარ დღეებზე, როცა შეხვდებოდა ვაზგენას... ამ გრძნობებით გამსჭვალული ის ყოველდღე სისტემატიურად დაიარებოდა „ედემში“ რაიმე ცნობის მისაღებად, მაგრამ მუდამ ერთსა და იმავეს ხედავდა, ხანდახან შიგნითაც კი აღარ შედიოდა, კმაყოფილდებოდა მარტო კარის გაღებით და შიგნით შეხედვით...

ერთ დღესაც ამალიამ ჩვეულებისამებრ „ედემის“ კარში შევიდა და სრულიად მოულოდნელად დაინახა ვაზგენა, რომელიც მისჯდომრდა ერთერთ მაგიდას. ამალიას მთელ სხეულში ელექტრობამ სასწრაფოდ დაურბინა. მან სიხარულისაგან აღარ იცოდა რა ექნა, სწრაფად მიუახლოვდა ვაზგენას.

ვაზგენა მთვრალი იყო.

ამალიამ წამოიძახა მისი სახელი.

იმან თავისი მთვრალი თვალები დინჯად გადმოატრიალა ქალისკენ და გაუგებრად შესცქეროდა:

— ვერ მიცან ვაზგენა?...

ვაზგენამ უმიზნოდ გაიღიმა:

— დიახ გიცანი, სიმთვრალის დროს ხშირად წარმომიდგება ხოლმე შენი აჩრდილი: — მაგრამ ეხლა კი მთვრალი არა ვარ...

და დასამტკიცებლად თავის სიტყვებისა მან ერთ-ყლაპად დასცალა წინ მდებარე დიდი ჭიქა. შემდეგ ხელი წამოავლო ბოთლს, უნდოდა დაესხა, მაგრამ ამალიამ დაუჭირა ხელი.

— გეყოფა, ნაზად უთხრა მან.

— თავი დამანებე.

— გეყოფა ვაზგენა. ცოდო ხარ...

— თავი დამანებე. იმედ გატრუებული კილოთი შესძახა ვაზგენამ და მკლავი წაართვა.

— შენ არ მისმენ...?

— რათ უნდა გისმინო. სჯობს შენი გზა მონახო.

ამალიამ მიმოიხედა, კიდევ კარგი, რომ არაეინ უსმენდა ამ უხერხულ საუბარს, არაეინ არ იყო. პირისაზე ცეცხლივით აენთო, გაბრაზდა, გულმა ტოკვა დაუწყო. ნუთუ ვერ უნდა ემოქმენდა მასზე. მასში უკვე ქალის თვითმოყვარეობის და კომკავშირელის მტკიცე ნებისყოფამ ხმა ამლიძალა. საჩქაროდ მივარდა მაგიდას აილო ბოთლი, გადაისროლა და ვაზგენას მკლავში მკლავი გაუყარა:

— წავიდეთ...

— საით? თავი დამანებე...

— წავიდეთ ვაზგენ. წავიდეთ ვაზგენჯან...

ვაზგენამ თვალები დაახამხამა, თითქოს გამოფხიზლდაო, დაუწყო ცქერა.

— შენა ხარ, ამალია...?

— მე ვარ ვაზგენჯან, წავიდეთ...

ვაზგენა უყოყმანოდ გაჰყვა ამალიას.

ვარეთ გამოვიდენ.

პირველი გამარჯვებით აღტაცებული იგი უფრო გამხნედა: მან რაღაც სასიამოვნო სიტბო იგრძნო ვაზგენას მკლავში, ამიტომ ღიმილით შეეკითხა:

— საითკენაა თქვენი სახლი...?

ვაზგენას გაუკვირდა და საწყალი ღიმილით დაუწყო ცქერა ამალიას. ჩუმად განაგრძო გზა, ისინი მიუახლოვდნენ იმ შესახვევს, სადაც ამალია შეხვდა ვაზგენას უმცროსს ძმას. ვაზგენამ შეუხვია ამ ქუჩისაკენ, ამალია მიხვდა, რომ იგი შინ ბრუნდებოდა და მართლაც ცოტა ხნის შემდეგ ისინი გაჩერდნენ ერთ დაბალ კარებთან. ვაზგენამ კარები აათვალიერა, შემდეგ ამალიას მიაშტერდა და წაილულლულა.

— ჩვენი სახლი...

შვიდენ სახლში. დედამ, რომელიც ოჯახში იჯდა, ძონძებს აკერებდა. პირველ დანახვაზე ვერ იცნო თავისი შვილი, შემდეგ შეჭკივლა და გამოეჭანა მისკენ.

— ვაზგენ, ჩემო შვილო...

საჩქაროდ კუთხიდან გამოხტა ბიჭი და მოეხვია ძმას. ამალიამ ცხვირსახოცი მიიტანა თვალებთან და შეუმჩნევლად იწმენდა მისდაუნებლიეთ მოზღვავებულ ცრემლთა ნაკადს. ცოტა მოშორებით დედას გულში ჩაეკრა შვილის თავი და მწარედ ქვითინებდა.

— წლებით დაკარგული შვილო... მოხეტიალე შვილო...

პატარა ძმას დაეჭირა ვაზგენას ხელი, ნაზად უსვამდა პატარა ხელებს და გაიძახოდა:

— ვაზგენჯან, ვაზგენჯან...

ამალიამ თვალით გაიხმო დედა:

— გარეთ ნუ გაუშვებთ. მე მოვალ. საღამოს კვლავ გინახულებთ. დედამ ნაღვლით აღსავსე თვალები მიაპყრო ამალიას და ტანჯული თავი გადაიქნია. ამალია გარეთ გამოვიდა, მას ველარ აეტანა სევდის და სილატაკის ბინა. მხოლოდ მისი გული ღრმა სიზნაირულით იყო მოცული, რადგან მისი წყალობით დაკარგული შვილი კვლავ დაებრუნებია თავის კერაში. ამალია გეგმებს აღგენდა თუ რა საშუალებით უნდა დაეტოვებია მუდმივად ვაზგენა დედის და ძმის ოჯახში. ამალია ოცნებობდა ვაზგენას იმ ტალახიდან ამოყვანის შესახებ, რომელშიდაც ოდესღაც ჩაფლულიყო, კეთილი საქმის გაკეთების შეგნება მას ასულდგმულებდა, ამხნეებდა, იგი გაიძახოდა: არა, ვაზგენა უეჭველად უნდა გამოსწორდეს... მე მზად ვარ ყოველგვარი მსხვერპლი გავიღო...

6.

— სალამი ვაზგენას...

ვაზგენამ თავი ასწია. დიდი ხანი იყო თითქმის ორწელზე მეტი, რაც ამალია არ ენახა... და ახლა ისევ ის. მას ვერ წარმოედგინა თუ რა შთაბეჭდილებას და გავლენას მოეხდინა შეყვარებულ ქალთან შეხვედრა. მაგრამ, აი, უკვე შეხვდა... ვაზგენას თავბრუ დაესხა...

— ამალია...

— ეხლა როგორა გრძნობ თავს? ეხლაც ხომ მთვრალი არა ხარ?...

— მაშ შენ მომიყვანე...?

— დიახ მე.

— მაგრამ რისთვის ამალია...?

— რისთვის? იმისთვის, რომ შენ მთლად გასულელებულხარ... სირცხვილია, გახსოვდეს, რომ შენ ერთ დროს კომკავშირის წევრი იყავი. აქაურ ახალგაზრდობაში აქტივისტ ამხანაგად ითვლებოდი, შენ არ იყავი ის ცოცხალი, ფხიზელი ენერგიით აღსავსე ახალგაზრდა, შენ არ ებრძოდი ყოველგვარ მეშინურ ადამ-ჩვეულებას. ვინ მღეროდა ჩვენთან ჩვენ ახალ ქვეყანას აუაგებთო... და მერე... ჩემი მიზეზით დაეცი, დაიღუპე, ვაზგენ, ეხლა ხომ გაგონდება რასა ფიქრობ, სირცხვილს არა გრძნობ. ჩემთვის. ნუთუ სხვა ქალები აღარ იყვნენ...

— ამალია მე შენ მიყვარხარ...

— თუ სიყვარული ხელის შემშლელი იქნება. დამიფურთხებია მაგისტანა სიყვარულზე. მაგ სიყვარულმა შენ კი ხელი შეგიშალა... სად გადაიჩხე...

კოტა ხნის დუმილის შემდეგ ამალია მიუბრუნდა ვაზგენას და ლაპარაკის კილოს გამოცვლით ჰკითხა:

— სად იყავი...?

— მე... აქ. ხან სხვა ქალაქში.

— რას აკეთებდი...?

კითხვა უადგილო იყო. ვაზგენამ გაიღიმა, მაგრამ პასუხი არ გაცა. შემდეგ თითქმის მოსაზრება გამოეცვალაო, თავი აღიმალა და შეხვდა ქალს.

— მიყვარდი...

— მიყვარდი! ჩვენ ბიჭებში ვის არ უყვარდი... მაგრამ ნუთუ შენსავით... ვახედე, გურგენა მუშაობს ბამბის ქარხანაში, არშავირა კოოპერატივის ინსტრუქტორია, არამა მასწავლებელი... ყველა ჩამბულია სერიოზულ მუშაობაში. შენ ვაგიგია რამე ამის შესახებ.

— არა. ცივად უპასუხა ვაზგენამ.

ამალიას უფრო მეტად ნერვებს უშლიდა ვაზგენას გულგრილობა, უინტერესობა, რომელსაც იგი იჩენდა თავის სიტყვების მიმართ... ნუთუ არავითარი შემეერთებელი ძალა ან ხიდი აღარ არსებობდა ვაზგენას და წინანდელ მის ამხანაგებს შორის...

ვაზგენა ჩუმად იჯდა და მწარე ფიქრებით იყო გატაცებული. ორხელ გადაავლო თვალი ამალიას, თითქო რაღაცის თქმას აპირებდა. მერე იღუმალის ხმით შეეკითხა:

— მაგრამ არამაისა...?

ამალიამ გაიღიმა. არამაისა — ვაზგენას ამხანაგი...

— ის ძალზედ დაწინაურდა... ამ ეამად იგი საპასუხისმგებლო სამუშაოს ასრულებს...

ვაზგენამ შეაწყვეტინა:

— მგონი იმას ცოლინა უყვარდა. რა მოხდა შემდეგ...?

— შეუღლდენ.

ამალიას სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, იგი რწმუნდებოდა, რომ ვაზგენაში თანდათან იღვიძებდა ინტერესი ამხანაგების მდგომარეობის შესახებ.

— დაქორწილდენ, რასაკვირველია, ეგეც მოხდებოდა... ქალსაც უყვარდა იგი...

— არამაისას შენი ნახვა სურდა, — სიტყვის ბანზე აგდების მიზნით — უპასუხა ამალიამ.

— რისთვის?...?

— კარგა ხანია რაც უნახავხარ, მაგიტომაც სურდა შენი ნახვა. რა არის მერე...? შენ არა გსურს...?

— ამალია რა გინდა ჩემგან. — გულმოსული შეეკითხა მას.

— მე... მინდა სიმართლე გაიგო... ჩემი მიზანია შენი გამოსწორება. საჭიროა კვლავ დაუბრუნდე შენს ძველ ამხანაგებს. ერთი მითხარი რა გაქვს საერთო, რას დაეძებ მაგ ბინძურ, გახრწნილ და გადაგვარებულ ქაობში...

— ჩემი ამოყვანა...?!

ვაზგენამ ნალვლიანად გაიღიმა და ხმამაღლა გადაიხარხარა.

— ამო შეწუხებთა, — განაგრძო მან.

— ვაზგენ. მომისმინე, შენ ხომ ჩემი ამხანაგი იყავი. მიყვარდი, როგორც ამხანაგი, ეხლა არა გსურს ყური მიგდო... შენ შეგნებულნი ახალგაზრდა ხარ და ამიტომაც მინდა პირდაპირ გესაუბრო. გადაჭრით გეუბნები, რომ შენ ეხლა ვერ გრძნობ იმ მდგომარეობის ტრაგიკულობას, რომელშიაც ამ ეამად ხარ ჩაფლული, შემდეგ მიხვდები და მწარედ ინანებ...

— ესე იგი...

— ესე იგი ის, რომ ეხლა შენ ვერ ერკვევი თუ საიდან სად გადღიხებე...

— საიდან სად? ვაზგენამ მწარედ ჩაიციხა, არა მე ვიცი. მე ზედმიწევნით ვგრძნობ, რომ შემცდარი გზით მივდივარ, რომ აქედან ბრწყინვალე წარსულთან დაბრუნების იმედი არა მაქვს. მაგრამ იმდენი ძალა არ შემწევს, რომ უკან დავბრუნდე...

— მე დაგეხმარები...

— შენ...?

— რატომ?..

— ეგ რა კითხვაა...!

— არა, ამალიას მოწყვეტით უპასუხა ვაზგენამ, — თუ შენა გსურს ჩემი ამოყვანა და შემდეგ თავის მინებება, ეს უფრო ცუდი, რადგან ამ შემთხვევაში გადაიხება უფრო ძლიერი და საშინელი იქნება. და რამდენადაც მე ამამალლებ იმდენათ ცუდია ჩემთვის... უმჯობესია თავი დამანებო და გამშორდე... რაღა გაკლია კომკავშირის წევრი ხარ ქმრიანი... სხვა რაღა გინდა გამშორდი...

ამალიას თავზარი დაეცა. სულელი... სულელი ამალია... ღრმად იყო დარწმუნებული რომ ქრისტიანული დარიგებით და მოპყრობით შესძლებდა ვაზგენას გადარჩენას. ის კი თურმე სულ სხვა გზით მიილტვოდა, მას სურდა სიყვარული, სიყვარული... და ამ დროს როცა იგი ერთ დათმობაზე წავიდა, ან მეორე ნაბიჯიც უნდა გადასდვას, ან არა და მიატოვოს, განშორდეს. თავი აევსო მრავალი ბუნდოვანი და არეული საკითხებით. იგი შექმნილ მდგომარეობიდან ვერ გამოკვეულიყო. ამიტომაც „შეგზვდებით“ უპასუხა ვაზგენას და სწრაფად გავიდა სახლიდან.

როცა მიდიოდა მას წამოეწია ვაზგენას დედა:

— ზეციდან დედამიწამდე მადლობას გწირავ, რომ შეილი და-მიბრუნე:

ამალია ჩქარი ნაბიჯით განშორდა.

7.

ლამის თერთმეტ საათზე ფანჯარა დააკაკუნეს.

აკოფას გამოეღვიძა. წამოდგა და მიუახლოვდა ფანჯარას, გარეთ იდგა კომკავშირელი. მით ახსენეს მისი სახელი და გვარი.

— დიახ, მე ვერ.

— მოაწერე ხელი და მიილე.

აკოფამ ხელი მოაწერა და ჩაიბარა ერთი დახურული პაკეტი. როდესაც ხელმოწერილი ქალაქი დაუბრუნა კომკეაშირელს, იმან ხელახლა გადაავლო თვალი მას და აკოფას შეეკითხა:

— შეგიძლიან მითხრა სადა სცხოვრობს ამალია...?

სიბნელეში ქალაქი მიიტანა თვალებთან, რომ გაერჩია იმის სახელი და გვარი.

— ჩემი ცოლია. სძინავს. მომეცით მე მივიღებ.

— არ შეიძლება. თვითონ პირადათ უნდა მიიღოს.

აკოფამ ამალია გააღვიძა. მან პალტო წამოიგდო მხრებზე, მივიდა ფანჯარასთან და მიიღო პაკეტი. მანამდე კი აკოფა ჩამოშვდარიყო ტახტზე და კითხულობდა მოწერილობას, რომელიც შეიცავდა შემდეგ შინაარსს:

„პირადათ. საიდუმლოთ. შალაღი ხმით არ წაიკითხო. ამ მოწერილობის მიღებისთანავე აიღე ჩაი, შაქარი ორი დღის საგზალი, ჩაიცვი თბილი ჩასაცმელი და გამოცხადდი ლუღის ქარხნის დარბაზში კარებთან“.

აკოფამ დაიწყო სწრაფად ჩაცმა. ამალიამაც წაკითხვისთანავე დაიწყო ჩაცმა, აკოფამ მიმართა მას:

— ამალია, თქვენი უჯრედი სადღა იკრიბება...?

ამალიამ გადაუბღვირა:

— რა შენი საქმეა...

— შენა გგონია ეგ საიდუმლოა. აი, მაგალითად ჩვენ ვიკრიბებით ქანაქერის გზაზე... თქვენ...

— კომკეაშირელს დამიხედე, ჩაიცინა ამალიამ, მაშ ქანაქერის გზაზე? კარგი დამჭირდება. კარგი სთქვი, მე კი არ გეტყვი.

ამ სიტყვებზე მიუახლოვდა კარადას და იქიდან გამოიღო აკოფას თბილი ტანსაცმელი, როდესაც ქმარი იცვამდა ამალიამ ტკბილად გადახედა და გაუღიმა:

— ფრთხილად იყავი არ გაცივდე...

— შენ თავზე იზრუნე მე ბავში არა ვარ.

სახლიდან გარეთ გამოსვლისას აკოფა მოეხვია ცოლს და ზრდილობიანათ ჰკითხა:

— გაგაცილო...?

— დიდათ გმადლობთ, მე მარტოც წავალ. შენ კი დააჩქარე ფეხი. დაიგვინებ. ქანაქერის გზა შორსაა...

მიუგო ამალიამ და განშორდა. გზაზე ამალიამ რამდენიმეჯერ უკან მოიხედა, აკოფა ხომ არ დაედევნა შეკრების ადგილის დასაზვერავად, როცა დარწმუნდა რომ არავინ მოსდევდა, იმან შეუხვია

ქარაქერისაკენ მიმავალ ქუჩისაკენ. დიახ იმათი უჯრედი იჭყუნდა შეკრებილიყო. და როცა აკოფამ თითქო მას გაუშხილა თავიანთი შეკრების ადგილი, ამალია მიხვდა, რომ ის ცრუობდა. აკოფას შემთხვევით ეთქვა ქანაქერის გზის ადგილი, სადაც ისინი ვითომდა უნდა შეკრებილიყვნენ. აქ კი ფაქტიურად იკრიბებოდა ამალიანთ უჯრედი.

ქუჩაში არავინა ჩანდა. დროგამოშვებით სიჩუმეს არღვევდა ამა თუ იმ კომკავშირელის ფეხის ხმა, რომელიც ბნელ წყვილიაღში გაივლიდა ხოლმე და რომლის ფეხსაცმელის კაკუნი დიდხანს ისმოდა... შემდეგ გაივლიდა მეორე, მესამე... თითოეული მათგანი... ქანაქერის გზისაკენ ჩნდებოდნენ ადამიანების სიულეტები.

ამალიამაც იქითკენ აიღო მიმართულება. უკვე შეკრებილიყო ათი თერთმეტი კაცი.

ამალია მიუახლოვდა და მიესალმა.

— ა...ამალია, ამალია. შესძახა ყველამ და სწრაფად ჩაჩუმდნენ:

— ს...ს...ს...

— არავინ გაიგოს ჩვენი ადგილ-მდებარეობა...

შეკრებილთა შორის იყო კედლის გაზეთის პოეტი — კომკავშირელი ასტლენცი. მისი ნამდვილი სახელი და გვარი იყო ხაჩატურა ასტეაწატრიანი. იმისი აზრით ცხოვრებაში ამავე დიდი ტრალიკული უბედურება არასდოს არ იქნებოდა, როგორც მისი რელიგიური სახელი და გვარი იყო, ამიტომაც მან გადასწყვიტა ქრისტიანული სახელწოდების შეცვლა რევოლუციონური სახელით და აირჩია ფსევდონიმი „შუამლენკალისტელი ასტლენცი“. ასეთი ხელმოწერით ბეჭდავდა თავის ლექსებს. ეს ამხანაგი შუაში ჩამდგარიყო და აფრთოვანებით ლაპარაკობდა, თავმოყრილი ამხანაგები ზოგნი ჩამომჯდარი და ზოგნიც ფეხზე უსმენდნენ მას.

— მთელ ქალაქში განგაშია ქუჩების ქვაფენილებს ათასობით კომკავშირელების ფეხქვეშ ზანზარი გააქვს. თვითთულ ცარიელიო ქუჩით ერთი ან ორი კომკავშირელი გაივლის, მაგრამ ისინი ხომ ყველა ქუჩებით და ყველა მიმართულებებით მიდიან. ქუჩაში ისინი ცოტანი არიან, მთელ ქალაქში კი ათასებია... მიდიან, მოდიან...

მართლაც იკრიბებოდნენ უჯრედის დანარჩენი წევრებიც. მდივანმა დასთვალა ყველანი.

— ოცდაცხრა. ავაკიმა აკლია. რასაკვირველია ის არ იქნება. მას შეგვიძლია არ მოუტადოთ, ჩვენ მას შემდეგ მოველაპარაკებით. პირველი შემთხვევა არ იყო, რომ ავაკიმა პასივობას და უღისციპლინობას იჩენდა. უჯრედი მწყრივად დაღვა.

— სიჩუმე. სწრაფად. მიშა, გაიგე? ნაბიჯით წინ...

უჯრედი დაიძრა.

ქალაქის აღმოსავლეთით უნდა მომხდარიყო გენერალური ბრძოლა. კომკავშირელებს ბრძოლის დაწყებითი კანონების შესახებ ახსნა-განმარტება არ დასჭირდათ. წარსული გამოცდილებით მათ ზედმიწევნით იცოდნენ. ეხლა საკმარისი იყო მხოლოდ თქმა „საფრებში“, რომ სწრაფად მთელ ჯგუფს უსიტყვოდ შეესრულებია ბრძანება.

უჯრედი ჩასაფრდა პატარა გორაკის ფერდობზე. ქვევიდან მინდვრის მიდამოებიდან ისმოდა ბუტბუტი და ნელი ფეხის ხმა. ისინიც სხვა ასეული კომკავშირელები იყვნენ, რომლებიც მიდიოდნენ თავიანთი ადგილების დასაქერად, სასტიკი ბრძოლის გადასახდელად. ცოტა ხნის შემდეგ შუა მინდორში რალაც გაბუტდა, მაშინვე ჩაქრა. ეს შტანგი იყო ყველანი თავის ადგილებზე არიანო. მეორე შტანგზე ბრძოლა უნდა დაწყებულიყო.

ამალია ჩასაფრებულყო ერთი ქვის უკან. ათი თორმეტი ნაბიჯით მარცხნივ სხვა ქვის უკან ჩასაფრებული იყო სხვა ამხანაგი, რომელსაც ამალია ვერ ამჩნევდა. საბრძოლო ასპარეზი მეტად ფართო იყო. თვითეულ ათ-თორმეტ ნაბიჯზე თითო კომკავშირელი იყო ჩასაფრებული ერთი ქვის უკან, ათი თორმეტი ნაბიჯით მარცხნივ სხვა ქვის უკან ჩასაფრებული იყო სხვა ამხანაგი, რომელსაც ამალია ვერ ამჩნევდა, საბრძოლო ასპარეზი მეტად ფართე იყო.

ამალიას მარჯვენა მხრიდან რალაც ჩხაკუნნი მოესმა, თითქოს ორ ქვას ერთმანეთს ურაკუნებნო. იგი შეშფოთდა ეგონა ვინმე ოხუნჯობსო და ამიტომაც ჩურჩულით გადასძახა:

— ეი, ვინა ხარ? რადროს თამაშია?

— მე ვარ ამალია ვაჩაგანა, მცივა...

ამალიამ სიცილი ძლივს შეიკავა:

— მოდი გაკოცო გათბები...

ვინ იცის კომკავშირელმა დაუჯერა თუ არა. მხოლოდ იგი წყვილიაღში მივიდა ამალიასთან, და კბილების ჩხაკუნიც შეწყდა. ეს კი შეუშინეველი არ დარჩა.

უცბად მოესმა სუსტი ხმა.

სამხედრო-საომარი დისციპლინის დარღვევისათვის უფროსმა დახვრეტა გადაგიწყვიტა. წამომყე. კომკავშირელი გაოცებული მოშორდა.

ამალია მარტო დარჩა თავის საფარში. ერთ წამს მას ისე მოეჩვენა, რომ ეგ ყველაფერი მართლა ხდებოდა. ამიტომაც გული სევდით და ნალვლით აევსო. აი თავისი გაუფრთხილებელი ოხუნჯობით ერთ ახალგაზრდას აუჩქეფა სისხლი რის მიზეზითაც იგი დახვრიტეს...

ცოდვა არ იყო... კვლავ გაახსენდა ვაზგენა... ეხლა ის აქ იქნებოდა, რომ ცხოვრებაში მარცხი არ დამართოდა. დიახ აქ „იქნებოდა“. შესაძლოა თავიანთი უჯრედში, იქნება ამ რგოლში. იქნება ვაჩაგანის ნაცვლად ამალია მას მიუხმობდა საკოცნელად. ამალია აღელდა, წყვილიაღმა აუშალა მას ვნება დ მოგონებაში იგრძნო უღარესად დიდი სიამოვნება. იგი კვლავ მიეცა ღრმა ფიქრებს და ოცნებას, ნეტა ახლა აქ იყოს ჩემი ვაზგენა, რომელიც ისე მაგრა ჩამიკრავდა გულში, და თბილი კოცნით და ალერსით დამატკობდა...

... შემდეგ კი მას კვლავ ხელს ვკრავდი, მოვიშორებდი მკერდიდან, დავიწყებდი მონანიებას, ვიფიქრებდი აკოფაზე.

— მოემზადეთ. — გაისმა უფროსის ხმა და გაიარა. — ძალზე შევრცხვით. ჩვენ გუშაგებს ვერ შეუმჩნევიათ, მტერი კი ოთხი ნაბიჯით ყოფილა დაშორებული. გესმის — ქვების, ხმა უთხრა ამალიას, ისინი ჩვენსკენ მოცოცავენ, ყური უგდე, მათი ჩურჩულიც კი ისმის.

მოცლას აზრი აღარ ქონდა. რაზმის უფროსი წელში გასწორდა და მქუხარე ხმით დასქექა:

წინ...

იმავე წუთში პირდაპირაც გაისმა:

— წინ...

მოწინააღმდეგეებმა გაილაშქრეს ერთი მეორის წინააღმდეგ. ოლოოლო გზებზე და ქვებზე დიდი ხნის ხტუნაობის შემდეგ შეეჯახნენ ერთმანეთს.

— ტყვე ხარ. — შესძახა ამალიამ. სიბნელეში ხელი წაავლო მკლავში.

— არა, ამალია შენა ხარ ტყვე მე კი არა.

აკოფა იყო.

— ბევრს ნუ ლაპარაკობ ტყვე ხარ.

— შენა ხარ.

ამალია გაბრაზდა:

— მე შენ მოგკალი.

აღარაფერი არ დამრჩენოდა, აკოფა მიწაზე დაეცა. ამალია სწრაფად გადახტა დანარჩენებთან და ოთხი ტყვე ერთად ჩაიგდო ხელში.

ბრძოლა დამთავრდა, დახოცილები და ტყვეები წაიყვანეს. ყველაფერი მიყუჩდა ქვევით ტრიალ მინდორზე გახურდა ბრძოლა. ისმოდა არეული ხმები, ლაპარაკი, ბრძანება. უცბათ თოფის სროლა გაისმა უტყეო ვაზნების სუსტი ალი და კვამლი ნათლად მოჩანდა. მთის გორაკზე დაბანაკებულებმა ამოიოხრეს.

— ნეტა ჩვენთვისაც თოფები დაერიგებინათ...

უცბათ ყველას გულები მოიცვა სითბომ და აღტაცებამ. ქვეით მინდორში ორკესტრმა დასცხო მზიარული მარში.

— ნეტა, ჩვენც ქვეით ვყოფილიყავით...

სამხედრო-საომარი დისციპლინა ნაწილობრივად დაირღვა. რგოლში მყოფნი შესძახოდნენ მეთაურს:

— ქვეით წავიდეთ...

— დავეცეთ.

— რათა ვართ მოწყვეტილ და ასე შორს გარიყული.

— აქ მოწყენილობაა.

— ბუდიონო, წაგვიყვანე ჩვენც ბრძოლის ველზე...

მეთაური გაბრაზდა:

— სიჩუმე. რა გგონიათ. მარტო ჩვენა ვართ აქა? მთელი ფერდობი დაფარულია. თქვენ გგონიათ ყველანი მინდორში არიან. არა იქ მარტო რამდენიმე ასეული კაცია.

კვლავ გაშეფდა იდუმალი სიჩუმე.

— კიდევ გასურთ, რომ თავსდაგვესხან. ეს პირდაპირ სამარცხენო მოვლენა იქნება. ჩვენი გუშაგები უბრალო მჩვრები იყვნენ და არა გუშაგები. ახლები უნდა დაინიშნონ. შენ ეი, ოცდა ათი ნაბიჯი იარ და წაიქეც. შენ წადი ორმოცდა ათი ნაბიჯი და იქ ჩასაფრდი, შენ კი ამალია ადი გორაკზე და მარჯვნივ ქვებში დაიმალე.

ამალია წავიდა.

არავითარი ხმაურობა აღარ ისმოდა, ყველაფერი მიჩუმდა, მარტო ამალია ჩაკუნჩხულიყო ქვებში მხარით მიბჯენილი ერთ ქვაზე. გაშტერებული უმზერდა ვარსკვლავებით მოქედილ ცას და ფიქრთა მორევში შეცურებულყო.

არ გასულა რამოდენიმე წუთი, როცა გორაკის მეორე მხრიდან ფეხის ხმა მოესმა. ამალია ზეზე წამოდგა, თუმცა ღრუბელი არ იყო, მაგრამ მაინც საკმაოდ ბნელოდა. რადგან ახალი მთვარე უკვე მიმალულიყო. შორიდან გამოჩნდა ადამიანის ჩრდილი, რომელიც მოიზღაზნებოდა ამალიას საფარისაკენ. ამალიას ეგონა, რომ იგი მოწინააღმდეგე ბანაკის მშვერავი იქნებოდა, ამიტომაც მედიდურად შესძახა მას:

— შეჩერდი.

ჩრდილი უშიშრად განაგრძობდა გზას.

— არ გესმის. შეჩერდი მეთქი.

ახლა უკვე ჩრდილი ძალიან ახლო იყო. ამალიამ იხმარა უკანასკნელი საშუალება:

— მე შენ მოგკალი.

მომსვლელმა გულიანად გადიხარხარა.

— არა, შენ მე არ მომკლავ. ცოტა აკლდა ვერ გიცანი. ამალია შენა ხარ...

ვაზგენა იყო...

ამალია შეშფოთდა.

— შენ აქა, როგორ მოხდა. მომშორდი...

— მოიცა ამალია, ჯერ ნუ გამაგდებ, — მიუგო ვაზგენამ და ჩამოჯდა მის გვერდით.

— შენ არ შეგკამენ, გინდა გაიგო, თუ როგორ მოხდა? აი, ასე-მე მეძინა, უცებ მომესმა ბრაახუნი. სწრაფად წამოვხტი, მეგონა თუ ჩვენ კარს აბრაახუნებდენ. გამოვალე ეზოს კარები. ქუჩაში შევეამჩნიე ორი კომკავშირელი, რომლებიც აბრაახუნებდენ ჩვენს გვერდით ეზოს კარს. როდესაც მას დალუქული წერილი გადასცეს მაშინვე მივხვდი საქმის ვითარებას. გახსოვს, წინადაც ეგრე იყო ხოლმე.

ამალიამ მსუბუქად ამოიოხრა:

— დიახ....

თუმცა თქვენი კომკავშირი ძლიერ გამოცვლილა, თითქმის ვე-ლარ იცნობ, მაგრამ მაინც ჩემ გულთან ახლო იყო ის. მე მოვიგონე წარსული ნეტარების წლები და რა შეველ სახლში, სწრაფად დავიწყე ჩაცმა.

— რისთვის?

— რისთვის? იმისთვის, რომ შორიდან მაინც დამენახა თქვენი ლაშქრობა. დიახ მენახა და მომეგონა წარსული წლები, როცა მეც ვიღებდი მონაწილეობას. მოკლედ, — ვერ მოვიტომინე.

— შენ მე მეძებდი...?

ვაზგენას პასუხამდე მოისმა ფეხის ხმა. კომკავშირელთაგანი იყო, რომელიც საგუშაგოებსა ზვერავედა. ვაზგენა მიიმალა.

— გუშაგი ვინ არის?

— მე ვარ, ამალია.

— არავინ არ გამოჩენილა.

— არა.

— კარგი.

კომკავშირელი წავიდა.

კვლავ სიჩუმე ჩამოეარდა.

— არა მე შენ არ გეძებდი, — ჩაილაპარაკა ვაზგენამ. გზაზე უტბად მომაგონდა რომ შენც იქნებოდი, მაგრამ ვერ წარმოვიდ-გენდი თუ ამდენა ხალხში გიპოვიდი, და თუ ამ მხარეს არ გამო-

მეგლო, თქვენ ვერ შეგხედებოდით, მე კი განგებ აქეთკენ წამოვე-
ლი: მთებში, ქვა და ღრეში უფრო ადვილი იყო დამალვა ჩემთვის.

ვაზგენამ დაამთავრა, ამალიამ არაფერი უპასუხა. იგი ფიქრობ-
და: აი, კვლავ ვაზგენა... ის წუთიერი აღფრთოვანებით მოსულა ჩვენი
ლაშქრობის სანახავად. მხოლოდ ხვალ, როცა მინელდება ეს ალტაცუ-
ბა, იგი ძველებურად დაადგება შემცდარ გზას. დიახ ვაზგენა ჯერ არ
ამაღლებულა კომკავშირელობამდე. ამის ამალღება კი შეუძლია მხო-
ლოდ თვითონ, მაგრამ...

— ამალია იმ დღეს შენ პასუხი არ გამეცი. — რათა გასურდა ჩემი
დაბრუნება თქვენ ბანაკში, ვაზგენას შეკითხვა შვიდროდ დაუკავ-
შირდა ამალიას აზრებს. მან უპასუხა:

— როგორც ამხანაგს....

მაგრამ მაშინვე იგრძნო, რომ პასუხი მეტად უადგილო და მოუ-
ფიქრებელი იყო. ინანა.

— ამალია რამდენჯერ ვითხარი, რომ ამაოა მეტქი. აღარ გავი-
მეორებ. მარტო მითხარი...

— ... არ შეგიძლია ჩემი გახდე..?

ამალია ორჭოფობდა. ყველაფერმა გაიელვა თავში. მის პასუხზე
იყო დამოკიდებული ბევრი რამ: ვაზგენა, მისი ძმა, დედა, აკოფა, თა-
ვის სინდისის სიმშვიდე, კომკავშირი... ყველაფერი. არ იცოდა რა
პასუხი გაეცა.

გული ჩაეთუთქა: — მოიგონა აკოფა. მათ ხომ ერთმანეთი უყ-
ვართ. ხვალ რა თვალით შეხედავს აკოფას...

— ასეთი შეკითხვა რათ მომეცი. — გულმოსულმა უპასუხა მან.
მე ვერ გიპასუხებ:

— მე ეგეც ვიცოდი, — გულჩათუთქულმა უპასუხა ვაზგენამ და
წამოიწია. — შვიდობით ამალია...

კიდევ მოიგონა ამალიამ ყველაფერი. ის შეტორტმანდა ვაზგენას
გამოწეული ხელის დასაქერად.

— მას არც კი სურს გამომეშვიდობოს, — იფიქრა ვაზგენამ და
დაღონებული, ნაღვლიანი ფიქრებით განშორდა მას.

ამალია ველარ გამორკვეულიყო თუ რა ხდებოდა მის ირგვლივ,
იგი უცბად წამოხტა, დაეწია ვაზგენას, შეაჩერა, ნახად მოეხვია და
ჩაეკრა გულში... იგი ქვითინებდა, იმან კარგად იცოდა, რომ ქვითინის
შიზეზი ის გამოურკვეველი მდგომარეობა იყო, რომელშიაც იმყო-
ფებოდა...

არა ის აღარავის არაფერზე ანგარიშს არ აძლევდა.

8.

ჩვეულებრივი ცხოვრება; პირველ ორ დღეს ამალიას ჩაფიქრებულ-დაღვრემილმა სახემ აკოფაში არავითარი ეჭვები არ გამოიწვია. ის ამ გარემოებას აბრალებდა ლაშქრობისაგან დალილობას. მხოლოდ ორი სამი დღის შემდეგ გადაიარა ამალიას ისეთმა შთაბეჭდილებამ და იგი უკვე ცდილობდა თავისი ტანჯვები დაემალა აკოფასაგან, რომელმაც აშკარად, ვერაფერი გაიგო.

უფრო ცივი მსჯელობა ეხლა ამალიამ იწყო. იყო ისეთი წუთებიც როცა იგი ფიქრობდა მისულიყო აკოფასთან და გაემგლავნებინა უცვლადფერი. თითქოს მის გულს რაიმე საიდუმლოება ვერ გადაეტანა და ვერც ურიგდებოდა ასეთ გარემოებას — ცოლ-ქმარს შუა. ასე, რომ პირველ დღეს ემსჯელა, მაშინ არავის არ მისცემდა ანგარიშს და მოიქცეოდა ისე, როგორც გრძნობები უკარნახებდა, მაგრამ ახლა უფრო სერიოზულად იწყო მსჯელობა. — რათ გამოამგლავნოს, რითაა დარწმუნებული, რომ აკოფა არ იეჭვიანებს და სიამოვნებით დაეხმარება... ასეთი რამ არ მოხდება. ან არა და ნუთუ აკოფა შეიბრალებს ვაზგენას. იქნებ ეს შეუძლებელი არ იყოს, მაგრამ ძალზე ძნელია. კიდევაც რომ გაიზიაროს მისი ტანჯვები, მაგითი რა გამოვი. რა სარგებლობა ექნება პასიური მწუხარებისაგან...

ამალია დარწმუნდა, რომ ვაზგენას არ შეეძლო თანაგრძნობის და დახმარების აღმოჩენა მისთვის. მან იგრძნო, რომ ამ ძნელ საკითხში იგი მარტო იყო და ვინაიდან პირველი შემთხვევა იყო, ამიტომ მას არ სურდა გაეზიარებია მისი დარღები ქმრისათვის. ეს პირველი დასკვნა იყო, რომელიც გამოიტანა ამალიამ.

სიმართლე უნდა ითქვას. იმ წუთებში, როდესაც აკოფა ეხვეოდა, ეალერსებოდა, ამალია ნანობდა თავის საქციელს და ეცოდებოდა აკოფა. ყოველთვის, როცა კი იგი აკოფას ჩააქცერდებოდა თვალებში, სინდისის ქეჯნასა გრძნობდა და თავს დამნაშავედ სთვლიდა. მხოლოდ ხშირადაც ეგ მდგომარეობა ხდებოდა მიზეზი მისი შეურაცყოფისა და ქალური თავმოყვარეობის და კომკავშირელის თავისუფლების შეზღუდვის—აი, იგი სდგას ერთ კითხვის წინაშე; მას სურს ერთი რამის ჩადენა, მაგრამ აკოფა უკან აკაკუნებს. რატომ ამალიას ნება არ უნდა ჰქონდეს სხვისი ვახდეს თუ კი მას ეგრე ჰსურს.

ჩადგან იმდენი გამბედაობა არა ჰქონდა რომ აკოფასათვის გაემგლავნებინა მომხდარი ამბავი, ამიტომაც იგი ფარულ გზას დაადგა. აკოფას მალევე ხედებოდა ვაზგენას და ისინი ერთად მიდიოდნენ ქალაქ გარეთ სასიეროდ. იპოვიდნენ მოფარებულ ადგილს, დასხდებოდნენ. ვაზგენა გაგიჟებით მოეხვეოდა, გულში ჩაიკრავდა ამალიას,

ჰკოცნიდა, ჰკოცნიდა, და ვერა სტკებოდა. მან არ იცოდა ჩოგორის გამოეთქვა თავისი სიყვარული.

პირველ ხანებში ამალიას ასეთი ქცევა სავსებით არ მოსწონდა. მას უკან ახევიანებდა ის შეგნება, რომ იგი საიდუმლო საქმეს აკეთებდა, რომ იგი ექსპლოატაციას უწევდა აკოფას ნდობას მისადმი და რაც მთავარია, რომ ის გახვეული იყო გაურკვევლობის ბურუსში, რაღაც უხილავი გზით მიექანებოდა ხოლო საით თითონაც არ იცოდა. ამალია ვერ ეგუებოდა ამ გაურკვევლობას...

ერთ დღეს თავში გაუელვა მაცდურმა აზრმა. მან იფიქრა იმაზე, რომ აი ვაზგენას, რომელსაც იგი ორწელზე მეტია რაც უყვარს, მხოლოდ ეხლა მიეცა საშუალება ხვეენა-კოცნისა. მაშასადამე ის იკლავს ორი წლის წყურვილს...

ეგ აზრი მას ძალზე იოლი ეჩვენა. და იმ დროს როცა ხვედებოდა ვაზგენას, როცა გატაცებული ამ ფიქრთა ტალღებით იგემებდა ვაზგენას თბილ ამბორს. იგი მთლად დნებოდა, და ხვეენაც სასიამოვნო ხდებოდა...

პირველ ხანებში ის განუწყვეტლივ ფიქრობდა იმ სახიფათო მიზანზე. რომელიც იღგა მასა და ვაზგენას შორის, მაგრამ ნელ-ნელა ეს აზრები უკუნეთში შესტურდნ და მათი ადგილი დაიჭირა სიყვარულის ისტორიამ. რაც დრო გადიოდა ვაზგენას და ამალიას შორის თანდათან მტკიცდებოდა და მაგარი საძირკველი ეყრებოდა სიყვარულის გრძნობას, რასაც ბუნებრივად ვაზგენა უნდა წეაყვანა კომკავშირის რიგებისაკენ. მაგრამ ამ მოვლენას ვერცერთი ვერ ამჩნევდა.

მარტო იმ დღეებში, როცა ამალია ვაზგენაანთ სახლში მიდიოდა გრძნობდა იგი სიმხიარულეს და ბედნიერებას, რადგან ეხლა ვაზგენა კვლავ თავის ოჯახს ეკუთვნოდა და ბევრ რამეში შეელოდა თავის დედას და ძმას. ხვალზეგ როცა ვაზგენა სამსახურს იშოვის ის თავის დედას ნებას არ მისცემს სხვის სახლში იმუშაოს.

ამალიას სიხარულს საზღვარი არა ქონდა. იგი დარწმუნებული იყო, რომ კარგ საქმეს აკეთებდა. წინედ ეს ეფექტი მას მზრუნველობას და ენერგიას მოითხოვდა, მისი სურვილის შედეგი იყო, ერთგვარი მოვალეობა. მხოლოდ ეხლა მდგომარეობა უკვე შეიცვალა: ამალიას და ვაზგენას ერთი-მეორე უყვარდათ და ამ სიყვარულს კი ბუნებრივად მოსდევდა კეთილი საქმეები. გარდა ამისა ეხლა ამალია წინანდელივით აღარა გრძნობდა მარტო მოვალეობის გრძნობებს. ეს გრძნობა თითქმის აღარც კი გააჩნდა მას.

ლაშქრობიდან ორი კვირის შემდეგ, იგი აკოფას მიმართ ისე აღარა გრძნობდა სინდისის ქეჯნას, როგორც წინად. ვაზგენა თან-

დათანობით მალღებოდა, იზრდებოდა ამალიას თვალში და უთანასწორდებოდა აკოფას. დადგა კიდევაც ისეთი მომენტი, როდესაც ამალიასათვის თანაბრად სათაყვანებელი სასიყვარულო და სიამოვნების მიმნიჭებელი იყო როგორც ერთის ხვევნა კოცნა, ისეც მეორესი... ის თითქმის დიდ კმაყოფილებასაც კი გრძნობდა, რომ ერთი და იმავე დროს უყვარდა და სცხოვრობდა ორ ვაჟაკთან. ეს სიამოვნება მას თავზარს სცემდა, შიშსა გვრიდა. ამალია ხშირად ფიქრობდა იმის შესახებ, რომ თითონ ისიც დიდი მანძილით არ იყო დაშორებული როსკიობისაგან.

მაგრამ რა ზომებსაც არ მიმართავდა ხოლმე, იგი მაინც უძლური იყო ჩაეხშო გრძნობა, ძლივს გამოუხსლტებოდა ერთის მკლავებს, რომ უკვე ჩაჰკროდა მეორეს გულში.

ამნაირად ამალიასათვის ეს ხანა ხასიათდებოდა ორი მამაკაცის გათანასწორობით. მხოლოდ შემდეგ კი წონასწორობა უეჭველად უნდა შერყეულიყო და ვაზგენა უსათუოდ ამაღლებულიყო ამალიასათვის და დაეჭირა აკოფას ადგილი.

ასეც მოხდა.

ერთი რამ ამ სიყვარულის ისტორიაში ზედმიწევნით მოსწონდა ამალიას. მას ესიამოვნებოდა შექმნილი არაჩვეულებრივი მდგომარეობა. ეს ყოველივე მისთვის ახალი იყო. მაგალითად თუ გინდ ის რომ ვაზგენა იმ დღეს ისე ემუდარებოდა, რომ თხოვნა შეეწყნარებინა და ნება დაერთო ამალიას მხარზე კოცნისა. რასაკვირველია ამალიას ძალზე უმძიმდა დასტურის მიცემა...

მისსა და აკოფას შორის ანალოგიური მოვლენები არ არის. ახლა ყველაფერი ჩვეულებრივი და ყოველდღიურია. ან რალა იქნება მათ შორის არაჩვეულებრივი. მაგრამ აი, ვაზგენას მიერ მხარზე დაკოცნის ისტორია თავის სიგრძე სიგანით არაჩვეულებრივიც არის და მოულოდნელიც. აი, არაჩვეულებრივი... აი, მოულოდნელი... ის ყოველ დღე, ყოველ შემთხვევაში ანდამატივით თავისკენ იზიდავს ამალიას გულს და გრძნობებს როგორც ჯადოქარი...

ამალია ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ ეს გრძნობები თანდათანობით შესუსტდებოდა, ჩაქრებოდა. თორემ იგი იძულებული ხდებოდა გაეფიქრა, რომ თითონ უკვე გარყვნილების წუმბეში გადაიჩენა და დაიღუპება კიდევ; და ბოლოს ნუთუ „არაჩვეულებრივი“ მოვლენების მაძიებლის ხვედრი ეგ არ არის. ამალიამ კარგად იცოდა, რომ ყველაფერს ბოლო მოეღებოდა და ჩვეულებრივი ყოველდღიური შრომითა და ცხოვრებით გაატარებდენ დროს. იმან იცოდა, რომ ზვალ მომავალში ახალი სიყვარულის მომენტები აღარ იქნება, და სტკბე-

ბოდა იმ სიყვარულით, რომელშიაც იგი იმყოფებოდა და უსაზღვრო სიამოვნებასა გრძნობდა.

თუ ერთი მხრივ მას იზიდავდა შექმნილი არაჩვეულებრივი მოვლენა, მეორეს მხრივ მას ეპოტინებოდა ძველი ჩვეულებრივი მდგომარეობა. აკოფა მისთვის ისეთი ჩვეულებრივი, ისეთი ნამდვილი გამხდარიყო, რომ განუყრელ ნაწილს შეადგენდა ამალიასათვის, მას ვერ წარმოედგინა უაკოფოდ ცხოვრება. თუმცა იგი დარწმუნებული იყო, რომ თუ არა აკოფასთან მას არავითარი მნიშვნელოვანი, ან შესაძრწუნებული საქმე არ შეემთხვევოდა მაგრამ რა მოხდებოდა, როგორ, მას ეგ გარემოება ვერ წარმოედგინა.

დღეები გადიოდა, ამალიამ კი ვერაფერი ვერ გადასწყვიტა. მაგრამ რა მოხდებოდა ხვალ, როცა აკოფა გაიგებდა ყველაფერს, აშკარაა მაშინ უფრო ცუდი იქნებოდა. და ცუდი იქნებოდა არა მისთვის, რომ იგი ვერც აკოფას და ვერც თავისთავს ველარ განუმარტავს უკანასკნელ კვირაში მომხდარი ისტორიის სარჩულს. მაშინ იგი თავს იგრძნობდა უბრალო მწვრათ, რომელსაც ვერ შეუძლია ამოცანის როგორმე გადაჭრა, სანამ დიღემას თვითონ არ გამონახავს თავის დასასრულს და ისიც სამარცხვინო დასასრულს.

9.

ვაზგენამ სამუშაო იშოვა მათი ქუჩის ზემო ნაწილში შენდებოდა უზარმაზარი ქარხნის ახალი შენობა. იგი დაინიშნა მუშების ზედამხედველად. თუმცა სამუშაო იმდენადაც შესაფერისი არ იყო, ის გარემოება, რომ მას ამიერიდან ფული ექნებოდა და თავის ოჯახის მდგომარეობას გამოაკეთებდა. გულს სიამოვნებით და სიამაყით უყვებოდა.

იგი ზრუნავდა სხვა გარემოებაზედაც, თუმცა არა გაბედულად, არა გადაჭრით, მაგრამ იგი მაინც ფიქრობდა ისეთი პირობების და საშუალებების გამოძებნას, რომ შეუღლების საკითხი საბოლოოდ მოეგვარებინა. მართალია ამალია უარს არ განაცხადებდა ვაზგენამ ეს კარგად იცოდა: ნუთუ მისთვის სასურველი არ იქნებოდა სიყვარულის არალეგალური ისტორია ლეგალურად გადაექცია.

ორი თვის შემდეგ როცა ხელფასის დამატება მიიღო, მაშინ უკვე გადასწყვიტა ამალიასათვის წინადადების მიცემა.

ერთხელ, როცა ისინი ვაზგენაანთ სახლში მარტოდ მარტო ისხდნენ და მუსაიფობდნენ — ვაზგენამ უთხრა:

— ამალია; — ჰკითხა მან ამას ბოლო არ უნდა ექნეს.

ამალიამ ჩუმად აიჩეჩა მხრები.

— მერე... რას ფიქრობ არ დავქორწინდით?

ამალიამ კიდევ არაფერი უპასუხა: ცხადი იყო, რომ ამით უნდა დაბოლოვებულიყო.

— დავქორწინდათ, — სთქვა მან ცოტა ხნის შემდეგ.

ამით დასრულდა მთელი ლაპარაკი. პატარა ხნის შემდეგ ისინი განშორდნენ. ამ მოკლე საუბარს არაფერი პრაქტიკული შედეგი არ მოჰყოლია და ამიტომაც იგივე გაურკვევლობაში ჩავარდა.

ხშირათაა შემთხვევები, როცა კაცი უცხად ერთ ნაბიჯს გადასდგამს, ეგ ნაბიჯი რჩება გაურკვეველი, წინდაუხედავი და მოუფიქრებელი. რა გადასდგა ეგ ნაბიჯი შეეძლო თუ არა... ასეთი ათას გვარის კითხვა იბადებოდა. და მერე რა არის კითხვების მიზეზი. ის რომ მაგ კაცს თავისი ნაბიჯი მოუფიქრებლად გადაუდგამს...

— ეგ გამონაკლისია, მაგისთანა საქმე, პირიქით, არ შეიძლება მოხდეს. ამალიას კი ეგონა, რომ უფრო მეტი მაგგვარი ნაბიჯები ხდება, ვიდრე წინასწარი მოფიქრებული...

ამალიამ ზედმიწევნით იცოდა, რომ იგი ვერ მიუახლოვდებოდა აკოვას და ვერ გაუმჟღავნებდა განქორწინების შესახებ. მან იცოდა, რომ ყოველშემთხვევაში, ეგ უფრო ძნელია. პირიქით დღითი-დღე უფრო უმწიფდებოდა ის აზრი, რომ უფრო ადვილია გაქცევა და ფაქტის წინაშე დაყენება, ვიდრე ორჭოფულ მდგომარეობაში ტანჯვა-წამება.

ეს ნაბიჯიც იქნება სხვებს ეჩვენოს ძალზე გადამწყვეტი და საერთოდ შეუძლებელი. მაგრამ ნუთუ ეს გადაწყვეტილება მშვენიერი გამონატულება არ არის, მაშასადამე, საერთოდ შესაძლებელი...

ის ჩიხი, რომელშიაც ამალია ჩავარდნილიყო, მას სხვაგან არ წაიყვანდა.

მანამდე კი ვაზგენა აჩქარებდა ქორწილს...

ერთ დღეს აკოფა დაბრუნდა ძალზე დაღვრემილი და დაძაბუნებული. მან ჩუმად თვალი მოჰკრა ამალიას და უსიტყვოდ მიუახლოვდა საწერ მაგიდას. ამალიაც სულ განაბული თვალებით ადევნებდა მის ქცევას. აკოფა ჩამოჯდა და წიგნი აიღო ხელში. თუმცა გარეგნულად ემჩნეოდა, რომ ვითომდა იგი გატაცებული იყო წიგნის კითხვით, მაგრამ ფაქტიურად იგი არ კითხულობდა. და მართლაც ცოტა ხნის შემდეგ მან სწრაფად დახედა წიგნს და გადაისროლა.

ამალია ელოდებოდა, რომ იგი დაიწყებდა ლაპარაკს, გაბრაზდებოდა და ყველაურს გამოააშკარავებდა, მაგრამ აკოფამ, კრინტიც კი არ დასძრა.

ცოლ-ქმარს უსიტყვოდაც ესმოდათ ერთი მეორის.

ამ დღიდან ისინი აღარ იყვნენ დაკავშირებულნი, მათ შორის გაწყდა წრფელი ამხანაგური ურთიერთობა, ჩატყდა ხიდი, გაითხარა უზარმაზარი ორმო...

ამაღია ერთად კმაყოფილი იყო: ის დარწმუნდა, რომ ეს ურთიერთობა აკოფასა და თავის შორის კავშირის გაწყვეტას გააადვილებდა და ხელს შეუწყობდა...

10.

ერთხელაც, როდესაც აკოფა ნასადილევს შინ დაბრუნდა, სახლის კარი დაკეტილი დახვდა. ის ყველაფერს მიხვდა. შემდეგ უყოყმანოდ, თითქოს ვინმეს ეთქვა, მივიდა მეზობელთან და გასაღები სთხოვა.

გაალო კარი. მიუახლოვდა მაგიდას, წერილის ასაღებად.

მაგიდაზე წერილი არ დახვდა.

— მაშ სად დაუდვია. გაიფიქრა აკოფამ, მივიდა საწოლთან. წერილი ბალიშზე იღო...

აღბათ ამაღიას კვლავ ეფიქრნა, რომ განმარტებანი ზედმეტი იყო, რომ აკოფა მას თანაუგრძნობდა, ვერც მიხვდებოდა, ამისთვისაც დაეწერა მოკლეთ.

სთხოვდა არ გაბრზებულყო. შემდეგ დაეწერა, რომ მან გამბედაობა ვერ გამოიჩინა პირადათ რაიმე განეცხადებია. მიდის და სთხოვს აკოფას, რომ არ შეხვდეს სანამ დაივიწყებდეს. დაიწყების შესახებ იმას სხვათა შორის ჩაეწერა, რომ ყველა კაცს შეუძლია დაივიწყება ყველა კაცისა...

დაეწერა, რომ ზედმეტად სთვლის განმარტებას. თუ აკოფა მოისურვებს მოსმენას უამისოდაც გაიგებს. ბოლოს ხელმოწერის შემდეგ თანქრით ჩაემატებინა შემდეგი:

„სიყვარული უნდა მისდევდეს კლასიურ მოვალეობას ფეხდაფეხ...“

სომხურიდან თარგმნილი ა. და ი. დავითიანებისა.

ბრძოლისა და სიხარულის პოეტი — ვლადიმერ მაიაკოვსკი

უცნაურია. მოულოდნელია, დაუჯერებელია.

პოეტი — სიცოცხლის, სიხარულის, ბრძოლის, პოეტი რევოლიუციის, აღფრთოვანების, ენტუზიაზმის და თვითმკვლევლობა?

მაიაკოვსკის თვითმკვლევლობა — უდიდესი გაუგებრობაა.

რა ვქნათ? ცრემლები ვღვაროთ? სისულელეა.

გამოლენჩებული ობიექტლების ქორებს ავეყვით? იდიოტობაა.

გოლიათი პოეტი აღარ არის — მაგრამ მისი ლექსების თვითფული სტრიქონი, უფიზლეს გუშავივით სდგას, სიჯანსაღის, ახალი სიცოცხლის და სიხარულის საღარაჯოზე.

სევდას უნდა დავსძლიოთ, რადგან სხვაგვარად ეს პოეტის სახელის შეურაცყოფა იქნებოდა.

სევდას, მისტიკას, ბუნდოვანებას, ხავსს და მერყეობას, მაიაკოვსკი მთელი თავისი სიცოცხლის განმავლობაში ებრძოდა.

მაიაკოვსკის თვითმკვლევლობა, უაზრო, სრულებით შემთხვევითი, მოულოდნელი და უადგილო კატასტროფაა. ეს დიდი პოეტის გამოუსწორებელი შეცდომაა, ეს თვით-მკვლევლობა არც ერთი ხაზით, არც ერთი წერტილით, არც ერთი სუნთქვით არ არის დაკავშირებული მაიაკოვსკისთან, როგორც პოეტთან.

მაიაკოვსკი ისევ სდგას და მთელი მსოფლიოს გასაგონათ ეწევა-ჯომუნიზმის აგიტაციას.

„მკერდით წინ, ამაყად, მოშვებით
ზეცას მიიფანტეთ დროშები
მარჯვნივ ვინ გაბედა? მარცხნივ
მარცხნივ
მარცხნივ
მარცხნივ“.

მაიაკოვსკი — ოქტომბრის რევოლიუციის შემოქმედებაა. რევოლიუციის გარეშე ის არ არსებობს.

ჯერ კიდევ რევოლიუციამდე ის აჯანყდა ბურჟუაზიის წინააღმდეგ. პოეტი „ლურჯი კოფტით“ ამინებდა ობიექტებს, მაძღარ მცონარეებს და სამუზეუმო კულტურის წარმომადგენლებს. ინტელიგენტური ჯანყის, ფუტურისმის „ბუნტარული“ დროშა მან მალე პროლეტარულ რევოლიუციას შეუერთა. მახვილმა, რევოლიუციონურმა შეგნებამ, მაიაკოვსკის შემოქმედებაში — ოქტომბრამდე დაიწყო ჩამოყალიბება. რევოლიუციის პირველ დღეებიდანვე ის წითელი გვარდიის თავგანწირულ რიგებში იბრძვის.

მაიაკოვსკის სიტყვა ლახვარია მტრისათვის. მაიაკოვსკის სიტყვა აღფრთოვანებაა — თანამებრძოლთათვის. მაიაკოვსკი — კომუნისტური მოწოდებაა. უძლეველი, ნიაღვარული და დამპყრობი. მისი პოეზია რევოლიუციის ნებისყოფის ბარომეტრია. მისი ლექსები ეს ზარბაზნები, ტყვიამფრქვევლები, მახრჩობელა გაზები და უზარმაზარი, დაუნდობელი ტანკებია ყველა ჯურის თეთრების წინააღმდეგ.

მაიაკოვსკის ხმა — ეს მილიონების ხმაა, რევოლიუციონური, გამბედავი, უტეხი, რა დაუდგება ანგარიშით, მოფიქრებით და თავგანწირულობით დაძრულ მშრომელთა მასებს.

პოეტი ღრიალებს და ყვირის. პოეტი სწეწავს, ტკეპნის და აფუჩოხებს წარსულის ძონძებს. პოეტი მრავალ მილიონიან კუნთების სიმძიმით აწევბა კლასიური მტრის პოზიციებს. პოეტის ყვირილში მასის ნებისყოფა და დაჯერებაა. მისი ღრიალი ეპოქის ხმაა, — უდიდესი რევოლიუციონური სიმფონიაა.

მაიაკოვსკიმ მთელი თავისი ტალანტი, მთელი თავის უჩვეულო ნიჭი, უნარი და უძლიერესი გატაცება, რევოლიუციას მისცა. პოეტის მთელი შემოქმედებითი ენერგია ისტორიულ ბარიკადებზე იქნა გადატანილი, ორი მსოფლიოს სამკვდრო-სასიცოცხლო კიდილში შთაინთქა.

მაიაკოვსკი — რევოლიუციონურ გამბედაობის და თავგანწირვის მედროშეა. მისი ერთად-ერთი მიზანი, გატაცება და უდიდესი სიყვარული, კომუნისმის გიგანტური წინსვლაა.

არც ერთი შერყევა, არც ერთი უკან დახევა ამ გზაზე.

„შოლოდ ის არის ნამდვილი კომუნისტი
ვინც უკან დასახევი ხიდეები დასწეა“.

ოქტომბრის რევოლიუციამ, ჩვენმა ეპოქამ, შექმნა ისეთი პოეტი, რომელიც მსოფლიოს ერთი კიდედან — მეორე კიდემდე აწვდენდა თავის ხმას. სჭრიდა და კვეთავდა მსოფლიო ბურჟუაზიის გულს; უხეშად აზანზარებდა მათ ყურთა-სმენას. არ შეიძლებოდა ოქტომბრის პოეტური ხმა ასე ძლიერი არ ყოფილიყო.

მაიაკოვსკი — რევოლუციის პოეტი. რევოლუციამ კრ მსოფლიოს ყოველი კუთხე შეარყია; მსოფლიოს ცოცხალი ქონი შიშით და ზიზლით აათრთოლა. და რაღა გასაკვირია თუ რევოლუციონური მხატვრული სიტყვის უბადლო და უდიდესი ოსტატის ხმა ყველას სწვდებოდა, ცხადია სხვადსხვა ნაირად.

მაიაკოვსკი მრავალ მილიონიან რევოლუციონურ მასის პოეტი იყო. მან გაამასხარავე კამერული ოთახის ლირიკა. გენიალური თავხედობით გაანიავა სალონური ჩურჩული და ქუჩაზე — მოედანზე — აამქუხარა თავის უჩვეულო ხმა.

„Улицы наши кисти,
площади наши политры“.

პოეტის ტრიბუნა გაზეთი იყო. მისი აუდიტორიები ათასეული მუშები, ქარხნის მოედნებში თავმოყრილი, ცხადია, რომ ასეთი პოეტი, ძველი ხელოვნების ჩარჩოებში ვერ დაეტეოდა, მან დაამსხვრია ეს ჩარჩოები, რევოლუციონურ გამბედაობის მთელი სიძლიერით — ფეხქვეშ გათელა პოეზიის დამქანარი ყვაილები. „შეურაცხყო“ და შეაგინა ხელოვნების ტრადიციული „სიწმინდენი“; საუკუნოების ხავსით დამბალ ქურუმებისაგან განერწყვილი.

„Канитель стариков бригады!
канитель одну и ту ж.
Товарищи
на баррикады!
баррикады сердец и душ“.

პოეტი მოუწოდებს თანამებრძოლთ, გულთა ბარიკადებზე; ახალის განსამტკიცებლად, საჭირო ხელოვნების შესაქმნელად. პოეტი შეაგინა ხელოვნების ტრადიციული „სიწმინდენი“; საუკუნოების ქურუმებს, გრძელთმიან ქადაგებს. ის რისხვას აფრქვევს მათ წინააღმდეგ.

მათი ფრონტი დიდია. მაძლარი ხეივანი და რომეო და ჯულიეტას არიები, ადამის დროიდან — რომ წკრიალებს, თეატრებათ სახელწოდებული „პრიტონებში“. ფურცლებს ამოთარებული მისტიკოსები და ნაირ-ნაირი აცრემლებული — ფუტუროსტიკი, იმაჟინისტიკი, აკემისტიკი — რითმის ქსელში გაბანდულნი. აგერ მანჭვა-გრეხით მოცეკვავენი, მესტერენი, რომელნიც სკოდავენ აშკარად და ფარულად. ამ გარემოცვასთან პოეტს არაფერი აკავშირებს.

სამოქალაქო ომების მძიმე წლებში ის „როსტა“-ში პლაკატებზე მუშაობს. ცეცხლისმფრქვევ ლოზუნგებს ადგენს, ბურჟუაზიას შლედლებს, თეთრ გენერლებს — ხატავს და მახვილი სიტყვებით ამ-

კობს და ყოველდღიურად რევოლიუციონურ სულსკვეთებით, აბო-
ბოქრებულ მასას აწოდებს, პოეტი ის იყო, ხელოვანი ის იყო და არა
ის მუზეუმის ვირთხები, რომელთაც ხელოვნების ქურუმებათ მოჰქონ-
დათ და მოაქვთ თავი. ამიტომ კიდევაც რევოლიუციის სახელით, რე-
ვოლიუციის პოეტი — მათ გამანადგურებელ ბრძანებით მიმართავდა:

„ოჰვენ გეუბნებით
მე, რომელმაც თავი ვანებე
უსაქმურობას,
ემუშაობ როსტაში,
ოჰვენ გეუბნებით!
გენია ვარ მე თუ არა გენია
თავი დაანებეთ სანამ თოფების
კონდახებით არ გაგდევნიან.
თავი დაანებეთ!
დაივიწყეთ!
შიაფუროხეთ
რითმებს, არიებს
სიღამბლეს, ნაგავს —
ყვედილის ბუჩქებს
ხელოვნების არსენალიდან.
ვის უნდა ეს
ან ვის სჭირია:
„თუ როგორ დასწვა ის ქალის“ ვნება
როგორ უყვარდა, გაუბედურდა და უტერია,
გვინდა სხვა გვარი დღეს ოსტატები
არა ოჰვენსავით, გრძელ-თმიანი მოჭადაგენი.
.....
ამხანაგებო
მოგვეციტ ახალი ხელოვნება
რომ რესპუბლიკა ტალახიდან ამოვართიოთ“.

რევოლიუციის მთელი წლების განმავლობაში მაიაკოვსკი ამ ახალ
ხელოვნებას ქმნიდა. მისი ტომების თვითიული ფურცელი, რევოლიუ-
ციითაა გაჟღენთილი. მისი მახვილი მიმართულნი რევოლიუციის
დიდი და პატარა, აშკარა და ფარული მტრების წინააღმდეგ, ის ამათ-
რახებს და ამასხარავებს, როგორც მსოფლიო ბურჟუაზიის წარმომად-
გენლებს, პუანკარეებს, ბლოკადის ყველა სულის ჩამდგმელებს, ორ-
თავიან არწივის სისხლიან თეთრ გენერლებს, ისე შინაურ „ფერის-მჭა-
მელებს“, მეშხანებს, ობივატელებს. პოეტი ამ მცონარეების დაუძინე-
ბელი მტერია; ის მუდამ ებრძოდა მათ.

ბიუროკრატიზმი, ლოთობა, ცრუ-მორწმუნეობა, მონური წამხე-
დურობა, უვიცობა, სიბნელე, უყაირათობა და კიდევ სხვა მრავალი

ჩვენი დროის მანვე და საშიში თანამგზავრნი, პოეტის მახვილმეტყველის იერიშებით—მრავალჯერ ყოფილან „შევიწროებულნი“. ობიექტელს, მეშინინს, ჩვეულებრივს, საბჭოთას, პარტიის, კომკავშირის, პროფკავშირის ბილეთით დაუნდობლად ამათრახებდა, ახალი ადამიანისათვის — მებრძოლი პოეტი.

რევოლიუციონური-პოეზიის სიამაყე მაიაკოვსკი, ახალი ადამიანის ჩამოყალიბებისათვის იბრძოდა. მას მედგარი იერიშები მიჰქონდა ძველის, დამყაყებულის. მანვეს — წინააღმდეგ.

მაიაკოვსკის განუსაზღვრელად სძაგდა და განუსაზღვრელად უყვარდა. ეს დიდი შემოქმედებითი სიძლიერითაა გამომტლავნებული მის პოეზიაში.

მაიაკოვსკი — რევოლიუციონური სიტყვის და ტემპის — უდიდესი ოსტატია. მაიაკოვსკია — დიდებული რევოლუციონურ მარშების ავტორი. მისი „მარში მარცხნივ“, ათასეულ მუშებს და მეზღვაურებს, მებრძოლ აღფრთოვანებით — ბარიკადებისაკენ მიმართავდა. მაიაკოვსკიმ მისცა კომკავშირს მარშები და საუკეთესო მახვილი სატირული სურათები. ახალგაზრდობის ყოფიდან.

უკანასკნელად, ყველაზე უკეთ და თითქმის პირველმა, მაიაკოვსკიმ გამოკვეთა — უმახვილეს ფორმულებში განუწყვეტელი კვირის შნიშვნელობა და მანვე დასწერა დამკვრელი ბრიკადების მარში.

მაიაკოვსკი პირველია იმ მწერალთა იშვიათ ერთგულთა შორის, რომელნიც დაკვრითი ტემპით ეხმაურებიან რევოლიუციის ყოველი დღის ამოცანებს და საქმეებს.

მაიაკოვსკი გრძნობდა და განიცდიდა რევოლიუციის ყოველ ნაბიჯს. დიდი და პატარა საქმეები მისთვის არ არსებობდა. მან კარგათ იცოდა, რომ რევოლიუციის დღეების — ყოველი საქმე გრანდიოზულია. დიდს და პატარა საქმეს ის თანაბარი ხალისით და მონდომებით აკეთებდა. მაიაკოვსკი მტკიცედ იდგა ბრძოლის, სოციალიზმის შენების გზაზე. ის არ უფრთხოდა ამ გზის სიძნელეებს, ცხოვრების გადაკეთება უმძიმესი საქმეა. მაგრამ ჩვენი დროის და ახლისათვის მებრძოლთა გმირული სიდიადე სწორედ იმაშია, რომ ამ სიძნელეს და უჩვეულო მუშაობას შესწირონ მთელი თავისი ენერჯია და მთელი თავისი სიცოცხლე, ესენინის თვითმკვლელობის გამო — მაიაკოვსკი სწერდა:

„საკეთებელი მეტად ბევრია,
მხოლოდ მოასწარ.
ცხოვრება უნდა
ვადავაკეთოთ.

და მხოლოდ შემდეგ
ვადიდოთ იგი.
ეს დრო მძიმეა
კალმოსნისათვის:
მაგრამ მითხარით
თქვენ
კუბებო და მახინჯებო
სად,
და ან როდის,
აურჩევია დიდ ადამიანს,
გზა —
გატკეპნილი, უადვილესი...

რევოლიუციის დიდი ადამიანი მაიაკოვსკი — უკანასკნელ დღეებამდე გაუბოდა ამ უადვილესს გატკეპნილ გზას. ის ახალ გზებს იკვლევდა. ებრძოდა ყოველგვარ წინააღმდეგობებს წამოჭრილთ ამ ახალ გზაზე; ანმტიციებდა და აძლიერებდა ახალს. მასში აღფრთოვანებას იწვევდა გამარჯვების ყოველი ნაბიჯი. მისი პოემები ეს ბრძოლის რევოლიუციის ხალისის — პოემებია. განსაკუთრებული ღირსებისაა, ოქტომბრის ათი-წლის თავზე დაწერილი პოემა „მშვენიერია“ („хорошо“), ეს უძვირფასესი განძია — ოქტომბრის პოეზიის, რევოლიუციის ნება, გამარჯვება, ხალისი, რწმენა, წინ სწრაფვა ამ პოემაში სჩქეტს — უძლიერესი ენერჯით.

მაიაკოვსკი სიხარულის პოეტი. მასში ენტუზიაზმს ანთებს სოციალიზმის შენების წინსვლა.

ჩემმა
კოოპერაციამ
ფრთები
ასწია,
კერძობი
დასჩაგრა
მოერია.
სასიამოვნოა —
მშვენიერია.

მას უხარია, რომ სოციალიზმისათვის მებრძოლთა რიგებში ის აქტიურია, მას რომ თავის წვლილი შეაქვს.

აწვდია
გროვათ ვიტრინებში
სადაც არის
წიგნების გროვა,
ჩემი გვარი
გვარებში
პოეტურ რუბრიკის.
მე მიხარია

ეს ჩემი შრომა არის,
რომ უერთდება
შრომას
ჩემი რესპუბლიკის.

ქართული
საბჭოთაო

მაიაკოვსკის არასოდეს პერსპექტივა არ დაჰკარგვია. ძლიერი კომუნისტური რწმენის და დაჯერების პოეტი, რევოლუციონურ სინამდვილეზე დაყრდნობილ მომავლის წარმოდგენას სცდილობდა (მისი უკანასკნელი პიესები). ნების შემოღების დროს ის დაუნდობლად ჰკიცხავდა იმედ-დაკარგულებს, დასევდიანებულებს; მათ ვისაც ნები რევოლუციის დამარცხება ეგონათ.

მრავალმხრივი და უძლიერესად მეტყველია მაიაკოვსკის პოეზია. ის მუდმივად ფრონტზე იბრძვის. უკანასკნელ გასაოცარ ბრწყინვალე ლექსში („Во вес голос“) პოეტი სწერს:

„მე ასენიზატორი
და მეთულზე
რევოლუციის მიერ
მობილიზებული
და მოწოდებული,
წავედი ფრონტზე
და მივატოვე
მებატონეთა ბაღოსნობის
პოეზია — ქალი თვითნება“.

ფრონტელი — მაიაკოვსკი, საუკეთესო აგიტპროპია, ბოლშევიკური სულისკვეთებით გაქლენილი — ის მომავალს მიმართავს შემდეგი სიტყვებით:

„უსმინე,
ამხანაგო შთამომავლობაე,
აგიტატორს,
მალალი ხმით მყივარ — მეთაურს
მე დავაყრუებ
პოეზიის ნიაღვრებს და
გადავაღაჯებ ღირიულ ტომებზე
როგორც ცოცხალი
და ცოცხლებთან მოლაპარაკე.
მე თქვენთან მოვალ
კომუნისტურ შორეულ დროში
ისე კი არა,
ვით რაინდი ესენინურად ამღერებულნი;
ჩემი ლექსები
გადალახავს საუკუნეთა

საქართველო
საბჭოთაო

ამართულ ქედებს,
გადაშორდება მთავრობებს და
პოეტთა თავებს“.

მაიაკოვსკიმ მთელი თავისი ხმის სიძლიერით განაცხადა:

„გამოცხადდები
ცე-სე-კა-ში
მიმდინარე ბრწყინვალე წლების,
და თავხედ მლღეტელთა
პოეტურ რანდის თავების ზევით
მე აღვმართავ,
როგორც პარტ-ბილეთს ბოლშევიკურს,
ჩემი პარტიული წიგნაკების
ყველა ას ტომსა“.

მაიაკოვსკიმ მთელი თავისი შემოქმედებითი მუშაობით დაიწერა ბოლშევიკური პარტ-ბილეთი. ის ბრწყინვალეთ და ამაყად ატარებდა ამ პარტ-ბილეთს, მაგრამ მისი დასასრული თვითმკვლელობა ეწინააღმდეგება მისი პოეზიის ყოველი სტრიქონით გამოქედილ, ბოლშევიკურ პარტ-ბილეთს.

რევოლიუციონურ პოეზიის სიამაყემ, მსოფლიო ლიტერატურის გიგანტმა დაუშვა დიდი შეცდომა; ანარქისტულმა ატავიზმმა, ძველმა არაკომუნისტურმა საქციელმა საბედისწეროთ იფეთქა მასში.

დაუჯერებელი ფაქტი მაიაკოვსკის თვითმკვლელობა ეწინააღმდეგება მის ცხოვრებას, შემოქმედებას, მთელ მის არსებას. ასე პარტიული ტომის წიგნის ავტორს თავი არ უნდა მოეკლა. მასში, პირადად უნდა დაეთმო — საზოგადოებრივისათვის. პირადი ყოფის, „სიყვარულის ნავს“ ვერ უნდა გადმოეღაბა გრანდიოზული რევოლიუციონურ საქმიანობის საზღვრები. ის სხვაგვარად უნდა გადაჭრილიყო.

რათ უნდა მტკიცება იმას, რომ ასეთი გაქცევა მაიაკოვსკისათვის ყოვლად შეუფერებელია. მან, რომელმაც სასტიკათ დაჰგმო ესენინის თვითმკვლელობა, რომელსაც სავესებით შეგნებული ჰქონდა რომ:

„სიკვდილი ზომ
არ არის ძნელი,
ცხოვრების შექმნა
უფრო ძნელია.“

პოეტი სიხარულის, სიცოცხლის, აღფრთოვანების; პოეტი, რომელიც მთელი თავის სიცოცხლის განმავლობაში იბრძოდა ახალი ქვეყნისათვის, ახალი ცხოვრებისათვის არ შეიძლებოდა ასე წასულიყო ბრძოლის ველიდან, იმ ბრძოლის ველიდან, სადაც მან მთელი თავისი

უსარი, ტალანტი, ენერგია, მიიტანა; სადაც მისი სიცოცხლე და სტიქია იყო. მაიაკოვსკის, რომელიც გააფთრებით ებრძოდა პირადი უფის რეგენულ ტრაგედიებით სავსე ნაქუქებს — არ უნდა...

მაგრამ თვითმკვლელობა ფაქტია. „არ უნდა“, ველარაფერს იზამს.

ბოლშევიკური პარტ-ბილეთის რკინის კანონია თვითმკვლელობის დაუშვებლობა. კლასიურ ბრძოლაში გამოწრთობილმა მაიაკოვსკიმ დაუშვა შეცდომა.

ჩვენ კომუნისტებს, არ შეგვიძლია არ დავგმოთ ეს საქციელი, მაგრამ მიუხედავად რევოლიუციის დიდი პოეტის შეცდომისა, მაიაკოვსკი რჩება ბრძოლის, სიხარულის და კომუნისტური მოწოდების პოეტად.

მაიაკოვსკი ისევ ძლიერად ყვირის:

„მძაგს ყოველგვარი
მძორი და ლეში
და ყოველგვარი
მიყვარს სიცოცხლე“.

მაიაკოვსკის პოეზია ახალი ცხოვრებისათვის მოლაშქრეა.

ის დიდხანს იმოქმედებს კლასიურ ბრძოლების ველზე, კლასიურ ზიზლით და თავგანწირვით აელვარებულ ბარიკადებზე.

დიდია მაიაკოვსკის დამსახურება. განუსაზღვრელია მისი გავლენა მსოფლიო რევოლიუციონურ ლიტერატურაზე; საბჭოთა კავშირის ყველა ერთა პროლეტარულ მწერლობაზე.

ის იდეურ-პოლიტიკურ რევოლიუციონერობასთან ერთად, უდიდესი რევოლიუციონერი იყო ფორმის, მწერლობის შინაგანი ბუნების.

თავგანწირულ ბრძოლის, ენტუზიაზმის, ნგრევის და მშენებლობის პოეტი, მიუხედავად მისი — შეუფერებელი და განუზომელი სედის ამღვრელი დასასრულისა, მოგვიწოდებს ბრძოლისაკენ, თავდადებულ შრომისკენ.

ის ნერგავს ჩვენში სიხარულს, თავდადებას, ენტუზიაზმს.

ჩვენი ეპოქის უდიდესი ისტორიულ მოლაშქრისა და დიდი მებრძოლის მაიაკოვსკის, ერთად-ერთი ძეგლი, ნაჩვენებია პოეტის უკანასკნელ ლექსში:

„ღე ჩვენ საერთო
ძეგლათ დავგვდგას
ბრძოლებში ნაშენი
სოციალიზმი“.

ლიტერატურული კრიტიკის საკითხები *)

თუ მარქსიზმი, როგორც მუშათა კლასის იდეოლოგია, რევოლუციონურ მოქმედებისათვის სახელმძღვანელო თეორია ჯერ კიდევ 90-იან წლებში შემოიჭრა ჩვენში და კლასიური ბრძოლის სინამდვილეში თანდათან განმტკიცდა, როგორც იდეური ბრძოლის იარაღი, სამაგიეროდ იგი დიდხანს გამოუყენებელი რჩებოდა იდეოლოგიის ისეთ სფეროში, როგორც მხატვრული ლიტერატურა.

ეს მოვლენა რასაკვირველია, აიხსნებოდა ერთი მხრივ იმითაც, რომ მუშათა კლასი ნაკლებ მნიშვნელობას აძლევდა თვით მხატვრულ ლიტერატურას, ან საიდან შეიძლებოდა რომ მისი ბრძოლისა და აზროვნების საგანი იმ თავითვე კლასის „თავისთავად“ კლასად „თავისთვის“ ქცევის გარიჟრაჟზე მხატვრული ლიტერატურა გამხდარიყო. მაშინ მას ეკონომიური ბრძოლის ნიადაგზე პოლიტიკური ბრძოლის პირველი ნაბიჯების გადადგმა უხდებოდა, მაგრამ რამდენად მისი კლასიური თვითგამორკვევა მაგრდებოდა, იმდენად არ შეიძლებოდა ის არ შეიარაღებულიყო იდეოლოგიური ბრძოლის სხვა საკითხებითაც.

საგულისხმოა ის გარემოება, რომ მთელი ჩვენი საზოგადოებრივი ურთიერთობის, საზოგადოებრივი აზროვნების ნამდვილი ისტორია კაპიტალიზმის შემოჭრისა და ვითარების სინამდვილეში მუშათა კლასის რევოლუციონურ მოქმედებასთანაა დაკავშირებული; თუ კაპიტალიზმი ძველი ფეოდალური ურთიერთობის რღვევის, ახალი სოციალურ ფენების კლასიურ გადაჯგუფების, ახალი ვითარების ნიადაგზე შეიქმნა. მუშათა კლასი ამ ახალი ურთიერთობის ნიადაგზე ფა-

*) ამ წერილით „პროლეტარული მწერლობა“-ს რედაქცია ხსნის კამპის კრიტიკის შესახებ. რედაქცია ჟურნალის შემდეგ №-ში მოათავსებს სხვა ამბ. წერილებს.

რულად თუ აშკარად მოქმედი კლასიური ბრძოლის ტენდენციების ამ-
ლიარებელი, კლასიური ბრძოლის მედროშე, რომლის პირველი ნაბი-
ჯები იმ თავითვე გადადგმული იქნა საუკეთესო მწერლის ე გ ნ ა ტ ე
ნ ი ნ ო შ ვ ი ლ ის საფლავზე, რომლის სახელთან სრულიად სწორად
დაკავშირებულია პირველი მარქსისტული ფალანგის — „მესამე და-
სი“-ს მოქმედება, მის მიერ გადახდილი ის ბრძოლები, რომლის სახე-
ლოვანი ტრადიციების გაგრძელებას, მის განხორციელებას პროლეტა-
რული დიქტატურა, სოციალიზმის გრანდიოზულ შენების დღევანდ-
ლობა წარმოადგეს.

„მესამე დასის“ ხელით გავარდა პირველად მუშათა კლასის რე-
ვოლიუციონური ბრძოლის ის ყუმბარა, რომელმაც ააფორიაქა და
აამოძრავა ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრების სხეული, ყრუ
და ფარულად მოქმედი ძალთა ჭიდილი. ამ ხნიდან დაიწყო მაშინ-
დელი სოციალ-ეკონომიური ცხოვრების ურთიერთობის გამწვავება
სხვადასხვა სოციალურ ფენათა კლასიური ინტერესების შეჯახება —
მამაშვილური ტრადიციების რღვევა და სხვა დასხვა ჯურის და მი-
მართულების ჟურნალ-გაზეთების გაჩენა და ნამდვილი იდეოლოგიუ-
რი ბრძოლის გაჩაღება სხვადასხვა ფენის პუბლიცისტების, ჟურნა-
ლისტების, მწერლების, პოლიტიკურ მოღვაწეების, პროფესიონალურ
რევოლიუციონერების ამოქმედება.

ეს ხანა ჩვენი საზოგადოებრივი ურთიერთობის ისტორიაში უსა-
თუოდ მეტად მნიშვნელოვანი ხანაა.

ამ ხნიდან იწყება გამწვავებული კლასიური ბრძოლა, კონსერ-
ვატიული და პროგრესიული კლასების იდეური შეხლა, ფართოდ გა-
შლილი იდეოლოგიური ბრძოლა, სადაც მონაწილეობას იღებენ ყვე-
ლა სოციალური ფენები — კლასები, მათ შორის მუშათა კლასიც, რე-
ვოლიუციონური მარქსიზმის მოძღვრებით შეიარაღებულნი.

საზოგადოებრივ ცხოვრებასა და კულტურის სადავეებისათვის გა-
მართულ ბრძოლაში მუშათა კლასი სუსტად, მაგრამ მაინც იმ თავით-
ვე ამ საზოგადოებრივი ცხოვრების მონაწილე-აქტიური ძალა შეიქ-
მნა, რომლის კლასიურ ნებისყოფამ და ბრძოლამ იმ თავითვე ათეუ-
ლი წლების მანძილზე 1905 წლის რევოლიუციონურ მოქმედების
გრანდიოზული ნაყოფი გამოიღო.

მაშინ, როცა საქართველოს მესვეურ კლასებმა — თავად-აზნაუ-
რობამ, წვრილ ბურჟუაზიულ ინტელიგენციამ თავისი კლასიური ინ-
ტერესების მედროშეებათ შესაფერისი მოაზროვნეების და მოღვაწე-
ების წყება წამოაყენა, ახალ ისტორიულ მოვლენამ მუშათა კლასის
მოძრაობამაც შესაფერისი ძალით დაპირდაპირება შესძლო, რამდენად

სოციალური წყობის სინამდვილეში კლასიური ბრძოლის ტენდენციები აშკარა შეიქმნა, იმდენად ამ ბრძოლაში არ შეიძლებოდა მუშათა კლასს რევოლიუციონური სახე არ გამოემჟღავნებინა, და რამდენად ეს ბრძოლა ღრმა სოციალ-ეკონომიური ცვლილებების ნაყოფს წარმოადგენდა, ღრმა კლასიურ ინტერესების სხვადასხვაობას ნიშნავდა, არ შეიძლებოდა ეს ბრძოლა მაშინდელი იდეოლოგიური ბრძოლის ფონზედაც არ გამოხატულიყო.

სწორედ ამ დროს ეკუთვნის მთელი რიგი სქელტანიანი ჟურნალების, გაზეთების გაჩენა და სოციალ-პოლიტიკურ საკითხებზე სასტიკი ურთიერთ ბრძოლა. ამ დროის იდეოლოგიურ ბრძოლაში დავაჟაკდა მუშათა კლასის — „მესამე დასი“ პუბლიცისტიკა, რომელმაც მარქსიზმის საშუალებით შეუტია ქართული ინტელიგენციის ყველა კონსერვატიულ-რეაქციონურ ფენებს, მაგრამ, როგორც მოსალოდნელი იყო, თვითონაც გახდა შემოტევის ობიექტი.

ჯერ კიდევ სიტყვა „მესამე დასი“ ჩასახვის ხნიდან ფეოდალური-ლიბერალური ინტელიგენცია, სერიოზულად შეებრძოლა ამ ახალ ისტორიულ მოვლენას, ცნობილია ამ შემთხვევაში „ივერიის“ ბრძოლა, რომელსაც ილია ჭავჭავაძე მეთაურობდა. საწარმოო ურთიერთობის ახალ ძალების შემოჭრას, უკანასკნელი „გუთნისა და ხმლის“ ფილოსოფიას უპირდაპირებდა, საზოგადოების კლასებად დაწესილებას — ბატონი და ყმის მამაშვილური ცხოვრების ილიუზიას, კლასთა მორიგებას, „სამშობლოს სამსახურსა და პატრიოტობას“, მუშათა კლასის გაჩენა და რევოლიუციონური მოძრაობა კი „ვილაც“ უსუსურ „მესამე დასი“-ს „მატყუარობა და ფანატიკოსობად“ მიიჩნდა. „ნიშადურ მოცხებული ხტუნვა და მალაყების“ სიტყვებით რამდენიმე წლების განმავლობაში დასელების ლანძღვა-გინებას აწარმოებდა. ასეთივე ბრძოლას აგრძელებდენ შემდგომშიც „ივერიიდან“ გამოყოფილი, „ივერიის“ იდეოლოგიაზე აღზრდილი ინტელიგენციის ნაწილი, „ცნობის ფურცლის“ ირვკლივ შემოკრებილნი, რომელთა მოღვაწეობით უწინდელი კონსერვატიზმი, თითქოს პროგრესიულ შეხედულებით შეიცვალა, მაგრამ სინამდვილეში მათი სოციალური პროგრამა ეროვნული ბურჟუაზიის დაცვაში გამოიხატა. თუ ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით ივერია ამტკიცებდა, რომ: „ჩვენ შორის კლასთა ბრძოლა არ არისო“. „ცნობის ფურცლის“ იდეოლოგი არჩილ ჯორჯაძე ამ ზეკლასიურ პროგრამას აღრმავებდა, სცნობდა კლასიურ ბრძოლას, მაგრამ ამტკიცებდა, რომ „ქართველი მუშა არ უნდა ებრძოდეს ქართველ ბურჟუასო“. ამიტომ ბრძოლის დრო-

მაზე მათ ქართველი ხალხის სახელით ეროვნული ცნობიერების ლოზუნგები დააწერეს, მაგრამ ეს ეროვნული ლოზუნგები ძლიერ ქრულ და რეაქციონურ შინაარსს შეიცავდა, მაგრამ რაც მთავარია ილია ჭავჭავაძის პოლიტიკურ-ლიტერატურული იდეები ერთიანად ასულდგმულდება, როგორც ჯორჯაძეს, ისე კ. აბაშიძეს, ზდანევიჩს და სხ.

რევოლუციონური მარქსიზმის წყალობით არა ერთ და ორ რეაქციონურ წვრილ-ბურჟუაზიულ პოლიტიკურ ჯგუფებს აეხადა ფარდა, მათ შორის ოპორტუნისტულ მეშხანურ აზროვნების ისეთ იდეოლოგიას, როგორც მენშევიზმია, მაგრამ ის რაც ილია ჭავჭავაძის და არჩილ ჯორჯაძის იდეალებს წარმოადგენდა, შემდეგ ხანებში ქართულ ინტელიგენციამ განსაკუთრებით ლიტერატურულ ინტელიგენციამ სხვადასხვა გვარად გააგრძელა, დამახასიათებელია ამ შემთხვევაში ქართულ ლიტერატურული იდეის ევოლუციის ისტორიისათვის სიმბოლისტურ მიმართულების აღმოცენება ჩვენში, რომელმაც თავისში დაიტია ერთი მხრივ წვრილ-ბურჟუაზიული ანარქიზმი-ბოგემა და მეორეს მხრით ფეოდალური ეროვნული მესიანიზმი, ქართველი ერის ისტორიული ძირების იდეალიზაცია და პერსპექტივაში მისი ევროპის გზით განვითარება, რომლის წყალობით საქართველო უნდა გამხდარიყო უადრესად ევროპულ ბურჟუაზიულ მასშტაბის ქვეყანა, რასაც ნაწილობრივ თეთრი გიორგის და „დემოკრატიზმის“ ნიშნით მენშევიზმმა დაუწყო განხორციელება, მაგრამ რევოლუციონური მუშათა კლასის ნებით მწარე დამარცხება იცემა.

რასაკვირველია, მენშევიზმის პოლიტიკური სიკვდილით საქმე არ გათავებულა და რამდენათ ჯერ კიდევ არსებობენ სხვადასხვა სოციალური ფენები, იმდენათ ცოცხალია ამ წარსულის მყრალი იდეოლოგიის ელემენტებიც, რომლის ძირფესვიანად ამოგდება არც ისე ადვილია და რამდენათ კლასიური ბრძოლა ჯერ კიდევ გრძელდება, მარქსისტული კრიტიკის ვალდებულებაც სწორედ იმაშია, რომ მზის სინათლეზე გამოიტანოს ყოველგვარი რეაქციონურობის რეციდივები.

მძიმე იდეოლოგიურ ბრძოლის გზები და ნარვალები გამოიარა ჩვენს ქართულ სინამდვილეში მარქსისტულმა პუბლიციტიკამ, მარქსისტულმა ჟურნალისტიკამ და როგორც მოსალოდნელი იყო დიადი პუბლიცისტური ბრძოლის ამ ეპოქაში როცა წყდებოდა ჩვენი ქვეყნის სამკვდრო-სასიცოცხლო საკითხები მარქსისტულ პუბლიცისტურობას არ შეეძლო გვერდი აეველო იდეოლოგიის ისეთ დარგისათვის, როგორც მხატვრული ლიტერატურაა, მით უმეტეს, როცა უკანასკნელი არასდროს აპოლიტიკურ მოვლენას არ წარმოადგენდა, მაგრამ ის, რაც გაკეთებულა მარქსისტ-პუბლიცისტების მიერ, მხატვრული

კრიტიკის ხაზით არაა დამაკმაყოფილებელი; ასე, რომ არც შეიძლება ლაპარაკი რაიმე განსაკუთრებულ ლიტერატურულ კრიტიკის ტრადიციებზე. ქართულ პროლეტარულ კრიტიკას ამ შემთხვევაში არ ჰყავს წინაპრები, ის არ გავს რუსეთის სინამდვილეს, სადაც მარქსისტულ კრიტიკას ამშვენებენ ისეთი მარქსისტი თეორეტიკოსების სახელები, როგორცაა გ. პლენხანოვი, ვ. ვოროვისკი, ოლმინსკი, ლუნაჩარსკი და სხვები.

უსათუოდ უაღრესად დიდი როლი ითამაშა რუსული მარქსისტული კრიტიკის განვითარების და განმტკიცების საქმეში მარქსისტ-პუბლიცისტების იმ ლიტერატურულ გამოსვლამ, რომელიც „ლიტერატურული რასპადის“ პერიოდითაა ცნობილი. ქართული ლიტერატურის სინამდვილეში მარქსისტულ კრიტიკას, რომელიც მძლავრი ნაკადით გამოჰქვამდა, — პროლეტარული რევოლუციის შემდეგ, სრულიად არ ჰქონდა „ლიტერატურული რასპადის“ მსგავსი ტრადიცია. არვის გაუკაფავს მისთვის ეს გზები, ამიტომაც სრულად ვასაგებია თუ რა სიძნელები და დაბრკოლებანი უნდა გადაელახა და გადალახოს მომავალშიაც ჩვენმა პროლეტარულმა ლიტერატურულმა კრიტიკამ.

2

ქართულ მარქსისტულ სალიტერატურო კრიტიკას არა ჰყავს თავისი პლენხანოვი. მას არ ჰყავს აგრეთვე თავისი ბელინსკიც, ვინიდან ქართული ლიტერატურის ცხოვრება იმ თავითვე ისე მოეწყვა, ისე წავიდა ჩვენი საზოგადოებრივი აზროვნების ძიება, რომ ეს არც შეიძლებოდა იმ ხანად, რადგან ის, რაც ლიტერატურისა და სალიტერატურო კრიტიკის საგანს შეადგენდა, მძაფრ პარტიული, პუბლიცისტური ბრძოლით წყდებოდა; ამ ბრძოლაში გაიზარდა არჩილ ჯორჯაძის წვრილ-ბურჟუაზიული, ხდელისტური კრიტიკა. ამ ბრძოლაში დაიბადა კ. აბაშიძის „ექიუდები“, ამ ბრძოლაში გაიზარდა ფ. მახარაძის, ყარიბის და სხვათა ლიტერატურული შეხედულებები, რაც მარქსისტული ლიტერატურის საწყისებს წარმოადგენდა უსათუოდ, შით უმეტესად, რომ პირველი და მთავარი თვისება მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკისა იმაშია, რომ ის პუბლიცისტურია, რომ ის არ შეიძლება არ იყოს პუბლიცისტური, როგორც მოწოდების, იდეური ბრძოლის და აზროვნების ინსტრუმენტი, რაც რასაკვირველია, იმას არ ნიშნავს, რომ მას არ გააჩნია მხატვრული შემოქმედების მეცნიერული შეფასების პრინციპები, ლიტერატურულ ნაწარმოების განხილვა მისი მხატვრულ სპეციფიკით.

ეს პრინციპები დიდი ხანია გამოუმუშავებულია და ლიტერატურათმეცნიერების სიმალლემდე აყვანილი მარქსიზმის უდიდესი მასწავლებლების პლენანოვის, მერინგის, ლენინის, ფრიჩესა და სხვათა მიერ, მაგრამ იგი დღითიდღე იდეურ ზრდის პროცესშია. დღესაც, როცა ისე, როგორც რუსეთში, ჩვენშიაც მარქსისტული კრიტიკა მტკიცედ სდგას იდეოლოგიური ფრონტის სადარაჯოზე და მთელ ლიტერატურულ ცხოვრებას ხელმძღვანელობას უწევს.

იმისათვის, რომ სწორად შეფასებული იქნეს ქართული მარქსისტული კრიტიკის ძალა და შესაძლებლობა, საჭიროა მის მიერ უკვე განვლილი ეტაპების და გადახდილი ბრძოლების გათვალისწინება, ეს კი მთელ ქართულ ლიტერატურულ სინამდვილეში მას ისეთ მნიშვნელოვან ადგილს ანიჭებს, რომლის სიმალლეზე დგომას ბევრი ურწმუნო ფილისტერი არ დაიჯერებს, მაგრამ ფაქტია, რომ პროლეტარული ლიტერატურის სინამდვილეში მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა მის ერთ მძლავრ ძალას და გამოხატულებას წარმოადგენს, უფრო მეტი, გამოაკელით პროლეტარულ ლიტერატურას „ნაპოსტოველობა“ და პროლეტარული ლიტერატურა უსათუოდ უღონო მწერლობად გამოჩნდება, მაგრამ მარქსისტული კრიტიკა ხომ პროლეტარული ლიტერატურის ორგანიული ნაწილია, მისი ძალღონე, ის პროლეტარულ მწერლობის სისტემაში ისეთ მოვლენას წარმოადგენს, რომლის კისერზე პროლეტარული მწერლობის მთელი სიმძიმე წევს. იგი მისი ისეთი იარაღია, რომლის საშუალებითაც პროლეტარული ლიტერატურა შემოქმედებითი გზებს იკაფავს, დგება ჰეგემონიისათვის ბრძოლაში. მიუხედავად ამისა, მაინც აღსანიშნავია ერთი გარემოება. რომელიც თანამედროვე ლიტერატურულ კრიტიკის თვისება გახდა. უდიდეს საპასუხისმგებლო ეპოქაში ერთგვარი ურეზონანსო მდგომარეობა. ისეთი ავტორიტეტის უქონლობა, რომელიც წარსულ ეპოქებში კრიტიკისათვის წარმოუდგენელი იყო; ვის არ სმენია რუსულ ლიტერატურაში ბელინსკის ეპოქად წოდებული ხანა, დობროლიუბოვის, პისარევის, ჩერნიშევსკის სახელები, რომლებიც საზოგადოებრივ აზროვნების ისტორიაში მთელ ეპოქებს ქმნიდნენ? მაშ რატომ აკლია ჩვენს მარქსისტულ კრიტიკას რაღაც? რატომაა იგი ერთი მხრივ ძლიერი, მაგრამ მეორე მხრივ სუსტი?

შეიძლება ამაში დამნაშავეა ჩვენი მხატვრული ლიტერატურა, რომელიც ჯერ სათანადოთ ვერ ასრულებს ჩვენი უდიდესი ეპოქის დაკვეთას და მისი სისუსტე ერთგვარ ზეგავლენას ახდენს ლიტერატურულ კრიტიკაზედაც. დამახასიათებელია, რომ ეს თვისება რუსულ

მარქსისტულ კრიტიკასაც ამჩნევია, რომელიც ქართულ მარქსისტულ კრიტიკასთან შედარებით ძლიერია და მეტი შესაძლებლობის მქონე. ისმება კითხვა — სად უნდა ვეძიოთ მაინც ამისი მიზეზები? აშკარაა იმ ახალ ისტორიულ პირობებში, რამაც დაარღვია ძველი ლიტერატურული ტრადიციები და ფუნქციები.

თუ წინაღ ლიტერატურული კრიტიკა თავს აფარებდა პოლიტიკურ პუბლიცისტიკას და ლიტერატურული ნაწარმოები წარმოადგენდა მისთვის არა მარტო კვლევის ობიექტს, არამედ საბაზს პოლიტიკური შეხედულებების განსაზოგადოებლად, რევოლუციის შემდეგ მას ეს თვისება დაეკარგა. თუ წინედ იგი პუბლიცისტიკისა და საზოგადოებრივი ტრიბუნის როლში გამოდიოდა და მის ხმაში პროგრესიული იდეებისათვის პოლიტიკური ბრძოლის ხმები გაისმოდა, აშკარად თუ ფარულად პოლიტიკურ პროპაგანდას ეწეოდა, პოლიტიკური პრესის მნიშვნელობას ასრულებდა, პროლეტარული დიქტატურის პერიოდში, ბრძოლის ეს საშუალება შეიცვალა, მაგრამ არა იმისათვის, რასაკვირველია, რომ ის თითქოს მონაწილეობას არ იღებდეს თანამედროვე კლასიურ ბრძოლაში და არ წარმოადგენდეს სოციალისტურ მშენებლობისათვის ახალ კულტურისათვის მებრძოლ იარაღს, არამედ იმისათვის, რომ მის მიერ ნაცადი ბრძოლის ამ საშუალებებისათვის უფრო ძლიერი გზებია გახსნილი. ასე, რომ მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის ის მეცნიერული პრინციპები, რომელიც ჯერ კიდევ პლენანოვის მიერ გამოუმუშავებულ იქნა, დღემდის ძალაში რჩება, მაგრამ მას გამოეცალა პოლიტიკური ზემოქმედების ის ძლიერი საშუალება, რითაც წარსულში ასე იქცეოდა ყურადღებას კრიტიკა პუბლიცისტური განხრით.

მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკის პირველი აქტი, მართალია ისე, როგორც წარსულში, დღესაც იმაში მდგომარეობს, რომ მოცემული ლიტერატურულ ნაწარმოების იდეა ხელოვნების ენიდან გადათარგმნილ უნდა იქნას სოციალოგიის ენაზე, რომ მასში გამონახულ იქნეს ის, რაც ამ ნაწარმოების „სოციოლოგიური ეკვივალენტია“ რასაც არ შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე კრიტიკა არ ეწეოდეს და ამასთან ერთად კარებს უხუტრავდეს „ესთეტიკასაც“, რომელიც პლენანოვის აზრით შეადგენს მატერიალისტური კრიტიკის მეორე აქტს და მოცემული ნაწარმოების ესთეტიკური ღირებულების შეფასებას ნიშნავს — მიუხედავად ამისა მას რაიმე ახალის თქმა არ უხდება. იმას, რასაც აკეთებს იგი, მასზე უფრო მძლავრად, მასზე უფრო დიდი შესაძლებლობით საბჭოთა პრესის, პროლეტარული საზო-

გადობრივობის, ლენინიზმის საშუალებით ხდება, აქ მისი რაღაც მინიმუმამდეა დაყვანილი და არსებითად იგი მხატვრულ ლიტერატურაზეა მიმაგრებული; აქაა სწორედ ტრადიციების გაწყვეტაც, თანამედროვეობის ამ ეტაპზე მტკივნეული ძიება. მაგრამ ყველაფერი ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ჩვენი კრიტიკა ცუდი იყოს, რომ ვერ ანხორციელებდეს პრაქტიკაში პლენანოვის მიერ მოცემულ ინსტრუქციას, ვერ იჩენდეს იდეოლოგიურ გამძლეობას, პოლიტიკურ სიმახვილეს, ლიტერატურული ცხოვრების მხატვრულ-პოლიტიკურ ხელმძღვანელობას, რომ ეს ასე არაა ამის დამამტკიცებელია რუსეთის და ჩვენი ნაპოსტოველური კრიტიკის მთელი პრაქტიკა, რომელიც რამოდენიმე წლების განმავლობაში მტკიცედ სდგას იდეოლოგიური ბრძოლის სადარაჯოზე, ამაგრებს ლიტერატურას და ცხოვრებას შორის ურთიერთობას, უყაფავს მწერლობას შემოქმედებითი განვითარების გზებს, მაგრამ თითონაც იზრდება და მაგრდება ამ ბრძოლაში.

გამოაკელით თანამედროვე ლიტერატურის სინამდვილეს მარქსისტული-ნაპოსტოველური კრიტიკა და ეს იქნება საბჭოები ბოლშევიკების გარეშე.

მუშათა კლასს — პარტიას არ ჰქონდა იმ თავითვე საშუალება ლიტერატურის ფრონტზე დაერაზმა მაღალ კვალიფიკაციის მარქსისტული კადრები, ამიტომაც ამ საქმეს ხელი მოკიდა კომუნისტურ მარქსისტულ ახალგაზრდობამ, რომელსაც ბრძოლის პროცესში უხდება სწავლა და სწავლის პროცესში ბრძოლა, ან როგორც ამის შესახებ საუკეთესოდ სწერდა რუსული ნაპოსტოველური კრიტიკის წარმომადგენელი ვ. ერმილოვი: „Учиться брить на чужих шеях“, სადაც არ შეიძლება, რასაკვირველია ადგილი არ ჰქონდეს შეცდომებსაც, მაგრამ ასეა თუ ისე მარქსისტული ახალგაზრდობა მედგრად და გაშმაგებით სწავლობს! მრავალი ახალგაზრდა კრიტიკოსები სცხოვრობენ თავიანთი მუდმივი ზრდის სასიხარულო განცდაში და ისინი იზრდებიან თავიანთ კლასთან, თავისი კლასის ლიტერატურასთან ერთად.

ამ გზით და ასე იზრდება მუშათა კლასის ლიტერატურა, მუშათა კლასის კლასიურ ბრძოლაში ორგანიულ მონაწილეობით მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა, მაგრამ მისი ზრდა და ავტორიტეტი ბევრათ დამოკიდებულია თვით საბჭოთა ლიტერატურის ნაყოფიერ განვითარებაზე, რადგან კრიტიკის ენერგიული ფუნქციონალობა შესაძლებელია მხოლოდ თვით მხატვრული ლიტერატურის ენერგიულ ფუნქციონალობის ნიადაგზე. უნაყოფო, უძლურ მწერლობამ

კრიტიკაზედაც არ შეიძლება არ მოახდინოს გავლენა, ტყველად ვარსება ამ საკითხს თავის დროზე ბელინსკი, როდესაც სწერდა „შესაძლებელია თუ არა ჩვენ გვქონდეს რაიმე გვარი, კრიტიკა, მაშინ, როცა ჩვენ არ გვაქვს ლიტერატურა. საბჭოთა ლიტერატურის მიმართ მსგავსი ბრალდების წამოყენება შეუძლებელია, რადგან არ შეიძლება, ითქვას, რომ ჩვენ არა გვაქვს ლიტერატურა, უჩვეულოდ მოზარდი, უჩვეულოდ აზვირთებული, მაგრამ კლასიური ბრძოლის, სოციალიზმის „მუსიკის“ ელემენტების გრანდიოზული ზრდის პირობებში ეპოქის მოთხოვნილებები იმდენად დიდია, რომ ეს ლიტერატურა ვერ აკმაყოფილებს მას, ეს ლიტერატურა „პატარაა“ შედარებით იმასთან, რასაც კულტურული რევოლუცია, გენერალური გეგმები, ენტუზიაზმი, ტემპი და მოქმედება ეწოდება. ცხოვრება ისეთი სიორთულით და სიჩქარით ვითარდება, რომ ლიტერატურა ვერ უსწრებს მას ნაბიჯებს, უკან რჩება და ისეთი ცვალებადობის, დიფერენციაციის, ძალთა გადაჯგუფების პროცესშია, სადაც მწერლების ერთი ფენა კლასიური მტრების ბანაკში ირიყება, მეორე კრიზისში და ქაობში, მესამე დამკვრელ ბრიგადაში მიდის, რომ თანამედროვე ცხოვრების სინამდვილეს ჩაწვდეს, თავს უშველოს შემოქმედებითი სიკვდილისაგან.

ასეთი სიძნელებისა და ტკივილებში იმყოფება თანამედროვე ლიტერატურა, რომლის ურთულესი ამოცანები მარქსისტული კრიტიკის წინაშეც აყენებს სწორედ იმ სიძნელებს, რომ მან პროლეტარულ საზოგადოებრივობასთან ერთად უჩვენოს განვითარების გზები, დაუსახოს პერსპექტივები, წაიყვანოს იგი კომუნიზმის მიმართულებით, რაც არც ისე ადვილი საქმეა და იმას ნიშნავს, რომ ის უნდა გახდეს საზოგადოებრივ აზროვნების ორგანიზატორი, მწერალთა ფენებისა და მკითხველთა მასის აღმზრდელი, ჯერ კი აშკარაა—ჩვენი კრიტიკა ამ სიმაღლეზე ვერ დგას და შეიძლება სწორედ იმისათვისაც, რომ ღირებულებათა მძაფრი გადაფასების ეს ჩვენი დრო არაა ნიადაგი კრიტიკის იმ „ოქროს ხანისათვის“, რომელიც რევოლუციის დიდ ავტორიტეტულ მწერლობასთან უნდა წარმოიშვას.

3

მაგრამ რამდენათ ყველაფერი ეს კიდევ მომავალი საკითხია, მას ჩვენი ქვეყნისა და ჩვენი ლიტერატურის განვითარების შემდეგი სინამდვილე გადასჭრის, იმდენათ საჭიროა ვიცოდეთ რა ამოცანებს ისახავს და რას აკეთებს მარქსისტული კრიტიკა. რთულ კლასიურ ბრძოლის, სოციალისტური მშენებლობის მომენტში აშკარაა მარქსისტუ-

ლი კრიტიკა არ შეიძლება კლასიური ბრძოლის პრინციპებზე არ იდგეს, ამის გარეშე არც შეიძლება მისი წარმოდგენა, რადგან „მარქსიზმის ერთადერთი ძირითადი საკითხი — კლასიური ბრძოლის საკითხია“ (ლენინი). ამ კლასიური ბრძოლის თვალსაზრისით კი იმას, რასაც „შემოქმედება ეწოდება, ის რაც მხატვრული მწერლობაა, მხატვრული ნაწარმოები, არაა ცხოვრების უბრალო „ასახვა“, არამედ თვით სოციალური სინამდვილის ელემენტი — მწერალი არ იგონებს რაიმეს ტყვილად, იგი სინამდვილეს არ „ასახავს“ უმიზნოდ, ვერც „ასახავს“ ისე, რომ თვით არ იდგეს ამ სინამდვილეში, არ ატარებდეს ამ სინამდვილესთან დაკავშირებით თავის კლასიურ იდეოლოგიას.

აქედან კი გამომდინარეობს მარქსისტული კრიტიკის ის მეთოდოლოგიური მოთხოვნები, რომელიც კრიტიკას ავალდებულებს ეძიოს მხატვრულ ნაწარმოებში პირველყოვლისა სოციოლოგიური ეკვივალენტი, გააშუქოს მწერლის შემოქმედება, როგორც ამათუიშ საზოგადოებრივი ფენის კლასის იდეოლოგია, მაგრამ რამდენათ ყოველ დროსა და ყოველთვის კრიტიკა თანამედროვეობის მოზარე იყო, იმდენათ ჩვენს ფრიად კონკრეტულ ეპოქაში იგი არ შეიძლება არ წარმოადგენდეს მიმდინარე ლიტერატურის ისეთ მონაწილე ძალას, რომელიც მიმდინარე კლასიური ბრძოლის თვალსაზრისით არ აფასებდეს შემოქმედების საკითხებს.

ისეთ ეპოქაში, როგორც ჩვენი ეპოქაა, კრიტიკოსი არაა მკვლევარი ან მეცნიერი, არამედ პირველყოვლისა მებრძოლი, რომელიც ლიტერატურის ისტორიკოსისაგან იმით განსხვავდება, რომ მხატვრულ ნაწარმოებს, ლიტერატურულ მოვლენას უტყქერის, როგორც თანამედროვე მომენტში მომქმედ სოციალურ ძალას, აქედან აშკარაა — კრიტიკის ამოცანაში მთავარია შეფასებითი მომენტი, იგი ვალდებულია ნაწარმოების ობიექტიურ ანალიზთან ერთად შეაფასოს ნაწარმოები, ლიტერატურული მოვლენა მიმდინარე მდგომარეობის მუშათა კლასისათვის სარგებლობისა და მავნებლობის თვალსაზრისით. მარქსისტული კრიტიკული აზრი ყოველთვის ცდაშია — ჩასწვდეს მხატვრულ ნაწარმოებს მის წარმომშობ და მიმდინარე მდგომარეობაში, შეაფასოს იგი მოცემული დროის პერსპექტივაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ მასში პუბლიცისტიკის ელემენტებია, მაგრამ ისეთი პუბლიცისტიკისა, რომელიც დაკავშირებულია ობიექტიურ მეცნიერულ ანალიზთან. კრიტიკის მიზნობრივი დანიშნულებაა იყოს თანამედროვე ლიტერატურულ მოვლენების მსჯავრდებელი კრი-

ტიკოსისათვის მონათესავე სოციალური ჯგუფის თანამედროვე ინტერესების თვალსაზრისით.

მოკლედ, რომ ვთქვათ, კრიტიკა ყოველთვის იდეოლოგიურია, ყოველთვის შეარაღებული კლასის იდეური მიმართულებით, რის გამოც არ შეიძლება მონაწილეობას არ იღებდეს — კლასიურ ბრძოლაში. არ ამქლავებდეს მებრძოლ პათოსს, არ უყენებდეს ლიტერატურას მკვეთრ კონკრეტულ მოთხენილებებს, არ ილტვოდეს მიმდინარე ლიტერატურის სინამდვილეში აქტიურ მონაწილეობის სურვილით, ამ გარემოებითვე აიხსნება მწერალთა განსაზღვრული ჯგუფის უკმაყოფილება, რომ კრიტიკა მუდამ ერევა მათ საქმეში, ავიწროებს, დევნის მათ, მაგრამ ცნობილია, რომ ეს ასე იყო ყოველთვის. მაშინაც კი, როცა ლიტერატურას ხელმძღვანელობდნ ისეთი კრიტიკოსები, როგორც ბელინსკი, დობროლიუბოვი ჩერნიშევსკი და სხვა. მით უმეტეს ჩვენს დროში, როცა მწერალთა განსაზღვრული ჯგუფი შემოქმედებითი უძღურებას განიცდის, ბანალობისა და რუტინის ხავსს მოუცავს, სადაც კრიტიკას აშკარაა ყოველთვის დავდასხმა და მათი უარყოფითი შეფასება უხდება.

შთაბეჭდილება რჩება კი ისეთი, თითქოს ეს მისი ტენდენციაა, მაგრამ როგორ შეიძლება მებრძოლი ტონისა, მებრძოლის პათოსის გარეშე მარქსისტული კრიტიკის წარმოდგენა, თუ მწერლობა ამის შესაფერის მასალას და განწყობილებას იძლევა. განა ბელინსკი არ იყო, რომ ცამდე აყავდა გოგოლი, როგორც „მკვდარი სულის“, „რევიზორისა“ და სხვა ნაწარმოების ავტორი, მაგრამ სასტიკად ლანძღავდა მას მისი რეტროგრადული „წერილების“ გამო. ვინ უარყო მარქსისტულ პუბლიცისტიკაში, პოლიტიკურ ბრძოლაში მწვავე თავდასხმა, განა ამ მეთოდს არ მიმართავდნ თავიანთ წერილებში მარქსი და ენგელსი. განა ამხ. ლენინი არ იყო, რომ სასტიკად შეუბრალებლად ილაშქრებდა ყოველგვარი ჯურის ოპორტუნისტების და რენეგატების წინააღმდეგ; მაშ რა დააშავა მარქსისტულ პროლეტარულ კრიტიკამ? რატომ მანაც არ მიმართოს ამ იარაღს, მაგრამ აშკარაა არც ის შეიძლება, რომ მან მარტო გინებითა და ლანძღვით მოიპოვოს ავტორიტეტი და თუ დღემდის რჩება ისეთი მდგომარეობა, რომ კრიტიკა ვერაა ავტორიტეტული, რომ „არიან კრიტიკოსები, მაგრამ არაა კრიტიკა“ იმას ნიშნავს, რომ თვით მწერლობა არაა ავტორიტეტული, რევოლიუციონური თანამედროვეობის სიმალლეზე მდგომი, რომ არიან მწერლები, მაგრამ ძალზე მცირეა გმირული ენტუზიაზმის და მებრძოლი ტემპების დროსთან შესაფერისი მხატვრული ნაწარმოები, ეს უკანასკნელი კი, რო-

გორც კრიტიკის, ისე მწერლობის წინაშე ახალ შემოქმედებით-მწერლობისა და გზების გამონახვის აუცილებლობას აყენებს.

მწერლობა უნდა შეიარაღდეს მიმდინარე ცხოვრების ცოდნით და სოციალისტური ბრძოლის რწმენითა და ენტუზიაზმით, ამაში დახმარება უნდა გაუწიოს მას მარქსისტულმა ლიტერატურულმა კრიტიკამ, რომელიც თავისი მხრივ კიდევ უფრო შეიარაღდეს მებრძოლ მატერიალიზმის იდეებით, მხოლოდ ამ იდეების დროშის ქვეშ შესაძლებელია გაიშალოს და გაიზარდოს პროლეტარული ლიტერატურა, პროლეტარიატის სოციალისტური კულტურა.

ის არაჩვეულებრივი ლტოლვა, რომელიც ამჟამად სწარმოებს ჩვენს ქვეყანაში რევოლუციონური თეორიის დაუფლების სახით, იმის მაჩვენებელია, რომ სოციალისტური მშენებლობის სინამდვილე თხოულობს იმის მეცნიერულ თეორეტიულ შემოწმებას, რაც კეთდება და რა პერსპექტივები ისახება, თეორია პრაქტიკის გზის მაჩვენებელ ძალას უნდა წარმოადგენდეს და მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკაც უნდა მიწვდეს ამ მდგომარეობას, რომ უფრო გაამაგროს პარტიის ლიტერატურულ-პოლიტიკური პოზიცია, შესძლოს ლიტერატურული პროცესების კონკრეტული შემოწმება, მასში ჩარევა და მონაწილეობა, მოგერიება და განიარაღება ყოველგვარი იდეალისტური კონცეპციებისა, ანტი-მარქსისტული ოპორტუნისტული მიმართულებების გამოაშკარავება. ასეთი საპასუხისმგებლო ამოცანები დგანან მარქსისტული ლიტერატურის წინაშე და თუ ჯერჯერობით სუსტად, მაგრამ მაინც ქართულ პროლეტარული კრიტიკის ბარომეტრი, ქართული ლიტერატურის ცუდ ამინდს აჩვენებს, ამჟღავნებს ყველა იმ ტენდენციებს, რასაც ერთი მწერალი ბარიკადების იქეთა მხარესკენ მიჰყავს და მეორეს აახლოვებს რევოლუციონურ დღევანდლობასთან, იბრძვის ლიტერატურული ცხოვრების ხელმძღვანელობისათვის, პროლეტარული ლიტერატურული ჰეგემონიისათვის და თანამგზავრი მწერლობის შექმნისათვის, ეს მის უნარიანობასა და პერსპექტივაზე ლაპარაკობს.

4

რაც შეეხება ქართული ლიტერატურის სინამდვილეში იდეალისტური კრიტიკის რეციდივებს, ის მართალია არ მეღვანდება ამ სახით, როგორც რუსეთში აკადემიკოსების (საკულინი, შპეტე, შმიტი), ეკლექტიკების, ოპორტუნისტების ფსევდო-მარქსიზმის ნიღაბით, მაგრამ აშკარაა, მთელი თავისი სიდამპლით და ძონძებითაც ხშირად წნდება ჩვენი ურნალ-გაზეთების ფურცლებზე. ეს არც ვასაკვირია,

რადგან მრავალი ქართველი მწერალი წმინდა წყლის იდეალისტი, მისტიკოსი, რომლის აზროვნებაში მაგრად ზის ყოველგვარი სიყალბე და სიცრუე.

ჯერ კიდევ დიდი ხანი არ არის მას შემდეგ რაც ნაციონალისტურად განწყობილი კრიტიკის წარმომადგენლებმა პროლეტარული იდეოლოგიის წინააღმდეგ სოციალისტური საქართველოს სინამდვილეს ფეოდალური კულტურის იდეალიზაცია დაუპირდაპირეს (გ. ქიქოძე), ვაჟა ფშაველა ბარბაროსათ, კოლუმბათ, რასიულ გენიათ (დანელია) გამოაცხადეს. ტოლსტოის საფლავი (იასნაია პოლიანა) მსოფლიოს ზნეობრივი მერედიანის ადგილად, მისი ასი წლის იუბილეს „რეზონანსი“ კომინტერნის კრეზრესის რეზონანსად (ტ. ტაბიძე).

გამსახურდია წინად ჟურნალ „ილიონის“ ყვეთელ ფურცლებზე აცხადებდა, რომ ის იდეალისტი და ქრისტიანულ იდეების მომხრე.

მერე რა? ეს რა გასახსენებელია? — იკითხავს ვინმე. ის, რომ გამსახურდიას ეს განცხადება არაა წარსული შეცდომა, არამედ ის სინამდვილე, რომლის განაღდებას ის დღესაც ყოველგვარი საშუალებით ცდილობს, რომ კ. გამსახურდია არც სტრუობდა როცა სწერდა „მე ქრისტიანული მისტიციზმის იდეოლოგიას ვადექი საქართველოში“, აშკარაა მის მიერ, არც ისე დიდი ხანია გამოშვებული წიგნი „ახალი ევროპა“, სადაც არა თუ ქრისტიანულ მისტიციზმს, არამედ ყოველგვარი მახინჯი იდეების მთელი აპოლოგიაა, მაგრამ ვანა ტყვილა აცხადებს იგი, რომ „მე იდეალისტი ვარო“ მაშ რა საქმე უნდა ჰქონდეს ვინმეს იმასთან თუ სოციალისტური მშენებლობის ენტუზიაზმის პერიოდში, დიადი სამუშაოების გეგმების ხანაში ეს გზა აბნეული მისტიკოსი თუ რა ქაობის ჰაერითაც სუნთქავს, მაგრამ არა!. საქმე სწორედ იმაშია, რომ ეს სუნთქვა ჩვენი პრესის ხარჯზე ხდება.

სრულიად არაა გასაოცარი ამ შემთხვევაში კ. გამსახურდიას საქციელი, რომელიც დიდი „მოსიყვარულე გულით“ არც ისე დიდი ხნის წინ მასავით რეაქციონური მწერლის ს. აბაშელის იდეოლოგიას იცავდა, და ეს მაშინ როცა არაფერი საერთო ჰქონდათ მათ წარსულში. უკანასკნელი ხომ დემოკრატიული მწერლობის წარმომადგენლად ითვლებოდა და მუშათა კლასის მესვეურობაზე პრეტენზიებს აცხადებდა. მაშინ როცა გამსახურდია იმ თავითვე ინტელიგენტური, ესთეტიური მწერლობის უსახო ებიგონი იყო. აშკარაა მათ საერთო ენა მას შემდეგ გამოჩნხეს, როცა ისტორიულად მათი თაობის „უილაჯობის“ სამარცხვინო დალი დააჩნდათ, მას შემდეგ, რაც გაითელა თავად-აზნაურული, მენშევიკური საქართველო და პროლეტარიატის დიქტა-

ტურა დამყარდა, შეილახა მამულიშვილური გრძნობა, რუმული ნიადაგზე ერთმანეთს შეხვდნენ კ. გამსახურდი და აბაშელს და აბაშელი გამსახურდიას.

ამით აიხსნება ის, რომ კ. გამსახურდიამ „განათლების მუშაკის“ წყალობით „ურდოელის“ ფსევდონიმს ამოფარებული იპოხონდრიკული იდეალისტური ამბები განავითარა.

მაგრამ ნუთუ თავს არ იტყუილებს აბაშელის პოეზიის ეს ცრუ ვეჭილი, როცა სწერს, რომ იგი (აბაშელი) თავად აქტიური მომქმედი იყო იმ უმაგალითო ბრძოლაში, რომელიც დიდი რევოლიუციის კვარდლში ქართველმა მშრომელმა გამოიჩინაო.

მხოლოდ გამსახურდიას ტიპის კრიტიკოსს შეეძლო ეთქვა, რომ „ქართველ მშრომელთა ხალხის რევოლიუციონურ ბრძოლაში აბაშელი აქტიური იყო“, ქართველ რევოლიუციონურ მუშას და გლეხს, პროლეტარული რევოლიუციის—ავტორს არასდროს არავითარი კავშირი არ ქონია მსოფლმხედველობით დეკადენტს ოპორტუნისტული მენშევიკური აზროვნების უსიცოცხლო „ნაზ ლირიკოსის“ ს. აბაშელის პოეზიასთან, მაგრამ რას იზამთ, თუ ამ „მარადეამის გარდუვალი ოსანის მგალობელს“ ძლიერ მოსწონს აბაშელის დამპალი პოეზიის ყვავილები.

„ძისი (ე. ი. აბაშელის: ა. ს.) ლექსების წიგნი ახალ სიტბოს გზავნის ქართული კულტურის არტერიებში განაგრძობს გამსახურდია „გაბზარული სარკის“ შესახებ, რომელი ქართული კულტურის არტერიებში გზავნის ს. აბაშელი თავისი დეკადენტური ლექსების სიტბოს, შეიძლება იმ ქართული კულტურის არტერიებში, რომელიც დიდი, ხანია გადაქრილია პროლეტარული რევოლიუციის ბასრი მახვილით? მაგრამ ეს ხომ აშკარა ტყუილია.

ასეთი გადაშენებული კრიტიკოს-რეცენზენტების პლუნდა არა ოუ მარტო გაზ: „განათლების მუშაკის“ ფურცლებზე ხდება, არამედ სქელტანიან ჟურნალებშიაც.

გაუგონარი სიდამპლისა და ფილისტერობის ნიშნის ქვეშ ვითარდებოდა თავის დროზე იმპრესიონისტული კრიტიკა ჩვენში, რომელთა წარმომადგენელს მხოლოდ ასე შეეძლო ეაზროვნა „ქართული ლექსი გახდა დაწმენდილი, როგორც სანთელი და გამართული, როგორც მიმინო“, ლექსი არ ეკუთვნის პოეტს, იგი არავისია, რადგან იგი არავის არაფერს ემსახურება, იგი ჰაეროვანი და თავისუფალია და სხვ. (1920 წ. გაზ. „საქართველო“ გ. ლეონიძე).

ასეთივე ქარაფშუტული კრიტიკის კუროიზულ შედეგს წარმოადგენდა ჩვენს სინამდვილეში ერთ-ერთ ჟურნალში დაბეჭდილი რეცენზია ნ. მიწისვილის „გარდაცვალებაზე“, რომელმაც თავის დროზე მარქსისტული კრიტიკის ყურადღებაც მიიქცია, იგი რელიგიურ ქადაგებას უფრო ჰგავდა, ვიდრე ჯანსაღად მოაზროვნე ადამიანის ნაწერს. „მთელი პოემა არის, როგორც მოსეს სკრიჟალი, — ანთებული ბეატრიჩეს სინაზით სასოწარკვეთილებამდე მისული მწუხრით და გაუბზარავი ინტიმით, რაც ნამდვილი პოეზიაა“, — აქ ისმის (ე. ი. პოემაში) პირველი ქრისტიანული ქრისტიანთა განწირვა თავის“, „სადაც ცრემლი ჯვარზე გაკრული ქრისტეს თვალებზე მიმზარა ცრემლს წააგავს“.

„ნამდვილი“ პოეზიის მიმდევარი ხალხი, რომ ჯერ კიდევ ბლომადაა საქართველოში ეს ცნობილი ამბავია, რა უხვი და „სურნელოვანია“ კრიტიკული კალმით შეიარაღებული ამ მისტიკოს-ფილისტერების სიტყვიერი მასალა, ლექსიკონი, რა პოეტური „გაქანების“ შედარებებს არ ამოიკითხავთ ამ კრიტიკულ „სიტყვამწვერობაში“ ხალხს ქართულ სიტყვებს, ბრწყინვალე და კეთილშობილ წინადადებებს: „ეს მოთხრობა პატროსანი თვალია ქართული ისტორიული პროზის გვირგვინში“ (ქართული მწერლობა 6-7).

„სიტყვას აუგათ ნურვინ ჩამომართმევს, ქართულ მწერლობის ახალ პირმა ენა არ იცის (პროლეტარული მწერლობა № 10-11 არ. ჭუმბაძე) და სხვა.

ქართული ინტელიგენტური სალიტერატურო კრიტიკა დაცემულია და დაქვეითებული, მას მხოლოდ უდღეური ეპიგონები ავრძელებენ, რომელთა შორის მრავალი მისტიკოსა და იდეალიზმის საენაშია შეფარებული (გამსახურდია), მრავალი ახალ შეხედულებებთან შეგუებას ცდილობს, მაგრამ ეკლექტიზმისა და ობივატელზმინის ეკლებს სთესავს (კაპანელი, ბეგიაშვილი და სხვ.) ან მარქსისტული კრიტიკის ხილბით „ლიუბიტელზმინისა“ და დილეტანტიზმის კუროიზებს ამრავლებს (მუშიშვილი), ასევე შეიძლება ითქვას იმ ცრუ მარქსიზმის წარმომადგენლის შესახებ, რომელთა იდეოლოგია თავიდანვე დაკავშირებული იყო მენშევიზმთან და მის სიკვდილთან ერთად დაქვეითდა და თუ წინად რაიმე ებადათ მარქსიზმთან, შემდეგში ეს უკანასკნელიც გაუშვენ ხელიდან, დამახასიათებელია ამ შემთხვევაში ი. გომართლის „მეტამარფოზა“, რომელიც რამოდენიმე წლების განმავლობაში თითქოს მარქსისტული კრიტიკული აზრის წარმომადგენლად ითვლება ჩვენში, მაგრამ დღევანდელ პირობებში ეს მარქსიზმი ტერენტი გრა-

ნელის ბოსიაკური პოეზიის აპოლოგიამდე დაიყვანა (იხ. გაზ. „ტ. გრა-
ნელი“), ფრიად დამახასიათებელია ისიც, რომ მენშევიკური ბატონო-
ბის პერიოდში ახალგაზრდა „დემოკრატიული საქართველოს“ სახელით
ივანე გომართელი (ჟურნ. „ცისარტყელა“-ში) თავს ესხმება პოეტ კ.
ნადირაძეს იმ პესიმიზმის გამო, რომელსაც ის თავის ლექსებში ამტლავ-
ნებდა, ამტკიცებდა, რომ ნადირაძის პოეზია თავისი „ლანდური ყო-
ფის და სინამდვილის უარყოფის ცდებით“ „მანებელია“.

ისმება კითხვა — რატომ მაინც და მაინც ნადირაძის პესიმიზმი
წარმოადგენდა „მანე მსოფლმხედველობას“ „დემოკრატიულ“ სა-
ქართველოსთვის და გრანელის პოეზია კი მისაღები და სათაყვანებე-
ლი უნდა იყოს მისთვის, პროლეტარული დიქტატურის და სო-
ციალისტური მშენებლობის პერიოდში, კომენტარები ზედმეტია, მაგ-
რამ არც სხვა მომარქსისტო ლიტერატორები ჩამორჩენილან ამ გზას
(ხუროძე, ვართაგაეა და სხვ.). განსაკუთრებით კი ს. დ. ე. ვ. დ. ა. რ. ი. ა. ნ. ი.,
რომელიც მართალია არასდროს არ ყოფილა ლიტერატორული კრი-
ტიკოსი, მაგრამ რამდენად შეეცადა ამ საკითხებზე თავისი შეხედუ-
ლებების გამოთქმას, იმდენათ მძლავრად გამოამჟღავნა თავის ოპორ-
ტუნისტული ანტი-მარქსისტული მსოფლმხედველობა.

ჯერ კიდევ ჟურნალ „მნათობში“ გამოქვეყნებულ წერილებში
ის ხელოვნების კლასიურობის უარყოფამდე მივიდა და რალაც შარა-
დიულ ღირებულებას დაუწყო ძებნა. კ. კაპანელის წიგნის „სოცია-
ლურ ესთეტიკის საფუძვლების“ გამო დაწერილ „მოკლე საგაზეთო
წერილში“ (გაზ. კომუნისტი) კაპანელის ასპროცენტრიანი ეკლექტიზმი
საოცრად დაბნეული, ჩვეულებრივი იდეალისტური აბდაუბდა მარქ-
სიზმად გამოაცხადა: „ეს მსოფლმხედველობაა მარ-
ქსისტული, მატერიალისტური“, „ავტორს მი-
ღებულ აქვს მარქსისტული მატერიალიზმი
და დიდი ხნის გამოცდილ მარქსისტსაც არ ჩა-
მოუვარდება თავისი მსოფლმხედველობის გა-
ტარებაში“. კაპანელის სოციოლოგია, რომ მარქსისტული არაა,
ამას დევდარიანისებური მარქსისტის მეტი არაფერს დაიჯერებს, მაგრამ
უფრო კუროიზულია ის აზრი, საიდანაც მას კაპანელის მარქსისტობის
დასკვნა გამოყავს, თურმე „დიალექტიკურ მეთოდზე
ავტორი არაფერს ამბობს, მაგრამ აზროვნება-
ში ეტყობა, რომ ეს მეთოდი შეთვისებული
აქვს ინტუიციით, შინაგანი ხედვით“, ქართული
მარქსი ინტუიციით. აი კაპანელის სახეს. დევ-
დარიანის შემწეობით. მისდასაბედნიეროდ ს. დევდარიანი

ეხლა არაფერს წერს ლიტერატურის საკითხებზე, თორემ კრძევ უფრო გამრავლებდა თავის დანჯღრეული მარქსიზმის მაგალითებს.

ყველა ეს ფაქტები კი საკმაოდ დამახასიათებელია იმის დასამტკიცებლად, რომ ქართული ინტელიგენტური ლიტერატურული კრიტიკის სფეროში ადგილი აქვს ისეთივე უბადრუკობას და დაბნეულობას, როგორც თვით ქართული მწერლობის რიგებში.

ამ დაბნეულობისა და სიცალიერისაგან მხოლოდ მაშინ განთავისუფლდება თანამედროვე ქართული ლიტერატურა, თანამედროვე საზოგადოებრივი აზროვნება, რამდენად პროლეტ-ლიტერატურასთან ერთად მარქსისტული ლიტერატურული კრიტიკა დაამყარებს ლიტერატურულ ჰეგემონიას, რამდენად იგი გამოამუღავნებს მებრძოლ ტემპებსა და მოქმედების ეპოქასთან ორგანიულ კავშირს „ნაპოსტოველურ“ ბოლშევიკურ გამძლეობას და წინსვლას.

დაბვინებულ კრიტიკოსზე, ანუ ვის დაკვეთას ასრულებს ამხ. ს. ამაღლობელი

მთელი რიგი პრობლემები, რომლებიც ამ ორი-სამიოდე წლის წინად აღელვებდნენ ლიტერატურულ საზოგადოებრივობას, ცხოვრებაში უკვე გადასჭრა. მრავალი წლის დისკუსიამ ერთგვარი შედარებითი წონასწორობა მოიპოვა ფორმისა და შინაარსის, გასაგებისა და გაუგებრობის გარშემო წარმოებულ დავაში.

პოლიტიკურ ტროცკიზმთან ერთად გაჰქრა ლიტერატურული ტროცკიზმიც. ვორონსკისაგან მხოლოდ ნამსხვრევები-ლა დარჩა. მარტო გორბოვი და ლეენევი „Новый мир“-ის სოლისტის ვ. პოლონსკის აკომპონიმენტით სცილილობენ იცეკვონ „კაკნკანი“ ჰუმანიზმიდან, მაგრამ ვორონსკის ლიტერატურული ტროცკიზმის რეციდივები შესაძლებელია კიდევ განმეორდეს.

ვორონსკის კონცეპციის აშკარად დაცვა ამ უამად ნიშნავს იმას, რომ არ დაიბეჭდო პროლეტარულ ლიტერატურის გამოცემებში. ამიტომ სჯობს შემოვლა და წყნარად გარდაცვილი „სამხატვრო მეცნიერებათა აკადემიის“ ექს-პრეზიდენტის მოხსენებებზე სოციალურ დაკვეთის გარშემო სიტყვების წარმოთქმა. ამ გზას დაადგა ამხ. სერგო ამაღლობელი, რომელმაც საოცრად შესძლო „ქართული მწერლობის“ ხუთ გვერდზე აერია ერთმანეთში ყველაფერი, არა მარტო აერია, არამედ კიდევ დამდგარიყო მარქსიზმიდან საკმაო მანძილზე; ვორონსკისა და ლიტერატურულ ტროცკიზმის ტერიტორიაზე.

სამხატვრო მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსებთან შპეტებთან ორი წლის ურთიერთობამ საკმაო ზიანი მიაყენა ამხ. ამაღლობელს, რომელიც გამსჭვალულია მარქსიზმისადმი ვნებიან, მაგრამ იღუმალ გრძნობებით, რომელთაც ვერ შესძლეს რეალურად განხორციელება, როგორც კი საქმე შეეხებოდა „მშვენიერი უცნობი ასულისადმი“ ლიტერატურისა და ხელოვნებისადმი გრძნობათა გამოყენებას. ეს საკმაოდ ცხადად გვიჩვენებს ჯერ კიდევ ორი წლის წინად

მთელმა რიგმა ამხანაგებმა „კომუნისტი“-ს ფურცლებზე ამხ. ამაღლობელის წიგნის: „თეატრისა და კინოს პრობლემების“ გარშემო მოთავსებულ წერილებში.

ამ ჟამად ამხ. ამაღლობელი ას პროცენტთან მარქსიზმის ორტოდოქსალური ბაირალის ქვეშ იკავს ლიტერატურას „ისტორიულ პიროვნებათაგან“ და „ისტორიული ფრაზებისაგან“.

„სოციალური დაკვეთის“ ტერმინს გამოეცხადა სამკვდრო-სასიცოცხლო ომი. ისე, რომ დღის ლოზუნგისაგან, რომელსაც ჰქონდა ერთგვარი პოლიტიკურ-ლიტერატურული აქტუალობა, „დეტრმინისტულად“ განწყობილმა „ანტი-ვოლუტარისტმა“ შექმნა მთელი თეორია და აი, მზგავსად ცნობილ ესპანეთის გმირისა სწავლული მდივანი გაეშურა სალაშქროდ ფართოდ გაშლილი მარქსისტული დროშებით.

რახე იყო ლაპარაკი ორი-სამი წლის წინად როცა ლიტერატურაში მომუშავე მთელი რიგი ამხანაგები დღის ლოზუნგად აყენებდენ მწერლის მიერ „სოციალური დაკვეთის“ შესრულებას. საქმე იმაში იყო, რომ კულტურულად გაზრდილი მასსა გვიყენებდა ვებერთელა მოთხოვნისაგან დიადი რევოლუციონური მასალის ლიტერატურულ-წარმოებით ჩამოყალიბებისათვის.

პროლეტარული მწერლობა ის ის იყო გამოდიოდა ჰეგემონიისაკენ მიმავალ გზაზე. ძველი მწერლობა, რომელსაც შეეძლო მასალაზე მუშაობა, ძალიან ზანტად ეხმაურებოდა მუშურ-გლეხურ მასიურ მკითხველის რეალურ საჭიროების დაკმაყოფილებას. საკითხი შეეხებოდა იმას, რომ მწერალთა ყურადღება მიგვეპყრო რევოლუციონურ მოვლენებისადმი, აგვეძულა იგი ემსახურა მშრომელთა ინტერესების სამსახურისათვის. ამ პირობებში ჩამოყალიბდა „სოციალური დაკვეთის“ ლოზუნგი. ჰქონდა თუ არა ამ ლოზუნგს პრეტენზია გამხდარიყო დამთავრებული ლიტერატურული თეორია, რომელიც ვითომ მარქსიზმს შესცვლიდა? მე ეს არ ვიცი, მაგრამ კიდევ რომ ჰქონებოდა მას ასეთი პრეტენზია, სულ ადვილად შეიძლებოდა მისი მხილება. „სოციალური დაკვეთის“ ლოზუნგი, ვიმეორებთ, არის კოხკრეტული ლოზუნგი, რომელიც მთლიანად ან საცხებით ლენინიზმიდან გამომდინარეობს. როგორც ლოზუნგი კულაკობის, როგორც კლასის ლიკვიდაციის არ არის ლენინიზმის შეცვლა, არამედ იგი ლენინიზმიდან გამომდინარეობს. ასევე „სოციალური დაკვეთის“ ლოზუნგი იყო განსაზღვრული პერიოდის ლოზუნგი, რომელსაც განმარტავდა მარქსიზმი. მოხსნილია თუ არა ამ ჟამად „სოციალური დაკვეთი“-ს ლოზუნგი. იგი, როგორც ლოზუნგი არ არის მოხსნილი, მაგ-

რამ ძირითად ლოზუნგისაგან იგი იქცა დამხმარე ლოზუნგად, რომელიც მოითხოვს შეცვლასა და გამახვილებას.

საკიროა თუ არა ახლა მწერლის ორიენტაცია განსაზღვრულ დამკვეთზე? საკიროა. მაგრამ „დამკვეთი“-ს შესახებ უფრო მეტი განმარტებაა საკირო, ვიდრე ის იყო ნათქვამი „სოციალური დაკვეთი“-ს შესახებ. საკითხი შეეხება არა ფართო სოციალურ საზოგადოებრივ, არამედ კონკრეტულად „პროლეტარულ დაკვეთას“. „დაკვეთა“-ს მწერლის მუშაობას მშრომელებისათვის, მისი დაკვეთისა და მოთხოვნების შესრულებისათვის. ასე და მხოლოდ ამ გეზად სდგას საკითხი და არა სხვაფრივ. რეკონსტრუქციისა და კოლექტივიზაციის საკითხი ახლად სვამს საკითხს მწერლობისა და მწერლის მუშაობის შესახებ. მწერალი უნდა იქცეს მშენებლობის სისტემის შემადგენელ ელემენტად. არა გარეშე მაყურებელი, რომელიც „მხატვრულ სახეებში“ „გამოხატავს“ „განზოგადოებულ ცოცხალ ადამიანს“ არამედ იგი თვით უნდა იყოს ცოცხალი ადამიანი, რომელიც აწყობს ადამიანთა ნებისყოფას, რომელსაც ძალუძს მუშაობით, ლიტერატურული ტექნოლოგიის საშუალებით იქნეს სოციალური მშენებლობისათვის სასარგებლო პიროვნებად. ამჟამად ჩვენ ვდგევართ ფაქტის წინაშე, როცა მწერალს ჟურნალ-გაზეთებში გადააქვს მუშაობა, იქცევა მიმოხილველად. ქრონიკორად, გვაწვდის რა ამ, ლიტერატურულ ტრადიციებისაგან ყველაზე უფრო ნაკლებ დამძიმებულ ფორმით ახალი ცხოვრების მშენებელ მილიონ ადამიანის პულისის ცემას.

ლიტერატურულ მიმოხილვას მოჰკიდა ხელი რუსულ ლიტერატურაში ს. ტრეტიაკოვმა. ამავე მუშაობას იწყებს ფ. გლადკოვი. გაზეთი, ჟურნალი, მიმოხილვა აყენებს მთელ რიგ ახალ მწერლებს, რომელთა სახელები არაფერს არ ამბობენ, მაგრამ რომელთა ნამუშევარი, სამაგიეროდ ხმა-მალლა თავისთავად დალადებენ. ქართულ ლიტერატურაში ამ მხრივ დიდი ოსტატობის ნიმუში გვიჩვენა. ს. ჩიქოვანმა თავის საღად დამუშავებულ მიმოხილვით სვანეთის გარშემო. „ახალი გლეხები“, კონსტანტინე ლორთქიფანიძის წარმოადგენს საკმაოდ კარგად შესრულებულ მიმოხილვას, რომელიც ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველზე. მემუარულ-მიმოხილვის სახით არის დაწერილი ფაქტიურ მასალაზე აგებული დრამის საუკეთესო ნიმუში — „პირველი ცხენოსანი არმია“ ვიშნევსკის.

რომ მიხვიდე ეხლა ამ ხალხთან და უთხრა შეასრულე „სოციალური დაკვეთაო“ — უაზრობა იქნება. არ შეიძლება შეხვიდე „კომუნისტში“ კინაძქესთან ან და „ზარია ვოსტოკაში“ ტაბალოვთან და უთხრა მათ: — „იმუშავე „სოციალური დაკვეთით“-თქო“, ეს რა თქმა

უნდა სისულელე იქნება, რადგან არასოდეს გაზეთი, მომქმენდი ლიტერატურა არ მუშაობდა საზოგადოებრივ, სოციალურ დაკვეთის გარეშე.

გეტყვიან ეს ძველი ჭეშმარიტებაა, თქვენამდის ცნობილი, ძველი თეორეტიული დებულება არისო, მაშ რა გქნათ, თუ, როგორც მოხუცი ჰეგელი იტყოდა ამხ. ამაღლობელმა ვერ შეიცნო „მარადის მწვანე ხე ცხოვრებისა და ეგზომ მოძველებული თეორია“.

ამხ. ამაღლობელს დასჭირდა „სოციალური დაკვეთი“—დან შეექმნა თეორიის შემცვლელი მარქსიზმი. როგორ ახერხებს ის ამას. ის ეყრდნობა „პატივცემულ“ პ. ს. კოვანის მტკიცებას. მაგრამ მხოლოდ ამხ. ამაღლობელის წარმოდგენაში კოვანის მტკიცება იქცევა ჭეშმარიტებად და კოვანის მიერ „სოციალური დაკვეთი“—ს ინტერპრეტაცია თანდათან სცვლის მარქსიზმს. ამხ. ამაღლობელს არ შეუძლია დაასახელოს სხვა წყაროები, სადაც „სოციალური დაკვეთი“—ს ლოზუნგი გამოცხადებულია ლიტერატურულ თეორიად.

თითონ ამაღლობელი იძულებულია ბოლოს განაცხადოს, რომ „ახალი ლეფი“—ს საიდანაც შემთხვევით მოდის „სოციალურ დაკვეთის“ ზღვრები, — თანამშრომელმა ო. მ. ბრიკმა სთქვა — რომ ეს თეორია კი არაა, დღის ლოზუნგიაო. თეორიად გახადა ლოზუნგი ამხ. ს. ამაღლობელმა, რომ უფრო წარმატებით შებრძოლებოდა თავის საკუთარ გამოგონებას.

ამხ. ამაღლობელი ამტკიცებს, რომ როგორც წესი, ლიტერატურაში დაკვეთას არ შეიძლება ადგილი ექნეს. მივკეთ სიტყვა თვით ამხ. ამაღლობელს. „არ შეიძლება მხატვრული შემოქმედების დაკვეთა“. „დაკვეთით არ განისაზღვრება შემოქმედების შინაგანი პროცესი და ხასიათი“. რა აზრით შეიძლება აქ ავიღოთ სიტყვა „დაკვეთა“; თუ დაკვეთას ავიღებთ საბაზრო მეურნეობის მოვლენის ფორმით და ამ გაგებით მივაკუთვნებთ მას ლიტერატურას, ეს მხოლოდ ვულგარიზაცია იქნება. განსაზღვრულ სოციალურ დაკვეთის გარეშე მწერლის მუშაობის უარყოფა, უარყოფა იმის, რომ მწერალი, არ არსებობს მკითხველის, მომხმარებლის, დამკვეთის გარეშე — ეს არის იგივე. „ინდეტერმინიზმი“ თავისუფალ მწერლის პიროვნების, რეალური ყოფის პიროვნებისაგან დამოუკიდებელი, რომლის წინააღმდეგ ვითომდა თვითონ ამაღლობელიც კი ილაშქრებს.

ეს მტკიცება ეწინააღმდეგება ლიტერატურის ისტორიაში ცნობილ ყველა ფაქტებს. საკითხი იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ სადღაც ოდესღაც ლიტერატურული მოვლენა რაიმე საზოგადოებრივმა მოვლენამ გამოიწვია. არამედ საქმე იმაშია, რომ ლიტერატურულ მხატვრული პროდუქციის წარმოების სისტემა დამოკიდებულია საწარ-

მოო ძალთა განვითარების მდგომარეობისა ამ პროდუქციის მოხმარების ფორმისაგან. ნიშნავს ეს თუ არა იმას, რომ ამ გავლენის გამოხატულების ფორმა ისეთივეა, როგორც ვთქვათ, წყვილი წალების წარმოებისა და მათი ბაზარზე გატანის ფორმა? რა თქმა უნდა არა. მექანიკური ვულგარიზატორობის გარდა, არავის ეს ფიქრადაც არ მოუვა, ამხ. ამაღლობელის მტკიცება, რომ ამხანაგები, რომლებიც გამოდიან მწერლების მიმართ დაკვეთის ფორმის ანალიზიდან, გამოდიან ავსტრო-მარქსიზმიდან, ბემბავერკიდან, რომ მარქსის „კაპიტალი“-ს ანალიზი იწყება საქონლიდან და არა საქონლის ბრუნვიდან, ცხადია ყოველივე ეს აქ არაფერ შუაშია. უბრალოდ რომ ვთქვათ, ჩვენი დაფრთხობა უნდა თავისი სწავლულობით: „შემომხედეთ, როგორი სწავლული ვარო“. თუ თქვენ „სოციალურ დაკვეთის“ მომხრე ხართ, ამ შემთხვევაში მე თქვენ ბემ-ბავერკით დაგაბნელებთ.

ამხ. ამაღლობელო, რისთვის გვაშინებთ უცხო გვარებით. უცხო გვარები „ვირონიზმი“-ს ვერ მოხმარებიათ. რა შუაშია აქ „ავსტრო-მარქსიზმი, ბემ-ბავერკი, ვოლიუნტარიზმი, ინდეტერმინიზმი, დაკვეთის ფორმის იურიდიული განსაზღვრა. კამათი ისეთ მარტივ მოვლენებზე, როგორცაა მწერლის მუშაობის დამოკიდებულება ლიტერატურულ ბაზრისაგან — შეიძლებოდა ამ „სწავლულობის“ გარეშეც.

მწერლის მუშაობის დამოკიდებულებას საწარმოო ძალთა განვითარებისაგან, მათ საფუძველზე აღმოცენებულ წარმოებით ურთიერთობასა და საზოგადოებრივი იდეოლოგიის დონისაგან — ჩქარა აღიარებს, ალბათ თვით გუსტავ შპეტცი.

მაგრამ როგორც კი დაიწყება კონკრეტული ფაქტის ანალიზი, როგორც კი საერთო მტკიცებიდან გადადიან რეალურ მოვლენების ახსნაზე, სწავლული მდივნები იწყებენ წუწუნს, რადგან ისინი ემზრობიან „მხატვრულ ფანტაზია“-ს, გრძნობების პოეტურ გაქანებას“. ფაქტების ანალიზი კი გვიჩვენებს, რომ დიკენსი „პიკენსკის კლუბის“ წერილებს სწერდა, როგორც სტრიქონების ილიუსტრაციას ინგლისური დიდი დასურათებული ჟურნალისათვის. რომ ყველა დრამატურგები მოყოლებული შექსპირისა, ვიქტორ ჰიუგოდან და კირშონამდე მუშაობენ თეატრის „დაკვეთებით“, რომ ტეოფილ გოტიე წერილსაც არ დასწერდა თუ არ იცოდა, რომ მასში ფულს მიიღებდა, რომ სურათების უმრავლესობა კეთდებოდა დაკვეთებისათვის. ხელოვნების ისტორიის მიერ შემოწმებული ფაქტია ის, რომ იტალიური აღორძინება მუშაობდა კათოლიკურ ეკლესიის დაკვეთის მიხედვით. ვან-დეიკები არსებობდნენ იმდენათ, რამდენადაც ისინი ასრულებდნენ გენტის ტაძრების მხატვრობას. და მხოლოდ გულშემატკივარი მეშ-

ჩანინი, რომელიც თრთოლვით წარმოსთქვამს „ღვთაებრივ“ პატარას ხელოვნებას, შეუძლია აქედან ის დასკვნა გამოიტანოს, რომ ხელოვნება მხოლოდ იმ შემთხვევაშია დამოუკიდებელი, როცა იგი არ მუშაობს დაკვეთით. მე ვერ გამიგია თუ რატომ აღარ არის „ჯავშნოსანა პატემკინი“ „ხელოვნების უდიდესი ქმნილება“ (ვსარგებლობ კოვანის მოწაფეების ტერმინოლოგიით) იმიტომ რომ გააკეთეს საბ. კინოს დაკვეთით. რატომ აღარ არის დოვაჟენკოს „მიწა“ ხელოვნების ფაქტი, რატომ აღარ არის „ელისო“ ხელოვნების ფაქტი, თუ ის გაკეთებულია სახკინმრეწვის პირდაპირი დაკვეთით.

აშკარაა, არაფერი არ გამოუვიდა ამხ. ამალლობელს „სოციალურ დაკვეთაზე“ მსჯელობიდან, თუმცა მას არ დაუკლია ამისათვის არც ზემ-ბავერკი, ავსტრო-მარქსიზმი და არც ამხ. ბუნხარინის ისტმატის კითხვა.

მაგრამ გზა და გზა „სოციალურ დაკვეთის“ საკითხთან ერთად ამხ. ამალლობელი „პატარა ნაბიჯით, კადნიერი, „ზიგზაგით“ შეეხო მწერლის შემოქმედებას ჩვენს პირობებში, აქ საბედნიეროთ, ამხ. ამალლობელს არაფერი არ შეუთხზავს, მაგრამ ყოველივე გადმოიწერა ევრონსკიდან და მისი საქმის გამგრძელებელისაგან გორბოვისა და ლენენისაგან. „მწერალს არ შეუძლია სწეროს, სანამ ის ორგანიულად არ შეზრდია რევოლიუციას, სანამ მისი შინაგანი შესაძლებლობანი არ უპასუხებენ კლასის პსიქო-იდეოლოგიურ მისწრაფებებს“. (თუმცა რა არის ეს პსიქო-იდეოლოგია? ფსიქოლოგია, როგორც შეცნიერება, პსიქიკა, როგორც ადამიანის შეგნების მოვლენა, თუ ამ ტერმინებს ვინმართ ძველი გაგებით — არის ნაწილი იდეოლოგიის, ე. ი. საზოგადოებრივი შეგნების. რა საქიროა აქ ასეთი სამეცნიერო ტერმინები?) მაგრამ ამხ. ამალლობელი მგონია ძალიან შორს შესტოპეთ, მწერალი, რომლის მსოფლ-შეგრძნობა არის პროლეტარიატის შეგრძნობა, მოკლედ რომ ვინმართთ ეს საცოდავი ტერმინი — ვისი პსიქო-იდეოლოგიური მისწრაფება არის გადაჯაჭვული პროლეტარიატის პსიქო-იდეოლოგიასთან. ეს ხომ პროლეტარული მწერალია. სხვა თვისებით, რომლებიც მას განასხვავებს სხვა მწერლისაგან არ არსებობს. სახელდობრ ამ თვისებით შეიარაღებული, ლიტერატურული ისტატობის დაპყრობით, პროლეტ-მწერალი მიდის ჰეგემონიისაკენ ლიტერატურაში.

რას უპირობთ თანამგზავრებს, სად მიგყავთ გლახური მწერლები? ამხ. ამალლობელი ურჩევს ამ მწერლებს არც მეტი არც ნაკლები, — თვითმკვლელობას. იგი სიტყვა-სიტყვით სწერს „ქართული მწერლობა“ 168 გვ. რომ მწერლები, რომლებიც ორგანიულად არ შესულან

რევოლუციისაში. დაასრულონ მუშაობა შემოქმედებითი თვითმკვლელობით. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ასეთ შეხედულებას არაფერი აქვს საერთო პარტიის ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ხაზთან.

ამხ. ამალლობელი პოლემიკური რისხვის დროს ყვირის: „მაშასადამე თქვენ მწერლების რევოლუციასთან შეზრდის წინააღმდეგი ხართ.

კოტა მოგვიცადეთ ამხ. ამალლობელო.

მწერლის ამოცანა, როგორც ზემოდაც მოვიხსენიეთ, სახელდობრ იმაში მდგომარეობს, რომ იქცეს სოციალიზმის მშენებელ დიადი მანქანის მამოძრავებელ ძალად, შემადგენელ ელემენტად, მაგრამ ყველა მწერალი ვერ მიადწევს ამას ასე სწრაფად და დაჯერებით.

მწერალი თანამგზავრი, რომელიც ტექნიკურ-ლიტერატურულ ხერხებს იყენებს ახალი მასალის დასამუშავებლად, იწყებს მუშაობას პროლეტარული მკითხველის დაკვეთით, პროლეტარიატის ხელმძღვანელობით უახლოვდება, სრულ ჰარმონიას ამყარებს თავისსა და პროლეტარიატის იდეოლოგიისა და მსოფლ-შეგრძნობას შორის. ერთი ნაწილისთვის — ეს ადვილი და ხან მოკლე პროცესია, უმრავლესობისათვის, რომლებიც დაკავშირებული არიან ექსპლოატატორულ კლასის მწერლობასთან ეს პროცესი მძიმე და ხანგრძლივია.

ამხ. ამალლობელი თავისი მტკიცებით შემოქმედებითი თვითმკვლელობის შესახებ უშლის თანამგზავრებს რევოლუციისაკენ იარაღს. შეიძლება ამხ. ამალლობელს კეთილი განზრახვა ჰქონდა, მაგრამ შედეგი მაინც და მაინც ვერ არის კარგი.

მარქსიზმის საოცარ გადამახინჯებას ამხ. ამალლობელი უშვებს. მარქსისტული ესთეტიკის ამოცანების განმარტების ჯუხგლებში ფეხის შედგმის დროს.

მოუსმინოთ თვით ამხ. ამალლობელს:

„მარქსისტული ესთეტიკა ნორმატიული სწავლა კი არაა (ო, ეს სწავლულობა.), არამედ კაუზალური თეორიაა. იგი არ გვიყენებს დაკვეთებს და მოთხოვნისლებებს, არამედ დიალექტიურ-მატერიალისტური ანალიზით იკვლევს მხატვრული ფაქტების სოციალურ ფუნდამენტს. (ქართული მწერ. გვ. 170). მეორე ადგილას ამხ. ამალლობელი აცხადებს: „მარქსიზმი არ ადგენს სიუბიექტიურ ნორმებს იმაზე, რაც უნდა იქნეს, როგორც სასურველი მოვლენა“. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ სამხატვრო მეცნიერებათა აკადემიის ორაკულის ამ მტკიცებას არაფერი აქვს საერთო ნამდვილ მარქსიზმთან.

არის თუ არა მარქსიზმი და ლენინიზმი მოძღვრება, რომელიც იკვლევს მხოლოდ ცხოვრებას, ან იქნებ ეს ცხოვრების გარდამქმნელი

საქართველო
 1917

სწავლაა. თვითონ ამ საკითხის დაყენებასაც კი არ შეუძლია, არა გა-
 შოიწვიოს აღშფოთება, რომელიმე ოქტომბრელის, რომელიც ორჯერ
 მაინც იყო პიონერ რაზმში. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ამხ. ამაღლობელმა
 თანამდებობით მაინც უნდა იცოდეს მარქსის მეთერთმეტე ტეზისი
 ფეიერბახის შესახებ, სადაც ლაპარაკია იმაზე, რომ „ფილოსოფოსე-
 ბი ღღემდის მხოლოდ ქვეყნის ახსნას მოუწოდენ, ამოცანა კი მდგო-
 მარეობს იმაში, რომ იგი გარდიქმნას“. მარქსისტული ესთეტიკა
 მთლიანად და სავსებით გამომდინარეობს მარქსიზმის საერთო სისტე-
 მიდან, როგორც მწყობრ მეცნიერული სისტემიდან. მარქსისტულა
 ესთეტიკისადმი მხოლოდ ქვეყნის პასიური ხელოვნების როლის მინი-
 ქება — ნიშნავს მარქსიზმის რევოლიუციონური შინაარსიდან დაცი-
 ლებას.

მარქსისტული ესთეტიკა, ლენინის ლიტერატურული პოლიტიკა,
 არა მარტო ხსნიან მოცემულ ლიტერატურულ მოვლენებს, არა მარ-
 ტო აღრიცხავენ მათ, უსახავენ ლიტერატურას და ხელოვნებას განსა-
 ზღვრულ ამოცანებს, ლენინიზმი არა მარტო ხსნის ლიტერატურისა
 და ხელოვნების მოვლენათა სოციალურ ფუნდამენტს, არამედ გარდა-
 ქმნის მას, სახელდობრ კლასიური შეკვეთით აქ აყენებს რა ადამიანის
 სულიერ და მატერიალურ მოვლენებს პროლეტარული დიქტატურის
 და საერთაშორისო რევოლიუციის გამარჯვების სამსახურისათვის.

ხელოვნებათა მეტყველების დარგში ლენინიზმის როლის დაყ-
 ვანა პასიური რეგისტრატორობამდის, ეს, ასე გასინჯეთ, „ვორონ-
 შჩინაც“ კი არაა, ეს ცუდი სახის მენშევიზმია, ეს „პერევერზეეშჩინაა“.

ასეთი მარქსიზმისაგან მოხუცი პლენანოვიც კი შეინძროდა
 კუბოში.

რა მიიღო შედეგათ ამხ. ამაღლობელმა.

ებრძვის რა იგი მის მიერვე შექმნილ „სოციალურ დაკვეთის“ თე-
 ორიის ქარის წისქვილს, როგორც დამოუკიდებელი ლიტერატურა-
 მეტყველების კონცეპციას, ამხ. ამაღლობელი „ქართ. მწერ“-ს ხუთ
 გვერდზე დაჰკარგავს იმ უმნიშვნელო მარქსისტულ მარაგს, რომე-
 ლიც მას გააჩნია.

ჩვენ ვშიშობთ, რომ „ვოლიუნტარიზმი“ დეტერმინიზმის ყველა
 კანონების დარღვევით, ყოფილი სამხატვრო მეცნიერებათა აკადემიის
 წყნარ თაღების ქვეშ ამხ. ამაღლობელს მიიყვანს გუსტავე შპეტის
 წიაღში.

მაშინ ვის დაკვეთას ასრულებს ამხ. ამაღლობელი?

რ ე პ ე რ ტ უ ა რ ი ს ს ა კ ი თ ხ ე ბ ი

(შენიშვნები)

ყოველი სახის სანახაობითი ხელოვნება საჭიროებს რეპერტუარს. სიტყვა რეპერტუარის ქვეშ იგულისხმება ყველა ის მხატვრული ნასიათის სანახაობანი, რომელსაც აჩვენებენ თეატრების, კინოების და ცირკის სცენებიდან. ამისდამიხედვით რეპერტუარი უმთავრესად ორგვარი ხასიათისაა: სიტყვიერი და უსიტყვო-მოქმედებითი. პირველში შედის სხვადასხვა სახის დრამატიულ-ლიტერატურული და მუსიკალური ნაწარმოებები (ოპერა), მეორეში კი კინო-სურათები.

როგორც პირველი ისე მეორე სახის რეპერტუარს დიდი მნიშვნელობა აქვს მასების მხატვრული აღზრდის საქმეში.

ბურჟუაზიულ თეატრებს და ყოველი სახის სანახაობებს აქვთ თავისი საკუთარი რეპერტუარი, რომელიც ბურჟუაზიის კლასიურ ინტერესებს ემსახურება. ბურჟუაზიას აქვს ისეთი ორგანიზაციები, რომლებიც სასტიკ კონტროლს უწევენ რეპერტუარს. ისეთი პიესები, რომელიც ოდნავ ეწინააღმდეგებიან და ეხებიან ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს ინტერესებს — სასტიკად იდევნება.

ამავე დროს ბურჟუაზია თავისი დრამატურგების აღსაზრდელათ, მათი კვალიფიკაციის ასამაღლებლად უამრავ თანხებს ხარჯავს და მათთვის სპეციალურ სოლონებსაც კი აგებს. აი ამ კარჩაკეტილ სოლონებში მუშავდება მათი შემოქმედება, რომელიც ინდივიდუალიზმის გზით მიემართება.

ბურჟუაზიულ იდეოლოგიას ძირფესვიანად ეწინააღმდეგება ჩვენი პროლეტარული იდეოლოგია, რომელიც მუშავდება არა კარჩაკეტილ სოლონებში არამედ მასებში, შრომის პროცესის დროს და არის კოლექტიურ შემოქმედების ნაყოფი.

ყოველგვარი რეპერტუარი, რომელიც ამ ეამად იქმნება და მუშავდება ჩვენში უნდა აკმაყოფილებდეს იმ მოთხოვნილებებს, რომელსაც მას უყენებს მშრომელი მასები: ის უნდა იყოს, როგორც იდეოლოგიურად — შინაარსის მხრივ, ისე მხატვრულად სრული გამართ-

ლებული. სამწუხაროდ ეს ასე არ არის. მიუხედავად იმისა, რომ ასობით იწერება ჩვენში პიესები, მაინც არ გაგვაჩნია არც ერთი მხატვრულად და იდეოლოგიურად გამართლებული სანიმუშო პიესა, რომელიც აკმაყოფილებდეს და უპასუხებდეს დღევანდელ მოთხოვნილებებს ყოველმხრივ. ერთი სიტყვით ამ მხრივ მეტად უნუგეშო მდგომარეობაა ჩვენში. არა მარტო დრამატიულ, არამედ ყოველი სახის რეპერტუარი ძალიან ჩამორჩება მასების, როგორც იდეოლოგიური ისე მხატვრული მოთხოვნილებების დონეს. თუ რაიმე მისაღები და ხეირიანი იდგმება ჩვენ თეატრებში და კლუბებში მხოლოდ და მხოლოდ თარგმნილი დრამატურგიიდან.

როგორც ზევით აღვნიშნეთ ჩვენ არ გაგვაჩნია არც ერთი მხატვრული და იდეოლოგიურად დაძლეული პიესა, რომელიც უპასუხებდეს დღევანდელ მოთხოვნილებებს ისე კი პიესები საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატის მთავარ ხელოვნებასთან არსებულ მთავარ სარეპერტუარო კომიტეტში ასობით შემოდის. ამ პიესებში ასეთ წინააღმდეგობას აქვს ადგილი: ის ვისაც მოაქვს იდეოლოგიურათ თითქმის მთელი ასი პროცენტით გამართლებული პიესა, მას არ მოუპოვება მხატვრული მხარე. აგრეთვე სრული უსუსურობა მოსჩანს დრამატიულ ხელოვნების კანონების ცოდნაში, სცენის ტენიკასა და მეხანიკის გარკვევაში, მაშინ, როდესაც ისინი აუცილებელი პირობაა დრამატურგიისათვის. ის კი ვისაც უკანასკნელი გააჩნია უმრავლეს შემთხვევაში იდეოლოგიურად მიუღებელია.

ამ გვარად დღევანდლობა ჩვენს წინაშე აყენებს ამოცანას ისეთი რეპერტუარის შექმნისა, რომელიც გამართლებული იქნება როგორც იდეოლოგიურად, ისე ახალი მხატვრული მიღწევებით.

რა არის ამისათვის საჭირო? — უპირველეს ყოვლისა დრამატურგთა ახალი კადრების აღზრდა და წამოწევა. ეს კადრები კი წამოწეულ უნდა იქნეს პროლეტარულ ფენებიდან. ამ საქმის განხორციელება მთლიანად უნდა დაეკისროს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციას და მთავარ ხელოვნებასთან არსებულ მთავარ სარეპერტუარო კომიტეტს. მაგრამ მთავარმა სარეპერტუარო კომიტეტმა თუ იმ გზით განაგრძო მუშაობა, რომელითაც ის დღემდე აწარმოებდა, ყოვლად შეუძლებელი იქნება დრამატურგთა ახალი ფენების წამოწევა. დღემდე სარეპერტუარო კომიტეტს მუშაობის ასეთი სისტემა ჰქონდა: პიესა, რომელიც მასთან შემოვიდოდა განსახილველად, როგორც ძველი დრამატურგიიდან ისე დამწყები ახალგაზრდა დრამატურგიიდან ერთნაირი სისტემით ირჩეოდა. გადაეცემოდა რომე-

ლიმე პასუხისმგებელ რეცენზენტს, რომელიც დასწერდა მასზე რეცენზიას. ეს რეცენზიები ძალიან შაბლონურ ხასიათის არის და ყოველ დრამატიულ ნაწარმოებზე ერთნაირი საზომით უდგებიან. თუ პიესაში შემჩნეული იქნებოდა რაიმე პატარა თუ გინდ ტექნიკური ხასიათის ან და ენის სისუსტის ნაკლი რეცენზენტი ასეთ პიესაზე დაიდებდა ვეტოს: „პიესა არ ვარგა“. „არ გაიშვება“ და სხვ. ამ გზით ახალგაზრდა დრამატურგთა კადრების შემოკრება შეუძლებელია. რა თქმა უნდა ჩვენ საერთო ობიექტიურ საზომის წინააღმდეგი არა ვართ. მაგრამ ყოველად მიუღებელია შეფასების ერთნაირი მეთოდი იქნეს ხმარებული, როგორც ძველ დრამატურგებზე, ისე ახლების მიმართ. საჭიროა მათი შეფასება, მათი ლიტერატურულ კვალიფიკაციის მიხედვით, და რეცენზენტის მიერ გამონახვა და მითითება ახალგაზრდა დრამატურგისათვის იმ გზებისა და საშუალებების, რომლითაც შესაძლებელი იქნება მისი ნაწარმოების სრული მხატვრული დეოლოგიურ სიმაღლეზე აყვანა.

თვით პიესის განხილვის სისტემაში უნდა მოხდეს ძირითადი გარდატეხა. მთავრებერტკომში შეტანილი პიესა თუ ის ერთგვარი ყურადღების ღირსია და გაშლილია ახალი თემატიკის საფუძვლებზე. მთავრებერტკომში გარჩევამდე გარჩეულ უნდა იქნას მუშათა მასებში. უნდა დაარსებულ იქნას ყველა სამრეწველო ხასიათის დაწესებულებებთან მთავრებერტკომის უჯრედები, სადაც უნდა მოხდეს პიესის და რეპერტუარის წაკითხვა და გაცნობა. ამის შემდეგ კი უნდა განიხილოს სარეპერტუარო საბჭომ.

საჭიროა ახალგაზრდა დრამატურგების მიმავრება თეატრთან, რათა ამ გზითაც აამაღლონ მათ თავიანთი კვალიფიკაცია. თუ დრამატურგს შესწავლილი არა აქვს თანამედროვე თეატრი, მისი სახე და მასში შემავალი ყოველგვარი ელემენტი, მისი მუშაობა დრამატურგის დარგში მეტად საძნელოა. ჩვენ კარგათ ვიცით, რომ ყველა თვალსაჩინო და დიდი დრამატურგები უპირველესად თეატრის მუშაკები იყვნენ ან და თეატრთან ახლოს იდგნენ, ის კარგათ ჰქონდათ შესწავლული. მით უმეტეს ეს საჭიროა დღეს, როდესაც თეატრი თავისი ავტულობით და კონსტრუქციით უფრო რთული და მრავალფეროვანი შეიქნა.

ახალგაზრდა დრამატურგთა ლიტერატურულ კვალიფიკაციისათვის არა ნაკლებ უნდა იზრუნოს დრამატურგთა საზოგადოებამ. მან თავისი მუშაობა უნდა წარმართოს საზოგადოებრივ მუშაობის ხაზით. ახალგაზრდა დრამატურგთა ძალების შემოკრებით.

აი, მხოლოდ ამ გზით იქნება შესაძლებელი ვიფიქროთ მომავალში დრამატურგთა კადრების შექმნაზე, რომელიც შექმნის მხატვრულ-იდეოლოგიურად ჯანსაღ, რეპერტუარს.

ყოველივე ამის განხორციელებას ძალიან მოკლე დროში უნდა შევეცადოთ რადგან ჩვენი სახალხო მეურნეობის განვითარების ხუთწლიან გეგმაში დასმული საკითხები ახალი დრამატურგიის მიერ გაშუქებული უნდა იქნეს. ჩვენ უნდა შევსძლოთ ხუთწლიანი გეგმის პროპაგანდა მასებში, ყველაზე მეტი საშუალება კი ამისა არის ისეთი რეპერტუარი, რომელიც სპეციალურად ხუთწლიან გეგმაში დასმულ საკითხებს შეეხება. ხუთწლიან გეგმის მხატვრული პროპაგანდა მასებში, — აი საითკენ უნდა მიემართებოდეს თანამედროვე რეპერტუარის გზები.

დღეს სრულ გაურკვეველობასთან გვაქვს საქმე რეპერტუარის სცენაზე გამოტანის საქმეში. კანონით ყოველგვარი რეპერტუარი უნდა ტარდებოდეს ხელოვნების მთავარ მმართველობასთან არსებულ მთავარ რეპერტუარში. მაგრამ საუბედუროთ ეს ასე არ ხდება. ხშირად არის, რომ პროვინციის სცენაზე იდგმება ისეთი პიესები, რომელიც მასების თვალში ხელოვნებას სრულ ნდობას უკარგავს. განსაკუთრებით ამას აქვს ადგილი პროვინციაში, სადაც რეპერტუარის საკითხს სრულიად არ ექცევა ყურადღება. თუ ხელოვნების მთავარ მმართველობისათვის შეუძლებელია სპეციალურად ოლქებში და მაზრებში კაცის გამოყოფა, მაშინ განათლების ადგილობრივი განყოფილების კონტროლის გარეშე მაინც არ უნდა გატარდეს არც ერთი სა-რეპერტუარო ნომერი. საჭიროა უსასტიკესი კონტროლის დაწესება რეპერტუარზე.

კიდევ უფრო მეტი სიფრთხილე გემართებს სოფლის სცენისათვის რეპერტუარის გამომუშავების დროს. მით უმეტესად დღეს, როდესაც ძველი სოფლის მთლიანი გარდაქმნა ხდება და სოფელი სოციალისტურ გზაზე დგება.

საჭიროა სარეპერტუარო მუშაობის სრული გეგმიანობის შეტანა, რათა საბოლოოდ დაძლეულ იქნეს ის კრიზისი, რომელიც ამ სფეროში არსებობს დღეს.

რახელის გვერდები — „თეონი“. სახელგამი. 1930 წ.

სიმბოლიზმი, როგორც ლიტერატურული ტენდენცია, არც როდის არ ყოფილა პროგრესულ იდეების მატარებელი მწერლობა. სიმბოლიზმი ასრულებდა დაღმავალ კლასის სოციალურ შეეცეთას, ამით აიხსნება ის გარემოება, რომ სიმბოლიზმი დეკადანსური მწერლობა იყო. სიმბოლიზმს თავის ლიტერატურულ განვითარების ყოველ ეტაპზე ახასიათებდა: მისტიკა, ინდივიდუალისტური ჰერეტიკა, ბოჰემური განწყობილებები და საერთოდ ირრალიზმი. კერძოდ კი საქართველოს სიმბოლიზმი თავისი შემოქმედებითი კონცეპციით და პრაქტიკით საფრანგეთის ბოგემა პოეტების, მალარმეს და ბოდლერის პოეზიის ორგანიულ გავრცელებას წარმოადგენდა.

ცნობილია, რომ იდეათა განსაზღვრულ რიგს, განსაზღვრული ფორმალური ხერხები და სტილი შეესაბამება, სწორედ ამიტომ იყო, რომ ლიტერატურაში რეალიზმი (აქ იგულისხმება რეალისტური სტილიც. გ. ლ.) როგორც მსოფლიოს ჯანსაღი ათვისება წარმოიშვა, საზოგადოებაში პროგრესულ იდეების გაბატონების და ახალ იდეოლოგიურ მოძრაობის შედეგათ. ამიტომაც, რომ სიმბოლიზმის გენეზისი იწყება, საზოგადოებაში დაცემულ განწყობილებების გაბატონების შემდეგ. დღეს ცხადია, რომ სიმბოლიზმი უარსაყოფია. დღევანდელი ყოფა თხოულობს ნათელ ხედვას, რეალიზმს და გარკვეულობას. როგორც სამართლიანად ლაპარაკობს ერთი კრიტიკოსი: „სიმბოლიზმის იდეოლოგიის ინდივიდუალისტური და მისტიური საფუძველი, უცხო შეიქნათა-

ნამედროვე შემეცნებისათვის, რომელიც რევოლუციონური ქარიშხლები და პრაქტიკული სოციალური ამოცანების პერიოდში ჩამოყალიბდა“ (ხაზი ჩემია. გ. ლ.).

სიმბოლიზმი, როგორც ლიტერატურული გავრცელება, დარჩენ მხოლოდ ერთეულები, რომლებიც ჯერ კიდევ განაგრძობენ ლიტერატურულ არსებობას. ზოგიერთი მათგანი სცილილობს, თანამედროვეობასთან დაახლოვებას, რასაკვირველია, ეს დაახლოვების პროცესი ზიგ-ზაგებით მიმდინარეობს.

რ. გვეტაძის „თეონი“ ამ ტენდენციის ერთ-ერთ მათგანებელ ფაქტს წარმოადგენს. რ. გვეტაძის პროზის სფეროში გადასვლა გარკვეულად ლაპარაკობს იმის შესახებ, რომ მისი პოეტური პოეტენცია და შესაძლებლობა ამოიწურა.

რ. გვეტაძე მიუხედავად კეთილი სურვილისა, მთლიანად მაინც ვერ ემიჯნება წარსულ მსოფლმხედველობას და პოეტურ ტრადიციებს, ის ორგანიულად შეხორცებულია წარსულ ყოფა-ცხოვრებასთან და მისი იდეალიზაციითაა გატაცებული.

მოთარბობის პირველი ნაწილი, თავადურ იდილიების ფონზე იშლება. თავად-ახსნურთა კლასის წარმომადგენლად აქ ყაფლანი გვევლინება. ყაფლანის სახე დამაჯერებელ ტონებშია მოცემული და ფსიქოლოგიურადაც დასაბუთებულია. რ. გვეტაძე თავადურ-ყოფითი მომენტების გადმოცემის დროს, რეალობას ამხინჯებს და სინამდვილეში არ არსებულ ფაქტთა განსაზოგადოებას სცილილობს. მაგ. ყაფ-

ლანი ქვიფის აზარტში შესვლის დროს მოინდომებს უჩვეულო საქციელის ჩადენას. ის მინდორზე შეამჩნევს მოზვერს და ხმლის ერთი მოქნევით თავს აგდებინებს. ღარიბი გლეხი გიორგი, რომელიც ამ მოზვერზე ამყარებდა თავის ცხოვრების მომავალ გეგმას და პერსპექტივებს, მისთვის საშინელ ამბის გაგების გამო, სიბრაზით ანთებული შორბის ყაფლანთან და პასუხს სთხოვს. შელაპარაკების შემდეგ, ყაფლანი გიორგის უსწორდება ისე როგორც მოზვერს გაუმასპინძლდა. ამ შემთხვევის გამო ყაფლანის საცოლე თინა სწეულდება (?) და კვდება (??) კიდევ. ყაფლანის მიერ ჩადენილ აქტს თუ თავადურ ყოფა-ცხოვრებითი ასპექტით მიუხედავებით ის წარმოადგენს ამ კლასის მოქმედებათა ერთ-ერთ რგოლს. აქ არ არის არაფერი უჩვეულო და ავანტიურისტულ ბუნების მატარებელი. რ. გვეტაძე კი სცილილობს სის მდვილე შელამაზებულ და ესთეტიურ საოსნელში გახვეულად წარმოადგინოს. აქვე უნდა გავაჩიოთ წარსულის დამახინჯების ორი მომენტი: თუ მწერალი წარსულს მძაფრ და მუქ ფერებში გვიხატავს, ეს მაჩვენებელია მის წარსულისადმი (ამ შემთხვევაში, შეიძლება ეს დებულება გამართლდეს არსებულის მიმართაც. გ. ლ.) ინდიფერენტულ განწყობილების. თუ მწერალი მას აესთეტიურებს, გრძობით ეპყრობა, ეს უკვე მის წარსულთან ორგანიულ კავშირში ყოფნას უდრის. მოთხრობის პირველ ნაწილის ობიექტურ სინამდვილეში, პირველი უფრო იგრძნობა, ვიდრე მეორე.

მოთხრობის შემდეგი ნაწილი სულ სხვა სოციალურ არესა და ფონზე იშლება. აქ უკვე საბჭოთა ხელისუფლება გამარჯვებული და მოქმედებათა კენახში ამ სივრცეზე იშლება, ყაფლანი განადგურებულია იდეურ-ფიზიკურ-ფსიქოლოგიურად, მას არ გააჩნია მოქმედების და ცხოვრების გეზი. ყაფლანის პოლიტიკური იდეალები (რომელიც ვიწრო-კლასიურ ტენდენციების მატარებელი იყვნენ). ცხოვრებამ

ულმობელად გაანადგურა და დაამსხვინა. ყაფლანი მანუენია, პარაზიტი, რომელიც რალაც შეუცნობელ ობიექტურ მიზნების გამო კრდეე განაგრძობს უაზრო და უშინაარსო ცხოვრებას. უნდა ითქვას, რომ რ. გვეტაძის მიერ ეს ადგილი ძლიერ და მძაფრ ფსიქოლოგიზმით არის გაკეთებული. ყაფლანს მიუხედავით იმისა, რომ ეკონომიური ბაზისი, სიმდიდრე გამოეცალა, მას მაინც შერჩა ამ პოლიტიკურ სტრუქტურის მიერ შექმნილ-გამომუშავებული, ინსტიტუტ-რეფლექსები, მაგ. როცა ყაფლანს ეტხნებოან, რომ მისი შეილი თუო უნდა მიათხოვონ მათ ნამოჯამაგირალს მირზას, ყაფლანი გაცეცხლდება და თავადურ სიამაყით ამბობს: „მოჯამაგირეს ჭალს, როგორ მიეცემო“. როგორც ვხედავთ, რ. გვეტაძეს ოსტატურად ეხერხება ამ ინსტიტუტების გამოვლინება. რ. გვეტაძე მაინც სისრულით ვერ იძლევა თავად-აზნაურთა კლასის მდგომარეობის ნათელ სურათს; საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში. ის ამ კლასს (რომლის წარმომადგენლად ყაფლანია) უსიკოცლო და არსებულ პოლიტიკისადმი ინდიფერენტულად განწყობილ ძალად გვიხატავს. სინამდვილეში კი თავად-აზნაურობა ასე ადვილად არ შერიგებია საბჭოთა ხელისუფლებას, მან მთელი თავისი სასიკოცხლო ენერჯია, კომუნისტურ წყობის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეს მოახმარა. სოციოლოგიური თვალსაზრისით დამარცხებული კლასი, ასე სწრაფად ვერ ეგუება ცხოვრების ულმობელ ლოლიკას და ისტორიის მსვლელობას. ამ მოთხრობაში კი ეს ბრძოლის და წინააღმდეგობის პროცესი არ სჩანს. გარდა ამისა მოთხრობაში ისტორიის მსვლელობის კანონები და სახელმწიფოებრივ ფორმათა ცვალებადობის დიალექტიკა სწორად არ არის აკვეული. საბჭოთა ხელისუფლება, როგორც რუსეთში ისე საქართველოში დამყარდა მაშინ, როდესაც მტკიცე ფუნდამენტი ჰქონდა ჩაყრილი, სავაჭრო კაპიტალიზმის სისტემის განვითარებას, მაშასადა-

მე სოფლად ირღვეოდა თავადურ-ნატურალური მეურნეობა. „თეო“-ში ამ რღვევის ნიშნები ნათლად არ არის დანახვებული. მოთხრობაში არ სჩანს საბჭოთა ყოფა. ავტორი თავადურ ცხოვრებას, ახალ ურთი-ერთობას ვერ უპირისპირებს. ხელ-შესახებად არ არის ნაჩვენები და გამომჟღავნებული, ძველ დამყაყბულ წყობის, შემცველ ფაქტორის შინაგანი სახე და ბუნება. „თეო“ ვიწრო ფსიქოლოგიურ ნაქუქში ვითარდება, როცა მისი საერთო სივრცეზე გაშლა აუცილებელი იყო.

მოთხრობები „ბოთე“ და „მილიციელი ფარნა“ უმნიშვნელონი არიან. „ბოთე“-ს თემატიური სიხალე არ გააჩნია და მისი სიუჟეტური კომპოზიციაც ძალზე სუსტია. „მილიციელი ფარნა“ ტიპურ ხალტურულ და სანტიმენტალურ გრძნობებით დატვირთულ მოთხრობას წარმოადგენს.

როგორია რ. გვეტაძის მოთხრობათა ფორმალური მხარე? ამას წინად ერთი ამხანაგი სრულიად სამართლიანად აღნიშნავდა, რომ მოთხრობას არ ატყვია ოსტატის ხელი. მოქმედებანი ვითარდებიან შინაგან წინააღმდეგობათა და კოლიზიების გარეშე. რ. გვეტაძეს არა აქვს გამოუმუშა-

ვებული ერთი მთლიანი მხატვრულ შემოქმედებითი მეთოდი, ამიტომ არის მოთხრობის ტიპები მაგ. თეო გამოურკვეველ და დუალისტურ პიროვნებას წარმოადგენს. მოთხრობაში არ სჩანს ახალი მხატვრული გზების ძიება. ის მთლიანად წარსული ლიტერატურული კანონებისა და ტრადიციების მიხედვით მუშაობს. რ. გვეტაძეს უნდა ახსოვდეს, რომ ახალი მასალა ძველ ლიტერატურულ ხერხების სისტემაში ვერ მოთავსდება. მწერალი ვერც როდის ვერ მოახერხებს ამ ურთი-ერთ მოწინააღმდეგე მხარეთა შეთავსებას. „სტილი (როგორც ფორმალურ მხარეთა ჯამი. გ. ლ.) არის კანონზომიერება“ (ი. ვ. ბესპალოვი) თუ მწერალი ამ კანონზომიერებას დაარღვევს, გამოუვალ წინააღმდეგობაში ჩავარდება. ნაწილობრივ ასეთ წინააღმდეგობის მატარებელია ეს მოთხრობაც.

საერთოდ „თეო“ წარმოადგენს პროლეტარულ რევოლუციასთან დაახლოების ცდას. ეს უსათუოდ მისასაღმებელია. ამ მიმართულებით კიდევ უფრო უნდა გააღრმავოს მუშაობა გვეტაძემ.

გ. ლომიძე.

მელჰარდ ბაბრიცკი — „ამთანსი“ პ.კ.მ.მ. სახელგამი. 1930 წ.

სამოქალაქო ომის გრანდიოზულმა პროცესებმა წარუშლელი დიდი დაამწინეს რუსულ ლიტერატურის ისტორიულ ვითარებას. ეს პოლიტიკური მოვლენა, როგორც მოსალოდნელი იყო, სრულიად სხვადასხვა გვარად აითვისეს მწერალთა ფენებმა, რომელნიც განსაზღვრულ ურთიერთობაში იმყოფებოდნენ რევოლუციასთან. თეთრგვარდიელთა მწერლების თემატიური დღის წესრიგი ჩამოქვეითდა კულაკის ბანდიტურ მოთხოვნილებათა დონემდე; ამ წლებში დეკლასიურ ინტელიგენციის რეტროგრადული რეგენობა საუბოლოდ შეუთავსდა ლიტერატურის ისტორიის იმ უცუდეს ტრადიციებს, რო-

მელიც უანდერბა ახალ თაობას მერე-კოვსკის და ანდრეევის დროს ფილოსოფიური ლაყობის შედეგებმა.

განადგურდა თეთრგვარდიელთა ბანდები, დაიღუპა რუსულ ემიგრაციის იმედები, ამ უკანასკნელმა ხარბათ გადაშხვია ორივე ხელი ისტორიის კონტრეგოლუციონურ ნაგავს და მისი მოქმედება საბოლოოდ ასეთივე გეზით წარიმართა. ეს იყო აბსოლუტური რეგრესი, როგორც ლიტერატურული, ისე საზოგადოებრივი თვალსაზრისით. სამაგიეროდ ძლიერად დაუპირისპირდა დიდი გარდატეხების ამგვარ გაგებას პროლეტარული მწერლობა და რევოლუციონურად განწყობილი

ინტელიგენცია. ამ უკანასკნელთა ფენას ეკუთვნის ედუარდ ბაგრიცკი, რომლის პოემა („Думы про Опанаса“) სწორ ხაზებში იძლევა მთელ რიგ დამახასიათებელ მომენტებს წითელი არმიის შეჯახებისას ბანდიტიზმის წარმომადგენლებთან.

სამოქალაქო ომის თემაზე ბევრმა სცადა მუშაობა; დაიწერა მრავალი ლირიკული ლექსები, ნაღველიანი ბალადები, გრძელი პოემები და რაც მთავარია ბელეტრისტულ ენარის ტილოები. სამხედრო კომუნზმის ქარიშხლიან წლებში წვრილბურთუაზიული ინტელიგენცია შეიშალა საკუთარი ფრთების ქვეშ და აქედან შორიდან უცქეროდა მისების დიდ პოლიტიკურ მოძრაობის ახალახალ ტალღებს. ეპოქის განვითარების რეალურმა ძალებმა დაქსაქსა და გაანადგურა ბანდიტიზმის ბრბოები. ბოლშევიკური არმიის აქტიური მუშაკები და მათ შორის დიმიტრი ფურმანოვი თავისი მხატვრული საშუალებებით მთლიანად გამოეცრა ბაბელ-პილნიკების ჯგუფებს და გამახვილებული ხედვით შესწლო მოეცა ნამდვილი სახე მაშინდელი ბრძოლებისა. იგი ურალის ბრძოლებში პირდაპირ თვალბეჭდულ უცქეროდა სიკვდილს, „ჩაპაევის“ და „ჯანყების“ ავტორი მოტკეული სტეპური მერხების ქვეშ სწერდა არა შორიდან ნახულს, არამედ უშუალოდ განცდილ მომენტებს, საკუთარ ფსიქოლოგიურ ბრძმედში გატარებულ მოვლენებს.

რუსულ ლიტერატურის ისტორიას არ ახსოვს ასეთი განმაურებელი თემათა კომპლექსი, როგორც სამოქალაქო ომის დღეები. ვიქტორ შკოლცისკი ამ წლებში ახალ მთვლელებს შენიშნა მხოლოდ საკუთარი თავის სიდიდე ტილების წარმოშობა, ი. ბაბელი, ეს ზურგის მხედარი დაკმაყოფილდა ვასილ კურდიუკოების ბავშვური გულუბრყვილობის აღწერით და ამ უინტერესო დეტალებზე ჩამოახურდავა ბუდიონის გმირული ლაშქრობები. შეუძლებელია აქ ყველა მწე-

რალთა საშუალების ჩამოთვლა, რომელთაც შეახეს კალამი ხსენებულ თემას. ე. ბაგრიცკი მათს შორის ღირსეულ ადგილს იკავებს თავისი პოემით.

სამხედრო კომუნზმის და ამ ქარიშხლიან ეპოქის მიჯნაზე იბადებოდა ახალგაზრდა უკრაინა. ეს არის პოემა „ათანასის“ გმირების მოქმედების გეოგრაფიული არე, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ ვერ სახლვრავს პოემის კლასობრივ ბუნებას. აქ საჭიროა ბაგრიცკის, როგორც მწერლის იდეოლოგიური რაობის გადასინჯვა. ამ მწერალმა გრძელი გზა გაიარა ვიდრე დეკლასიურ ინტელიგენციის ბანაკიდან პროლეტარულ ლიტერატურის რიგებს მიეკედლებოდა. სოციალური სფერო საიდანაც გაიზარდა ბაგრიცკი, როგორც ამბ. ი. მაშვიც-ვეროვი ამბობს, ეს იყო ქალაქის ინდივიდუალისტურად განწყობილი წვრილი ბურჟუაზია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბაგრიცკი პირველ პერიოდშივე იხლო იდგა რევოლუციისათვის, ეს ითქმის პირველ რიგში შედარებით ბურჟუაზიულ-ესტეტიურ ინდივიდუალისტურ ბოჰემასთან (შერენგეიჩი, მარიეგოფი, ესენინი და სხვა) რელიგიოზურ ჰანგებთან, მისტიურ ფილოსოფიასთან (ა. ბელი, ბლოკი, კლიუკოვი) და სექტიკურად განწყობილ ხალხთან (ერენბურგი, ვალ. კატაევი, გუმილევსკი და სხვა). ერთი სიტყვით ბაგრიცკი არ იყო გათქმევილი დეკლასიურ ბოჰემის გადაგვარების სიმპტომებთან. ის ახლო იყო ბუნების პეიზაჟების აღწერასთან.

სარეკენზიო პოემა ბაგრიცკიმ დასწერა 1926 წელს, როდესაც მთლიანად ზდებოდა საბოლოო გარდატეხა. ამ პოემაში მართალია მთლიანად არა სჩანს მატერიალისტი მწერლის ხელი, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ აქ ბაგრიცკის გმირები მოქმედობენ ისტორიის ლოლიკის მიხედვით.

პოემის მთავარი გმირი ეს არის — ათანასი. მასში კონცენტრაცია ქმნილია მთელი ის დაბნეულობა, გაურკვეველობა,

რაიცი სამოქალაქო ომმა მიაყენა „ნეიტრალურ“ მიმართულების მშვიდ ადამიანებს, რომელნიც საოცრად გახელდნენ, აჭარიზხალდენ ახალი ბრძოლების ასპარეზზე.

ათანას მოსწყინდა ბრძოლა, გამოექცა ბალტიდან წითლების ბანაკს და ტრამაის აბნეული გზებით გაკვეა მისთვის უცნობი გარემოებათა კარნახს. გზად მას ჰხედება ფერდობებზე გაშენებული მწვანე ვენახები, შრიალებს პურის ყანა და ვარსკვლავების მარბილი გერძების სიბნელეს, (ისევე კოცხალია ბაგრიკის ბუნებაში პეიზაჟური რომანტიკა!) ათანასი მიეშურებოდა გერმანელი კოლონისტი შტოლის, მამულისაკენ, სადაც უნდოდა თავი შეეფარებინა არტილერიის ცეცხლებისაგან. ის მოდიოდა სასურსათო რაზმიდან, ემუქრებოდა თავის ყოფილ უფროსს კოვანს; აქვე მოსჩანს, რომ ათანასი ვერ ჩასწვდომია კოვანის მოქმედების კლასიკურ სახეს და ითვისებს მხოლოდ „გარეგნულ“ მომენტებს, ელფერს:

„დაძრწის კოვანი მგელივით,
სასტიკი, გულშემშარავი,
ცხვირს შეჰყოფს ყველა ჭოხებში,
არ სტოკებს იგი არავის.

მიწა ტბად იქცა სისხლისგან,
ყველგან ომი და ზიანი,
არ მინდა თოფით თარეში,
მსურს შრომა მშვიდობიანი“.

ათანასი გაექცა კოვანის რაზმს და ჩაუვარდა შემთხვევით მახნოს ბრჭყალებში. ავტორი მოკლეთ, მძაფრ ხაზებში იძლევა მახნოს ფიგურას: ბალანის ფარით მხრებამდე დადგარულია იგი, მან სიკვდილის მუქარის ქვეშ გააბანდიტა ათანასი, გადასცა ჭურჭი, ახალი თოფი, მაღალი ჩექმები, ქუდი, ყუმბარები და საუკეთესო პაკარი.

ამის შემდეგ დაიწყო თარეში ათანასმა. ახმაურდა გულიაჰ-პოლენ. ათანასი თავისი მარდი ცხენით ელეტავს „ურიებს და კომუნისტებს“. ერთ ლაშქრობის დროს, როდესაც იოსებ კოვანი ჭოხში ნაყრდნობა

ის უვარდება ხელში მახნოველებს და ისინი ანდობენ ათანასს სიკვდილით დასაჯოს თავისი ყოფილი მეათური და ახლანდელი მოსისხლე მტერი; ამის შემდეგ შეუდრეკელი მებრძოლი კოვანი იღუპება „უნამუსო ტყვისისაგან“.

აქ ავტორს საუცხოოდ ჰყავს რამდენიმე ხაზით მკვეთრად დახასიათებული კოვანი. ეს მკველლობის ფაქტი დიდ ფსიქოლოგიურ გარდატეხას ახდენს ათანასზე.

— აი პანკო, როცა მომკლავ
შენ წაიღე დანარჩენი!
შენთვის შარვალს არ დაეწოგავ
გუთნები წრფელი გრძნობით“.

ასე ელაპარაკება სიკოცხლის უკანასკნელ წუთებში კოვანი ათანასს. ამის შემდეგ კატოვსკის ჯარები დაექმდნენ მახნოს, ბოლოს წითლებს ხელში ჩაუვადებათ ბთანასი, აქ ჰხედება იგი თავის მოლაღატურ, ჯალათურ საქმიანობას საშინელ შედეგებს.

ბოლოს უნდა აღინიშნოს პოემის ეპალოგი. აქ შთელი სიმძაფრით გადმოცემულია დღევანდელი თვალთ წარსული ბრძოლების მძაფრ დღეებზე აგებული სიხარული ოუ მიმე ნაღველი. უკრაინის უკვე ვადაუარა თავზე ომის წლებმა დნესტრზე ჭირი დაფრინავს ზანტად და მის ქვეშ სადაც მინდვრებში ჩაღწეულია მებრძოლთა ძვლები:

„სამარც კი ხმაურობს
კატოვსკის სახელი“.

აქ არის ენტუზიაზმის წაუშლელი ხაზებიც. პოემის სიუჟეტი ძალიან მოხერხებულადაა გაკეთებული. მიუხედავად ამისა აქ მაინც ვერაა (ეს ბუნებრივია) ისეთი კლასობრივი ანალიზი სამოქალაქო ომისა, როგორც ფურმანოვმა და ნაწილობრივ დადევნა მოგვეცეს. „ფიქრები ათანასზე“ ამ მხრივ მართალია მთლიანად ვერ უსწორებს მხარს ხსენებულ ფაქტებს, მაგრამ ამით მაინც არ მცირდება მისი მხატვრული ძლიერება. ავტორის სიმპატიები აშკარათ ახალი ქვეყნის მხარეზეა,

დღეს ქაგრიცის შემოქმედება უერთდება პროლეტარულ მწერლობის მიმდინარეობას;

სარეცენზიო პოემა რამდენიმე ფრაზით მხაზავს მთელ რიგ ტიპებს: კოვანი, ათანასი, რომელიც უთუოდ დამახასიათებელი ფიგურაა და ბოლოს ნაწილობრივ მახნო და კატოვსკი. პოემაში არის ერთ-

გვარი ექსტაზი, გვირული ამხილის ხმა, ესაა მებრძოლთა მაგალითით ამოქმედებული ენერგია.

პოემა თარგმნილია ვალერიან გადრინდაშვილის მიერ. კორექტურა ძალიან სუსტია, პირველ გვერდზე რამოდენიმე შეცდომაა გაბნეული.

გ. ნატროშვილი.

3. ლუარსაშიძე და აბ. მახათაძე „სიტყვას მოვითხოვთ“.

სახელგამი. 1930 წ.

ახალი ყოფა-ცხოვრების საკითხები დღეს ჩვენი ყურადღების ცენტრში დგას. ამით იხსნება ის ინტერესი, რომელიც არსებობს ამ საკითხისადმი. ეს ასეც უნდა იყოს, რადგან ახალი ყოფის საკითხები გერ მეტად რთული და პრობლემატიურია.

ხშირია გადამახინჯებები ახალ ყოფაში. ზოგიერთი ჩვენი ახალგაზრდა ამხანაგები „თავბრუნდისმულნი“ არიან და ვერ ერკვევიან მასში. ახალი ყოფა-ცხოვრების საკითხი მოითხოვს ჯანსაღ განწყობილებას და ბრძოლას ყოველგვარ შესწაღურ-ობივატელურ გემოვნების წინააღმდეგ. ახალი ყოფაში გარკვევა ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ შევიმატათ ბრძოლას ახალი ენერგია კლასობრივ მტრის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

დღეს ყველასათვის ცნობილია ის, რომ ჩვენს წინააღმდეგ კონტრრევოლუციუმა ბარტო ბარბაკადებით კი არ მოდის, არამედ მესჩანობის და ობივატელობის საფარით. ამისათვის საჭიროა ბრძოლა კონტრრევოლუციის ამ „ციხე სიმაგრეების“ წინააღმდეგ.

ამ მხრივ ამხანაგ ლუარსაშიძის და მახათაძის წიგნი ძალიან ბევრ რაიმეს ეტყვის ახალგაზრდობის იმ ნაწილს, რომლებიც დაინტერესებული არიან ყოფა-

ცხოვრებით და კერძოთ ახალი ყოფის საკითხებით.

წიგნი „სიტყვას მოვითხოვთ“ ეხება ჩვენი ყოფის მოუწესრიგებელ მხარეებს, ყოფის „წვრილმანებს“, ყოფა-ცხოვრების სოციალისტური რეკონსტრუქციისათვის ბრძოლის საკითხებს. მაგრამ ჩვენ „კომუნისტი მდღავითნეები“ (ლენინი) არა ვართ რომ „სათნობა“ ვიქადაგოთ. გზა უნდა გავეკაფოთ „სათნობას“ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა რაციონალური მოწყობით. — ასე სწერენ თვით ავტორები ზემოთ დასახელებულ წიგნის შესახებ რომელიც აუცილებლად სწორია.

წიგნი „სიტყვას მოვითხოვთ“ გადმოცემულია ჩვენი ყოფის მტიკინეული საკითხები, მაგრამ მარტო საკითხების წამოჭრა არ კმარა, არამედ საჭიროა იმ მთავარ გზების გამოხატვა, რომლითაც უნდა გადაიჭრას ეს საკითხები. ამ წიგნის ერთი მთავარი დადებითი მხარე სწორედ ისაა, რომ მასში აღძრულ საკითხების შესახებ ნაწვენებია მისი გადასაჭრელი გზებიც.

წიგნის პირველ თავში მოთავსებულია წერილი „ვიბრძოლოთ სოციალისტურ ადამიანისათვის“, რომლის ფაქტები ალბულებია ჩვენი ცხოვრების პრაქტიკიდან. იბადება კითხვა, როგორ და რა გზით უნ-

და ვაწარმოოთ ჩვენ ბრძოლა სოციალისტური ადამიანისათვის? — ყოფა-ცხოვრების საკითხების მოწესრიგების გარეშე, მასში მახინჯი მოვლენების აღმოფხვრის გარეშე სოციალისტურ ადამიანისათვის ბრძოლა შეუძლებელია. ამ წერილშიც ეს საკითხი მკვეთრადაა დასმული, რომელიც გარკვეულია სწორ მარქსისტულ ხედვით.

მეორე წერილი „ძირითადი რგოლი — საყოფა-ცხოვრებო არტელია“ თავის აქტუალობით მეტად მნიშვნელოვანია. აქ კონკრეტულად მოცემულია ის მთავარი საკითხები, რომელიც ამ ეამად საყოფა-ცხოვრებო არტელების შესახებ აინტერესებს ჩვენს ახალგაზრდობას. ამ საკითხის შესახებ დიდი დავა სწარმოებს. ზოგიერთი ამხანაგი უხევეს საკითხს და ვარდება წინააღმდეგობაში. ჩვენს ავტორებს ემ მარცხი თავიდან აცილებული აქვთ. ზოგი ჩვენი ამხანაგი მხარს უჭერს ერთი ხელის მოსმით საწარმოო კომუნების შექმნას, მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ რომ მართალია ლუარსაშიძე და მახათაძე, როდესაც სწერენ... „დაუბრუნდეთ ისევ საწარმოო კომუნას, რასაც ჩვენი ახალგაზრდობის ნაწილი თავგამოდებით უჭერს მხარს. ეს მხარის დაკერა ხომ არ წაავსებს ამ ცოტახნის წინათ „სოფლად კიდით კიდემდე“ მთლიანი კოლექტივიზაციისათვის მხარის დაკერას. ვფიქრობთ პირობით წაავსებს და სხვ.“. მართალია, აგრეთვე ამხ. ავტორები როდესაც სწერენ: „სოფლის მეურნეობის განსაზოგადობის ხაზზე ჩვენი პარტიის მიერ ხელის ჩასაჭიდებელ რგოლათ გამოცხადებული არტელი, ვინაიდან კოლექტივიზაციის ეს ფორმა დღევანდელ პერიოდში ყველაზე უფრო მისაღები და გამოსადეგია. რაც შეეხება ქალაქს და მუშათა კლასს, რომელიც სოციალისტურ ცხოვრებას უფრო ადვილათ ეგებება, ვიდრე სოფელი, მუშათა საყოფა-ცხოვრებო კოლექტივიზაციისათვის ყველა შეგნებულმა მებრძოლმა ხელის ჩასაჭიდე-

ბელ რგოლათ აქაც არტელი უნდა გამოცხადოს და ყოველ მხრივ შეუწყოს მას ხელი“. ეს ამ საკითხით დაინტერესებულმა ამხანაგებმა უნდა დაიმახსოვრონ და გამოიყენონ ისინი პრაქტიკულად საყოფა-ცხოვრებო საკითხებში მუშაობის დროს.

გარდა ამისა, ამ პატარა წიგნში დასმულია მთელი რიგი მნიშვნელოვანი საყოფა-ცხოვრებო საკითხები, როგორცაა ბრძოლა ნივთების დიქტატურის წინააღმდეგ, ბრძოლა კომუნისტურ ოჯახისათვის და სხვ. აქვეა მოთავსებული წერილები გაცვეთილი სიყვარულის რომანტიკის შესახებ, რომელიც არა ერთ და ორ ახალგაზრდას აწუხებს, რომელსაც ისინი მიყავს თვითმკვლელობისა და ცხოვრების უარყოფამდე.

ამავე წიგნში მოთავსებულია წერილები „ქართველი მწერლების განდგომილების“ შესახებ. შეიძლება ვინმემ დასვას საკითხი ასე, წიგნი ხომ ყოფის საკითხებს ეხება, წერილები მწერლობის შესახებ აქ რა შუაში იყო? ჩვენ ვფიქრობთ საკითხის ასე დასმა არ იქნება სწორი იმიტომ, რომ ჩვენი თანამედროვე მწერლობა უნდა იმაღლებდეს ხმას ყოფის მტკივნეულ საკითხების შესახებ, მაგრამ ისინი სდუმან და ჩაკეტილი არიან დეოდალურ საქართველოს თემატიკაში (გარდა პროლეტარული მწერლებისა და მემარცხენე თანამგზავრებისა) იმიტომ საკითხის აქ დასმა „მწერლური განდგომილების“ შესახებ აუცილებლად სწორად უნდა ჩაითვალოს.

მიუხედავად ამისა, წიგნი არაა დაზღვეული ნაკლისაგან. მაგალითად — ზოგიერთი საკითხები წამოჭრილია მასში და შემდეგ მიტოვებულია მშრალად. წიგნში ძალიან ცოტაა საუბარი იმის შესახებ, თუ სად, როგორ და რა გზით უნდა დაიბადოს ახალი ადამიანი, მაგრამ ეგ სრულიადაც არ ამცირებს ამ წიგნის მნიშვნელობას. ამას თვით ავტორები გრძნობენ და

და იგი აუცილებლად მისასალმებელი მოვლენაა.

„სიტყვას მოვითხოვთ“ ფართოდ უნდა გავრცელდეს ჩვენს კომკავშირულ ახალ-სწერენ: „სიტყვას მოვითხოვთ“ პირველი ცდაა ქართულ ორიგინალურ პუბლიცისტურ ლიტერატურაში და ამ მხრივ ის

უნაკლო არ იქნება“. საყოფა-ცხოვრებო საკითხების შესახებ ასეთი წიგნის გამოსვლა ქართულ სინამდვილეში პირველია: გაზრდობაში, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ახალი ყოფა-ცხოვრების საკითხებით.

კ. მელაძე.

სარედაქციო კოლეგია:

ბ. ბუაჩიძე, ვ. ლუარსაბიძე, ა. მაზაშვილი,
ს. ეული და შ. რადიანი.

45-293

მიიღება ხელის მოწერა 1930 წ. ურველთვიურ ლიტერატურულ-მხატვრულ და საზოგადოებრივ პოლიტიკურ შუხნალში:

პროღებარუდი მწერღობა

სამარ. პროღებარულ მწერალთა ასოციაციის ოგბანო:

პროღებარუდი მწერღობა

თავის იგვლივ ამოთიანებს პროღებარულ მწერლოგის საუკეთესო კადღებს.

პროღებარუდი მწერღობა

გეგდავს პროღებარული ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებებს, აუშქებს საგოგოთა ქვეყნის პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრების მნიშვნელოვან მოვლენებს.

პროღებარუდი მწერღობა

ათავსებს აგრეთვე რევილიუცი. თანამგზავრ მწერალ. საუკეთესო ნაწარმოებებს.

პროღებარუდი მწერღობა

ფართე აღგილს უთმოგს თეატრის, კინოს, მხატვროგის, მუსიკის და სავითოდ ხელოვნების საკითხებს.

პროღებარუდი მწერღობა

აუშქებს თანამედროვე ლიტერატურის ამჟუალურ საკითხებს.

შუხნალის ფასი: წლიურად — 4 მან., 6 თვით — 2 მანეთი. ცალკე ნომერი 50 კაპ.

ხელის მოწერა მიიღება: თბ., სახეღბაში, პერიოდსმეტოკრი, რუსთაველის კრ. № 22 და აგრეთვე პროვინციური სახეღბაშის ქვეღა მადღუნიებში.